

Magistergradsavhandling i arkeologi

ved

Institutt for Samfunnsvitenskap

Universitetet i Tromsø

H- 1980

ARKEOLOGI OG ETNISITET

En studie i etnisitet og gravskikk i Nord-Troms og Finnmark i tiden 800-1200

Per Kyrre Reymert

Trykket ved Tromsø Museum/IMV

Universitetet i Tromsø

81:9

90c004072

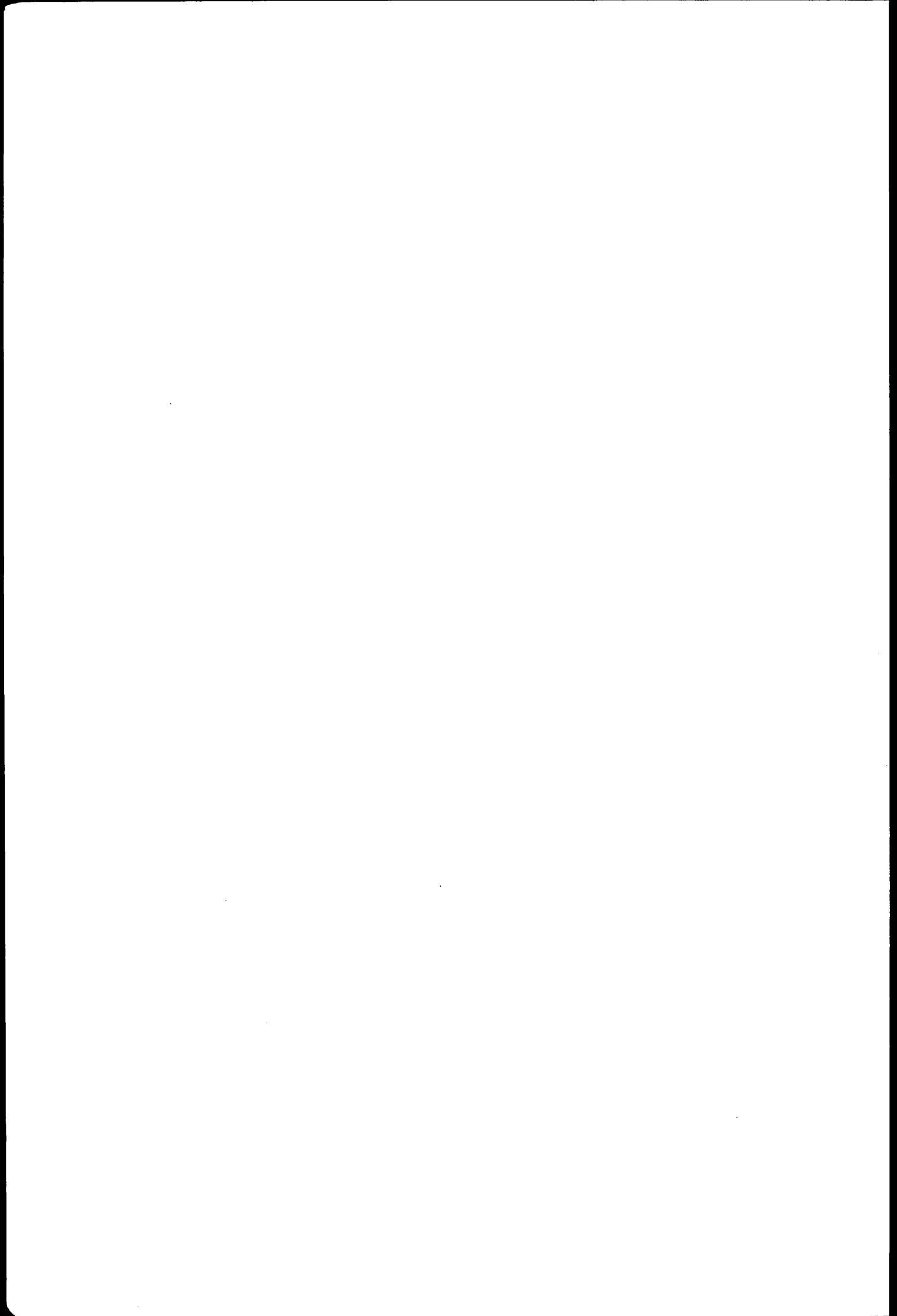
Blad 1

Universitetsbiblioteket
i Tromsø

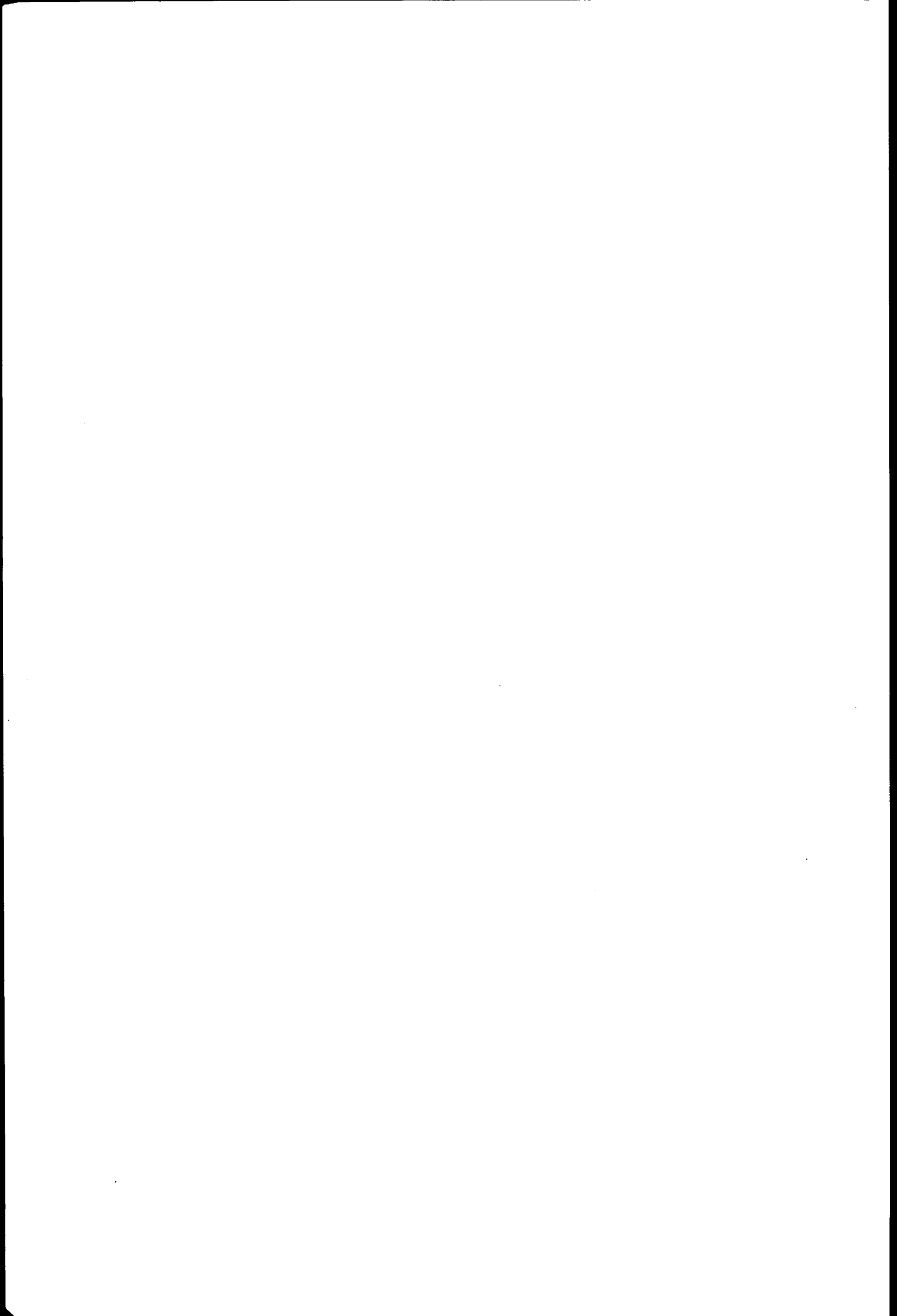
JSV / FRK 4

INNHOOLD

	side
INNHOOLD	1
ILLUSTRASJONSLISTE	3
KAP. 1. Innledning	4
1.1. Valg av emne	4
1.2. Problemstillinger	5
KAP. 2. Etnisitet og arkeologi	7
2.1. Politikk	7
2.2. Etnisitet og etnisk gruppe	13
2.2.1. Definisjoner	13
2.3. Utsagn om etnisitet på basis av arkeologisk materiale	20
2.3.1. Elementene	20
2.3.2. Diskusjon	25
2.3.3. Konklusjon	29
KAP. 3. Forskningshistorie	31
3.1. Innledende bemerkninger	31
3.2. Arkeologi og samisk etnisitet i eldre forskningshistorie	31
3.3. Arkeologi og samisk etnisitet i nyere forskningshistorie	41
3.4. Diskusjon	56
KAP. 4. Arkeologi og etnisitet i Nord-Troms og Finnmark 800-1200	63
4.1. Metode	63
4.1.1. Undersøkellesområde og tidsramme	63
4.1.2. Etnisitet og skriftlige kilder	65
4.1.3. Geografisk utstrekning og "Finnmark"	72
4.1.4. Oppsummering av metode	73
4.2. Det arkeologiske materialet	75
4.2.1. Materialutvelgelsen	76
4.2.2. Gravskikk	76
4.2.2.1. "Norske" graver	77
4.2.2.2. Varanger-/Mortensnesgraver	78
4.2.2.3. Rekkebranngraver	79
4.2.2.4. Hellegraver	82
4.2.3. Skjelettmaterialet	85
4.2.4. Skattefunn	89
4.2.4.1. Datering	89
4.2.4.2. Proveniens og blanding	96

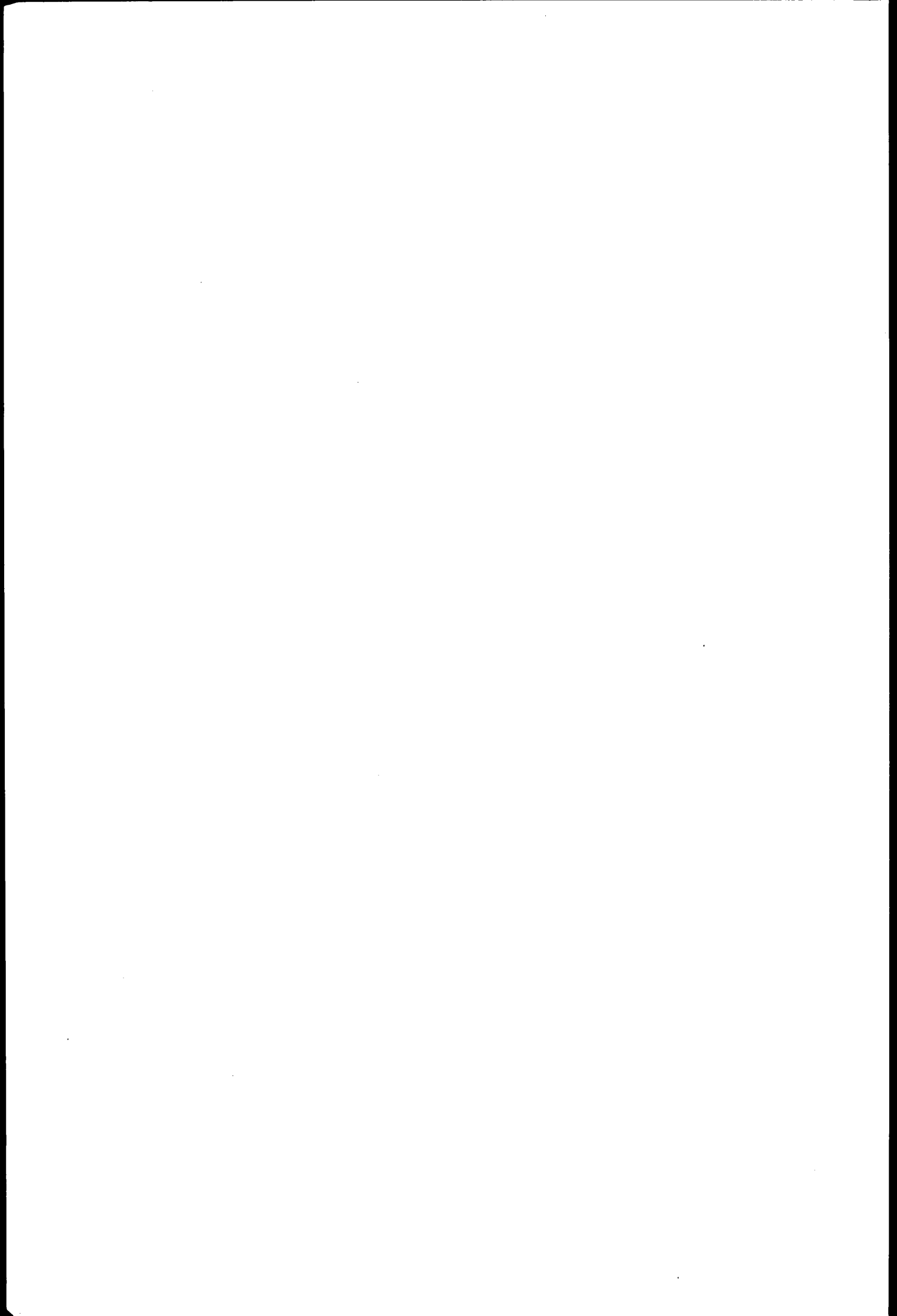
	side
4.2.5. Analyse av materialet	102
4.2.5.1. Analyse av materialet fra Nord-Troms og Finnmark	102
4.2.5.2. Analyse av materialet fra kontrollområdet	120
4.3. Konklusjon	125
4.3.1. Hovedområdets gravskikker	125
4.3.2. Hovedområde-kontrollområde	128
4.3.3. "Rund" gravskikk og etnisitet	129
4.3.4. "Trekantet" gravskikk og etnisitet.	130
4.3.5. Skattefunn, gravgaver og proveniens.	130
4.3.6. Perspektiver	132
LITTERATURLISTE	134
APPENDIX	138
ETTERSKRIFT	145

Illustrasjonsliste

	Side
Fig 1	Kart over avhandlingens geografiske område..... 64
Fig 2	Urgrav, Mortensnes, Nesseby, Finnmark, (Tromsø Museums arkiv)..... 80
Fig 3	Tegning og foto av rekkebranngrav 2, Assebakte, Karasjokk, Finnmark..... 81
Fig 4	Utbredelseskart for hellekister i Nord-Troms og Finnmark..... 83
Fig 5	Utbredelseskart for avhandlingens materiale i Nord-Troms og Finnmark.. 90
Fig 6	F94 skattefunn, Bothhamn, Lenvik, Troms..... 92
Fig 7	F96 skattefunn, Flatvollen, Lyngen, Troms..... 93
Fig 8	F100 skattefunn, Latteri, Alta, Finnmark..... 93
Fig 9	F101 skattefunn, Bratholm, Lebesby, Finnmark..... 94
Fig 10	a) F75 dyrefigur i bronse, Abelsborg, Nesseby, Finnmark..... 104
	b) F47 dyrefigur i bronse, Seterhaug, Kvænangen, Troms..... 104
Fig 11	F10 gravfunn, Balsnes, Tromsø, Troms..... 106
Fig 12	F11 gravfunn, Storslett, Tromsø, Troms..... 107
Fig 13	Søylediagram over de "runde" gravfunn og løsfunn..... 108
Fig 14	F49 gravfunn, Årøy, Alta, Finnmark..... 109
Fig 15	F38 ringspenne av sølv, Kvalshausen, Karlsøy, Troms..... 110
Fig 16	F66 gravfunn, Nordvågen, Vardø, Finnmark..... 111
Fig 17	Søylediagram over de "trekantete" gravfunn og løsfunn..... 112
Fig 18	Søylediagram over skattefunn og "firkantet" og blandet gravskikk..... 114
Fig 19	F48 gravfunn, Loppasanden, Loppa, Finnmark..... 117-8
Fig 20	F74 gravfunn, Ekkerøy, Vadsø, Finnmark..... 119
Fig 21	Utbredelseskart for materialet i Bodø kommune, Nordland..... 121
Fig 22	F126 ringspenne av sølv, Nævelen, Bodø, Nordland..... 122
Fig 23	F76 ringspenne av bronse, Dirgejaure, Nesseby, Finnmark..... 122

(Fig 3 er gjengitt etter tillatelse av Povl Simonsen. Fig 16 og 20 er levert av Historisk Museum, Oslo. Resten av fotomaterialet er laget av Olga Kvalheim, Tromsø Museum. Kart og diagram er laget av Per Kyrre Reymert.)

KAPITTEL 1

INNLEDNING

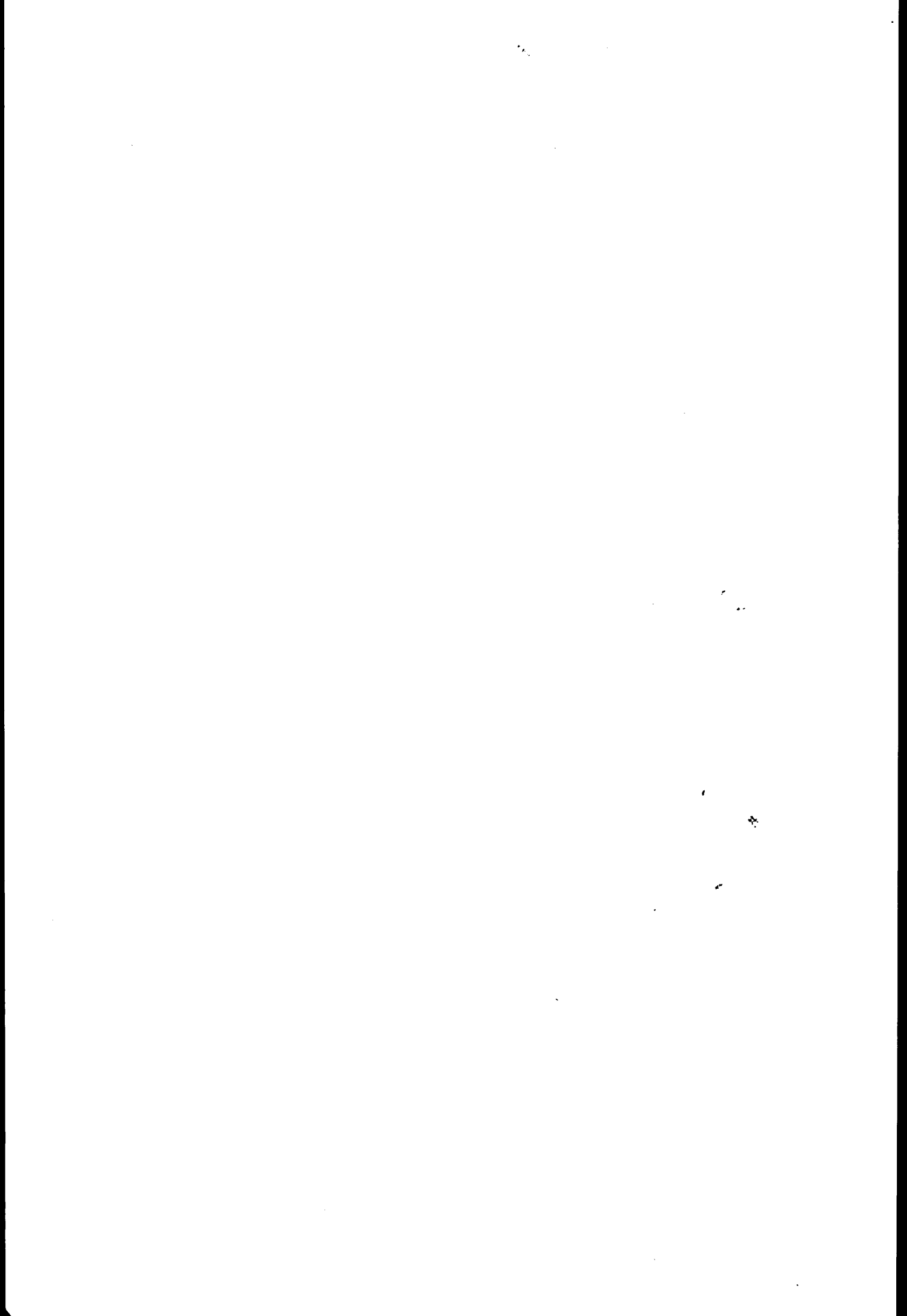
1.1. Valg av emne

Valg av emne for denne avhandling har sin bakgrunn i flere forhold.

Den faglige bakgrunn består av flere deler. En faktor er den måten begrepet samisk brukes på innenfor de ulike fagdisipliner jeg har vært innom i studietiden. I nordisk arkeologi mellomfag var begrepet samisk stadig i bruk både i litteraturen og i undervisningen. Samisk ble der brukt på forhold som ble oppfattet som ikke-norsk/ikke-nordisk. I etnologi støttefag (folkelivsgransking) var "samekulturen" pensum, og ble presentert rent deskriptivt som en materiell kulturform.

I sosialantropologi støttefag ble samiske forhold behandlet i sammenheng med minoritets- og urbefolknings-spørsmål. Samene var et fennoskandisk eksempel på generelle etniske problem og forhold. Faget ga også innføring i de teoretiske sider ved sosial kultur, naturtilpasning og etniske problemer.

Magistergradstudiet i Tromsø har i litteratur, undervisning og seminarer hatt som emner bl.a. arktiske tilpasningsformer, Fennoskandias forhistorie og teorier og diskusjoner i skjæringspunktet mellom arkeologi og antropologi. Under studiet og i arbeid på arkeologiske museer har jeg møtt betegnelsen samisk brukt ved

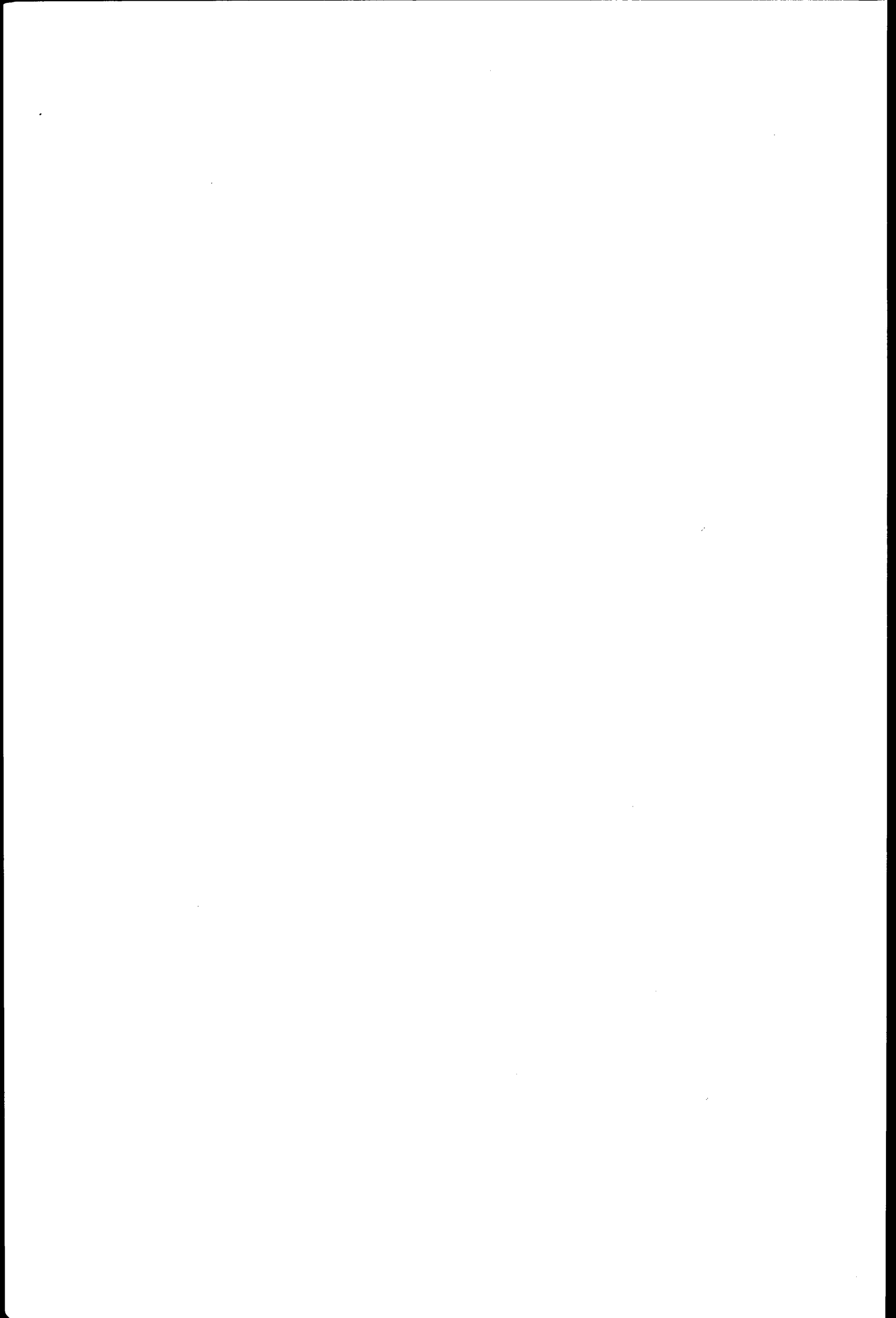

registreinger, katalogisering, i litteratur, og da bare unntagsvis i tilknytning til en definisjon. Ut fra faglig bakgrunn har jeg sett flere problemstillinger i tilknytning til samiske etniske forhold og arkeologisk materiale, problemstillinger som delvis er oversett, delvis utilfredsstillende behandlet i eksisterende litteratur. Dette ga meg interesse for å gå dypere i dette emnet.

Ved siden av den faglige bakgrunn har jeg en generell bakgrunn. Jeg er oppvokst og bor i Tromsø og har daglig erfaring for at det er to forskjellige etniske grupper i Nord-Norge, en samisk og en norsk. Det er ikke til å unngå å se at forholdet mellom gruppene og enkeltpersoner er problematisk. De siste årene har det vært økende interesse og aktivitet, fra begge grupper, omkring samiske forhold og rettigheter. Det har bl.a. dreiet seg om juridiske forhold og næringsrettigheter, og her har både historie og arkeologi vært trukket inn i argumentasjonen.

1.2. Problemstillinger

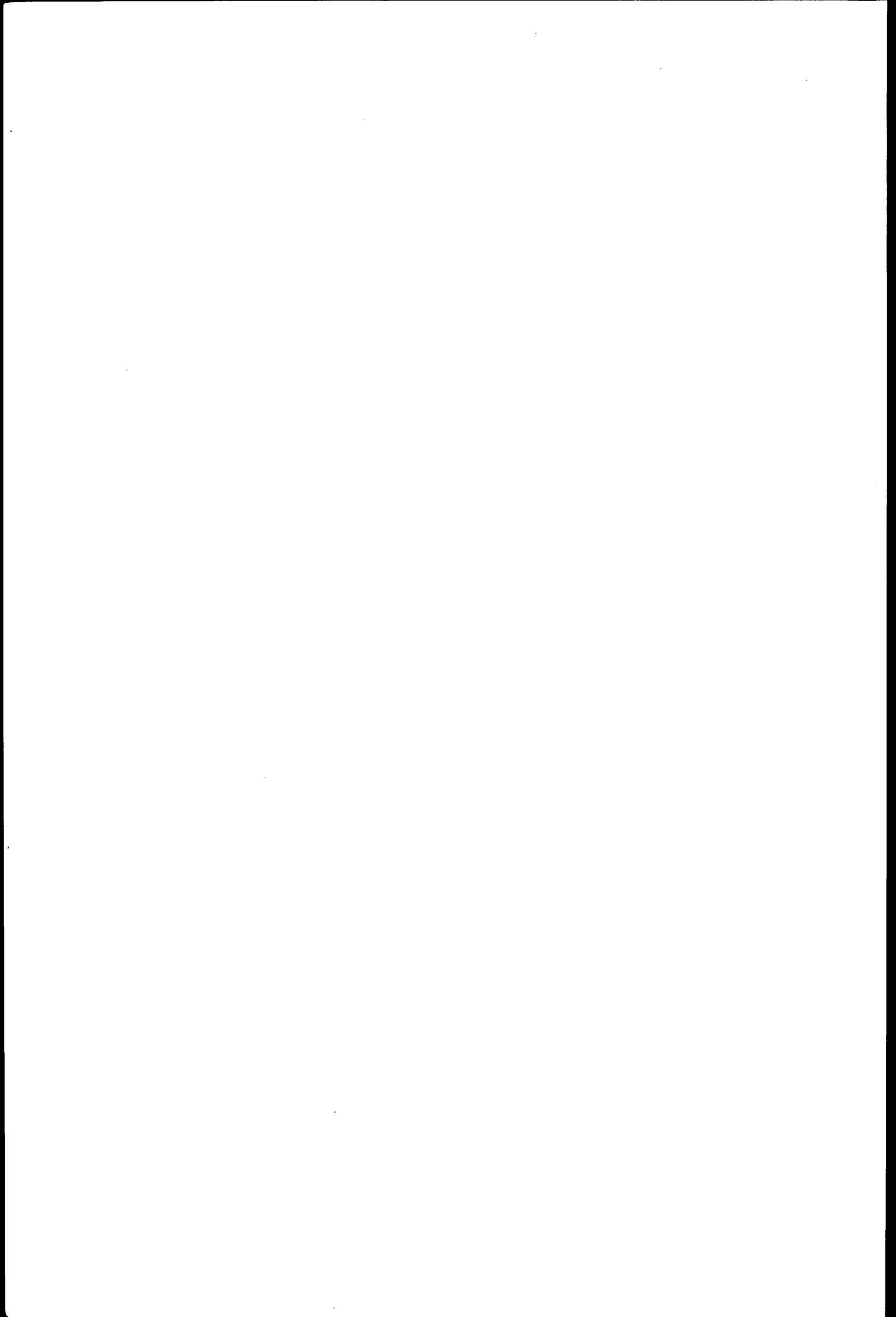
Hovedproblemstillingen i dette arbeidet er følgende: Er det mulig å komme på sikrere grunn når det gjelder å betegne et arkeologisk materiale som samisk og dermed føre den samiske kultur bakover i førhistorisk tid? For å kunne nærme seg dette problemet kreves det en omfattende teoretisk og metodisk analyse. Her vil samfunnsvitenskapens bruk av begrepene etnisitet og etnisk gruppe måtte stå sentralt og det vil være nødvendig å ta standpunkt til hvor relevante disse begrepene er i

en arkeologisk forskningssituasjon.

Det er også nødvendig med en detaljert kartlegging av forskningshistorien for å klarlegge hvilke teorier og metoder som har vært anvendt ved utforskningen av samisk forhistorie.

Selve analysen er basert på det daterbare grav- og gjenstandsmateriale fra Nord-Troms og Finnmark i perioden 800-1200 e.Kr., og den konkrete målsetting er å prøve å nå fram til utsagn med høyt sannsynlighetsinnhold om etniske forhold i området. I den utstrekning dette lykkes vil det være etablert en plattform som senere kan nyttes for å trenge lengere bakover i tid når det gjelder etnisitetsproblematikken i området.

KAPITTEL 2

ETNISITET OG ARKEOLOGI

2.1. Politikk

Forholdet mellom arkeologi og etnisitet er ikke bare utforskning av tidligere tiders samfunn, det er også aktuell, ofte brennbar politikk. G. Gjessing sier det slik:

"The important fact is that archaeology has had, and still has, its social utility in creating and strengthening feelings of national values and traditions."

(Gjessing 1963:262).

Bakgrunnen for at etnisitet/arkeologi brukes politisk er følgende: Det ansees som god legitimering for å ha rettighet over et område å kunne vise til en lang historisk/etnisk kontinuitet i samme området. Her er arkeologisk forskning sentral, særlig i land som ikke har noen lang skreven historie. Ofte brukes den enkle modell som sier materiell kultur = etnisk gruppe. Det argumenteres med at den gruppen som i dag bærer den materielle kultur som er enden av en utviklingsrekke som begynner i forhistoriske tider, må ha gjort det gjennom hele utviklingen og er derfor områdets legitime styrere. På denne noe spinkle og mekaniske modell satser mange nasjoner store midler på arkeologi.

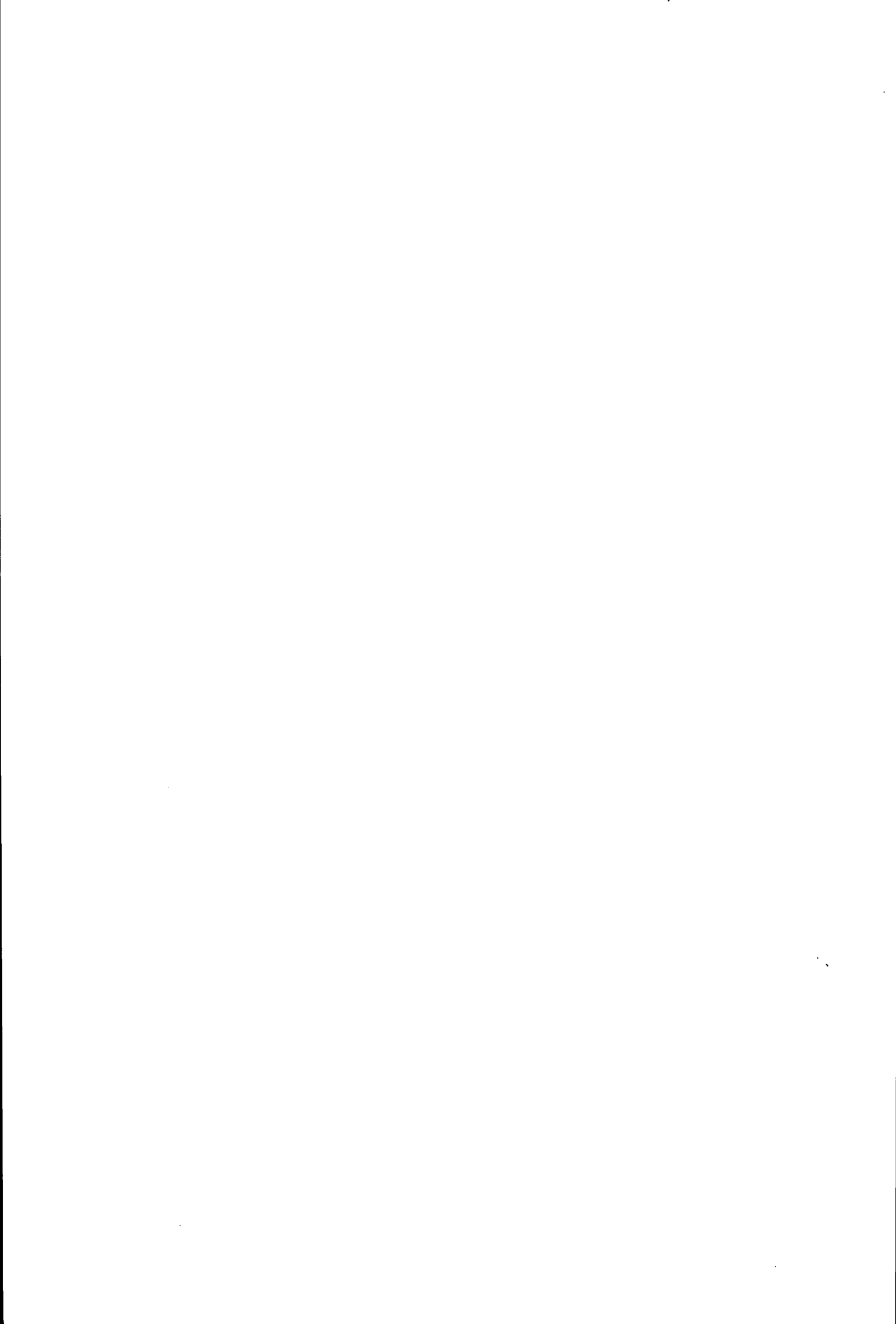
I det følgende vil noen eksempler prøve å vise hvordan arkeologi og etnisitet er brukt politisk i fremme av ideologi, styrking av nasjonalitet og i forholdet mellom grupper i et land. (Jfr. G. Gjessing 1963).

Arkeologi har en usedvanlig sterk stilling i de fleste kommunistland. Årsaken er at man anser en lang og "riktig" historie som et effektivt middel til å skape den solidaritet og lojalitet som ethvert revolusjonært styre trenger. Dette blir desto viktigere dersom landet omfatter flere folkegrupper og deler av flere nasjoner, f.eks. Sovjetsamveldet, Kina og Øst-Tyskland (tyskere, polakker, tsjekkere). Disse tre har alle brukt store midler til arkeologisk forskning og de etniske problemer har vært fremtredende i dette arbeidet.

Arkeologi og etnisitet har ikke bare vært brukt i innenrikspolitik, de har også vært brukt til å rettferdiggjøre ekspansjon. Ved å henvise til G. Kossinnas arbeider med de germanske folkeslag og med sin egen "Germanerforschung" forsøkte tyske nazister i den andre verdenskrig å rettferdiggjøre sine planer og okkupasjoner for "Das Grosdeutsche Reich". Hele det etniske fellesskap som de kalte "Germanere" skulle samles under en "Führer" og argumenter for dette fant nazistene i forhistorien, særlig i jernalderens germanske stammer. Det som gjorde denne politikk særlig grusom var at de etniske folkegrupper i dette området som ikke var "germanske", jøder, sigøynere og slavere, var germanerne underlegne som mennesker og kunne derfor utryddes.

Noen av de jødene som ikke ble utryddet av nazistene under andre verdenskrig var senere med på å danne den nye nasjonen Israel. Og akkurat Israel er et eksempel

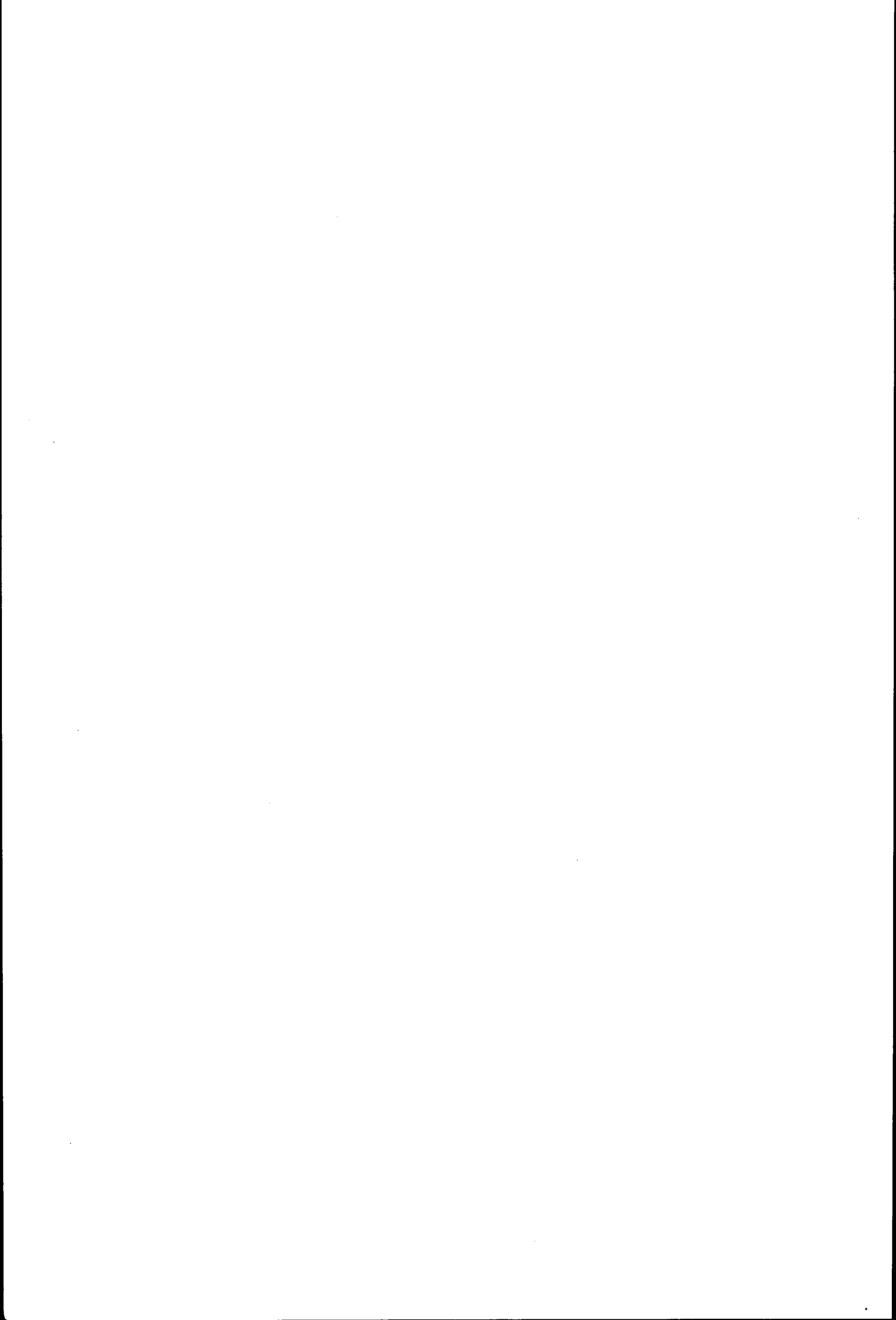
på en ny nasjon som satser stort på arkeologi for å finne argumenter til å begrunne sin rett til landet. Det ansees som viktig å kunne vise til en lang jødisk tradisjon i området, f.eks. er dette tydelig i striden om "retten" til Jerusalem, en by som betyr mye for såvel jøder, kristne og muhammedanere. Til å være en nasjon med svak økonomi og i stadig krigsfare, bruker Israel store ressurser på utgravninger, publikasjoner og utstillinger innen- og utenlands.

Mønsteret kjenner vi igjen i andre nye nasjoner. F.eks. satser de nye afrikanske nasjoner på å få en historie, og de engasjerer ofte utenlandske ikke-afrikanske arkeologer til dette arbeidet. I slike nye, og ofte etnisk sammensatte nasjoner, ønsker den etniske gruppen som har den politiske makt at historien skal vise til en tradisjon som underbygger deres posisjon.

Flere av disse etniske sammensatte nasjoner er resultat av europeiske kolonimaktens grensedragning som mere var begrunnet av naturressurser enn innfødtes stammeområder.

I noen afrikanske land er det ennå et hvitt mindretallsstyre som er et resultat av kolonialismen.

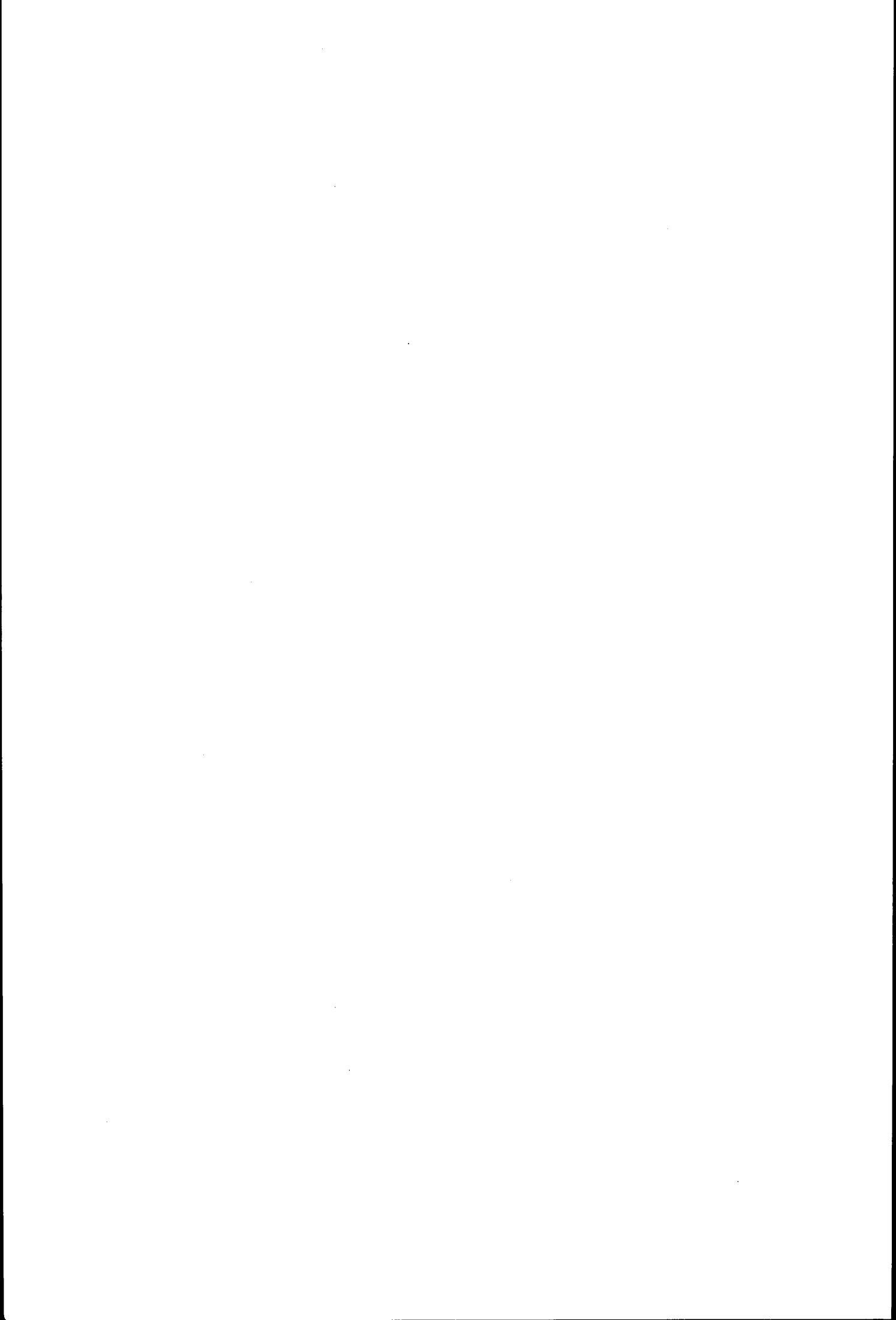
I disse land er den historien arkeologien kan gi og den etniske tilknytning man kan finne viktig både for de innfødte og de hvite. Et illustrerende eksempel er den diskusjonen om fortidsminnet Zimbabwe som foregikk i Rhodesia. Zimbabwe er et kompleks av boplasser og ruiner av murer og hus i tørrmur. Komplekset har en

datering som strekker det over flere perioder fra 300-tallet, 1000-tallet og 1500-tallet e.Kr. Etnisk knyttes komplekset til Bantufolket som fra 300-tallet vandret fra Cameron og syd og vestover til store deler av Afrika syd for Ekvator. Det er allment akseptert i arkeologiske fagkretser at Zimbabwe er et afrikansk kulturminne (Caton-Thompson 1971). Men det har vært fremmet andre oppfatninger. I 1891 mente C.J. Rhodes at Zimbabwe var ruinene etter en fønisk residensby, og senere har fortidsminnet vært forsøkt knyttet til både Salomos gruver og Israels tapte stamme. Selv om den hvite regjeringen innså at Zimbabwe tilhørte de innfødtes kulturtradisjon, ble det gjort forsøk på å undertrykke informasjon om fortidsminnet og å vanskeliggjøre forskningen. F.eks. uttalte innenriksministeren dette ifølge avisen "Rhodesian Hansard" for 4.9.1969:

"at han hadde meddelt til de det angikk ...
at enhver informasjon eller guidebok om
Zimbabwes opprinnelse helt klart skal vise
at det til nå ikke finnes ugjendrivelige
bevis for Zimbabweruinens opprinnelse."

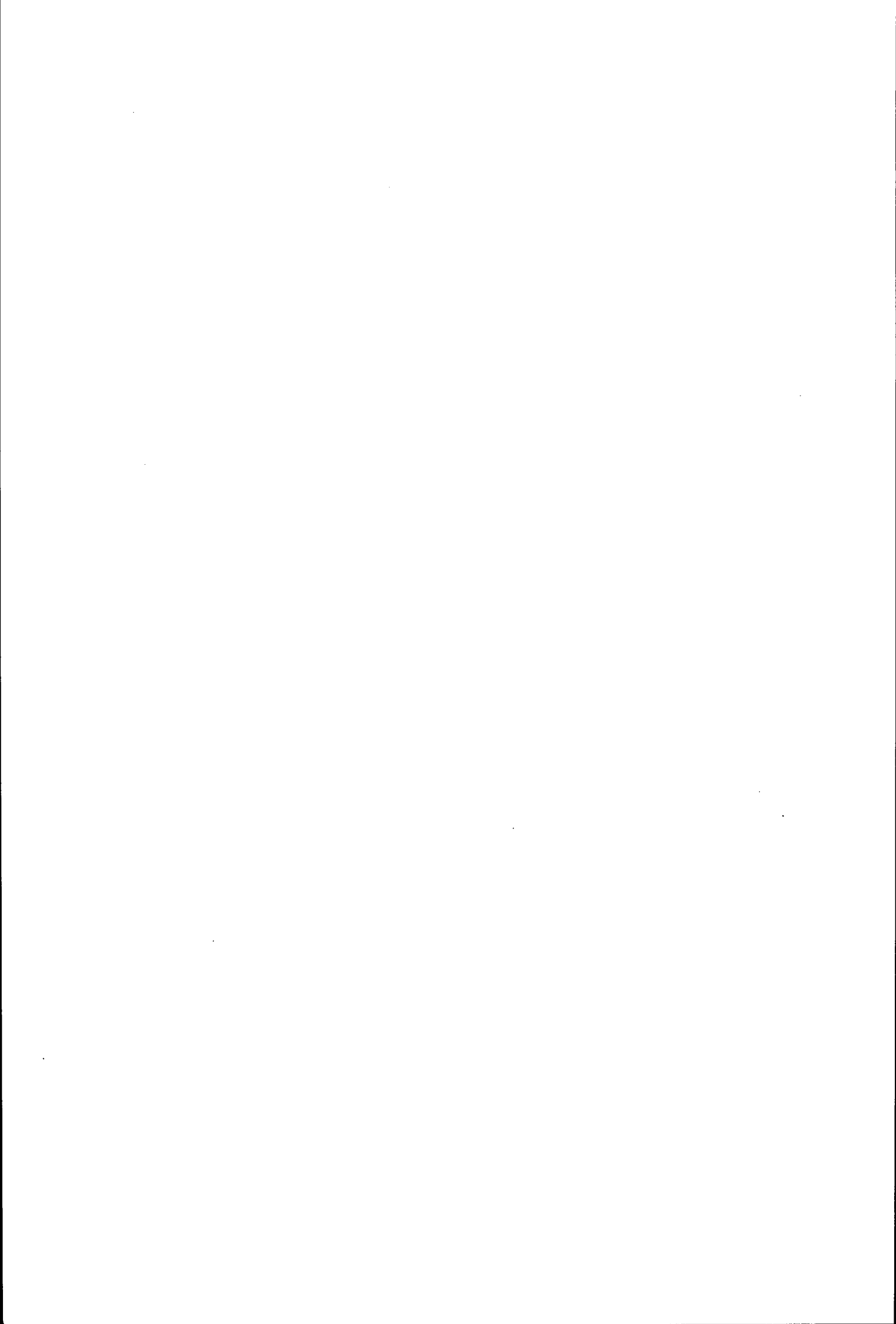
Innenriksdepartementet nektet arkeologer som ønsket å besøke Zimbabwe adgang til landet ved flere anledninger. Rhodesias offisielle sensurkomité har, etter pålegg fra regjeringen, ønsket å få forandret museumsutstillinger om Zimbabwe. Det finnes flere eksempler og forholdene har vært så vanskelige at to arkeologer som arbeidet med Zimbabwe, Peter Garlake og Roger Summers, fant å måtte forlate landet. (Antiquity 1974:257).

Årsaken er klar. Den etniske minoritetsgruppen som hadde makten var klar over Zimbabwes betydning for de innfødte i deres kamp for selvstyre. At akkurat Zimbabwe var utsatt hadde sin årsak ikke bare i at det var ett av mange vitenskapelige bevis for en innfødt kulturtradisjon, men at de innfødte frigjøringsorganisasjonene hadde Zimbabwe som sitt navn på landet.

På Nordkalotten foreligger det også et eksempel på at arkeologi/etnisk gruppe brukes i aktuell politikk. Her gjelder det samene og deres forfedre og hvor langt tilbake i tid de har røtter i området. For de stadig sterkere samiske interesseorganisasjoner er det viktig både innad og i arbeidet for sine interesser overfor det norske storsamfunnet, å kunne vise til en lang tradisjon i Nord-Norge og spesielt i de samiske kjerneområdene. Som eksempel kan det vises til det samiske nærings- og sosialprogram som ble vedtatt på Nordisk Sameråds konferanse i 1978 der samene bl.a. krever rettigheter "I egenskap av den opprinnelige befolkning i Sameland ..." og der det ønskes en beskyttelseslov som bl.a. slår fast "samenes rettmessige status som urbefolkning i sine bosetningsområder ..." (Samernas X Konferens, 1979:75). Arkeologiske forskningsresultater om etniske forhold på Nordkalotten vil naturlig bli dratt inn i argumentasjonen og diskusjonen om samenes rettigheter.

G. Gjessing har gjennom det meste av sin lange forskergjerning både som arkeolog og etnograf, arbeidet med

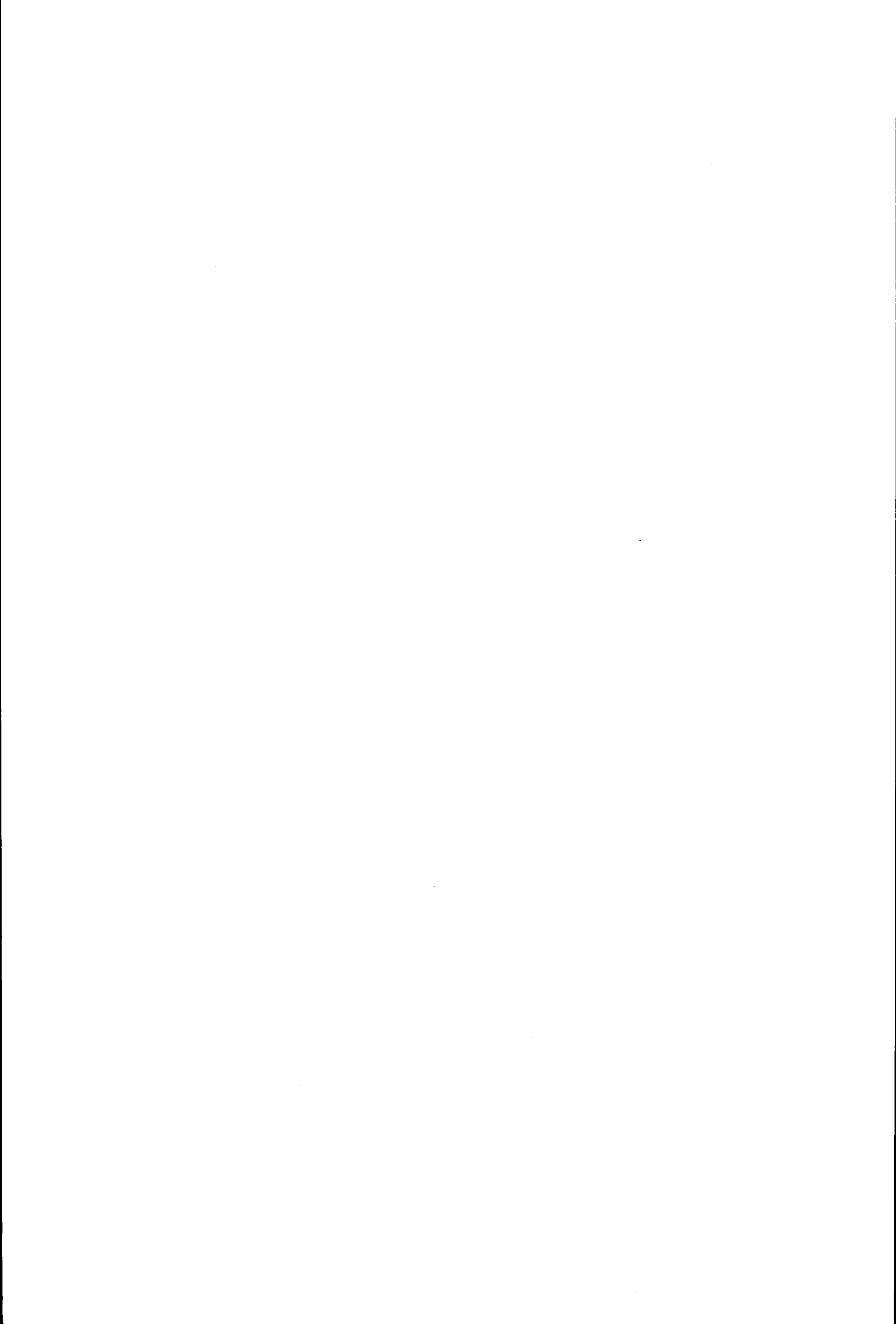

samenes forhold. I "Norge i Sameland" fra 1973 behandler han forholdet mellom de to etniske gruppene. Han presenterer som en teori at samene er etterkommere av en opprinnelig jeger/fangstbefolkning, mens nordmennene er etterkommere av folk som innvandret fra Sørvestlandet i eldre jernalder. Han anser nordmennene som kolonialister som driver en imperialistisk politikk f.eks. ved den skatteoppkreving vi kjenner fra Ottars finneskatt. Likedan var det i handel der G. Gjessing ser samene som råstoffleverandører til nordmenn som bestemte prisene. Disse forhold skal vi kunne se resultatet av i den politikk det norske storsamfunnet driver overfor samene i dag. Arkeologisk forskning ser litt annerledes på noen av disse spørsmål i dag, men det G. Gjessing skriver viser hvordan arkeologi, etnisitet og politikk kan holdes sammen i en fremstilling.

Uten her å gå inn på hvor langt tilbake arkeologien kan identifisere etniske grupper, kan to sitater vise hvor forskjellig synet er på samenes alder i Nord-Norge.

I bind 1 av Cappelens "Norges Historie" fra 1976 heter det i avsnittet om den tidligste jernalder i Norge:

"Først omkring Kristi fødsel kan en snakke om en jernalderkultur også lengst i nord. Ved beskrivelsen av denne kulturen benyttes ofte begrepet samisk jernalder, fordi en nå mener å kunne påvise en direkte kulturell utvikling fram mot den historisk kjente samekulturen." (Magnus og Myhre 1976:235).

I "Trekk fra Nord-Norges historie" fra 1976 heter det i kapitlet om samene:

"Først omkring 2000 år f.Kr. er det rimelig å anta at det folk som da levde i det området som kalles Nordkalotten, var samenes forfædre."
(Hætta 1976:100).

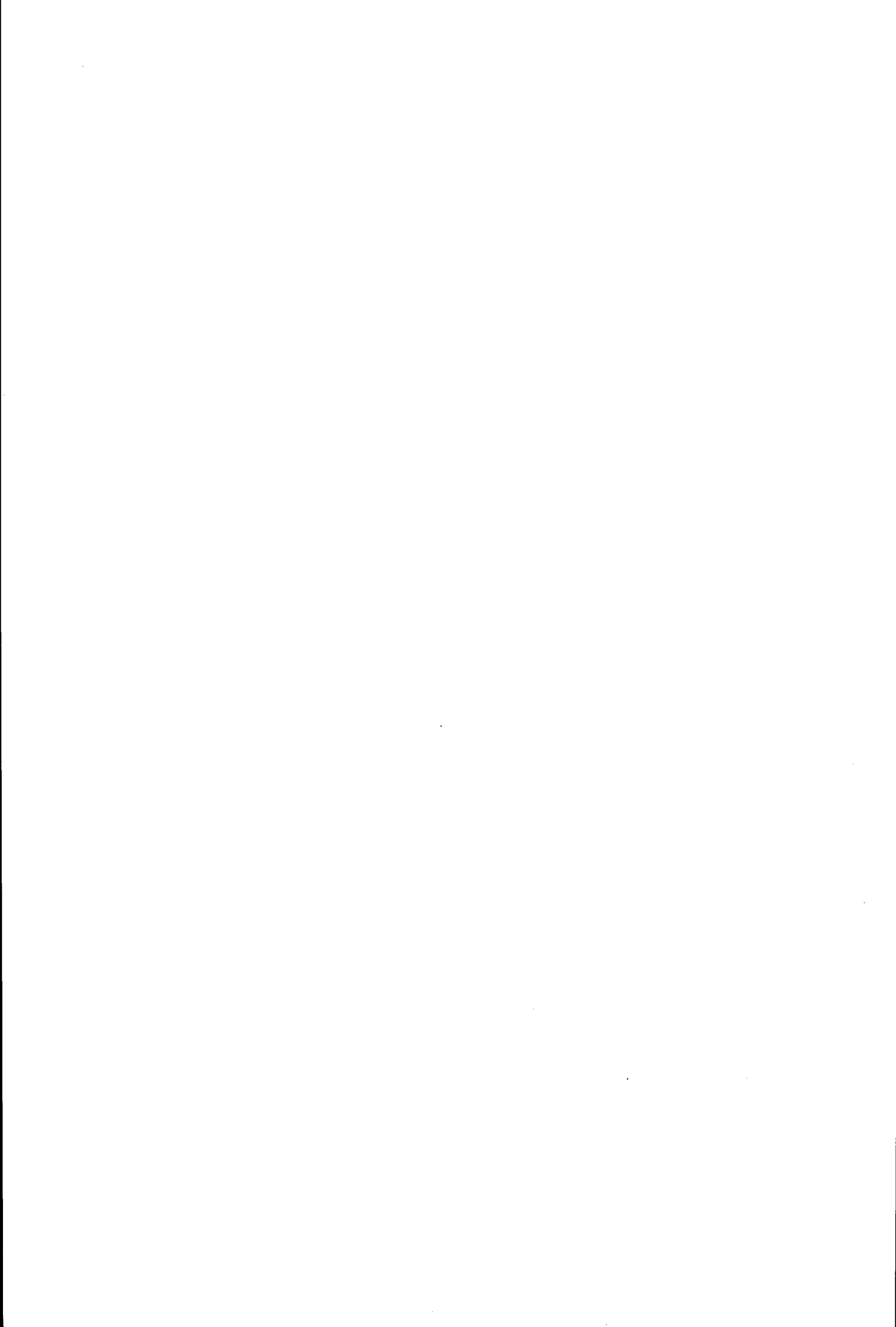
To sitater fra to historiebøker utgitt i Norge samme år og de gir en dateringsforskjell på samenes tidligste opp-treden på 2000 år.

Ut fra det som er trukket fram her, sier det seg selv at også denne undersøkelsen vil ha en politisk biklang. Nesten uansett hvor man er i verden vil man, når man tar opp problemer knyttet til arkeologi og etnisitet, komme inn på politisk brennbare problemer. Jeg vil understreke at mitt siktemål ikke er å bevise noe som styrker norsk eller samisk befolknings rett til land. Det jeg primært er ute etter er å studere det sentrale problemfelt: Hva kan man, med arkeologisk materiale som basis, si om etnisitet i førhistorisk/protohistorisk tid.

2.2. Etnisitet og etnisk gruppe

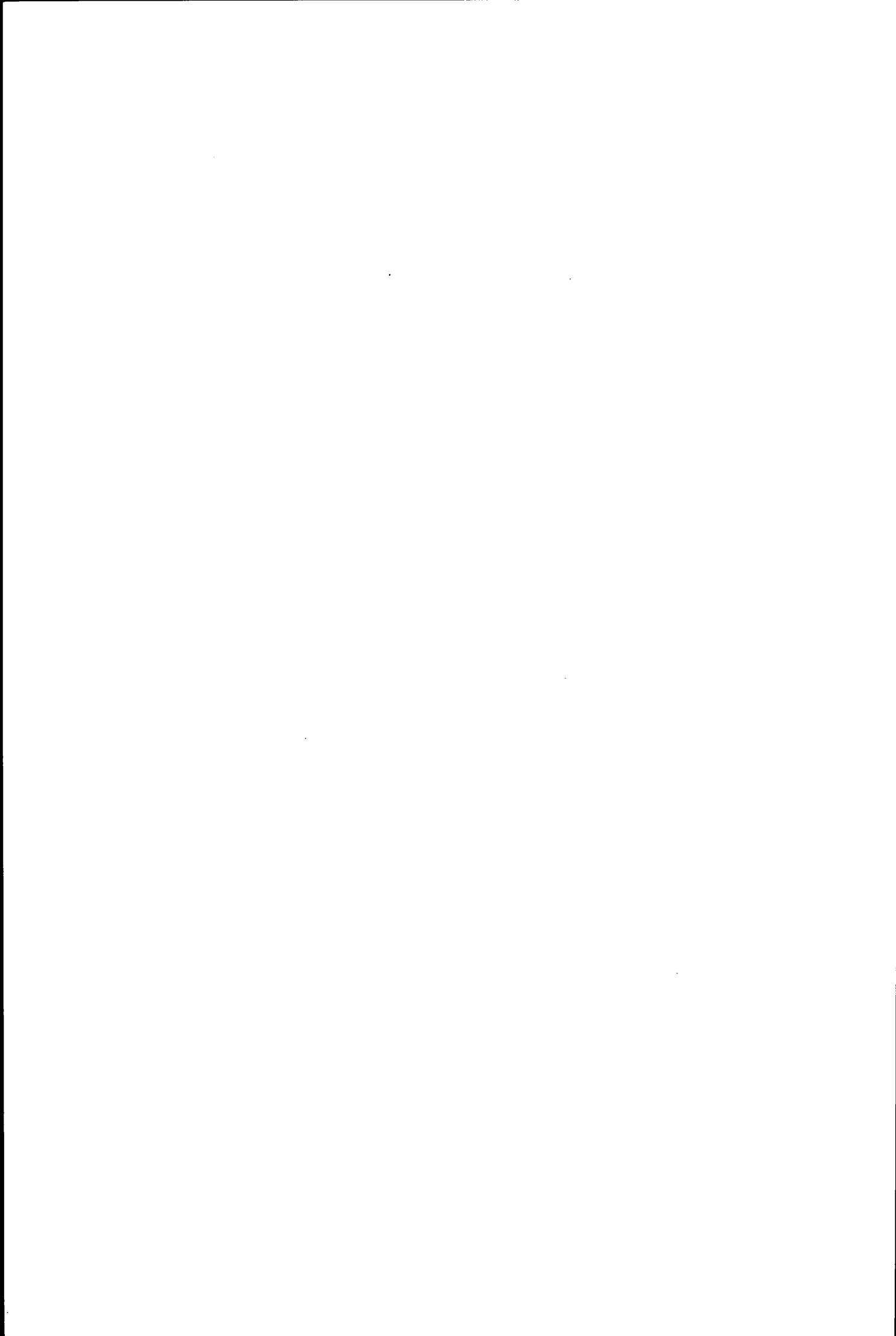
2.2.1. Definisjoner

Grunnordet for etnisitet og etnisk er ethnos. Det er gresk og oversettes med folk/nasjon. Ethnos tilhører den samfunnsvitenskapelige terminologi og går inn i navnet på noen av vitenskapens disipliner, f.eks. etnologi og etnografi.

Etnisitet og etnisk gruppe er begreper som særlig brukes i sosiologi og antropologi, men bruken og utbredelsen er ikke lik rundt om i verden. Innen sosiologien f.eks. er det forskjell mellom Nord-Amerika og Europa. I eurpeisk sosiologi er begrepet etnisk gruppe lite brukt. Til å dekke omtrent samme meningsinnhold brukes nasjon og nasjonal minoritet og det er vanlig å referere til politiske og territoriale grenser (Isajiw 1974:113 f). I Nord-Amerika er derimot etnisitet og etnisk gruppe sentrale begreper i sosiologisk forskning. Dette gjelder særlig i forskning på de minoriteter som er oppstått ved immigrasjon fra Europa og Mellom-Amerika, men også for den side av forskningen som behandler forholdet mellom negrer, indianere og den hvite majoritet. Når det gjelder antropologien, og særlig sosialantropologien, så er det ikke stor forskjell på begrepsbruken i Nord-Amerika og Europa. Årsaken er trolig at sosiologien, som behandler samfunnet i nåtid og nærmeste fortid, tar preg av de gjeldende forhold der den arbeider, mens antropologien ofte arbeider med samfunn som er fjernere i tid eller rom. Antropologien bruker begrepene etnisitet og etnisk gruppe i forskning vedrørende såkalte primitive samfunn (samlere, jegere, fedrivere og de som driver enkelt jordbruk) og deres utvikling.

I de siste år har samfunnsfagene i Europa nærmet seg de nordamerikanske en del i terminologibruk f.eks. i arbeidet med minoriteter som baskere, samer og flam-lender og ved problemene angående fremmedarbeidere. Den nordamerikanske tradisjon med et nært samarbeid

mellom antropogi og arkeologi har i de siste årene fått innpass i noen europeiske fagmiljøer.

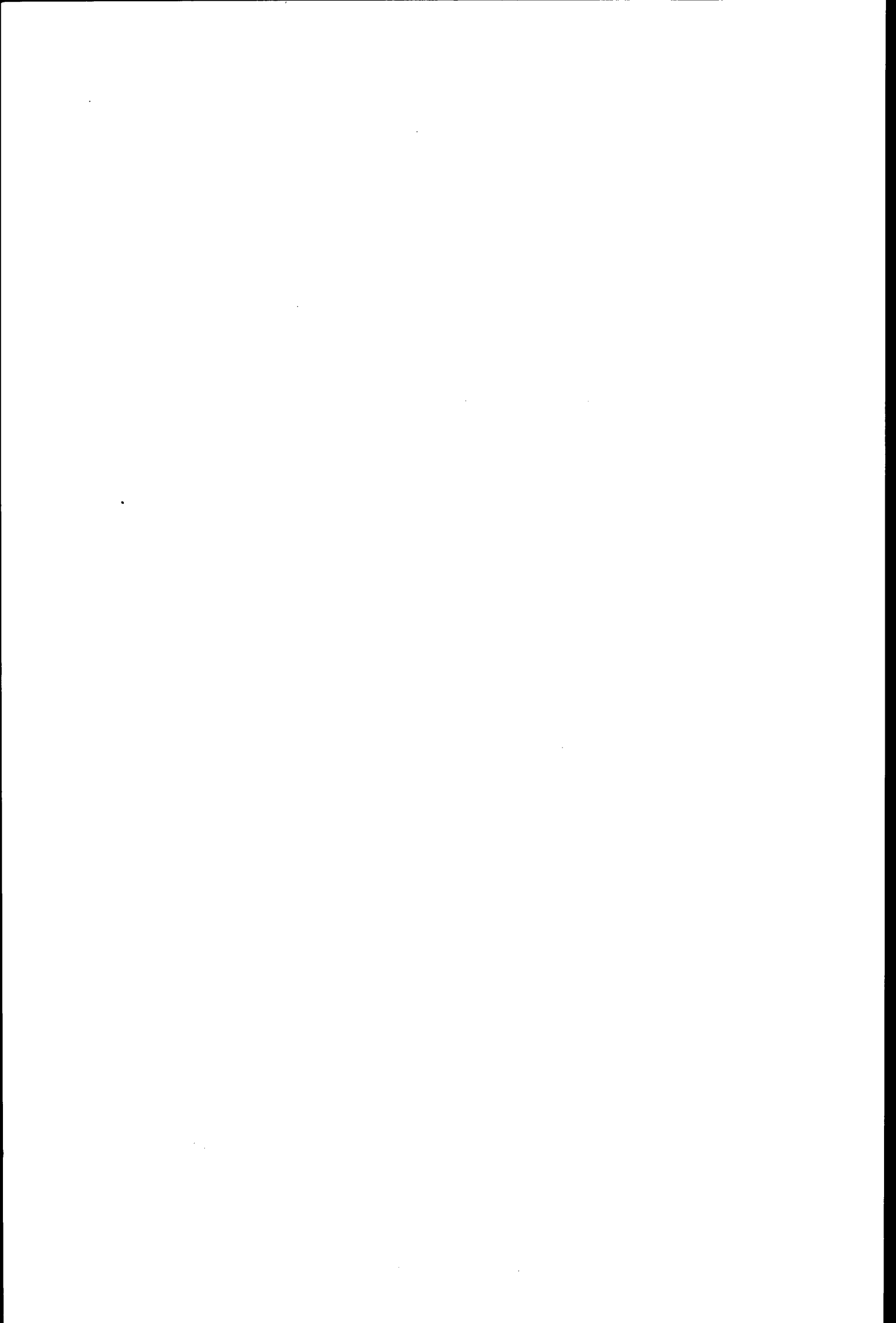
Begrepene etnisitet og etnisk gruppe henger nært sammen og brukes ofte om en annen og slik at de overlapper hverandre. For å vise forskjellen på hva som ligger i de to begrepene følger en generell definisjon av hvert.

Etnisitet: "is a synthetic term which refers to the fusion of many traits or components that belong to the nature of any ethnic group."
(Schermerhorn 1974:2).

Etnisk gruppe: "a group of people of the same race or nationality who share a common and distinctive culture."
(The Random House Dictionary of the English Language 1967:489).

Vi ser av dette at begrepet etnisk gruppe gjelder et antall mennesker, mens etnisitet dekker de abstrakte og konkrete kriterier som danner en etnisk gruppe.

De to definisjonene som er presentert ovenfor er så generelle at de fleste vil kunne si seg enige i dem. Men definisjoner er redskaper i forskning og som sådanne må de være godt tilpasset de aktuelle problemstillinger. Derfor vil ofte den etniske forsker sette opp sin egen definisjon som tjener hans formål best. Det arbeides med å gjøre definisjonene så konsise og dekkende som mulig og i dette arbeidet vil, for å ta eksempler fra de to forannevnte definisjoner, ord som "traits or components", "nature", "race or nationality" og "culture" måtte presiseres.

I det følgende vil det bli behandlet en del arbeider der det er forsøkt å finne frem til generelle definisjoner, definisjoner med allmenn gyldighet. Det er slike definisjoner som, via antropologien, vil kunne anvendes på arkeologisk materiale når dette er grunnlaget for arbeid med problemer ved etnisitet og etnisk gruppe. Når det i det følgende veksles i bruken av begrepene etnisitet og etnisk gruppe er det for å følge ordbruken i de arbeidene som behandles.

I "Definitions of "Ethnicity" tar W.W. Isajiw (1974 for seg 27 definisjoner av etnisitet. Han gjennomgår disse med hensyn til hvilke kriterier som opptrer oftest og ender opp med følgende fem: felles slektsbakgrunn, samme kultur, religion, rase, språk. Ut fra dette prøver han å finne hva en definisjon må inneholde. Han mener at språk og religion må kunne omfattes av kultur og at rase må kunne reklassifiseres til å være del av kultur eller felles slektsbakgrunn. Han konkluderer med at i en definisjon av etnisitet

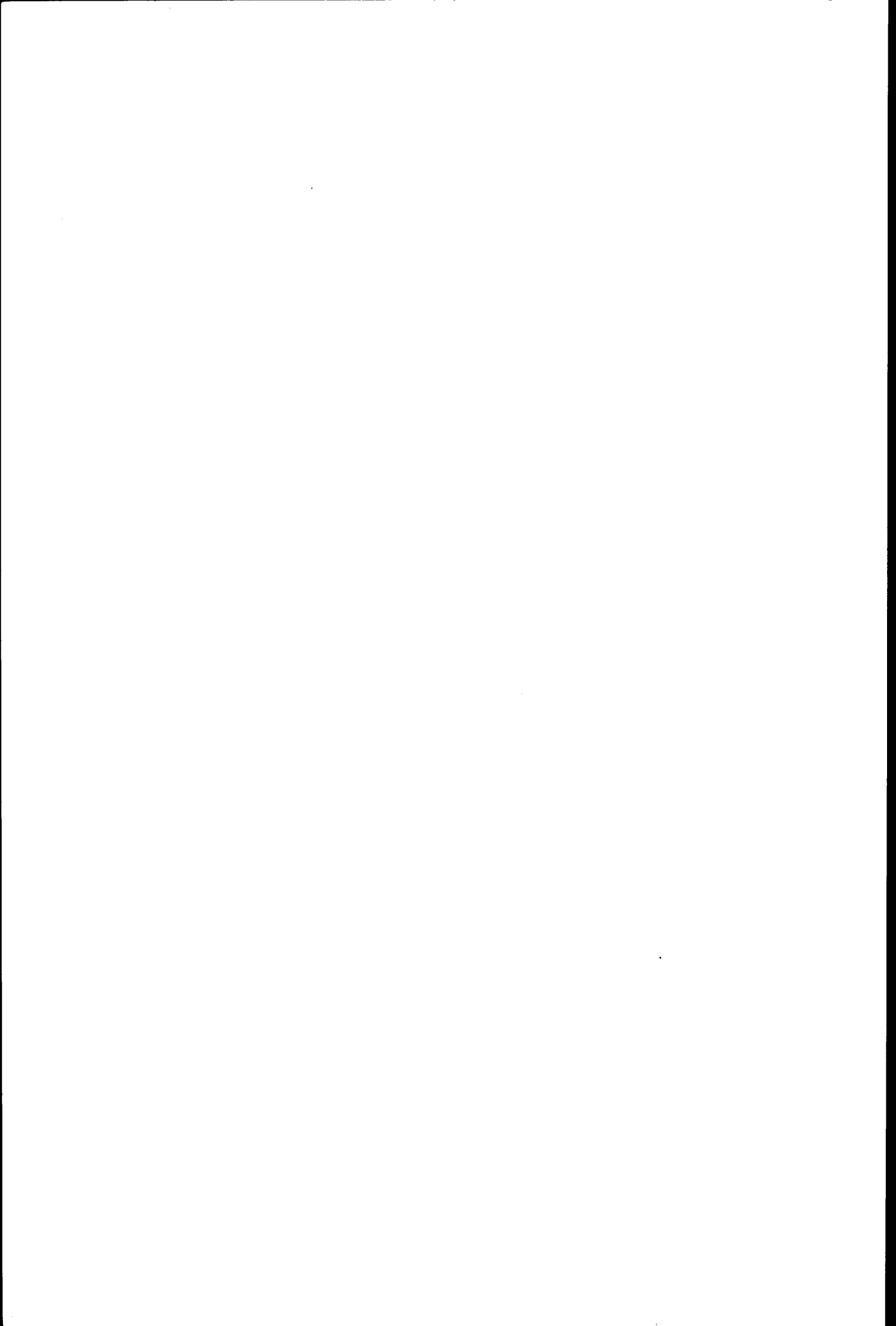
"the basic attributes would be common
ancestral origin and the same culture
traits"

(Isajiw 1974:118).

I den videre diskusjon tar han bare for seg den første delen, mens han ikke går nærmere inn på "cultural traits". Med "common ancestral origin" mener han at

"a person is born into a group which shares
cultural traits and therefore becomes
socialized into them."

(Isajiw 1974:119).

Det er her et viktig poeng at personen kommer ufrivillig inn i gruppen og at en etnisk gruppe dermed i denne sammenheng er en ufrivillig gruppe. Via en sosialiseringssprosess mottar en person en etnisitet som er lik den de andre personene i gruppen har. En generell definisjon vil være at etnisitet refererer til

"an involuntary group of people who share the same culture".

(Isajiw 1974:120).

Men han er ikke fornøyd med dette. Etniske grupper skaper grenser og disse opprettholdes innad av sosialiseringssprosessen og utad dannes og opprettholdes de av relasjonsmønstre grupper imellom. W.W. Isajiws konkluderende definisjon lyder derfor: etnisitet refererer til

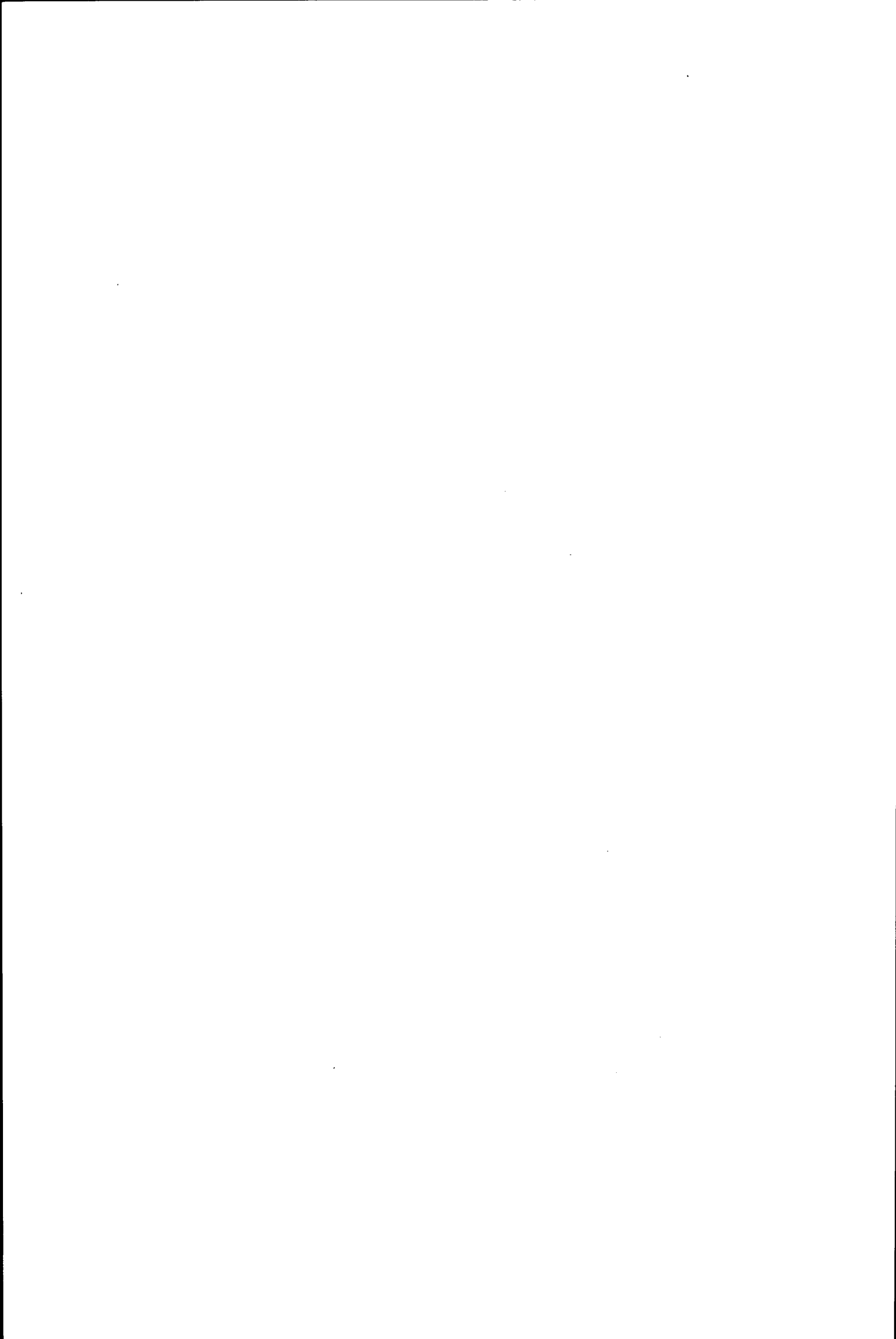
"an involuntary group of people who share the same culture or descendants of such people who identify themselves and/or are identified by others as belonging to the same involuntary group."

(Isajiw 1974:122).

I introduksjonskapitlet til "Ethnic Groups and Boundaries" tar F. Barth (1970) opp diskusjonen om definisjonen av etnisk gruppe. Han tar utgangspunkt i den allment anerkjente definisjon slik den kjennes i antropologisk litteratur f.eks. hos R. Narroll, 1964.

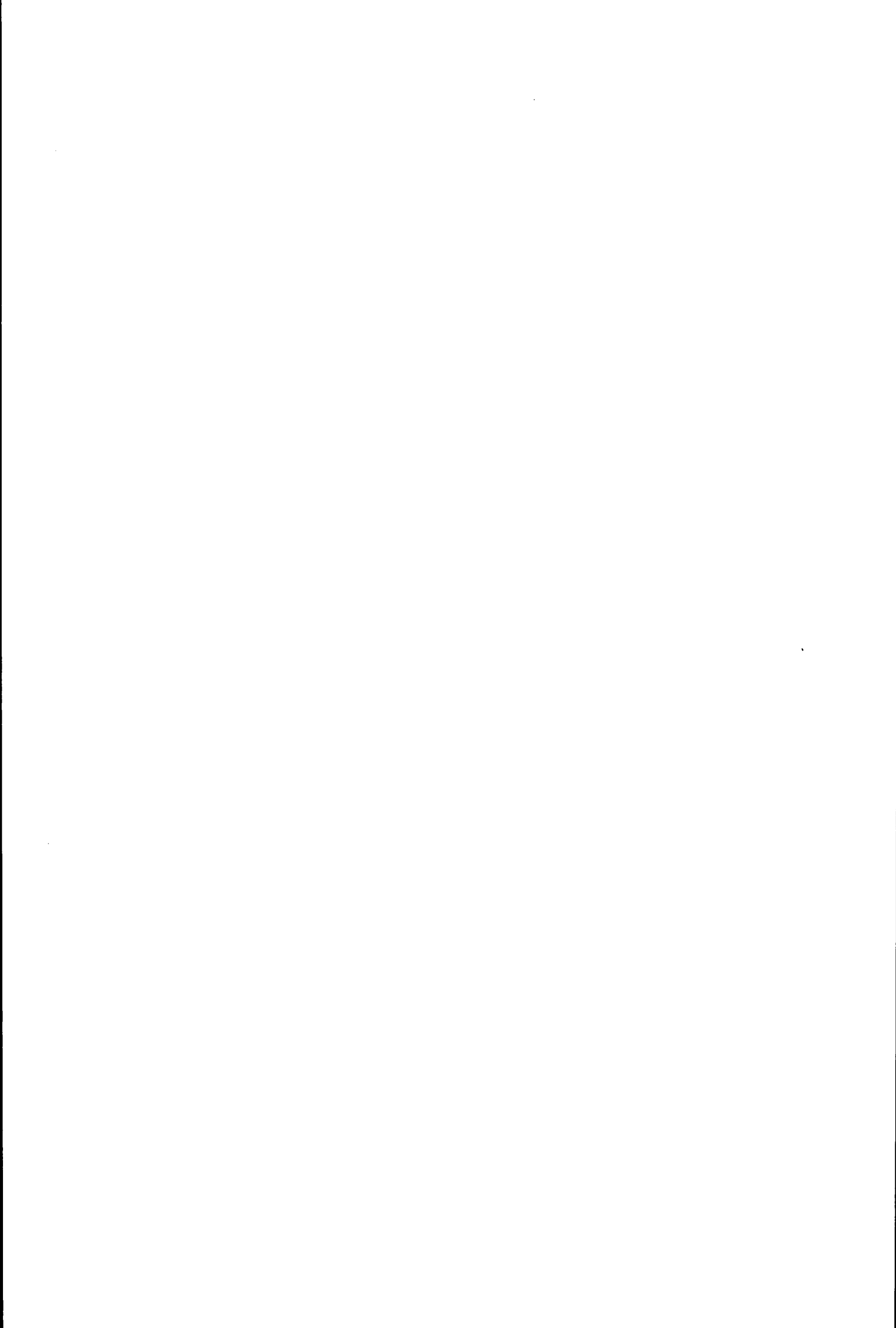
Etnisk gruppe: deler fundamentale kulturverdier som er synlige i åpenbar enhet i kulturelle former; er biologisk selvgjentagende; danner et område i kommunikasjon og samhandling; har medlemmer som identifiserer seg selv og blir identifisert av andre som tilhørende en gruppe forskjellig fra andre grupper.

(Barth 1970:10 f).

Hans kritikk gjelder at slike definisjoner ikke peker på de avgjørende spørsmål og at de gir inntrykk av at etniske grupper eksisterer som et isolert fenomen uten ytre påvirkninger. Et særlig viktig punkt er det han sier om materiell kultur og om økologi. Det å dele felles kultur kan heller sees som et resultat av, enn som et primært karakteristika for, etnisk gruppe.

F. Barth advarer mot å sette likhetstegn mellom synlige, "målbare" faktorer og etnisk enhet. De synlige "traits" viser oftest effekten av den økologiske tilpasning og kan ikke betraktes som uttrykk for en egen etnisk gruppe. Det finnes flere eksempler på at en etnisk gruppe tilpasser seg forskjellige økologiske nisjer og allikevel beholder basisk etnisk enhet. Som eksempel nevner han kyst-, elve- og flyttsamer og henviser til G. Gjessing 1954. For å få en god analyse av etnisitet mener F. Barth at vi må ha et utgangspunkt som ikke blander sammen effektene av de økologiske forhold på handling med det i handling som er etnisk tradisjon. Utgangspunktet må både gjøre det mulig å skille mellom disse faktorene og å undersøke de kulturelle og sosiale komponenter som skaper variasjon, men som ikke er økologisk begrunnet. På denne bakgrunn blir punktet om selvidentifikasjon og identifisering av andre viktig for han. Noe eget forslag til definisjon gir han ikke, men bruker dette punktet i en videre diskusjon av hvordan etnisk gruppetilhørighet spilles ut når forskjellige etniske grupper møtes og blandes. F. Barth legger i sitt forsøk på å forstå hva etnisk

gruppe er stor vekt på det som skjer ved grensene mellom etriske grupper og ikke så mye på det den kulturelle grensen omslutter.

Det er i det foregående trukket frem noen punkter i diskusjonen om definisjon av etnisitet/etnisk gruppe. Prøver vi å se på denne diskusjonen samlet, trer det frem to hovedgrupper av definisjoner. De kan kalles den subjektive og den objektive definisjonsgruppen. De gjenspeiler også to teoretiske hovedretninger innen moderne samfunnsvitenskap, nemlig den strukturelle og den fenomenologiske. (Isajiw 1974:115). Dette kan eksemplifiseres med en definisjon fra hver gruppe. Subjektiv definisjon: Tilhøre en etnisk gruppe gjør

"any individual who considers himself, or is considered, to be a member of a group with a foreign culture and who partisipates in the activities of the group."

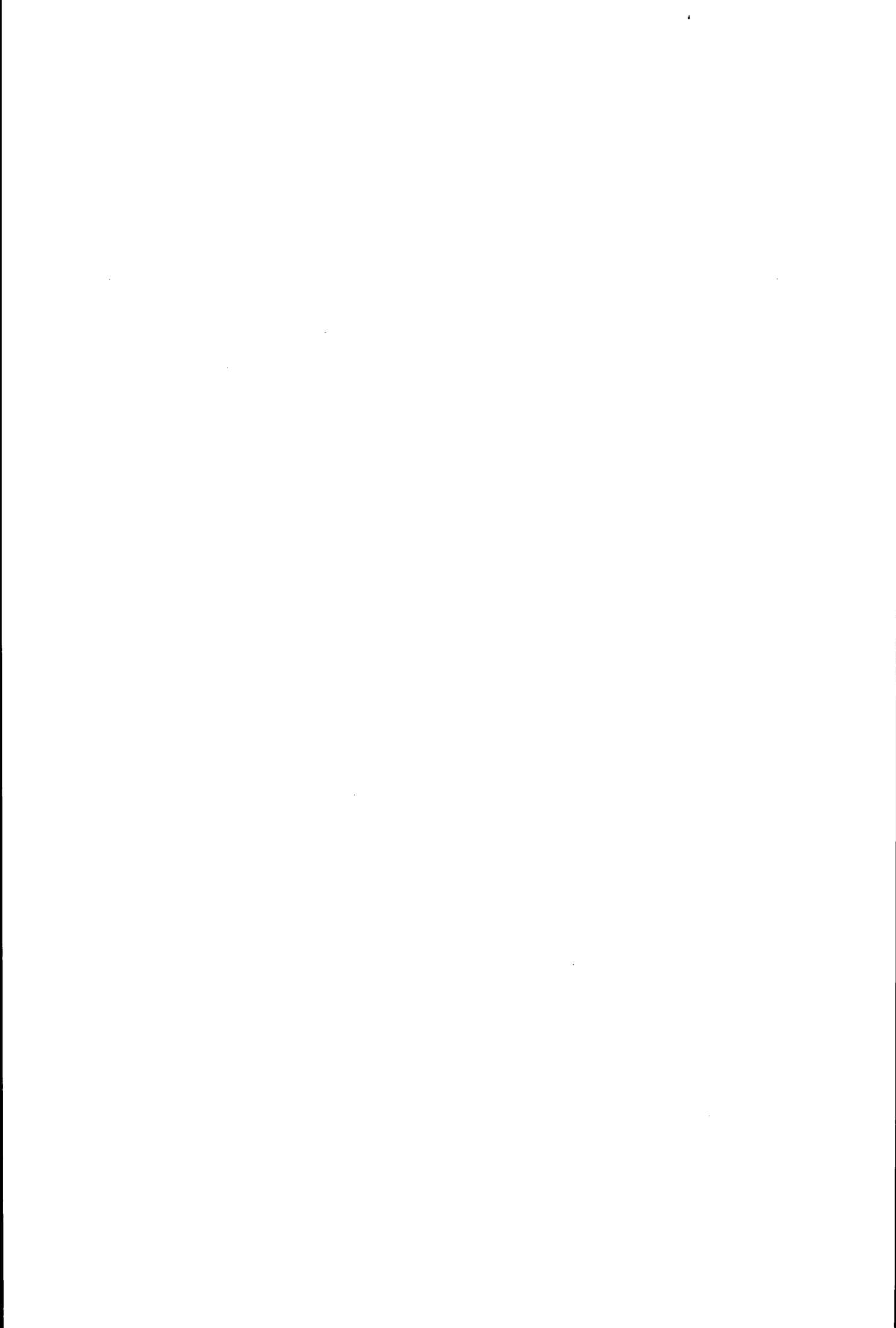
(Warner & Srole 1945:28).

Objektiv definisjon: En etnisk gruppe er

"a social group which within a larger cultural and social system claims or is accorded a special status in terms of a complex of traits (ethnic traits) which it exhibit, (religious and linguistic characteristics, skin pigmentation, national and geographic origin)."

(Gould & Kolb 1964:243).

Til en generell samfunnsvitenskapelig definisjon av etnisitet har begge definisjonsretninger noe å bibringe. En definisjon må vise det kognitive ved gruppesosialisering og den må åpne for identitetsanalyse av etniske grupper, og kan da lyde:

"Etnisitet er å oppfatte seg selv og å bli oppfattet av andre som tilhørende en gruppe og at denne gruppetilhørighet signaliseres i elementer av gruppens kultur." (Etnisk gruppe er følgelig en gruppe mennesker som gjør og har dette.)

En slik definisjon åpner såvel for analyse av den enkelte gruppe og forholdet grupper imellom som til å bruke elementer av materiell/åndelig/sosial kultur i en identitetsanalyse.

De anvendbare kulturelement vil variere fra fag til fag innen samfunnsvitenskapen og med de spørsmål og det materiale som er aktuelt. I en konkret forskningssituasjon vil en slik generell definisjon være utgangspunkt for en diskusjon frem mot et teoretisk og metodisk forskningsgrunnlag.

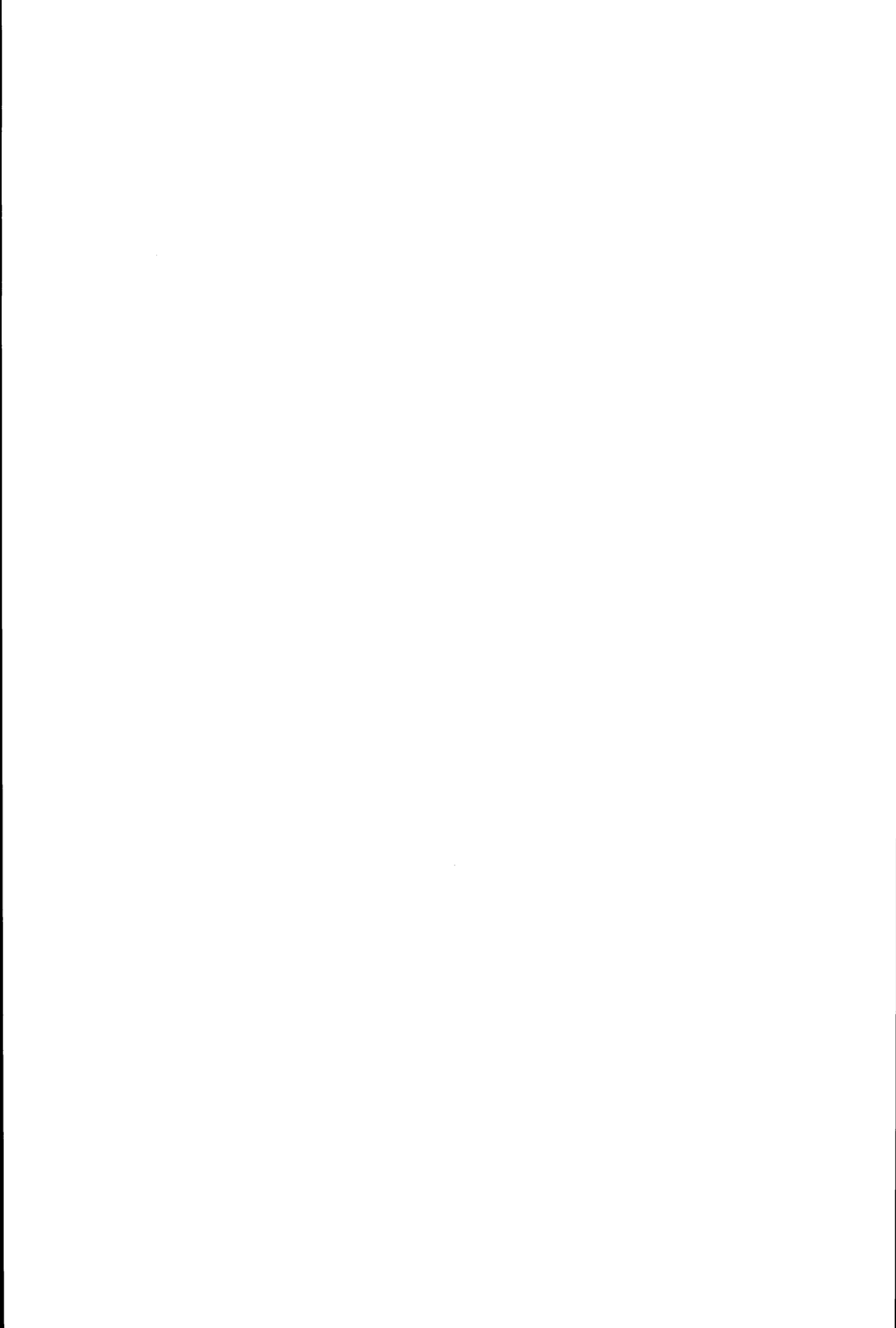
2.3. Utsagn om etnisitet på basis av arkeologisk materiale

Emnet for dette avsnittet er hvordan de forskjellige elementene i definisjonen av etnisk gruppe/etnisitet står i forhold til det arkeologiske materialet. Vi skal først ta for oss de seks hovedelementene som oftest er brukt i definisjoner.

2.3.1. Elementene

Biologisk selvgjentagende/biologisk enhet

Teorien bak dette element er at en etnisk gruppe praktiserer endogami og dermed har felles fysisk-antropologisk preg i f.eks. skjelettformer og pigmentering.

Det arkeologiske materialet som dette element levner er skjelettmateriale og i sjeldne tilfeller rester av hud og hår.

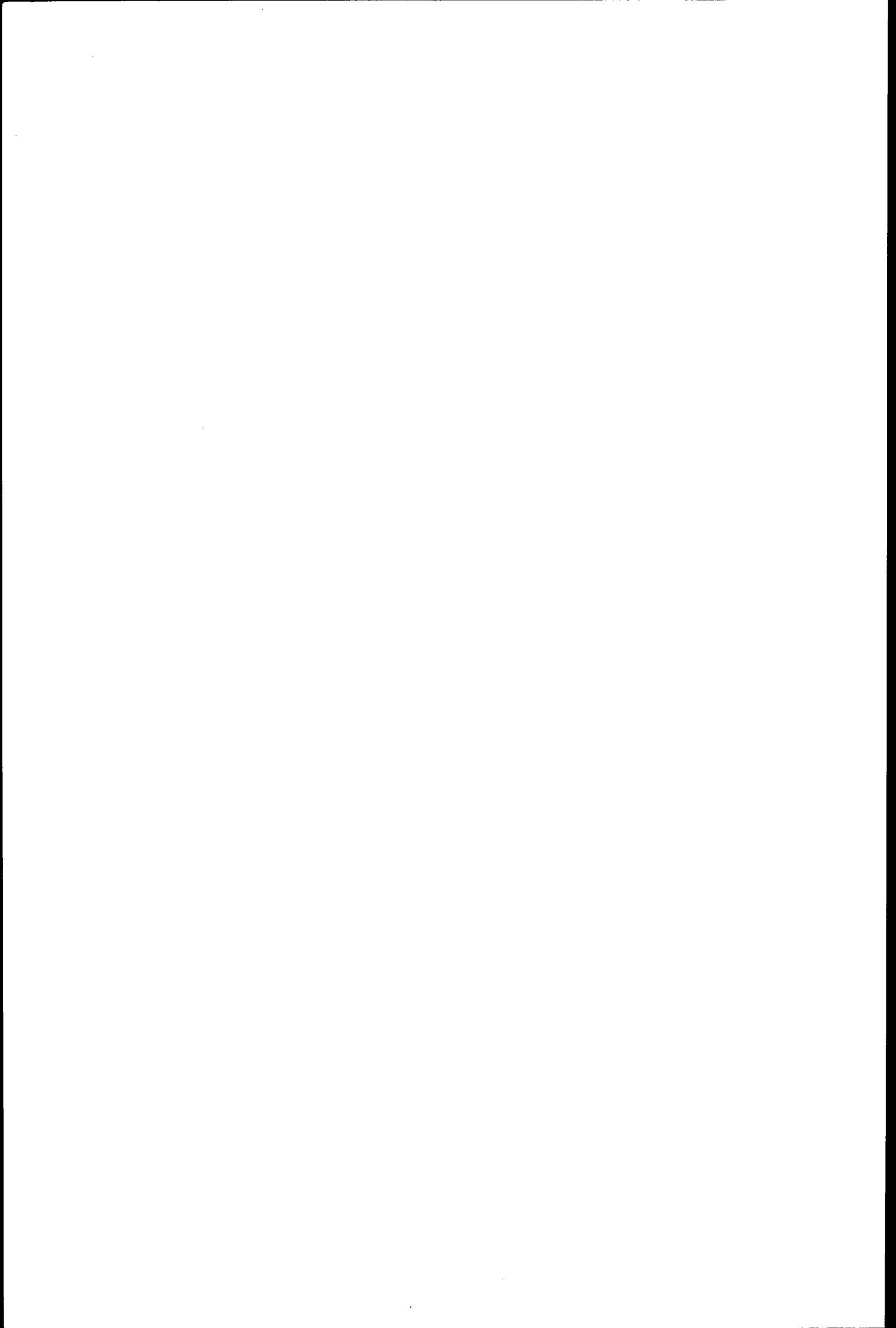
Den tradisjonelle bearbeidelsen ut fra arkeologisk synspunkt er undersøkelse av form og dimensjoner på skjelett og særlig hodeskaller. Fysiske antropologer krever et stort materiale med god samling i tid og rom for å kunne gi gyldige tolkninger og dette er krav det arkeologiske materialetsjelden kan innfri. Et særlig problem for arkeologer er at hvis de arbeider med lange perioder eller prøver å knytte sammen perioder som står langt fra hverandre i tid, vil de endringer som skjer ved utvelgelse og nye innslag gjøre sammenligninger usikre.

Språk

Argumentet for dette elementet er at en etnisk gruppe lever så tett sammen at den har felles tale og eventuelt skriftspråk. Tale etterlates ikke i det arkeologiske materialet, men skrift og tegn/symboler forekommer fra førhistoriske perioder selv om førhistorien tradisjonelt er definert som de perioder som ikke har skriftlige kilder (Solberg 1909:83 f). Språkforskere har mulighet gjennom stedsnavngransking og språkhistoriske studier å bringe frem data om språklig utvikling og påvirkning. F.eks. kan ord fra virksomheter som fedrift, jordbruk eller jernutvinning gi pekepinner på når og hvorfra disse kom. (Nesheim 1967).

Religiøs tro og handling

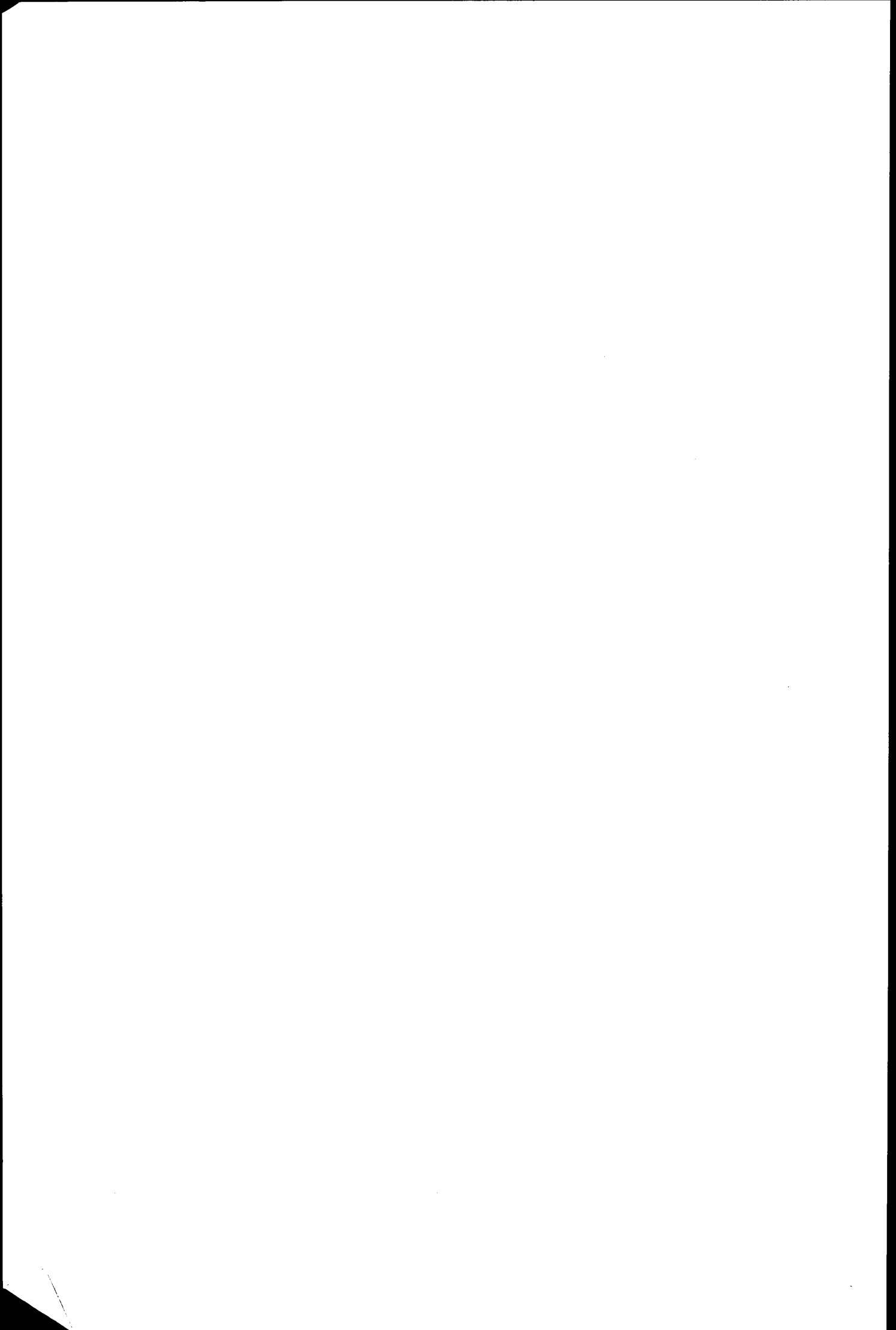
Argumentet for at dette er et definisjonselement er at

en etnisk gruppe har felles religiøs tro og at handlinger i denne forbindelse blir utført likt av gruppens medlemmer. En videre forutsetning er at alle medlemmer får tilnærmet samme behandling i religiøse sammenhenger. En hoveddel av det arkeologiske materialet settes i sammenheng med religiøs tro og handling. Dette gjelder både faste fortidsminner, funnkombinasjoner og gjenstander, f.eks. offersteder, offerfunn, helleristninger, gravfelt, gravformer og gravskikk, visse hustyper og innskrifter. Det er tolkningsmessige problemer ved dette materialet, f.eks. ved gravskikk. Her vet man at innen en etnisk gruppe vil ofte status og kjønn bestemme om det i det hele tatt skal være gravleggelse og i tilfelle hvilken gravskikk som skal anvendes. Et annet problem er når flere etniske grupper har en gravskikk som er lik, slik som megalittgravskikken i Vest-Europa eller kristen gravskikk.

Økonomisk produksjon/praktisk tilpasning

Dette definisjonselementet er begrunnet med at en etnisk gruppe har en eller noen få felles økonomiske tilpasninger, og at gruppen ut fra omgivelser og tradisjon er likt praktisk tilpasset omgivelsene. Disse virksomheter har gitt den andre hoveddelen av det arkeologiske materialet. Det er både faste fortidsminner, funnkombinasjoner og gjenstander, f.eks. fangstanlegg, gårdsanlegg, diverse hustyper med innbo, kommunikasjonsmidler, fangstredskaper, våpen og all slags personlig utstyr og utstyr i forbindelse med produksjon av næringsmidler. Det er tolkningsproblemer ved en del

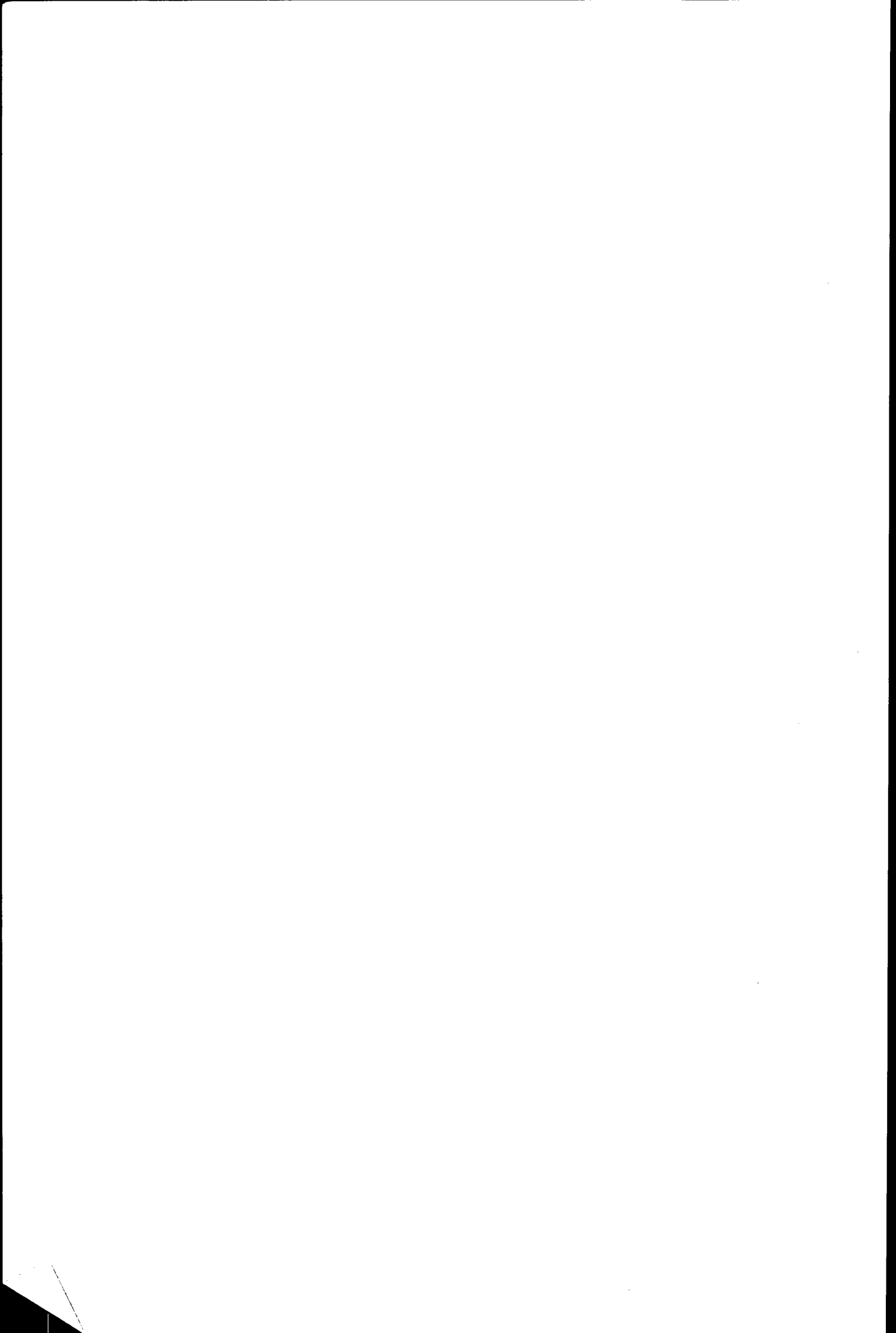
av dette materialet. Man må ta hensyn til at flere etniske grupper kan ha lik tilpasning og at medlemmer av en etnisk gruppe kan ha forskjellig tilpasning.

Felles geografisk område

Idéen bak dette definisjonselementet er at en etnisk gruppe bor sammen og utnytter samme område i økonomisk og kommunikasjonsmessig sammenheng. Alt arkeologisk materiale har relevans til dette elementet fordi det er et spørsmål om spredning i rom. Dette innebærer at det arkeologiske materialet gir data direkte ved identifisering og datering, og indirekte ved geografisk plassering og utbredelse i forhold til andre funngrupper. Tolkningen krever et stort materiale, at området er godt undersøkt og at dateringene er tilfredsstillende.

Selvoppfattelse/oppfattelse av andre

Idéen bak dette definisjonselementet er at en etnisk gruppe lever så tett sosialt at den innad og utenfra har et oppfattbart særpreg. De som arbeider med etnisitet/etnisk gruppe i dag synes å anse dette definisjonselementet som viktig. Men et slikt kognitivt element gir ikke direkte noe arkeologisk materiale. Man kan derimot si at indirekte er alt arkeologisk materiale knyttet til selvoppfattelse/oppfattelse av andre. Gruppen oppfatter seg selv som en enhet ut fra sin totale adferd og slik oppfattes den også av andre. Denne oppfattelse kan sees som et kognitivt resultat av gruppens samlede praktiske og intellektuelle adferd. Et viktig moment er her at etnisitet utspilles i

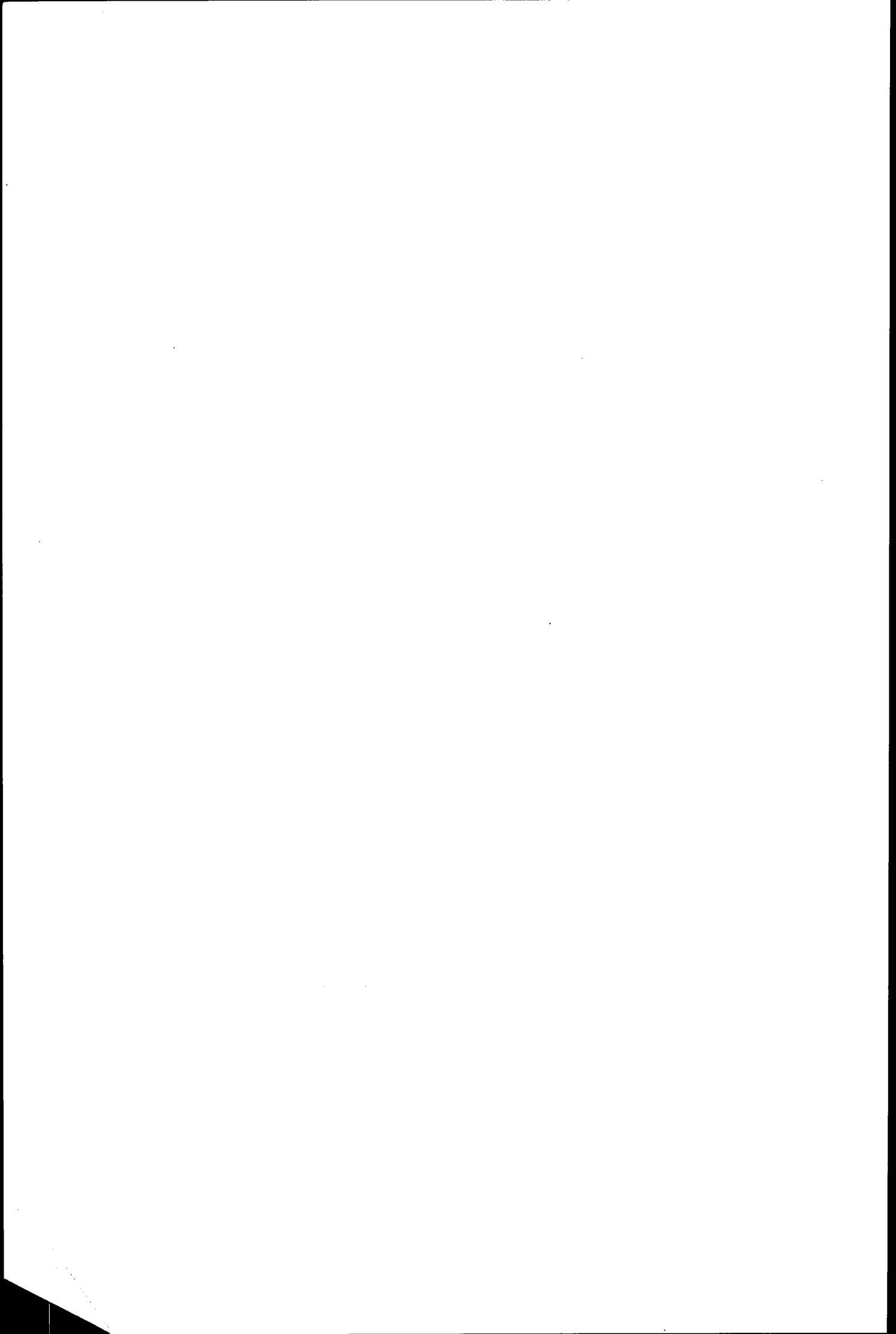
grensesituasjonen. Det må minimum to etniske grupper til for at etnisitet oppstår, fordi det er først da det er nødvendig å bruke og å tolke etniske signaler. På denne bakgrunn kan man si at det i det samlede arkeologiske materialet ligger signaler som viser etnisitet.

Det er også et arkeologisk materiale som kommer direkte fra kognitive signaler. Dette er f.eks. frisyrrer, drakt og draktutstyr, tatoveringer og dekorative element på gjenstander. Tatoveringer og frisyrrer er sjeldne i materiale, mens drakt og ornamentikk er mer vanlig. Et hovedproblem ved tolkning av dette materialet er særlig det å bringe klarhet i forholdet mellom produsent/dekoratør og eier/bruker.

Et viktig, men i forhistorien ofte lite, materiale for oppfattelseselementet er det skriftlige. Noe slikt materiale finnes fra forhistoriske perioder og særlig opp imot historisk tid. Der det er flere tilgrensede grupper og en av dem behersker skrivekunsten er det eksempler på at dette kan gi opplysninger om de tilgrensede grupper f.eks. kildetekstenes beskrivelse av forholdene i det nordlige Norge, og områdene lengere nord, i vikingtid og tidlig middelalder.

Før vi går videre er det nødvendig å si noe generelt om et arkeologisk materiales representativitet.

Arkeologiens forskningsmateriale er "fossil adferd" bevart frem til vår tid. Det er viktig å ha i minne at det bare er en liten del av en periodes totale

fysiske innhold som har motstått den naturlige kjemiske nedbrytning og andre ødeleggende påvirkninger. Et annet forhold er at materialet er fremkommet under meget forskjellige forhold, noe som gjør at dataene varierer i kvantitet og kvalitet.

2.3.2. Diskusjon

Et fundamentalt spørsmål er om det i det hele tatt er hensiktsmessig for arkeologien å ta opp etnisitetsproblemene. Er arkeologiens materiale og analyseapparat slik at man kan våge seg på disse problemene og ha rimelig håp om å nå svar med en viss sannsynlighetsverdi?

Det har vært reist noe tvil om dette. B.G. Trigger sier:

"I have serious reservations that ethnicity per se is a concept amenable to archaeological study. This, of course, relates to the broader issue of whether archaeologists can verifiably recover any ideas, as opposed to behaviour of the groups they study."

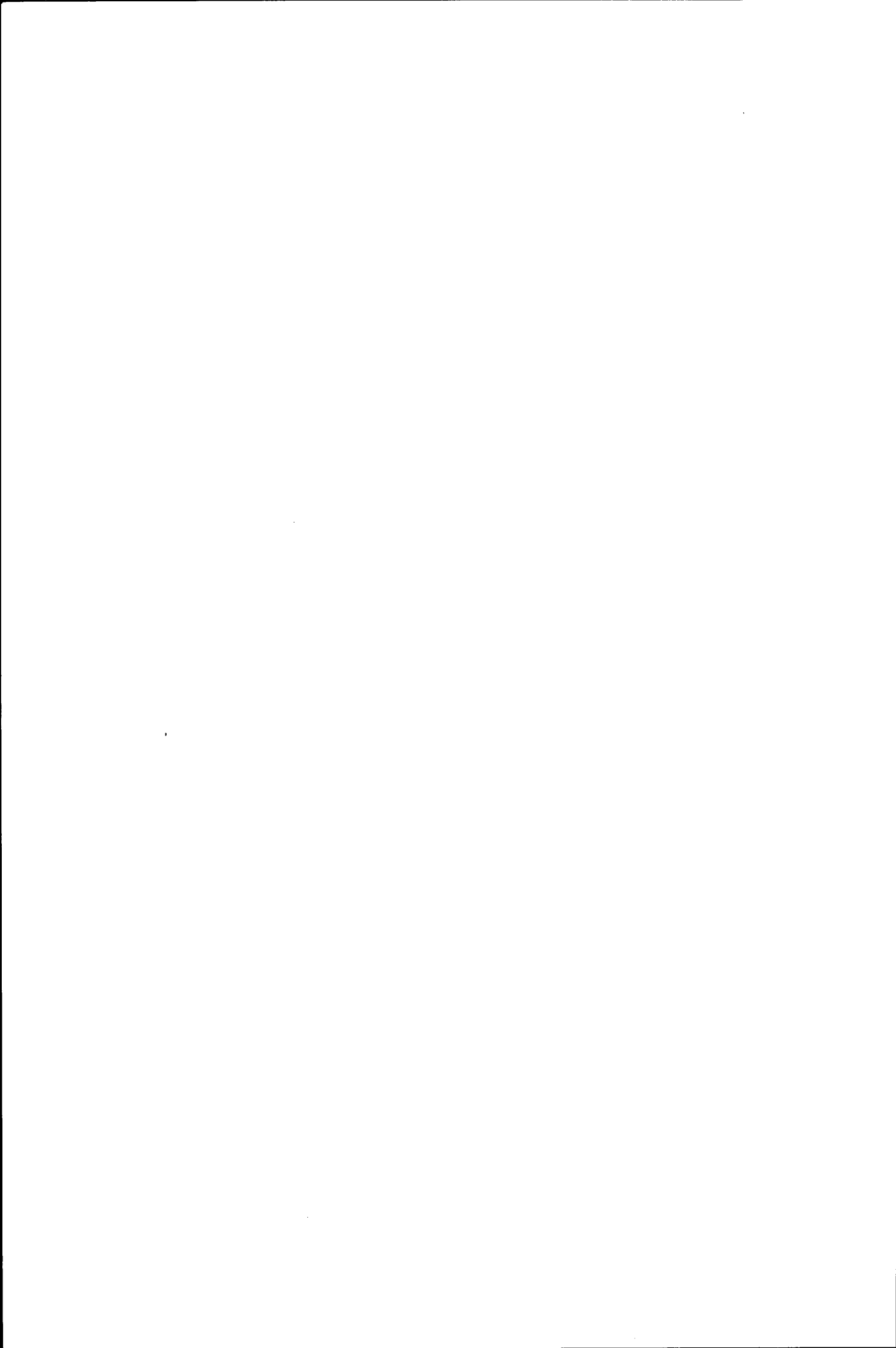
(Trigger 1977:22 f).

W. Fitzhugh mener at arkeologene kanskje bør overlate begrepet etnisk identitet til antropologene;

"Evidence of ethnic signals and values does exist in archaeological data, but cannot be methodically separated from data elements which relate to other aspects of culture than ethnic affiliation."

(Fitzhugh 1977:50).

På den andre siden har mange arkeologer etnisitet og etniske gruppeforhold som forskningsmål eller som del

av sin forskning. Det er sjeldent at disse diskuterer arkeologiens kompetanse på dette felt.

I USA og Canada er det tradisjon i samarbeid mellom arkeologi og antropologi og der er det fullt legitimt for arkeologien å arbeide med problemer som etnisitet og etniske grupper. Det har vært sagt så klart som at

"American archaeology is anthropology or it is nothing"

(Willey and Phillips 1958:2).

I Nord-Amerika er det i arkeologien ofte en viktig del av det arkeologiske forskningsarbeidet å kunne identifisere de innfødte stammene.

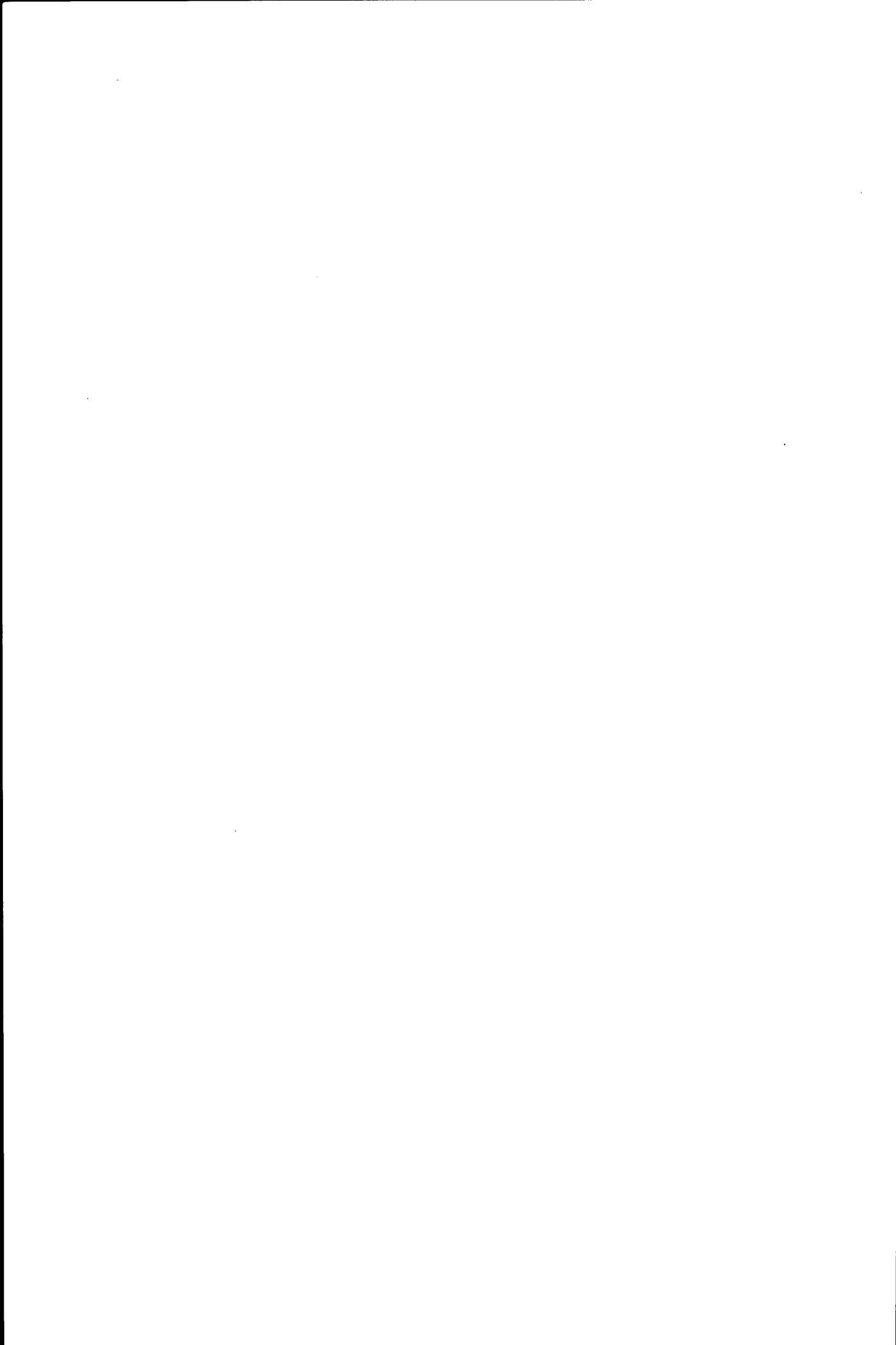
I sovjetisk arkeologi har det å kunne identifisere etniske grupper en sentral plass og det

"eksisterer utvilsomt den oppfatning rent generelt at det lar seg gjøre, under gitte forhold, å identifisere arkeologiske kulturer med bestemte etniske og språklige grupper og at det er arkeologiens plikt - eventuelt i samarbeid med andre aktuelle fag - å arbeide med en slik målsetning."

(Hagen 1970:142).

Ellers i Europa er også identifisering av etniske grupper en integrert del av arkeologisk forskningsproblematikk f.eks. indoeuropeerne, varjeger/slaver, keltere, skandinav/same osv.

Så tilbake til det arkeologiske materialet. Hva av dette er utsagnsrikt ved identifisering (og definering) av etnisitet/etnisk gruppe? Her er det etter min oppfatning riktig å støtte seg til F. Barth som sier generelt om

analyse av etnisitet/etnisk gruppe at utgangspunktet må være slik at man ikke blander sammen virkningene av de økologiske omgivelser på handlingsmønsteret med virkningene av kulturell tradisjon, men gjør det mulig å skille disse faktorene og å undersøke de ikke-økologiske kulturelle og sosiale komponenter som skaper forskjell (Barth 1970:13). Det vil si at data fra den direkte økologiske tilpasning er utsagnsfattige med hensyn til etnisitet, mens data fra sosiale og intellektuelle forhold og fra kulturtradisjon er utsagnsrike.

Hvordan skal man så kunne skille mellom disse to data-gruppene i det arkeologiske materialet?

L.R. Binford (1962) har lagt frem en måte å betrakte materiell kultur på som kan anvendes på arkeologisk materiale og som skiller datamassen i grupper.

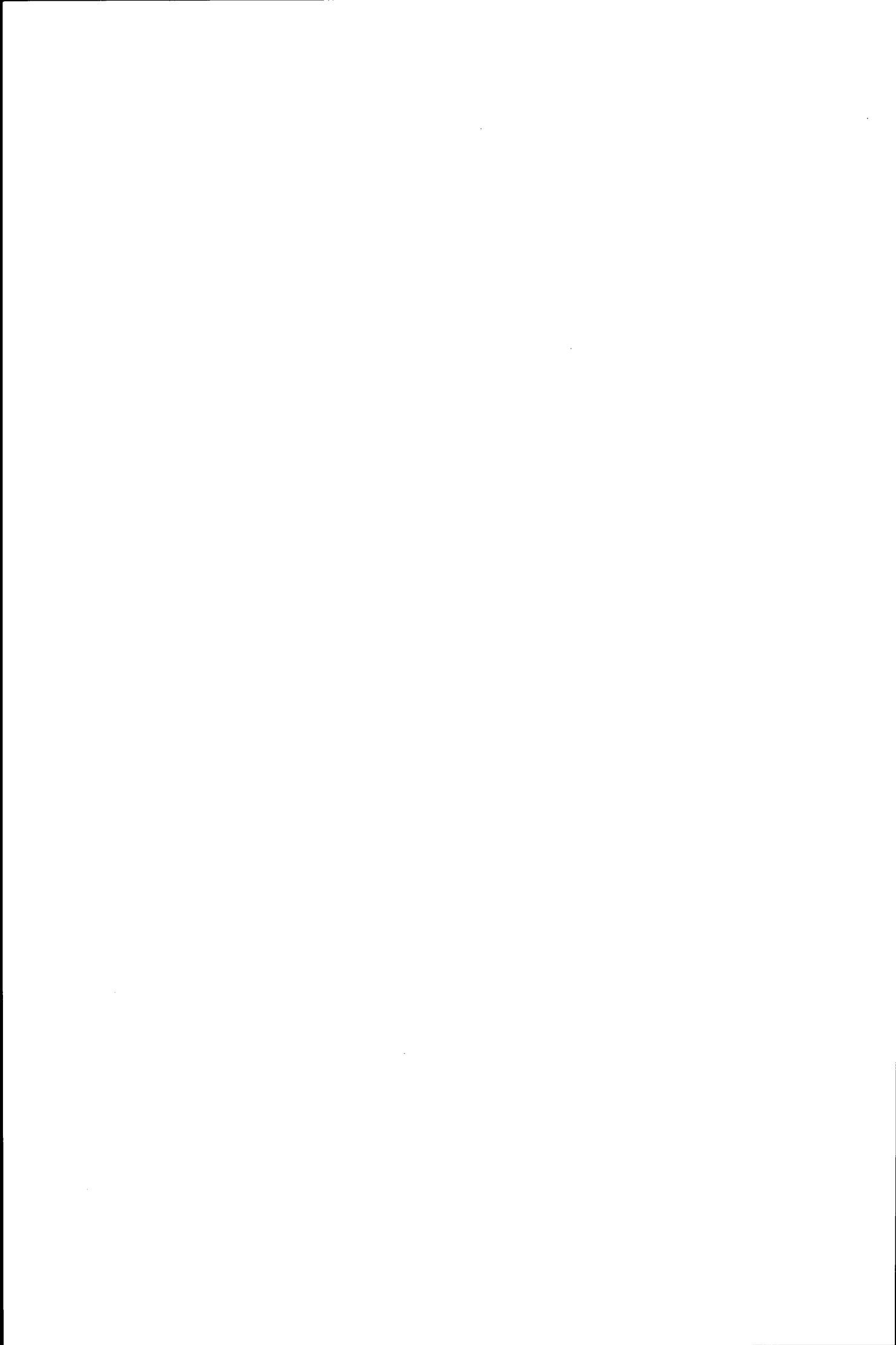
Han deler materialet i tre underklasser.

Teknofakter: gjenstander brukt direkte i tilpasning til omgivelsene.

Sosiofakter: gjenstander som fungerte i sammenheng med et kultursystems sosiale undersystem.

Ideofakter: gjenstander og data som viser og symboliserer ideologi, og som gir det symbol-miljø som er med på enkulturering.

På tvers av disse tre grupper finnes det formelle karakteristika som ikke kan forklares ut fra råstoff, produksjonsteknikk eller sosiale sub-systemer, men viss primære funksjon synes å være

"providing a symbolically diverse yet pervasive artifactual environment promoting group solidarity and serving as a basis for group awareness and identity."

(Binford 1962:220).

Det er her ikke bare snakk om kunst og dekor, men like mye om form og stil i gjenstander og handling som kommunikasjon for identifisering av gruppeenhet.

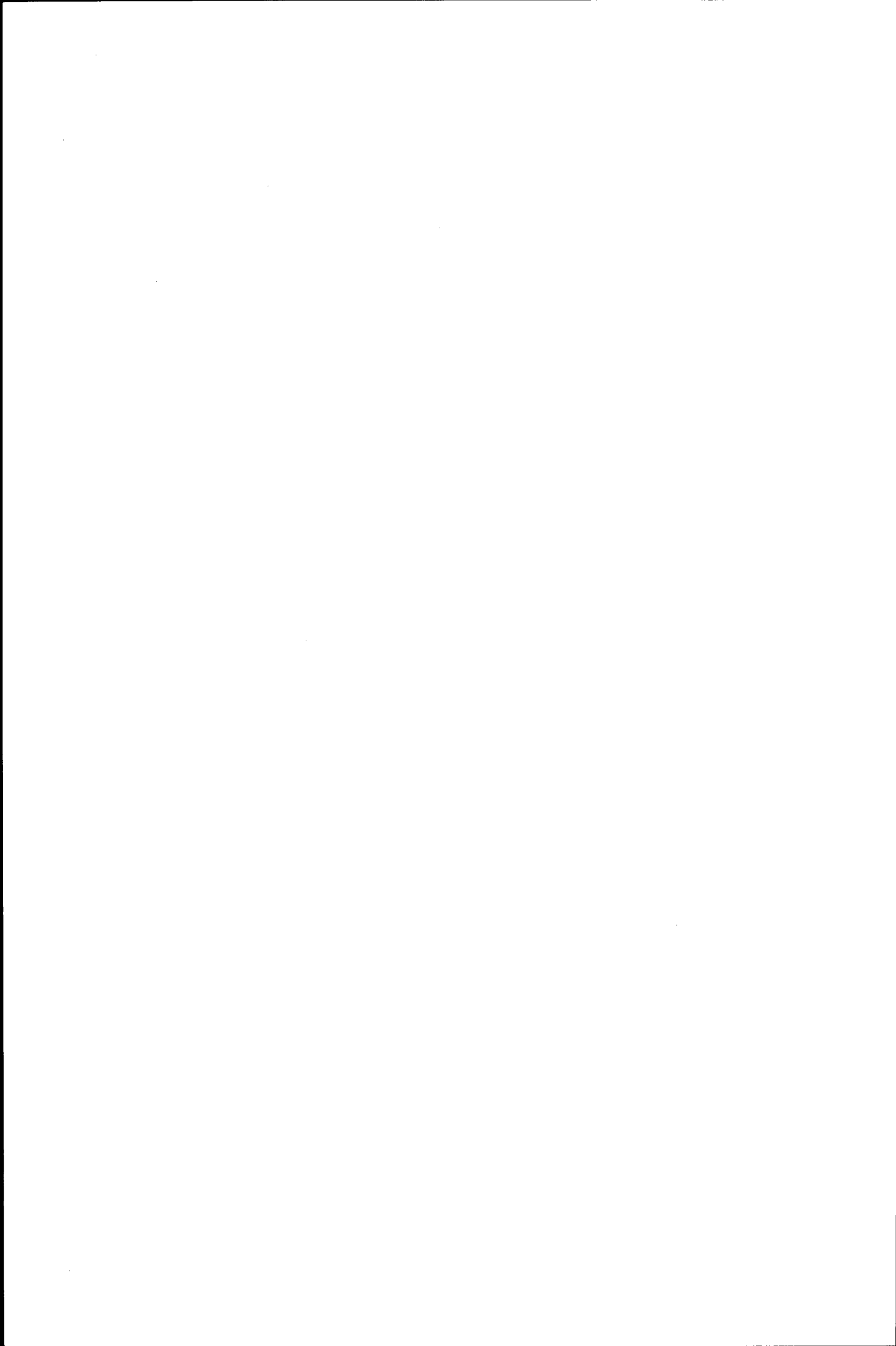
Med F. Barths utgangspunkt og L.R. Binfords inndeling kan vi se på det arkeologiske materialet fra de seks elementer med etnisk signifikans for øye.

Biologisk selvgjentagende

Skjelettmaterialet er ikke arkeologisk materiale i annen betydning enn at det oftest bringes frem ved arkeologiske undersøkelser og feltmetoder. Materialet er ikke med i L.R. Binfords tredeling direkte, men indirekte i sosio- og ideofakt ved alders- og kjønnsbestemmelse.

Språk

Også her er det frembringelsesmetoden som i noen tilfeller er arkeologisk, mens tolkningen må være en sak for lingvister. I de tilfellene der skrift/symboler forekommer på gjenstander som må tolkes arkeologisk, må det samarbeides. Resultater fra språk- og navneforskning og fra fysisk antropologi kan sees sammen med arkeologiske resultater ved en bred vurdering av problemet.

Religiøs tro og handling

Det arkeologiske materialet fra dette elementet er ideofakter. Materialet kommer fra gravlegging og offerplasser og fra konstruksjoner og lokaliteter med religiøs funksjon. Materialet kan også ha sosiofaktaspekt f.eks. ved kjønnsdelt gravskikk eller i innholdet i helleristningsscener.

Økonomisk produksjon/praktisk tilpassing

Dette elements materiale er ideofaktene, som indirekte kan ha forklaringsverdi for etnisitet.

Felles geografisk område

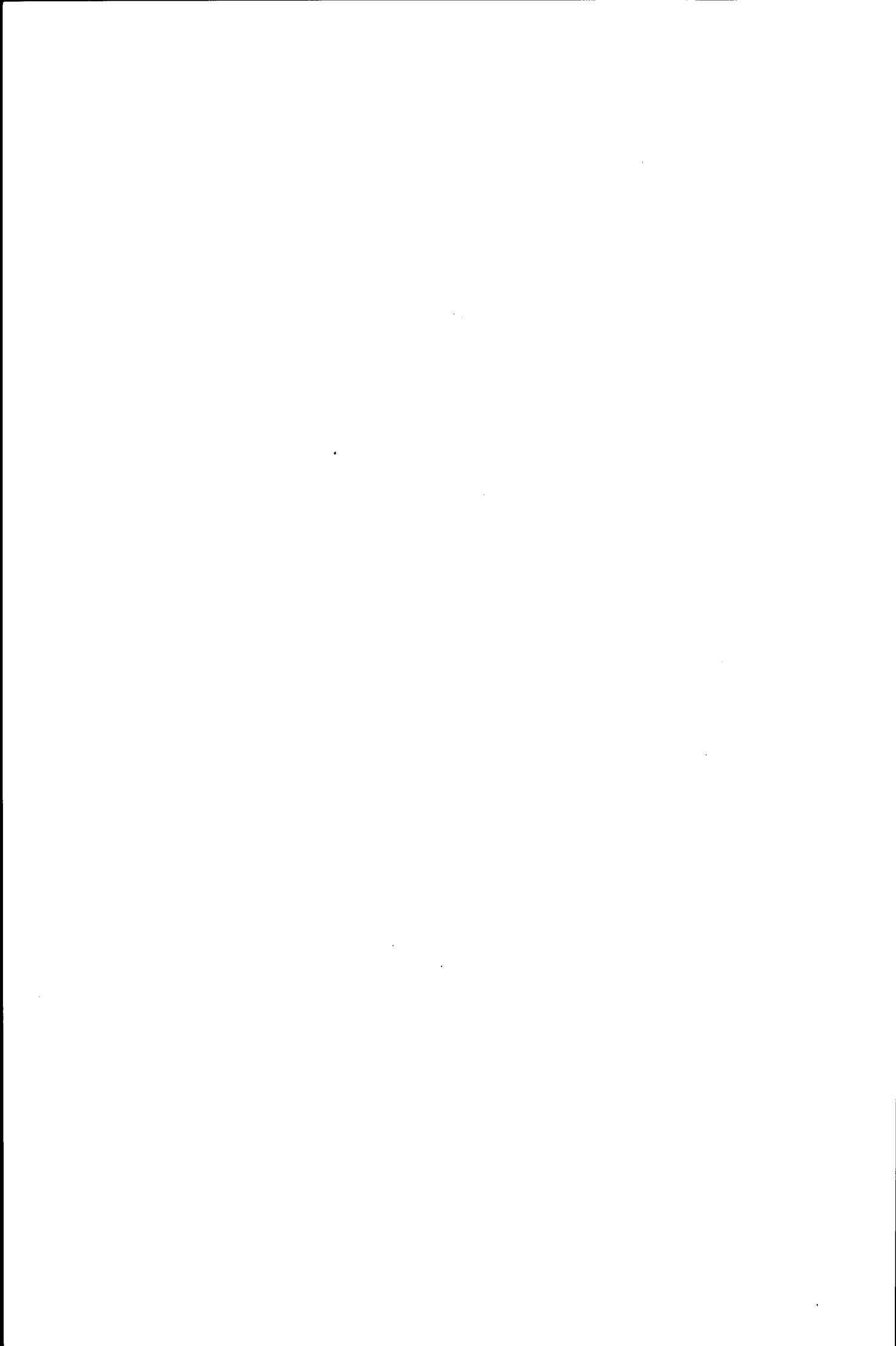
Til dette elementet hører det samlede arkeologiske materialet. Det etniske aspekt kan også her komme med inndirekte når man har identifisert en etnisk gruppes inventar.

Selvoppfattelse og oppfattelse av andre

Dette element er de ideologiske og symbolske uttrykksformer i det arkeologiske materialet. Det består mest av ideofakter (og sosiofakter) fra elementene foran. Skriftlige kilder som i tid og rom kan knyttes til en etnisk gruppe kan gi kognitive data.

2.3.3. Konklusjon

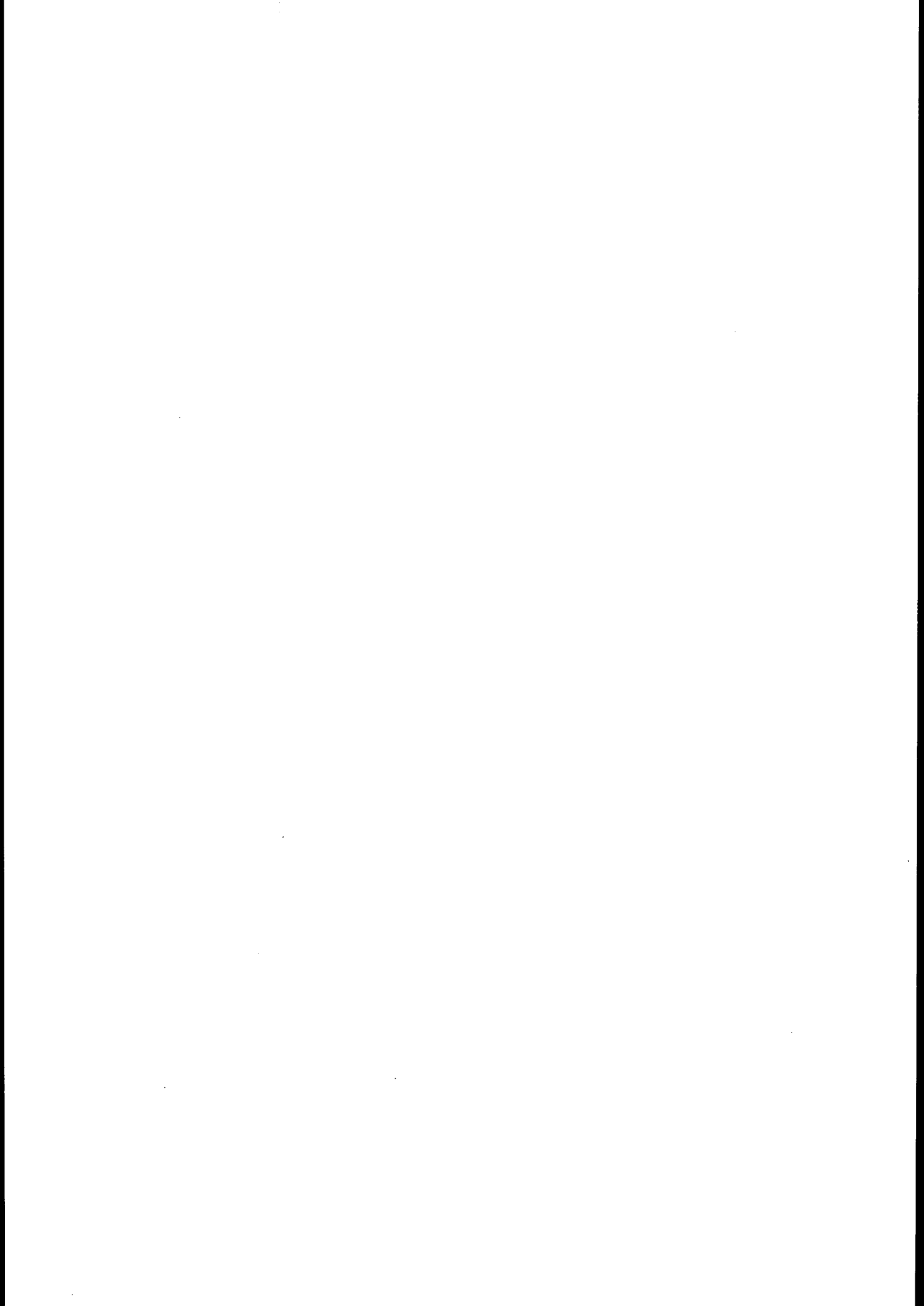
Hvilket arkeologisk materiale har etnisk utsagnskraft ?
På bakgrunn av det foregående mener jeg at

ideofakter, det vil si arkeologisk materiale fra religiøs handling og tro, har etnisk utsagnskraft.

Det ligger også noe utsagnskraft i kommunikasjonsymboler og enkelte sosiofakter, men her svikter ofte det arkeologiske materialet. Under spesielle forhold kan et samlet arkeologisk materiale si noe ved geografisk utbredelse og grenser.

Av ideofaktene er gravskikk det mest lovende materialet. For det første er det ofte et så stort materiale at man kan våge å si noe generelt på bakgrunn av det. For det andre er materialet fra gravskikk ofte mulig å datere.

KAPITTEL 3

FORSKNINGSHISTORIE

3.1. Innledende bemerkninger

"Det faller sig alldeles naturligt att de forskare som undersöker norra Fennoskandiens arkeologi i något skede under arbetets gång blir tvungna att ta ställning til frågan om samernas och samekulturens ursprung."

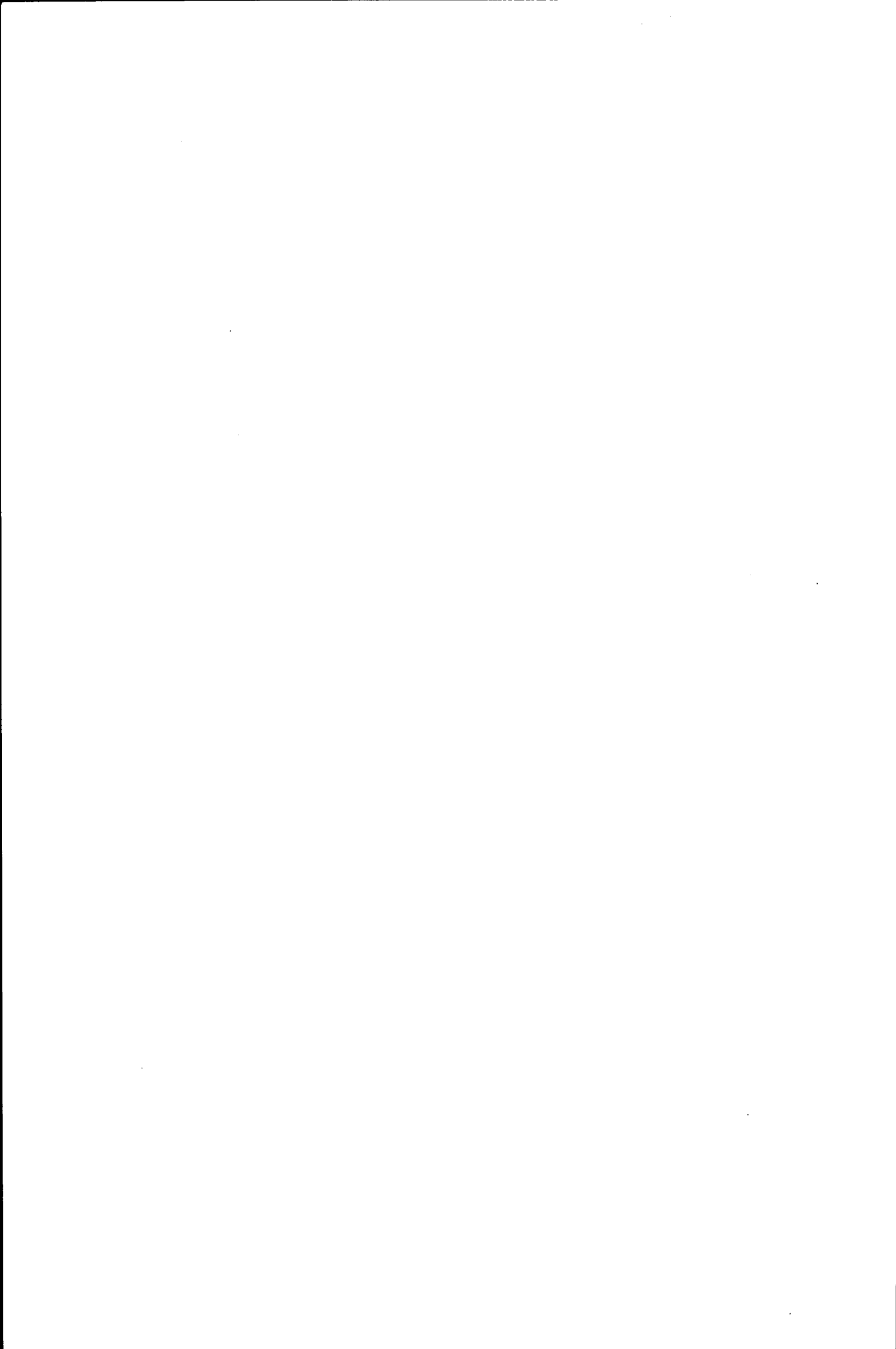
(Carpelan 1975:38).

De etniske spørsmål har alltid vært av de sentrale problem i den arkeologiske utforskningen av forhistorien og tidlig historisk tid, i nordre Fennoskandia (de nordlige deler av Norge, Sverige og Finland) og de tilgrensende områder i øst. I denne forskningen har man allerede fra begynnelsen tolket en del av materialet i sammenheng med de senere kjente samiske grupper i området og deres opprinnelse og kulturelle utvikling.

Det følgende er en historisk oversikt for den arkeologiske forskning som har behandlet de etniske problem i nordre Fennoskandia med særlig vekt på den forskningen som har tolket samisk etnisitet inn i materialet.

3.2. Arkeologi og samisk etnisitet i eldre forskningshistorie

Den vitenskapelige diskusjon om samenes rolle i den forhistoriske bosetning i nordre Fennoskandia går tilbake til 1830-årene. På den tiden utførte fogd E. Saxlund den første systematiske undersøkelse av kulturminner i Øst-Finnmark, men hans innberetning er beklageligvis forsvunnet ved utlån fra Universitetets Oldsaksamling.

I Sverige kom det i 1838 ut et arbeid med tittelen "Skandinaviska Nordens Urinnvånare" forfattet av naturhistorikeren S. Nilsson. Hans metode var den "comparative Ethnographien" der han sammenlignet hodeskaller med steinredskaper med samiske hodeskaller fra hans samtid. S. Nilsson mente å kunne se en så stor overensstemmelse i formen hos de to hodeskallegruppene at han påsto at bærerene av den eldste steinalderbosetting var av

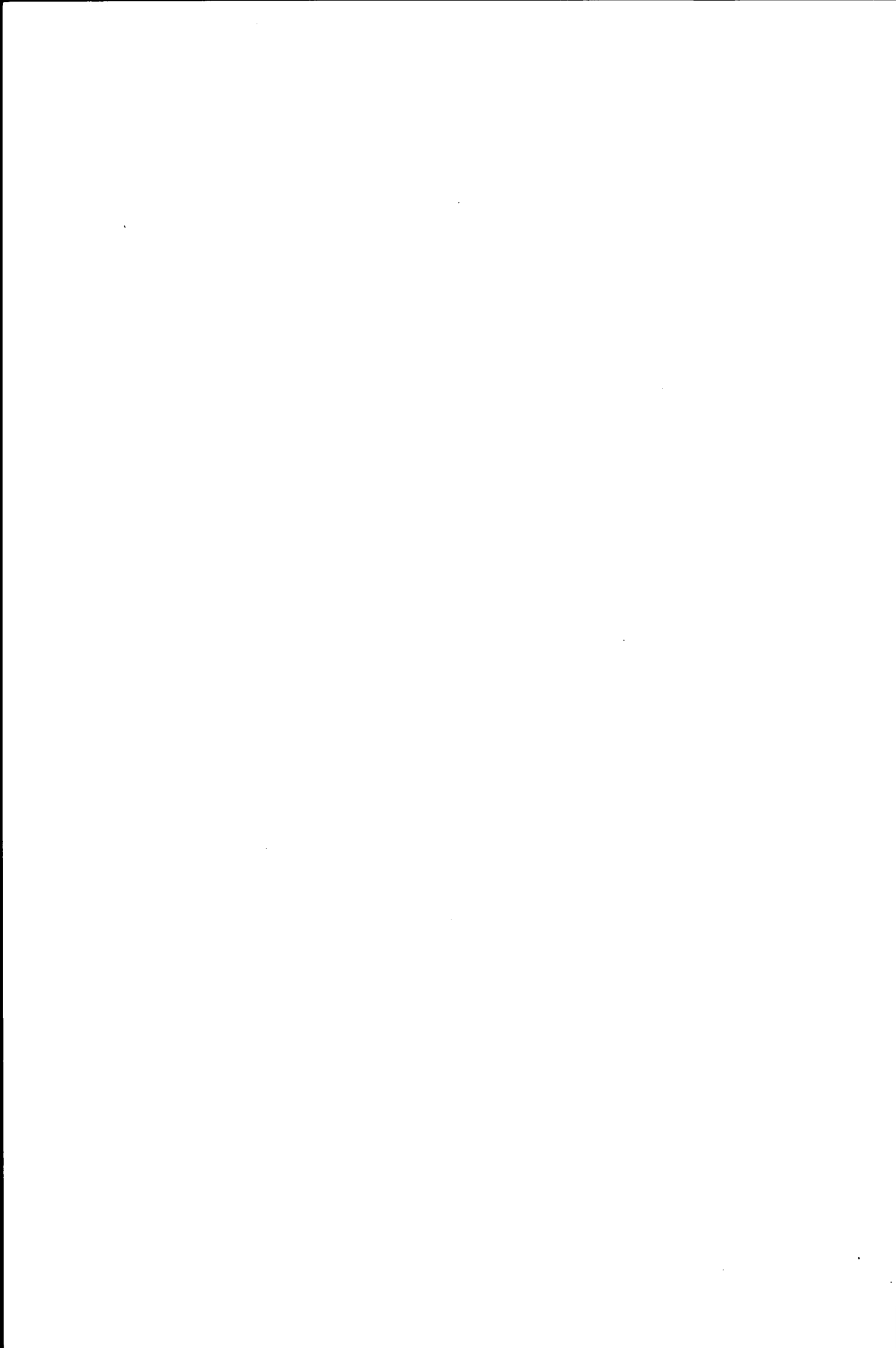
"den samma stam, hvoraf Lappfolket är den sista qvarlefan i Norden af vårt land."
(Nilsson 1838:2. kap. 16).

Dette syn fastholder han i en revidert og utvidet utgave i 1866.

I 1846 ga J. Fritzner en beskrivelse av kulturminner i Øst-Finnmark. Han tok med graver, bautasteiner, oldsaker og en steinbygning. Gravene deler han i fire grupper og den yngste av disse sier han må

"have tilhøret Finner, dels ved deres Indhold, dels derved at de forefindes paa steder, hvor neppe andre enn Fjeldfinner have været foranlediget til at begrave Deres døde."
(Fritzner 1846:119).

Fra 1840 var A.G. Nordvi handelsmann på Mortensnes i Varangerfjorden. Han hadde tidligere studert noe arkeologi hos J. Steenstrup i København og var dermed den første nordnorske arkeolog. A.G. Nordvi skrev i 1850-årene flere artikler om kulturminner i Finnmark. Han gjorde bl.a. undersøkelser på oppdrag fra J. Steenstrup og "Møddingkommisjonen", og sammen med E. Saxlund samlet

han inn hodeskaller for S. Nilsson. I en beskrivelse av 20 graver på Mortensnes skriver A.G. Nordvi at han antar at de tilhører samene. (Nordvi:1853:32, 44). Han gir ikke noen datering for gravene, men anser dem for å være av forskjellig alder. Av titlene på noen av hans artikler går det frem at han anså gravene i Varanger-området som samiske. F.eks.

"Beretning over de i 1853 og 1854 fortsatte undersøgelser af lappiske hedenske grave i Omegnen av Mortensnes" (1855) og

"Om de hedenske Lappers Begravellesmaade" (1857).

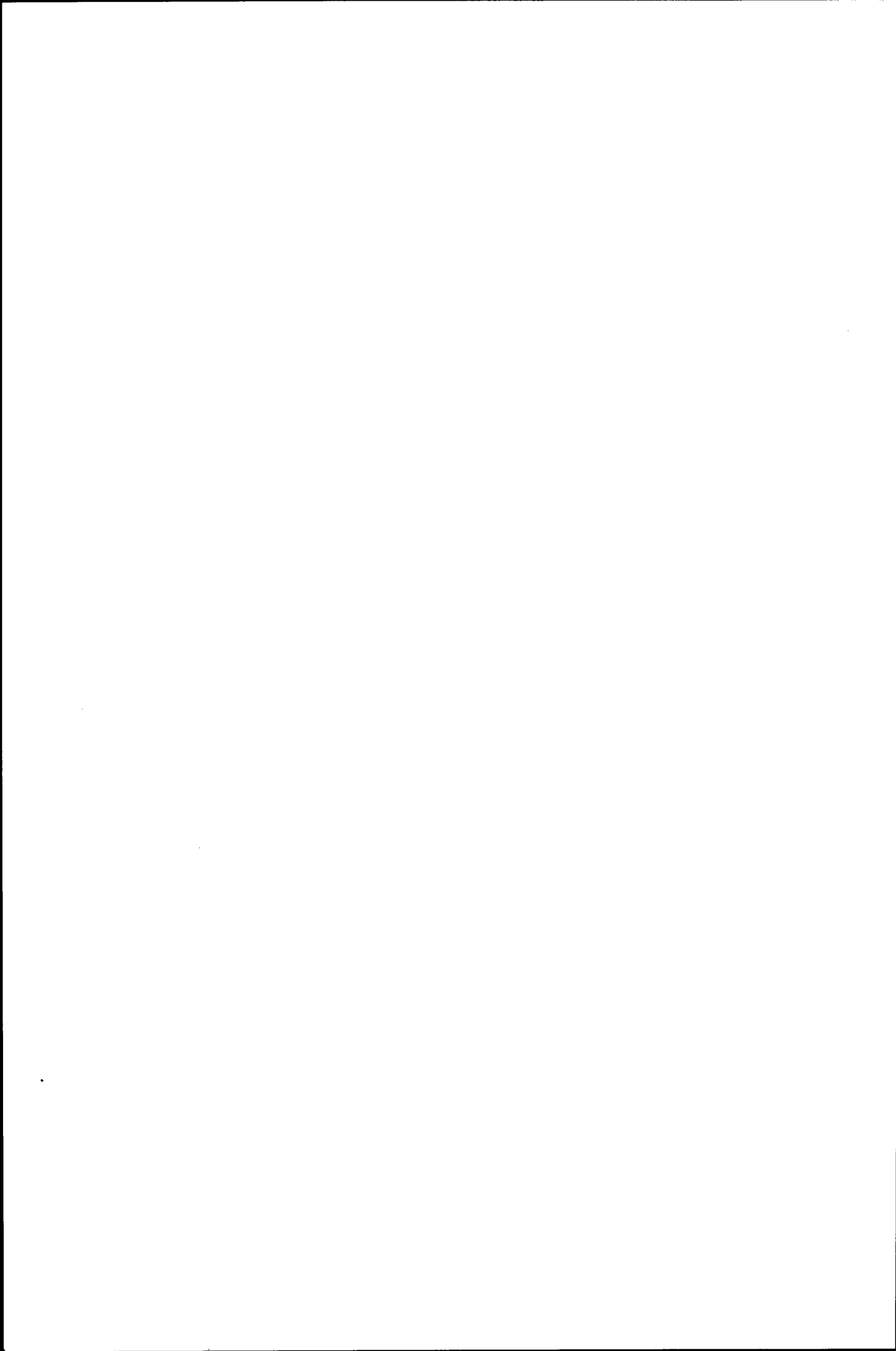
Det virker som om hans etniske tolkning hovedsakelig er basert på at det området gravene lå i var samisk på hans tid og at tradisjonen holdt dem for å være samiske.

I oversiktsarbeidet Norske Fornlevninger (1862-1866) har O. Nicolaysen også tatt med de kulturminner som var kjent fra Finnmarkens amt. Han oppgir noen av gravene som samiske med henvisning til J. Fritzner og A.G. Nordvi, mens han lar de gravene som har former han kjenner fra landet ellers stå uten etnisk tolkning. Materialet fra undersøkelsene på Kjelmøy i 1861-65 mener O. Nicolaysen er likt materialet fra Mortensnes

"som utvilsomt maa henføres til Finnernes hedendomstid"
(Nicolaysen 1862-66:711).

En sammenligning viser

"at sagerne ere samtidige og hidrører fra samme folk, ikke allene paa grund af oversattemmelse i stof og form, men ogsaa ved deres lighed med ting som endnu brukes af

Finnerne"

(Nicolaysen 1862-66:711).

O. Rygh har i forbindelse med tilveksten for Universitetets Oldsaksamling fra 1866 en kommentar til en skifer-spiss fra Tromsø-området.

"Disse sager (skifergjenstander) maa antages at tilhøre en anden Kultur og et andet Folk end de almindelige velbekjendte Stenoldsager der stemme i Form og Stof med Danmarks og Sveriges. De findes nettop hyppigst i Tromsø og Finmarkens amter hvor de almindelige Stensager er yderst skjeldne; man kan saaledes vel med Rimelighed henføre dem til Lapperne."

(Rygh 1876:100).

J.J.A. Worsaae (1846) påpekte at man burde skille steinalderskulturene i sydligste Skandinavia fra de i Midt-Sverige. H. Hildebrand (1872) anser grensen mellom den nordlige og sydlige kulturen, for å gå nord for Uppland, Västmannland og Värmland.

I en artikkel fra 1872 setter O. Rygh frem den teorien at det i Norge og Sverige (og andre nordlige områder) er

"to Stenalderskulturer og to seinaldersfolk"
en nordlig og en sørlig

(Rygh 1872:113).

Den nordlige kaller han "arktisk" og tilskriver den

"Lapperne da dette folk så langt som historisk erindring går tilbake, har boet i de Egne, hvor de fleste vidnesbyrd om dens Tilstedeværelse findes."

(Rygh 1872:113).

O. Rygh, J.J.A. Worsaae og H. Hildebrand la med dette grunnlaget for en oppfatning av steinalderen i Skandinavia og Finnland, og av samenes tidlige kultur, som

The first part of the document discusses the importance of maintaining accurate records of all transactions. It emphasizes that every entry, no matter how small, should be recorded to ensure the integrity of the financial statements. This includes not only sales and purchases but also expenses and income. The document provides a detailed explanation of how to categorize these transactions correctly, ensuring they are recorded in the appropriate accounts. It also discusses the importance of regular reconciliation to identify any discrepancies early on and correct them before they become significant. The second part of the document focuses on the preparation of the financial statements. It outlines the steps involved in calculating the net income, preparing the balance sheet, and the income statement. It provides a clear and concise explanation of the accounting cycle, from identifying the accounting entity to closing the books. The document also includes a section on the importance of internal controls, which are designed to prevent errors and fraud. It discusses various types of internal controls, such as segregation of duties, authorization, and physical controls. The final part of the document discusses the importance of transparency and communication. It emphasizes that the financial statements should be prepared in a clear and understandable manner, and that any significant changes or adjustments should be explained to the relevant stakeholders. The document concludes by reiterating the importance of accuracy and integrity in financial reporting, and encourages the reader to always follow the highest standards of professional conduct.

kom til å prege den faglige diskusjon i lang tid fremover.

Allerede i 1874 tar O. Montelius opp disse tanker sett ut fra det svenske arkeologiske materialet. Han kaller den sydlige av de to steinalderkulturer for "sydskandinavisk" og deler steinaldergjenstandene i to grupper etter deres geografiske funnsteder.

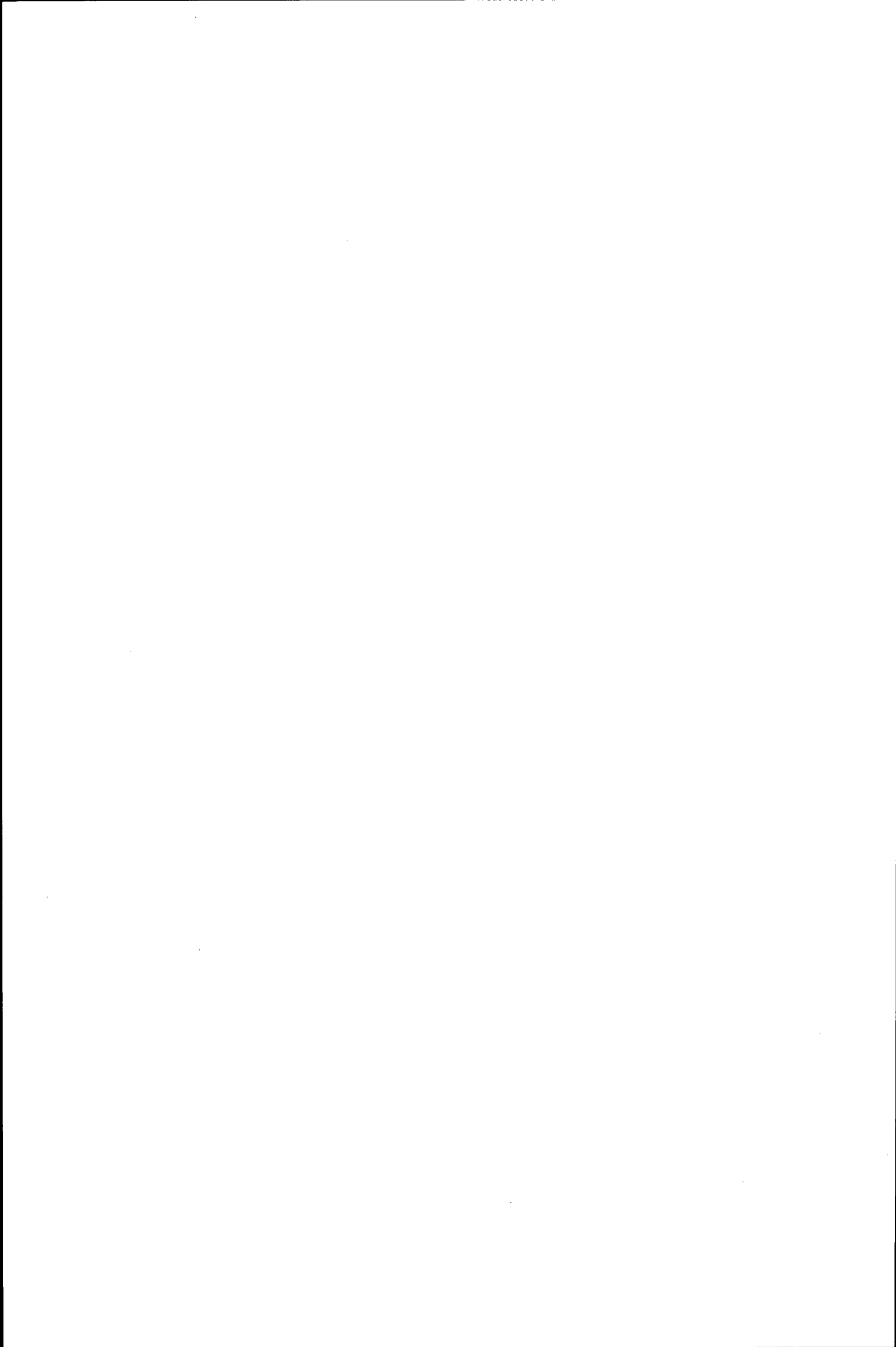
O. Montelius hevder at når det er en tydelig forskjell mellom steinaldergjenstandene fra Nord- og Syd-Scandinavia, og når de nordlige former har stor likhet med former fra Finland og andre områder der det bor folk beslektet med samer og finnlendere,

"så synes det antaganet hafva myckät skäl för sig, at dessa af oss s.k. arktiska stensaker äro minnen från Sverige boende lapparne, och från den tid da dessa folk ännu voro obekanta med metallernas bruk."
(Montelius 1874:102).

H. Winther gir uttrykk for samme syn når han i en avhandling sier at vi

"turde antage at der på den skandinaviske halvø allerede i Stenalderen har boet to folkestammer, hvoraf den ene har anvendt flint og hårde stenarter til sin redskaper, den anden fortrinnsvis skifer, dvs. at Lapperne allerede findes i landet i den tid da Skandinaverne endnu benyttet stenredskaper."
(Winther 1878:141).

I 1907 og 1908 foretok O. Solberg arkeologiske utgravninger på Kjelmøy i Varangerfjorden. Det var gjort undersøkelser der to ganger tidligere og dette materialet var tolket som likt med Mortensnesmaterialet og tilhørende

den arktiske steinalder og samisk kultur.

(Rygh 1872:115 f, Nicolaysen 1862-66:711).

O. Solberg gir sine funn og de andre funnene fra Varangerområdet en grundig bearbeidelse og konkluderer også med at

"die Gräber von Nord-Varanger derselben Kultur wie die Kjelmöwohnplätze angehören."

(Solberg 1909:116).

O. Solberg sier videre at dateringen av denne funngruppen er usikker, men han mener den er yngre enn arktisk steinalder og at den må sees i jernalder-sammenheng: mellom 8. århundre og den første kristne tid.

"Es ist daher nicht unbegründet, mit den Grabfunden als Ausgangspunkt, die Benutzung der Kjelmös chronologisch ungefär mit der südsandinavischen Wikingerzeit zusammenbringen."

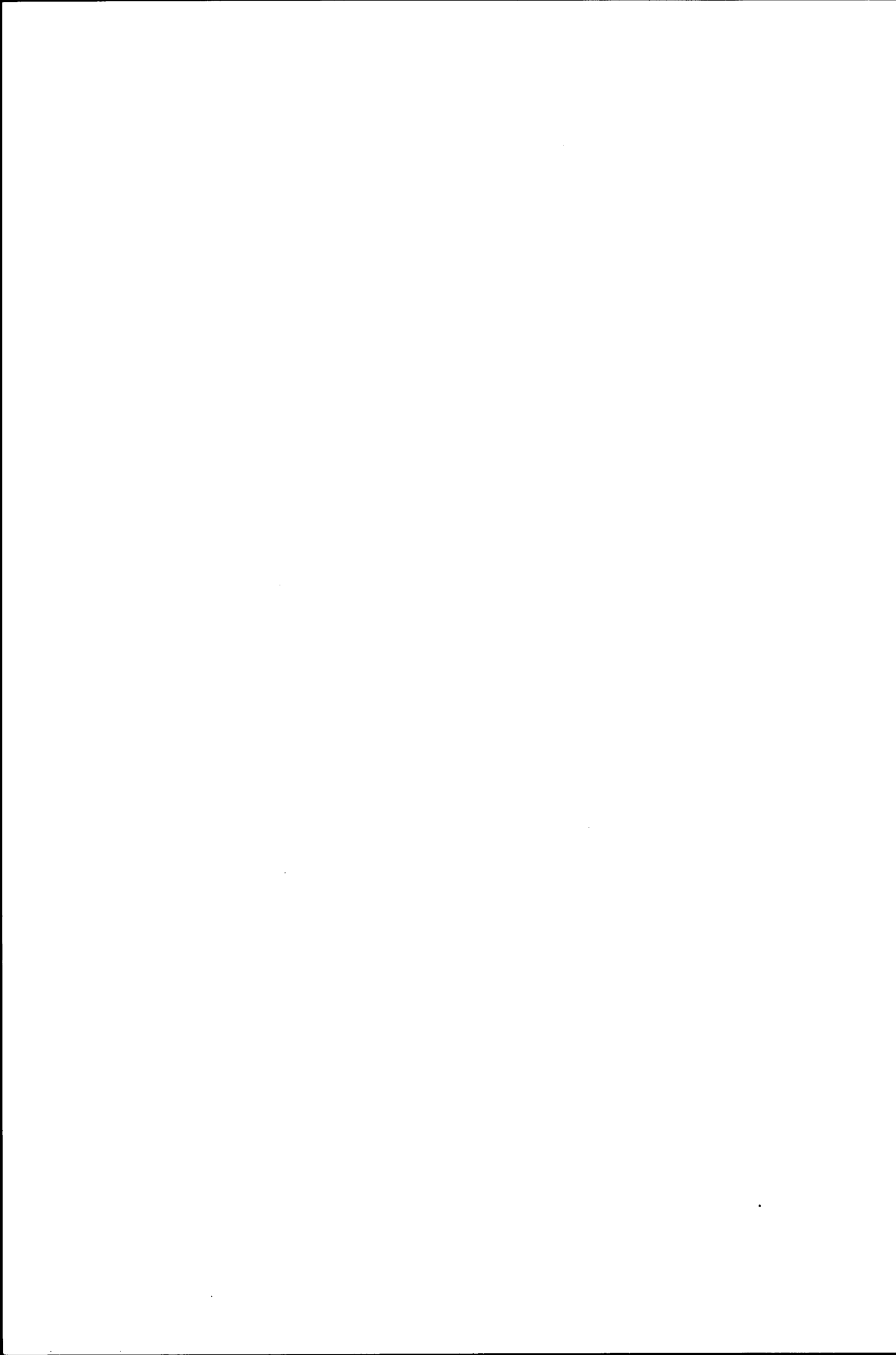
(Solberg 1909:124).

O. Solberg diskuterer inngående de etniske implikasjoner ved Kjelmøy- og Varangerfunnene, men er tilbakeholdende med kategoriske utsagn. Han sier imidlertid at i utgangspunktet for Kjelmøyundersøkelsen

"stellte eine Kulturverbindung der Inselbewohner mit der ältesten Schicht der jetzigen Lappenbevölkerung Warangers lediglich eine wahrscheinlich Möglichkeit dar."

(Solberg 1909:125).

Etter den sannsynlige dateringen av Kjelmøyfunnene anser O. Solberg denne betraktningen for sikrere og han drar her inn Ottars beretning til støtte.

Samme år som O. Solbergs arbeid om Kjelmøy kom ut, publiserte A.W. Brøgger "Den arktiske steinalder i Norge". A.W. Brøgger arbeider ut fra det tradisjonelle synet med en todeling i en nordlig og en sydlig steinalder og han argumenterer for dette. Når det gjelder den nordlige gruppen legger han vekt på skiferen og sier at kulturtrekkene peker mot øst. A.W. Brøgger mener at bærerne av de to gruppene var to forskjellige folk. Når det gjelder den etniske bestemmelsen av den nordlige gruppen tar han hensyn til at samene ikke har noen høytstående skiferteknikk, keramikk eller helleristninger.

"Det falder derfor vanskelig å tro at den boplagsrekke vi har gjennomgået skulde kunne henføres til lapper."

(Brøgger 1909:165).

Og selv om han vil være tilbakeholdende med å sette "nationalitetsbestemmende" navn på steinaldergrupper, så konkluderer han med at

"Det er derfor sandsynlig ... at den arktisk-baltiske steinalder ikke representerer lapperne."

(Brøgger 1909:166).

G. Hallström har i flere artikler tatt for seg problemer omkring samenes tidlige kulturforhold i Sverige. I en artikkel fra 1929 prøver han å tidfeste samenes innvandring til Sverige. G. Hallströms syn er at årsakene til forskjellene i former mellom den sydlige og den nordlige gruppe ligger i en nødvendig tilpasning av redskapsformer til nye materialer og tilpasning til en arktisk økologi. Han anser steinalderen i Norrland og Lappland for å være en direkte utløper av syd- og mellomsvensk steinalder. G. Hallström ser ingen grunn

til at det skulle finnes forskjellige raser i dette kulturbildet og mener

"att av det arkeologiska materialet att dömma intet spår finnes av någon kultur- eller redskapsform som kan härledas till lapparnas förfäder."

(Hallström 1929:56).

Han mener at forholdene var tilsvarende også i bronsealderen og geografisk sett er han av den oppfatning at forholdene var tilsvarende ellers i nordre Fennoskandia og i de tilgrensende områder i øst.

Når det så gjelder samene sier G. Hallström:

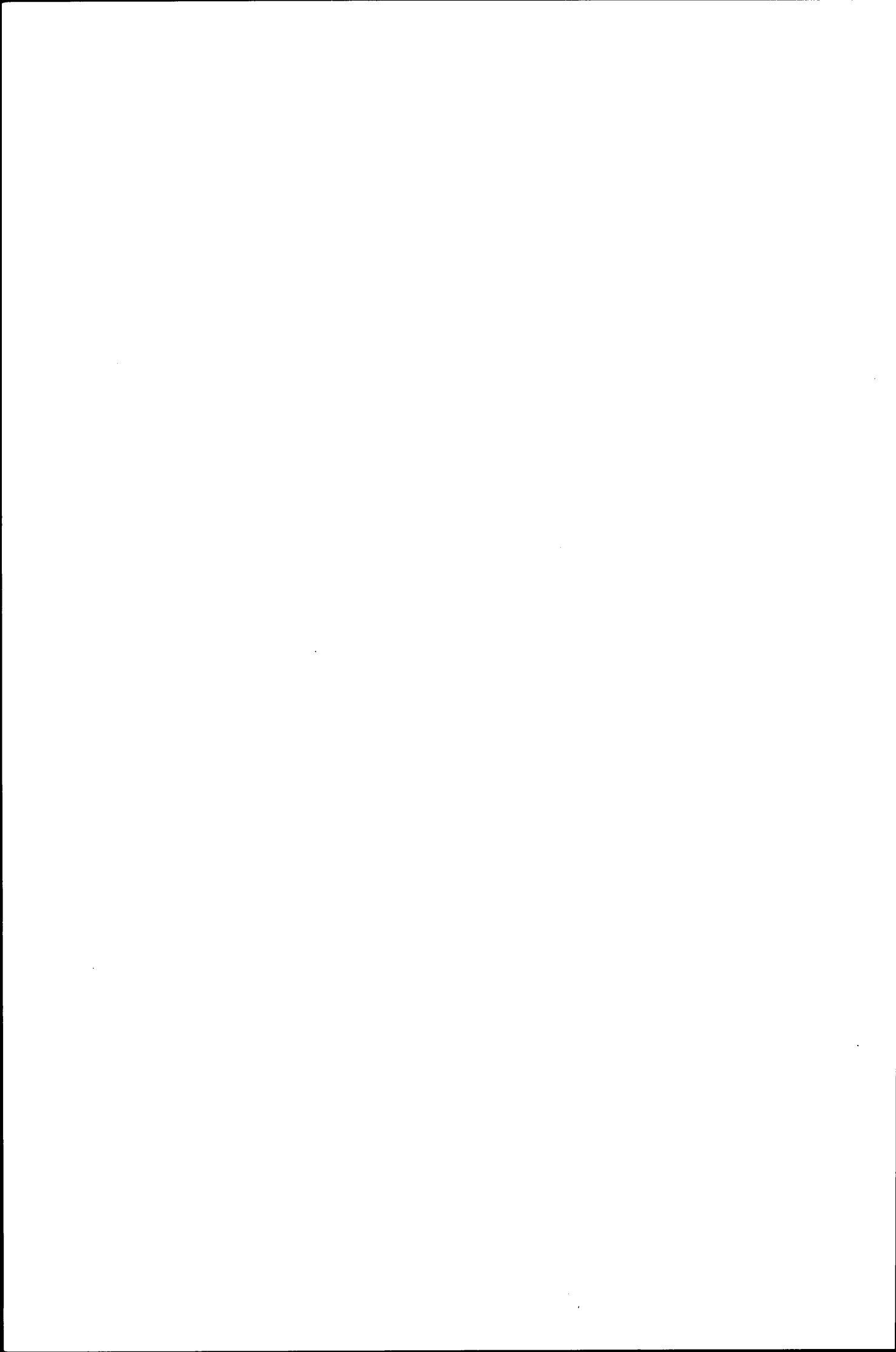
"Tills vidare vill jag alltså förlägga lapparnas äldsta påvisbara bosättnings-områden till norra Finland, (eventuellt också angränsande trakter i öster och sydöst). Det är möjligt, men långt ifrån bevisat, att de funnits i dessa trakter under en tid motsvarande skandinavisk yngre stenålder och äldre bronsålder. Däremot tycks man med visst fog kunna uttrycka möjligheten för deras därvaro från början av yngre bronsålder (från omkring år 1000 f.Kr.)."

(Hallström 1929:88).

Som hypotese for samenes innvandring til Nordskandinavia setter G. Hallström opp at dette området ble befolkningsomt p.gr.a. en klimaforverring i tidlig jernalder og at det

"Från dessa nordfinska områden skedde i slutet av bronsålderen eller senast i början av förromersk järnålder (omkring år 500 f.Kr.) en kraftig utvigding av lapparnas områden åt väster och sydväst."

(Hallström 1929:88).

G. Hallström bryter her med det lenge rådende synet med to forskjellige steinalderkulturer hvor samene er bærerne av den nordlige. Han anser Kjelmøyfunnene som samiske og har innebygget i sin argumentasjon at samene ikke har hatt noen bronsealder i sydiskandinavisk forstand, men har gått mer eller mindre rett over fra steinalder til jernalder.

G. Gjessing har i flere arbeider fra 1920-årene og fremover behandlet spørsmål omkring samene i forhistorisk tid, både fra jernalder og steinalder.

I "Finsk-ugriske vikingetidssmykker" fra 1927 legger G. Gjessing frem det syn at disse smykkeformene er brakt til Nord-Norge av samene. Begrunnelsen er at de forekommer i graver som han tolker som samiske ut fra form og utstyr.

I "Der Verkher zwischen den Kjelmøyer Lappen und den Norwegen" fra 1928 daterer han Kjelmøy-funnene til folkevandringstid og tolker dem som samiske. Han forestiller seg at samene har innvandret i en "lappischen Steinzeit". I enkelte funngrupper fra Kjelmøy (keramikk, beinskjeer, fiskekroker) mener G. Gjessing å se resultat av diffusjon fra andre tilgrensende kulturgrupper, f.eks. norsk jernalder.

I "Fra steinalder til jernalder i Finnmark" fra 1935 daterer G. Gjessing Kjelmøyfunnene til 400-500-årene med eldste del ned i 300-årene. I keramikken ser han impulser fra sen-neolittikum og bronsealder i de nærmeste områdene i Sovjet. Finnmark har etter hans

...the first of these is the fact that the ...

...the second of these is the fact that the ...

...the third of these is the fact that the ...

...the fourth of these is the fact that the ...

...the fifth of these is the fact that the ...

...the sixth of these is the fact that the ...

...the seventh of these is the fact that the ...

...the eighth of these is the fact that the ...

...the ninth of these is the fact that the ...

...the tenth of these is the fact that the ...

...the eleventh of these is the fact that the ...

...the twelfth of these is the fact that the ...

...the thirteenth of these is the fact that the ...

...the fourteenth of these is the fact that the ...

...the fifteenth of these is the fact that the ...

...the sixteenth of these is the fact that the ...

...the seventeenth of these is the fact that the ...

...the eighteenth of these is the fact that the ...

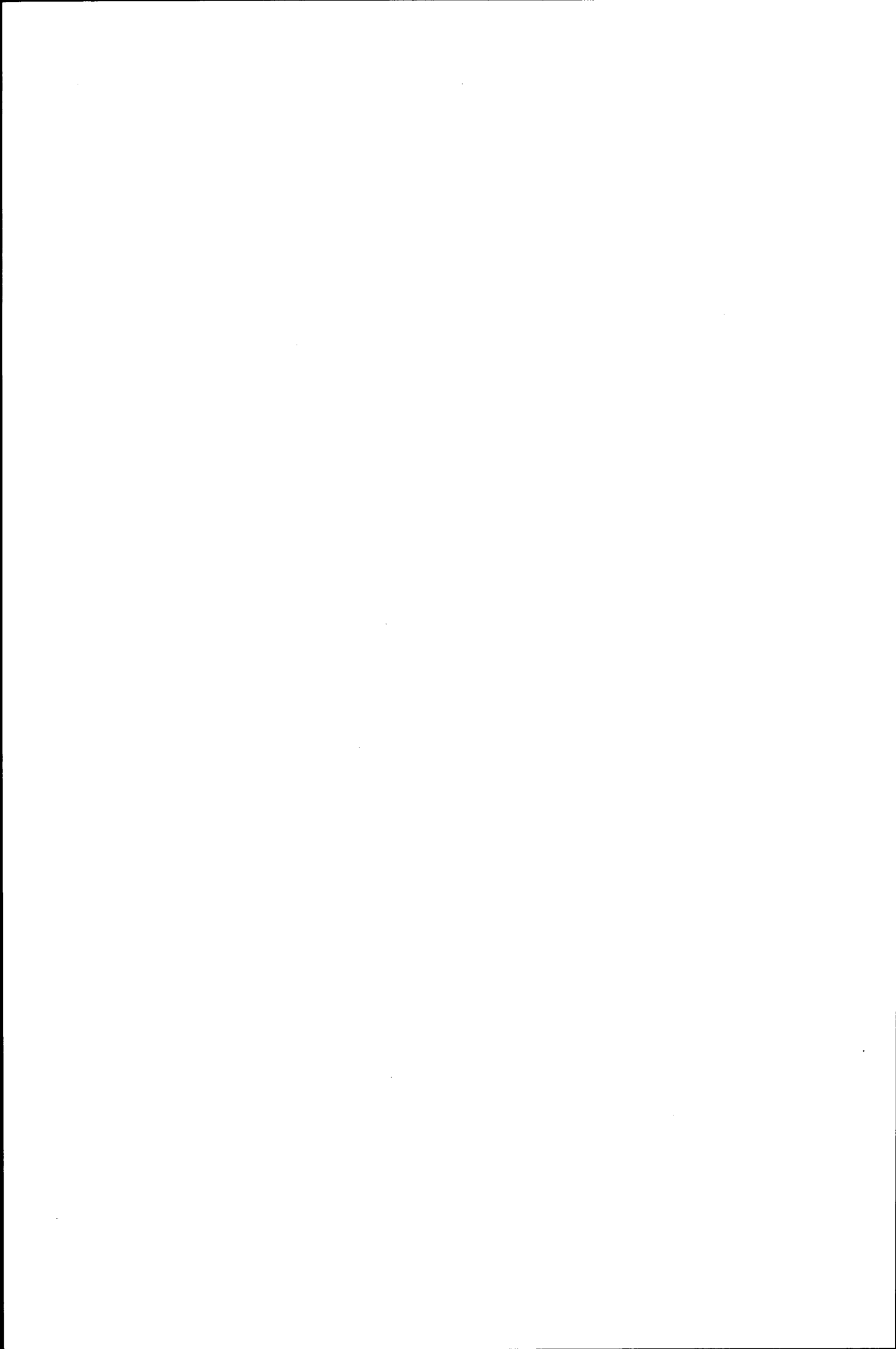
syn ingen bronsealder i vanlig betydning, men en steinalder som går rett over i jernalderen.

G. Gjessing plasserer funnene fra Oleni Ostrov (Reinøya) i arktisk steinalder og synes å se i den tilknytning til kulturformer i nordre Fennoskandia. A. Nummedals funn fra Honningsvåg og Vardø ser han som yngre enn de fra Oleni Ostrov og stiller spørsmålet om ikke alle disse er samiske med Kjelmøy som yngste funngruppe.

Som A.W. Brøgger mener G. Gjessing at arkeologien ikke kan gi svar på de etnografiske, dvs. de etniske spørsmål. Men på tross av dette er han av den oppfatning at det er "ursamer" som står bak den sub-arktiske steinalderen (skiferkulturen).

Forskningshistoriens hovedtrekk frem til annen verdenskrig kan i en oppsummering presenteres på følgende måte.

- Samene oppfattes som en urbefolkning som trenges stadig lengere mot nord av nye grupper som kommer inn fra sør. *Nilsson*
- Den fennoskandiske steinalder består av en sydskan-dinavisk og en nordlig/arktisk kultur der den siste er samisk. *Rygh*
- I steinalderen skyldes forskjellen i kulturformer mellom sør og nord i Fennoskandia tilpasning til naturen og ikke etniske forskjeller.
- Samene kommer inn i Nordskandinavia fra Nord-Finland og de tilgrensende områder i øst i sen bronsealder og tidlig jernalder. *Hallström*

3.3. Arkeologi og samisk etnisitet i nyere forskningshistorie

I de siste 25 år har det vært en stigende interesse blant arkeologer for de etniske problemer i nordre Fennoskandias forhistorie og tidlige historiske periode. I det følgende vil en del av disse arbeider bli gjennomgått.

Hovedvekten vil bli lagt på arbeider der forskeren bruker arkeologisk materiale i studiet av samisk etnisitet. Oppmerksomheten vil særlig bli rettet mot de teorier og metoder som er anvendt for å finne det arkeologiske materiales etniske tilhørighet.

I utforskningen av de protosamiske forhold brukes også begrepet "samisk jernalder", men i denne litteraturgjennomgangen vil hovedvekten legges på de etniske og ikke de kronologiske spørsmål. I det følgende behandles først artiklene enkeltvis. Avslutningsvis diskuteres de teorier, metoder og andre momenter som har vært av betydning.

Den mest inngående behandling av problemkomplekset finnes i to arbeider av Else Johansen Kleppe (1974 og 1977). På bagrunn av en gjennomgang av hustuffer og graver av Mortensnестype postulerer hun at de er fortidsminner etter samme lokale gruppe mennesker. For å finne denne menneskegruppens etniske tilhørighet vil hun

"analysere træk ved dette arkæologiske materialet" og

"vurdere en del træk som har vært betraktet

som "typisk samiske".
(Johansen Kleppe 1974:66).

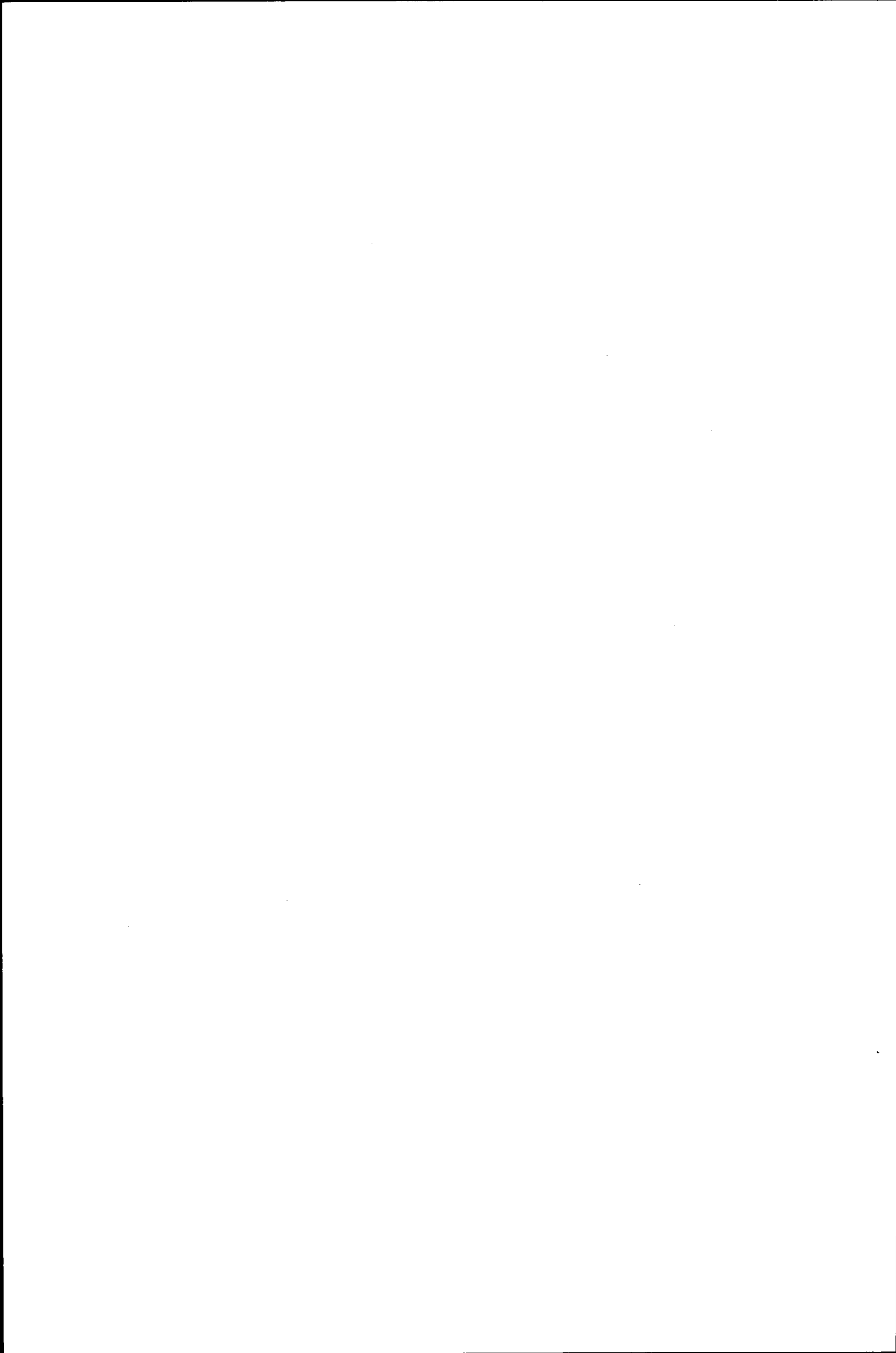
Neste skritt er at hun diskuterer hvilke etnisitets-kriteria man kan vente å finne i arkeologisk materiale og her støtter hun seg til F. Barths arbeider.

E. Johansen Kleppe konkluderer med at det arkeologiske materialets kulturelle innhold har to analytiske sider:

- 1) åpenlyse tegn og signaler,
- 2) grunnleggende verdioppfatninger som er felles.

Når det gjelder åpenlyse tegn og signaler, mener hun at følgende elementer i det arkeologiske materiale er relevante: dekor på keramikk, never og horn- og bein-saker. Hypotesen er at disse signaler har vært brukt for å vise etnisk identitet. E. Johansen Kleppe hevder at hypotesen bekreftes ved at elementenes geografiske fordeling er lik.

Ved vurdering av felles grunnleggende verdioppfatninger bruker hun form, størrelse og plassering på hustuffer og graver. Hennes analyse av dette materialet viser at hustuffer og graver hver for seg er så like i form og størrelse og at de er slik plassert i forhold til hverandre i terrenget, at brukerne må ha hatt en egalitær sosial organisasjon. Dette innebærer en sosial organisasjon uten sentral politisk makt og uten sosial lagdeling. E. Johansen Kleppe daterer det materialet hun bruker til ca. 0-1100 og hun mener at den sosiale organisasjon har vært uendret i hele denne perioden.

For å gi den etniske gruppen hun har skilt ut et navn, går hun til andre kilder enn det arkeologiske materialet. Iflg. skriftlige kilder var alle de samfunn som vi vet grenset opp til det området hennes materiale er fra sentraliserte politiske systemer med sosial lagdeling. Derfor mener hun at ingen av disse har stått bak hennes arkeologiske materiale. Det er først i Lilienskiolds "Speculum boreale" fra ca. 1700, at hun finner beskrivelse av et folk i dette området som har en slik sosial organisasjon som det arkeologiske materialet gjenspeiler. Det er samene, og som en ekstra bekreftelse nevner hun at Lilienskiold opplyser

"at stenursgravene er lapperne hedenske forfedres grave."

(Johansen Kleppe 1974:72).

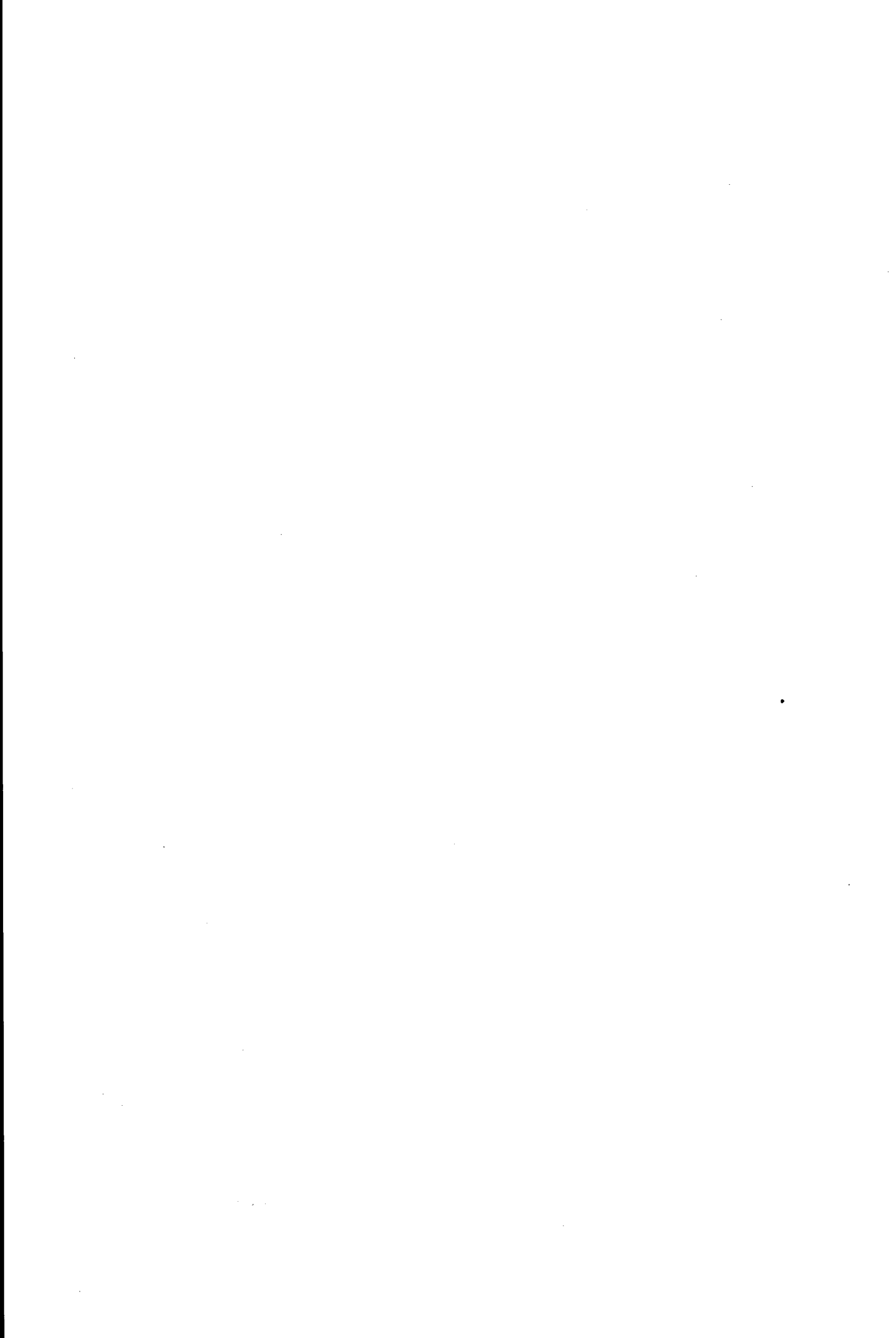
Med dette mener E. Johansen Kleppe å ha verifisert sin hypotese om at Mortensnesmaterialet viser

"et spesifikt evolusjonsstadium af førkristen kultur".

(Johansen Kleppe 1974:77).

Til støtte bringer hun inn data og resultater fra andre vitenskapsgrener som språkforskning, stedsnavnforskning, fysisk antropologi og gransking av skriftlige kilder.

Povl Simonsen har ved flere anledninger behandlet problemene omkring protosamiske kulturforhold. Han arbeider utifra arkeologisk materiale og i de tre første arbeidene som behandles her, tar han for seg problemer ved kulturkontakt og kulturkontinuitet til forskjell fra E. Johansen Kleppe som tok utgangspunkt i et spesifikt arkeologisk materiale fra et avgrenset område.

I den ene artikkelen (Simonsen 1967) behandler han forholdet mellom same og skandinav i perioden 300-1600. Han slår fast at samisk kultur kan dateres tilbake til 300-årene i Øst-Finnmark og Murmansk-området, men peker på at det arkeologiske materialet fra samisk kultur i denne tiden er meget begrenset og uten kontinuitet.

Av denne grunn har det vært en vanlig metode for arkeologene å gå ut fra skriftlige kilder, f.eks. Ottars beretning, og å tolke det arkeologiske materialet inn i disse.

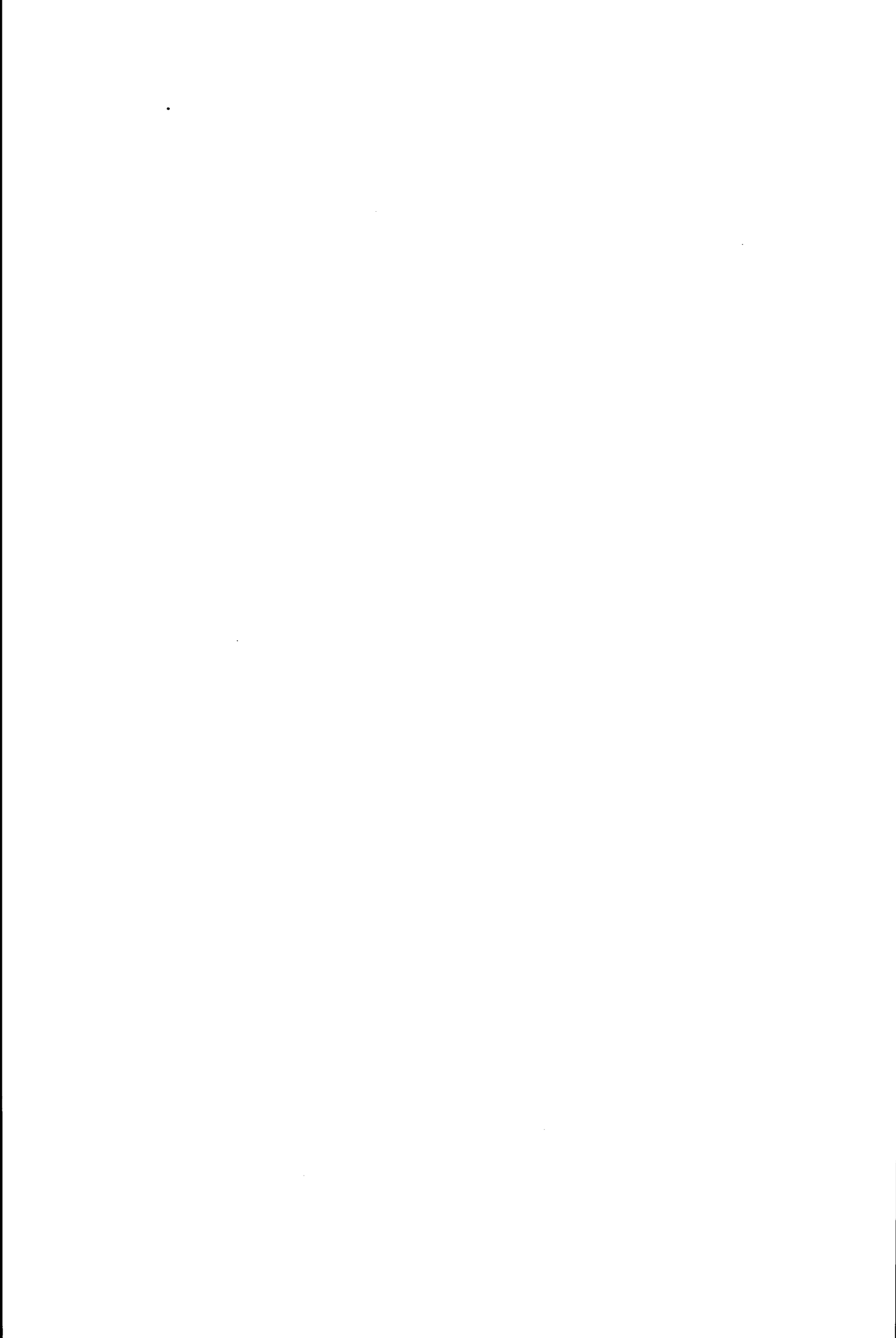
P. Simonsen deler det arkeologiske materialet fra den perioden han behandler i tre deler, hvorav den eldste er 200-800. Han presenterer funnene som samiske uten noen nærmere argumentasjon for hvorfor han gir dem denne etniske tilknytning. F.eks.

"Accordingly, we have from the Viking period many finds that tell about Lappish culture, ..., and about Lappish influence in Norwegian-populated districts."

(Simonsen 1967:72).

I "Veidemenn på Nordkalotten" kap. XIII drøfter P. Simonsen (1977) samenes opprinnelse og spesielt spørsmålet om kontinuitet mellom yngre steinalder og jernalder i Finnmark.

Han mener å se kontinuitet i husformer, gravskikk, keramikk og i beinredskaper og sier, uten nærmere argumentasjon, at den etniske gruppe som står bak dette materialet i tidlig jernalder er samisk.

Denne kontinuitet reiser spørsmålet om hvor langt bakover i steinalderen samene kan følges. Han bebuder en grundigere behandling av dette i kap. XV, men legger alt i kap. XIII fram noen hovedlinjer og en foreløpig konklusjon. Han tar utgangspunkt i fem etnisitets-kriteria: språk, kultur, avstamning, selvidentifikasjon og andres bedømmelse av en person. Selvidentifikasjonen er det sikkert belegg for bare noen få hundre år bakover, men han mener at den sannsynligvis er mye eldre, kanskje like gammel som sagaens "finn". At andre har bedømt samene som forskjellig fra dem selv finnes i skriftlige kilder fra jernalderen. Språket går

P. Simonsen nøye innpå med utgangspunkt i Nesheim (1967). Han peker på følgende elementer i samisk: finsk-ugrisk, et ukjent språk (muligens steinalderjegerens språk), bronsealderord, litt finsk og litt urnordisk.

I diskusjonen om samenes opprinnelse er det de tre første elementene som er aktuelle. Når det gjelder avstamning, anfører han at skjelettmaterialet fra yngre steinalder viser to forskjellige "raser" som i jernalder smelter sammen til en "rase" med lappoide trekk som dominerende. Det siste av de fem kriterier er kultur, det vil si det arkeologiske materialet. Han mener her å kunne se fem kulturpåvirkninger igjennom steinalderen og i overgangen til jernalder.

P. Simonsen er forsiktig med å trekke en bastant konklusjon og sier at en sammenholdning av data fra språk, fysisk antropologi og kultur bare gir en gjetting, selv om det er påfallende sammentreff. Han gir følgende sammenfatning:

"Endelig, i tidlig jernalder, i århundredene e.Kr., skjer det en sammensmeltning og stabilisering. Da først oppstår begrepet samisk i vår betydning av ordet. Den kulturelle utvikling som ligger forut blir av arkeologer betegnet som "protosamisk", det vil si at den er ikke samisk, men en forutsetning for det samiske."
(Simonsen 1977:506).

Kapitel XV i P. Simonsens "Veidemenn på Nordkalotten" har tittelen "Samisk jernalder". (P. Simonsen 1980: 548-600). I åpningen skriver han:

"Nordkalotten var i denne tid (fra jernalderens begynnelse til ca. 1500) delt mellom to kulturkretser, den nordiske bondekultur og den samiske veidekultur."

Han diskuterer begrepene "samisk" og "jernalder".

Jernalder definerer han som

"en kultur som i seg har fremstilling og bruk av jern".

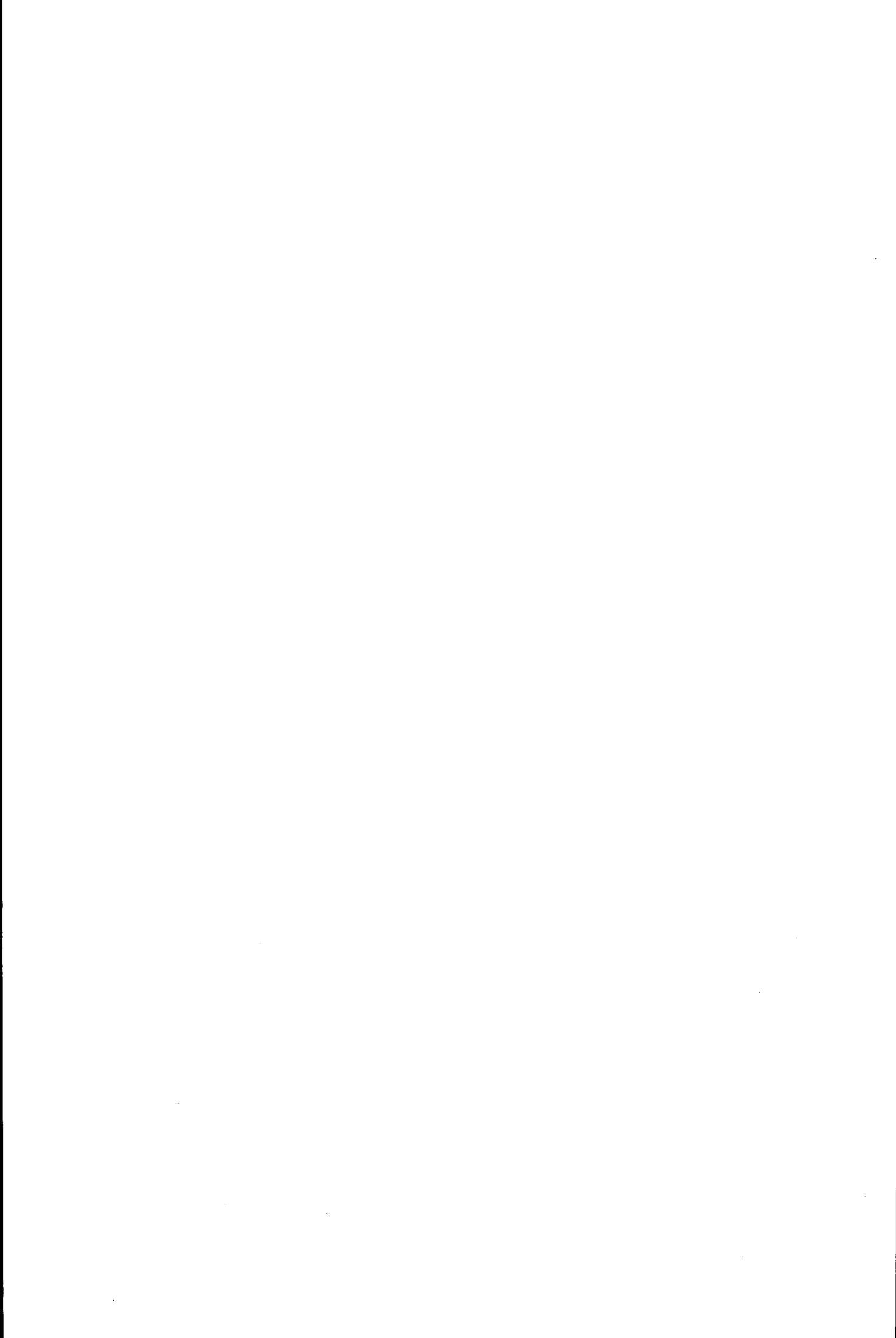
P. Simonsen er klar over de problemer etnisk bestemmelse av arkeologisk materiale innebærer, men mener at fremtidig forskning vil vise at

"Samisk jernalder er båret oppe av en samisk befolkning som for Finnmarks vedkommende er forfedre til områdets nåværende samiske befolkning".

Og som en videre presisering av tema

"Jeg skal derfor understreke at "samisk jernalder" for meg sammenfatter alle ikke-skandinaviske kulturformer i Nordkalottens jern- og middelalder".

Ved innledningen til materialgjennomgåelsen understreker han hvor spredt og ukomplett vår viten er om denne tiden

på Nordkalotten. P. Simonsen gjennomgår kort forskningshistorien og setter opp sin periodeinndeling:

Per. I.Kjelmøyperioden, ca. 100 e.Kr.-ca. 700 e.Kr.

Per. II.Mortensnesperioden, ca. 700 e.Kr.-ca.1100 e.Kr.

Per.III.Samisk jernalder, ca.1100 e.Kr.-ca.1500 e.Kr.

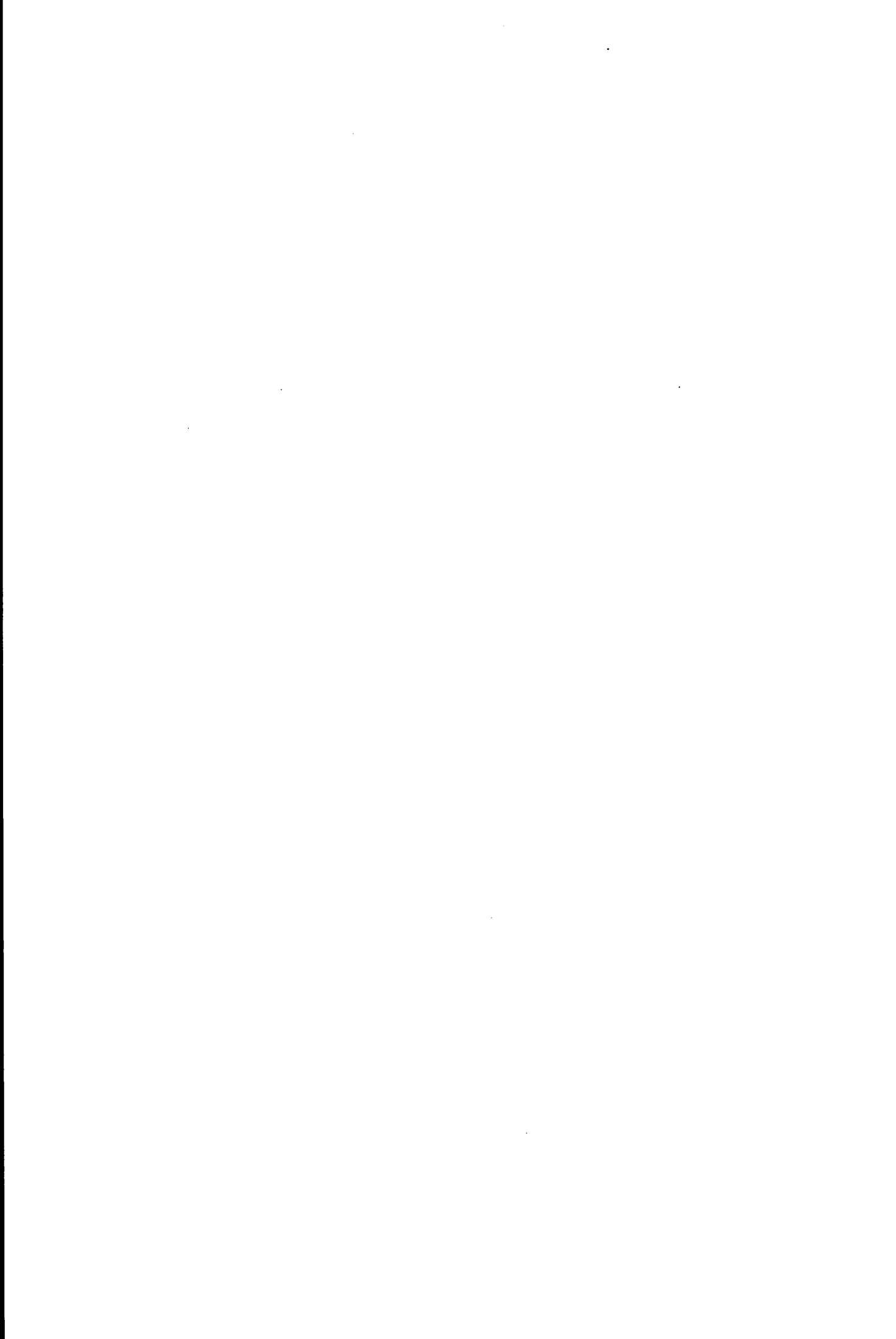
I detalj presenteres periodene i tekst og bilder.

Fra den første har man kun boplass, og som et nytt innslag i forhold til tidligere perioder kommer jernbruken inn. Fra andre periode har man nesten bare graver.

Disse er delvis tørrmurte kister i rulle/skifersteinsvollene med skjelett og spor av likklede av ornamentert never. Et særtrekk i de sparsomme gravgavene er bronsegjenstander, særlig smykker. I tiden 800-900 synes de å være av permisk/østrussisk opprinnelse, mens de yngre peker mot østkarelen og baltikum. Diskrepans i dateringen mellom materialet og C-14 mener P. Simonsen viser en konservativ gravskikk.

Kysten av Troms og Finnmark omtales for seg. Hovedgruppen av fortidsminner er her de såkalte hellegravene. (Disse diskuteres i et eget avsnitt side

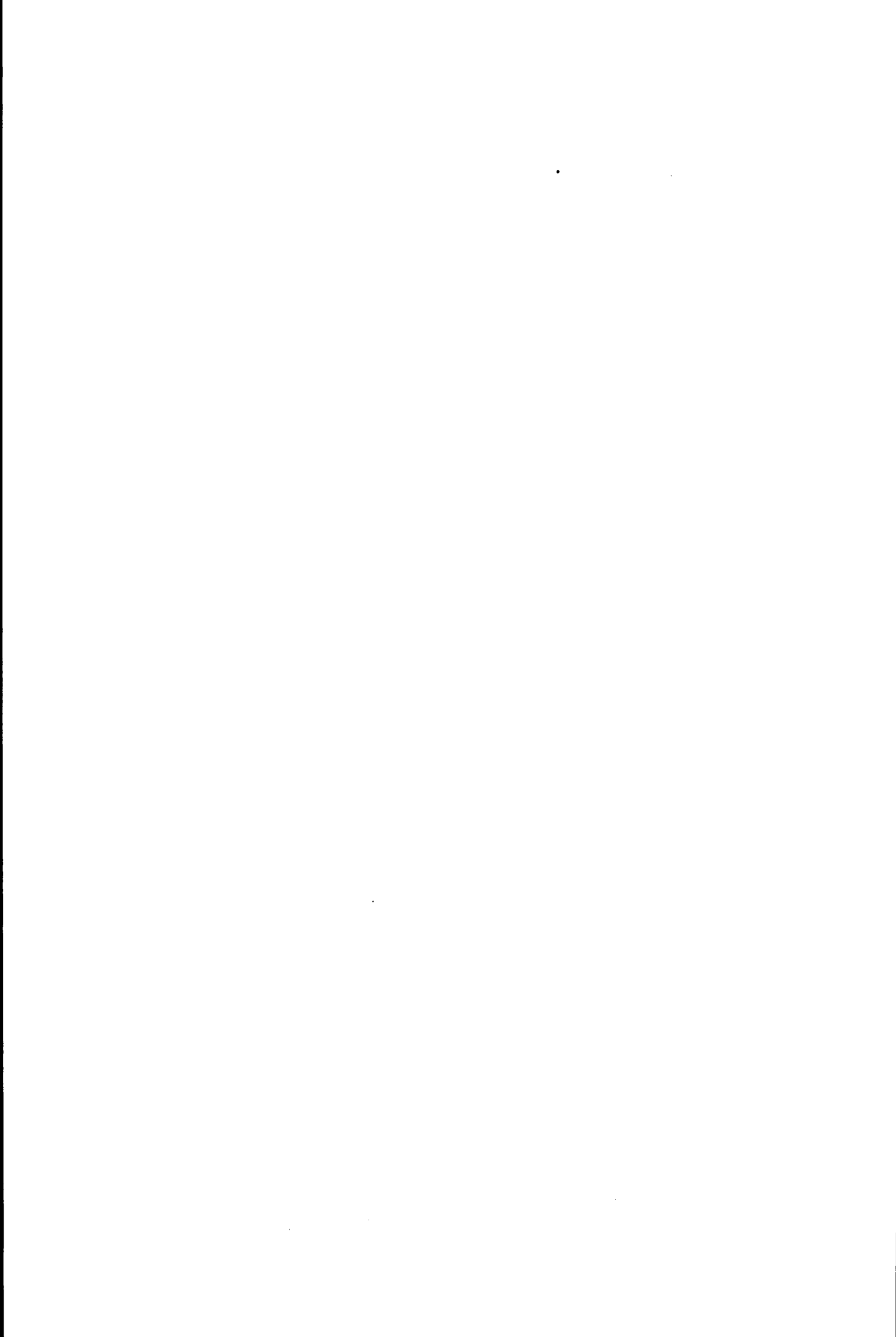
Idet han viser til bl.a. Rimbeglas utsagn fra ca. 1200 om at Malangen var grensen "mellom bumenn og Finnmark" peker han på at det arkeologiske materialet setter Tromsø-området til et grenseområde mellom norsk/samisk, bonde/veidemann. P. Simonsen legger vekt på den økonomiske tilpasningen og mener at nordmenn nord for dette området var nybyggere som delvis var tilpasset "samisk levevis", men uten fysisk folkeblending.

Blandingsfunnene viser en "kulturell situasjon og en overgangsøkonomi mellom to helt ulike former for ressursutnyttelse".

Det forhold at skatte- og gravfunn av ren norsk karakter både nord og sør for Tromsø inneholder østlige saker tolker han som et resultat av handel der samene var mellommenn eller som resultat av innkrevet "finneskatt". Et avsnitt behandler Nordlandskysten. Her dominerer norske bumenn, men svake innslag av samisk og østlig karakter finnes i de indre fjord- og dalstrøk og på fjellet. Dette kan tolkes på to vis. Et er at dette er rester av en fra kysten bortjagd befolkning, et annet at dette er spor av innvandrede samer østfra.

I "Juntavadda og Assebakke, to utgravninger på Finnmarksvidda" (Simonsen 1979) får vi presentert og diskutert utgravning av forskjellige fortidsminner i det indre av Finnmark. Hoveddelen av fortidsminnene er graver. Gravene, som vil bli nøyere presentert i materialkapitlet, er branngraver under røys og ligger i rekker. Det er få funn, men de og C-14 dateringer peker mot vikingtid/tidlig middelalder. P. Simonsen drøfter gravskikken og kan tenke seg at branngrav- og gravhusskikken kan ha krysset hverandre på Finnmarksvidda og gitt denne gravskikken. Det er i dag ikke nok materiale til å sette frem teorier og metoder for å finne ut hvilken etnisk gruppe som har stått bak rekke- branngravene. P. Simonsen mener man skal være forsiktige med å oppfatte dette som samiske graver fordi man mangler bevis.

"Men vi kan anta at gravene på Assebakke og Juntavadda må ha en viss tilknytning til østlige og sørøstlige innflytninger på Finnmarksvidda."

(s. 49).

P. Simonsen antyder at de døde enten kan ha tilhørt noen fremmede stammer skriftlige kilder beretter om i dette området i perioden eller kan være samer påvirket av disse.

Fra Sverige foreligger tre arbeider fra 70-årene som er spesielt relevante for problemkomplekset.

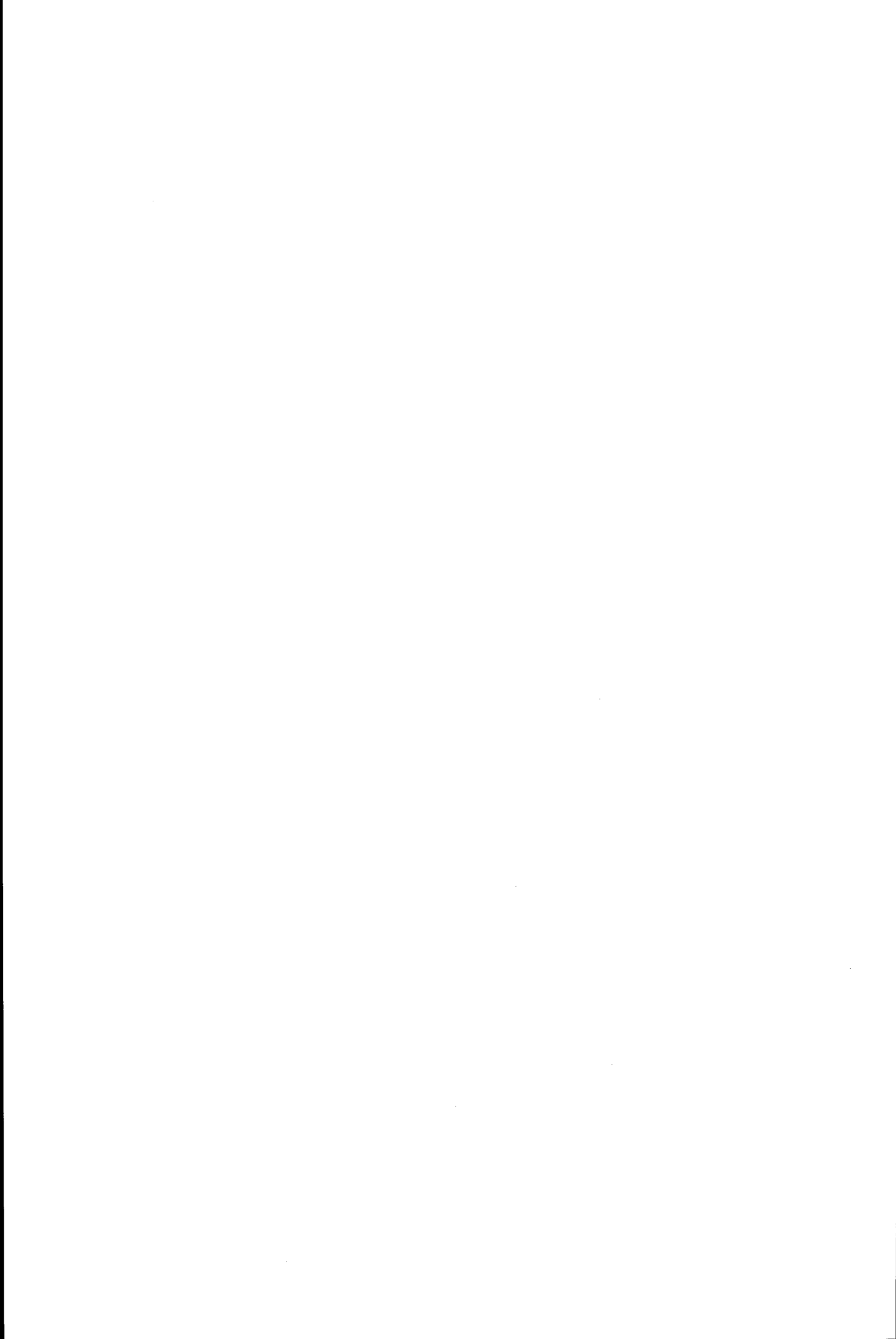
Inger Zachrisson har i *Early Norrland* 10 (1976) som oppgave å samle, klassifisere og datere det arkeologiske materialet fra vassdragsreguleringene i Nordre Norrland som er yngre enn år 1. Fordi dette var en del av NTB (Forskningsprosjektet Norrlands tidige bebyggelse), var hennes materiale "dwelling sites", det vil si alle spor etter menneskelig aktivitet med unntak av graver, depotfunn og faste fangstanlegg.

I. Zachrisson har følgende problemstilling:

"Is it possible chiefly on the basis of Lapp graves and finds from sacrificial sites to confirm Lappish finds in the dwelling sites, and if so how far back in time?"

(s. 13).

I et eget kapittel tar hun opp teori- og metodeproblemene ved etnisitet og arkeologisk materiale. Selv velger hun følgende metode. For å bestemme den etniske affinitet for "dwelling sites" sammenligner hun det arkeologiske materialet fra tre kontrollgrupper som alle er anerkjente som samiske. De tre er:

- 1) graver,
- 2) offer/depotfunn og
- 3) gjenstander som i samtidige kilder er beskrevet som samiske.

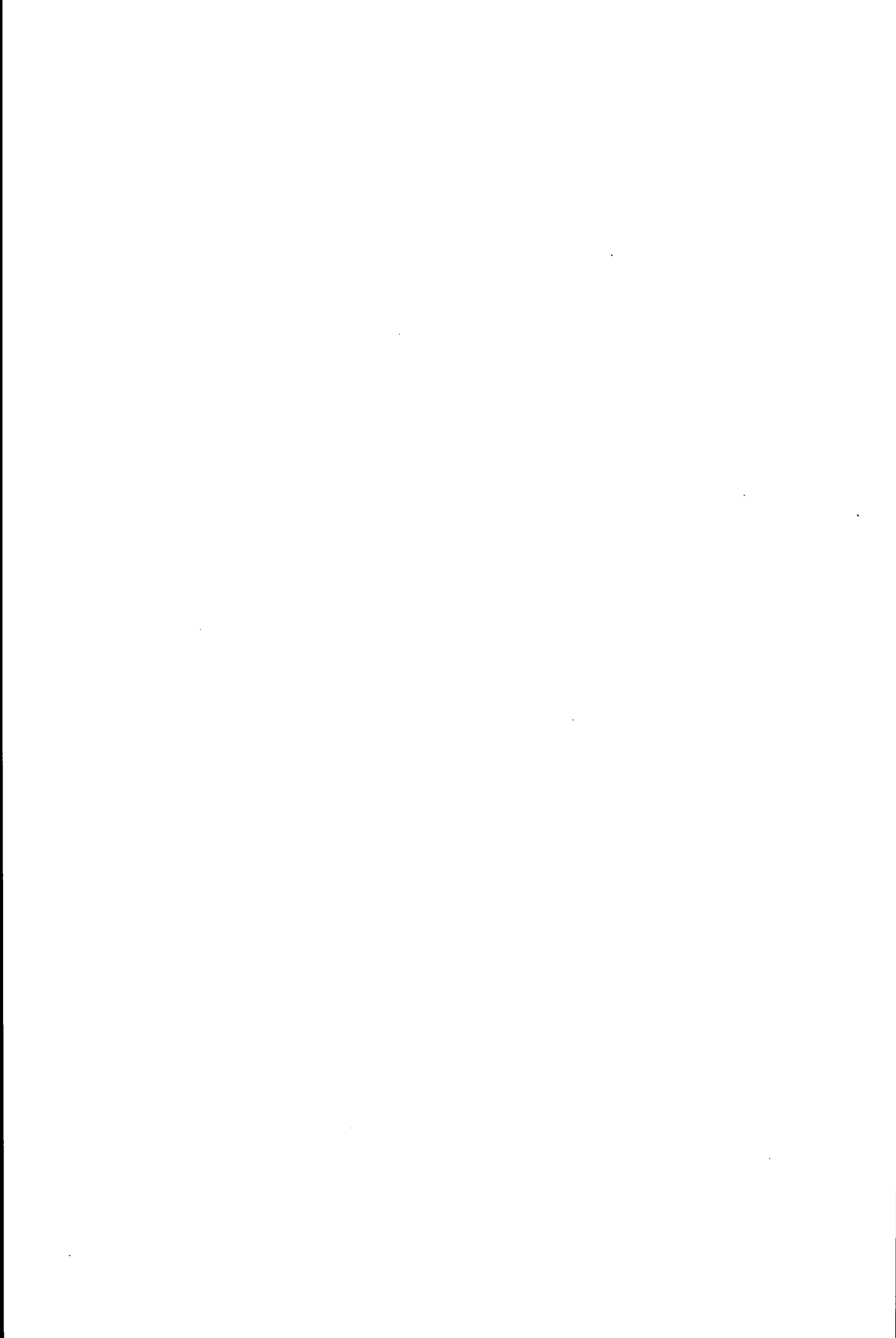
Før hun starter analysen, skiller hun ut det i hennes materiale

"which are hardly likely to be Lappish".
(s. 91).

Grunnlaget for utskillingen er at hun karakteriserer en viss gravskikk og visse gjenstander som skandinaviske.

Den første kontrollgruppen, gravene, definerer hun som samisk på grunnlag av formen: Steinkiste, urgrav, ackja (slede) grav, grav med bjørkenever, sommergraver osv. og på grunnlag av fysisk antropologisk bestemmelse av skjelettmaterialet som samisk. De gjenstandene fra gravene som hun finner i "dwelling sites" er messingringer, bordkniver og veskelås.

Den andre kontrollgruppen er det hun kaller såkalte offerplasser. Disse defineres som samiske ut fra geografisk plassering, at mange andre tilsvarende funn er gjort i Nord-Sverige, at det finnes historiske bekreftelser på deres eksistens, at samer har eid gjenstander av tilsvarende type, at stedene har vært brukt over en så lang periode og at ingen andre enn samene kan ha foretatt ofringen/nedleggelsen. De gjenstandene fra dette materialet som hun bruker i analysen er snor-delere, fuglevedheng og kløftpiler.

Den tredje kontrollgruppen er gjenstander som er yngre enn 1500 og som defineres som samiske ved overlevd bruk eller muntlig tradisjon forsterket av skrevne kilder fra de siste 300-400 år. De aktuelle gjenstandene er ved disse funn bladsølv, hornhåndtak, trådtrekkerplate, synker, dreiplate, jernskraper og gjenstander med flettbåndsornamentikk.

Ved bruk av sin metode får I. Zachrisson som resultat at fem "dwelling sites" er samiske og alle kan dateres til etter 1500. Ni "dwelling sites" er av steinalder-type med samiske elementer fra 1100-tallet og fremover. Videre har hun ca. 50 "dwelling sites" av steinalder-karakter med senere elementer. Disse elementene er få fra de første århundrene e.Kr.f., men blir flere fra vikingtid og fremover. Det er vanskelig å gi elementene en sikker etnisk bestemmelse, men I. Zachrisson stiller spørsmålet om ikke disse også er samiske og disse "dwelling sites" kan peke mot en kontinuitet fra steinalder til samene eller deres forfedre.

Ulf Westfal har i en studentoppgave ved Universitetet i Umeå (Westfal 1976) prøvd å vise på hvilket grunnlag forskere har gitt gjenstander og fortidsminner betegnelsen samisk. I Sverige er det f.eks. ca. 700 fortidsminner og ca. 15000 gjenstander som er registrert og katalogisert som samiske.

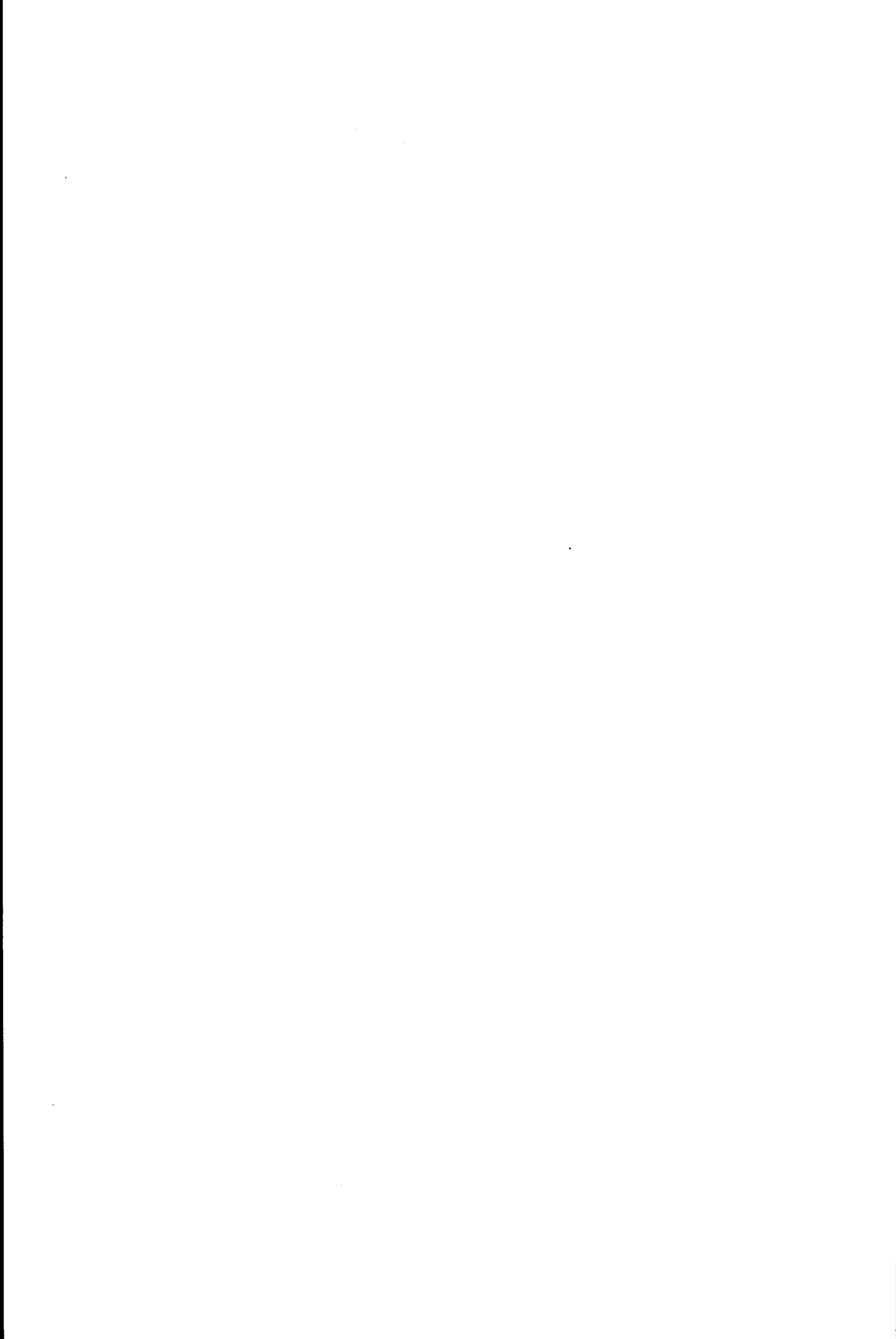
U. Westfal ser først på offerplassene og materialet derfra. Noen forskere karakteriserer offerplassene som samiske fordi de funksjonelt og formmessig passer

inn i en religiøs sammenheng som er kjent hos samene i nyere tid. Slike opplysninger kommer fra skriftlige kilder, muntlig overlevering og tradisjon. Men offerplass er ikke noe entydig begrep. Noe er religiøse offer, mens annet er gjemning av verdisaker i urolige tider eller lagring av handelsvarer. De skriftlige kilder omtaler offer av horn og bein, ikke metallsaker, men nevner at samene grov ned sølv i depot nær offerplassene. Opplysninger som dette er brukt direkte for å bestemme offerplassene som samiske.

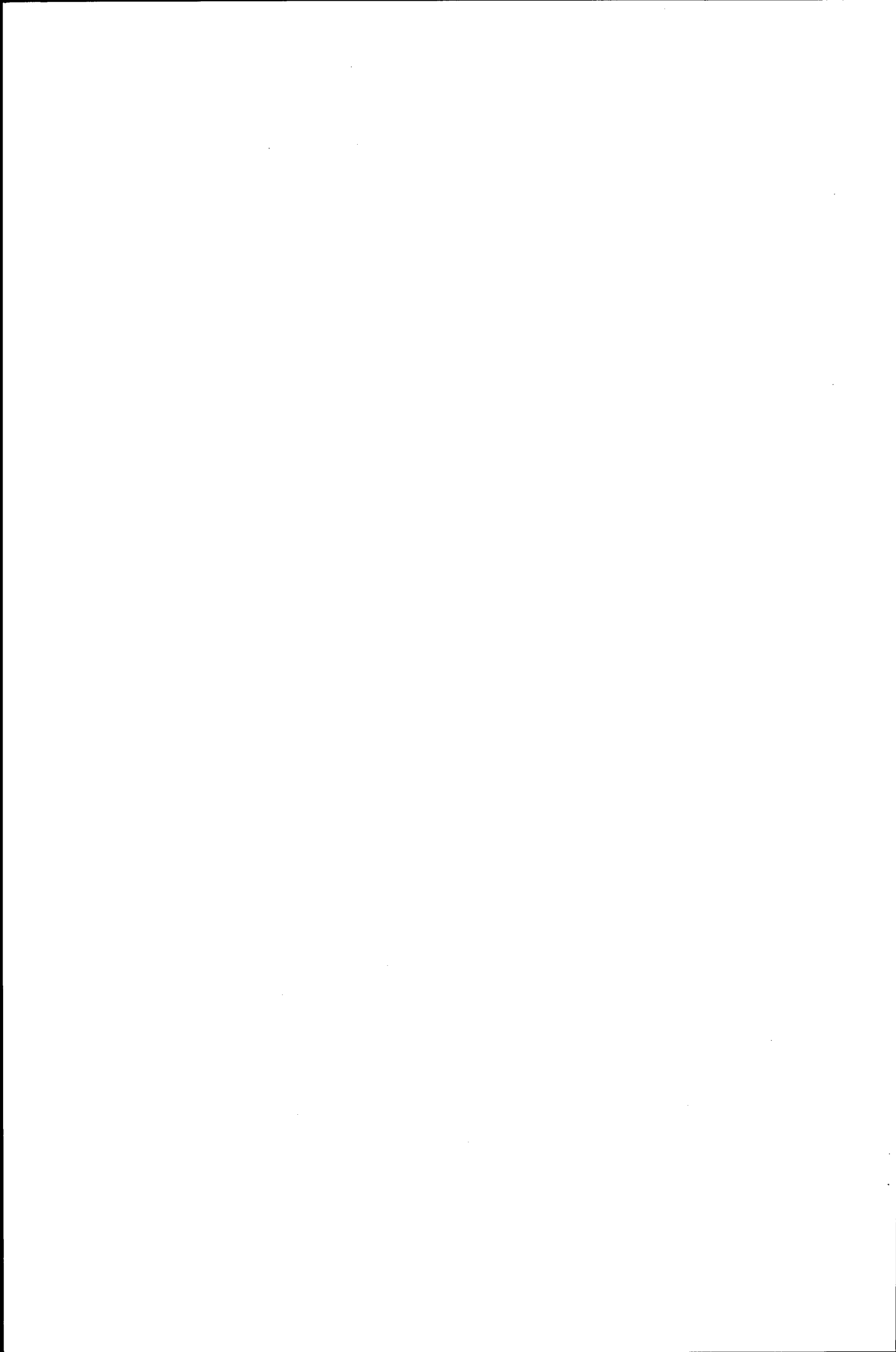
Gjenstandsmaterialet fra offerplassene er av blandet opprinnelse. Foruten horn og bein som er lokalt, er det finske smykker og vesteuropeisk mynt. De forskjellige hengeblikk er blitt tolket som samiske. Kriteria for dette er at de er enkle i formen og at de muligens er kopier av importerte former og av former i edle metaller, videre det at hengeblikk saknes i andre områder enn det samiske. Trekk som kan tolkes som pekende mot lokal produksjon brukes også som argument for at hengeblikk er samiske. Dersom en gjenstand er av tinn, brukes det som argument for at den er samisk fordi det er funnet spor etter lokal tinnstøping og fordi man fra skriftlige kilder kjenner til at samene drev med dette i senere tid.

U. Westfal behandler Kjelmøymaterialet for seg og peker på at O. Solberg har lagt vekt på to elementer ved diskusjonen om de etniske forhold. Det ene er ornamentikken på keramikk, horn- og beinsaker, det andre er det han tolker som bumerker på pilespisser. O. Solberg an-

tyder at ornamentikken kan være grunnlaget for den senere kjente samiske ornamentikk. De mulige pile-spissbumerker tolker han som en mulig indikasjon på fellesjakt, noe som er kjent fra fangst av sel i Varangerområdet fra 1600-tallet. I tillegg er bruk av bumerker kjent hos skoltسامene. Men O. Solberg sier ikke rett ut at han tolker Kjelmøymaterialet som samisk. De faste fortidsminnene, graver, tufter, ildsteder blir ofte tolket som samiske: når de ligger innen et geografisk område som man mener er samisk, når de inneholder gjenstander som man mener er samiske ut fra tolkning av skriftlige kilder og tradisjon, og når de har hatt form eller funksjon lik senere tiders samiske former. U. Westfal peker på at det er vanlig at forskere henviser til andre forskeres arbeider og uten videre bruker disses etniske tolkning av et arkeologisk materiale.

I et symposiuminnlegg har E. Baudou (1974) fra et arkeologisk synspunkt sett på når og hvorfra samene vandret inn til Sverige. Han begynner med å henviser til de to teorier som diskuteres: at samisk kultur har oppstått i Nord-Sverige over lengere tid eller at de har vandret inn på et bestemt tidspunkt. Han nærmer seg problemet ved først å se etter en metode til å skille ut det som er samisk i det arkeologiske materiale. E. Baudou sier at når de historiske kildeopplysninger om en gruppe og et arkeologisk materiale ligger likt i tid, da er muligheten for å knytte disse sammen ganske gode. Verre er det når man må gå fra en historisk kjent gruppe og bak-

over til perioder der man kun har arkeologisk materiale. Men fordi det hører med til generell arkeologisk problemstilling å prøve å knytte sammen kjente grupper med arkeologisk materiale, må man forsøke.

E. Baudou nevner en metode som går ut på at

"det borde vara möjligt att fastställa samiska kriterier i samernas materiella kvarlåtenskap från äldre historisk tid och at sedan återfinna samma kriterier i den skriftlösa tidens yngre fyndmaterial."

(Baudou 1974:33).

Han gjør seg altså her til talsmann for bruken av "the historical approach" som er mye anvendt i USA bl.a. på indiansk førhistorie. (Jfr. Steward 1942). En annen metode kan være å se på sammenfall i geografisk område mellom utbredelsen av historisk kjente samegrupper og sene fangstboplasser. Et vanskelig metodisk problem ved denne metoden er gapet i tid mellom middelalderens opplysninger om samene og de hittil yngste kjente fangstboplasser. Foreløpig kan denne metoden ikke anvendes. Den metoden E. Baudou velger å anvende baserer han på hypotesen om at

"det kan finnas ett samband mellan nogon grupp av arkeologiska fynd och samernas eller deras förfäder såsom etnisk grupp."

(s. 34).

Metoden går ut på

- 1) å klarlegge de arkeologiske materialgrupper og deres geografiske spredningsretning,
- 2) å innføre mulige tolkninger,
- 3) å påvise den mest sannsynlige tolkningen.

E. Baudou deler materialet i fire grupper: (6000)
4000-3000 f.Kr., 3000-1800 f.Kr., 1800-500 f.Kr.,
500 f.Kr.-500. Disse gruppene analyserer han meget
grundig med særlig vekt på problemene ved geografisk
spredning. Ved avslutningen av denne delen gjør han
oppmerksom på at

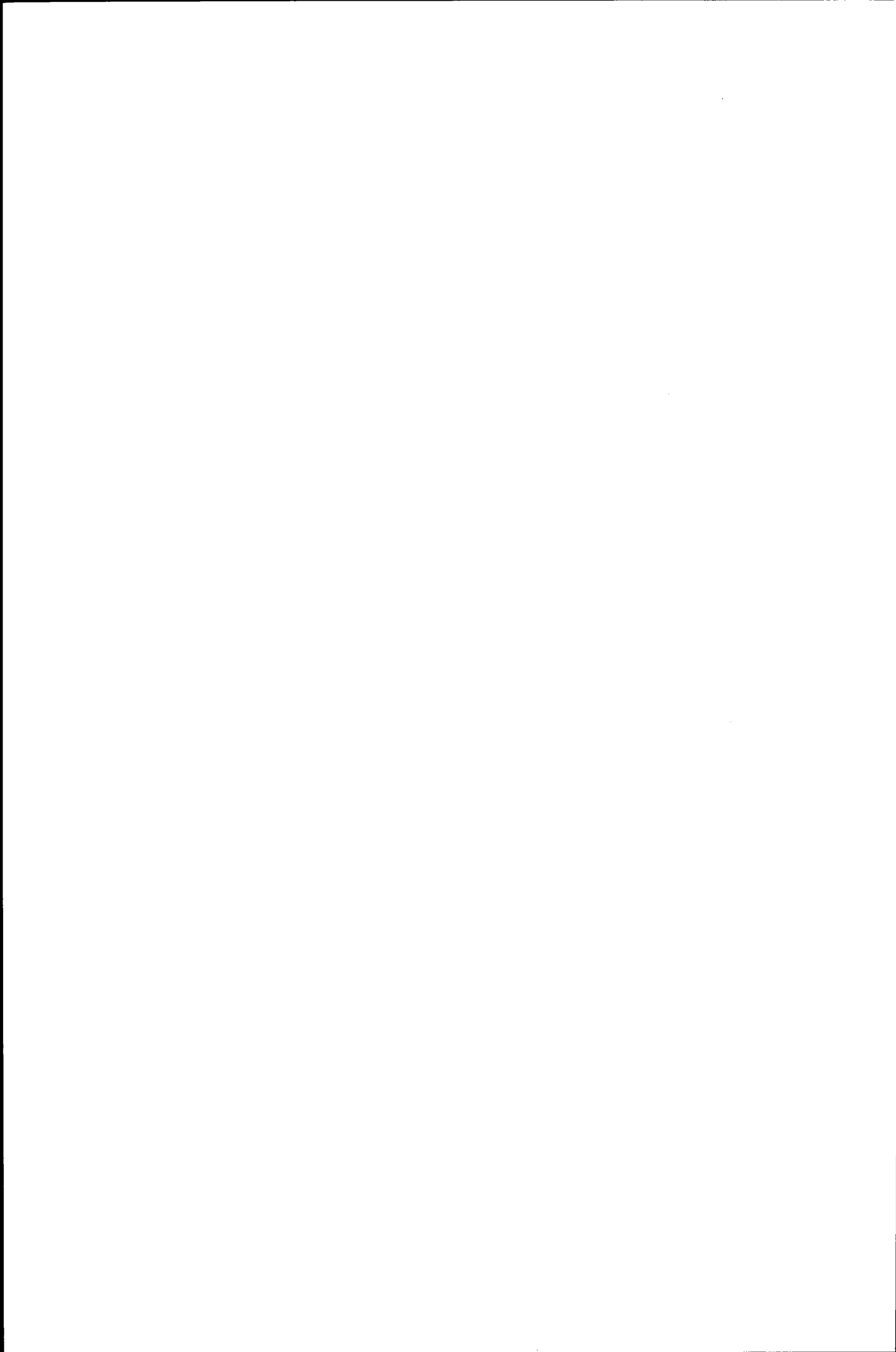
"Inga säkra fynd tillhörande fångstkulturen
i Norrland är senare än den till de första
århundrerna e.Kr. C-14 daterade asbest-
keramiken" og at

"Inga fynd ger f.n. förbindelse med de sista
utlöparna av fångstkulturen i Norrland och
de från historisk tid kända samerna."

(s. 41).

Med utgangspunkt i materialgruppene og deres geografiske
spredning søker han etter innvandring og etter hvilken
innvandring som eventuelt er mest sannsynlig. E. Baudou
ser bort fra innvandring før 6000 f.Kr. og etter 500
da det ikke finnes funn som gir grunnlag for slike
hypoteser. Han diskuterer ikke forholdene i eldre
steinalder og sier at i yngre steinalder er forbindel-
sene mellom kyst og innland så "væl markerade" at man
vanskelig kan forestille seg at samene, eller deres
forfedre, har vært en egen gruppe utskilt fra befolk-
ningen ellers.

I det arkeologiske materialet fra perioden 1800-500 e.Kr.
ser E. Baudou to forskjellige kulturer, en langs kysten
og en i innlandet. Han hevder at kysten har hatt en
utvikling lik områdene lengere syd, mens innlandet har
fått nye impulser fra øst i form av asbestkeramikk og

kvartsittspisser i en ny teknikk, men at vi på det nåværende tidspunkt ikke kan avgjøre om disse nye innslag er resultater av innvandring eller diffusjon.

Med utgangspunkt i det arkeologiske materialet hevder

E. Baudou som den mest sannsynlige hypotesen

"att samernas förfäder invandrat till Norrland under perioden 1800-500 f.Kr. och att deras förbindelser österut även markeras i fynden från perioden 500 f.Kr.-500."

(Baudou 1974:43).

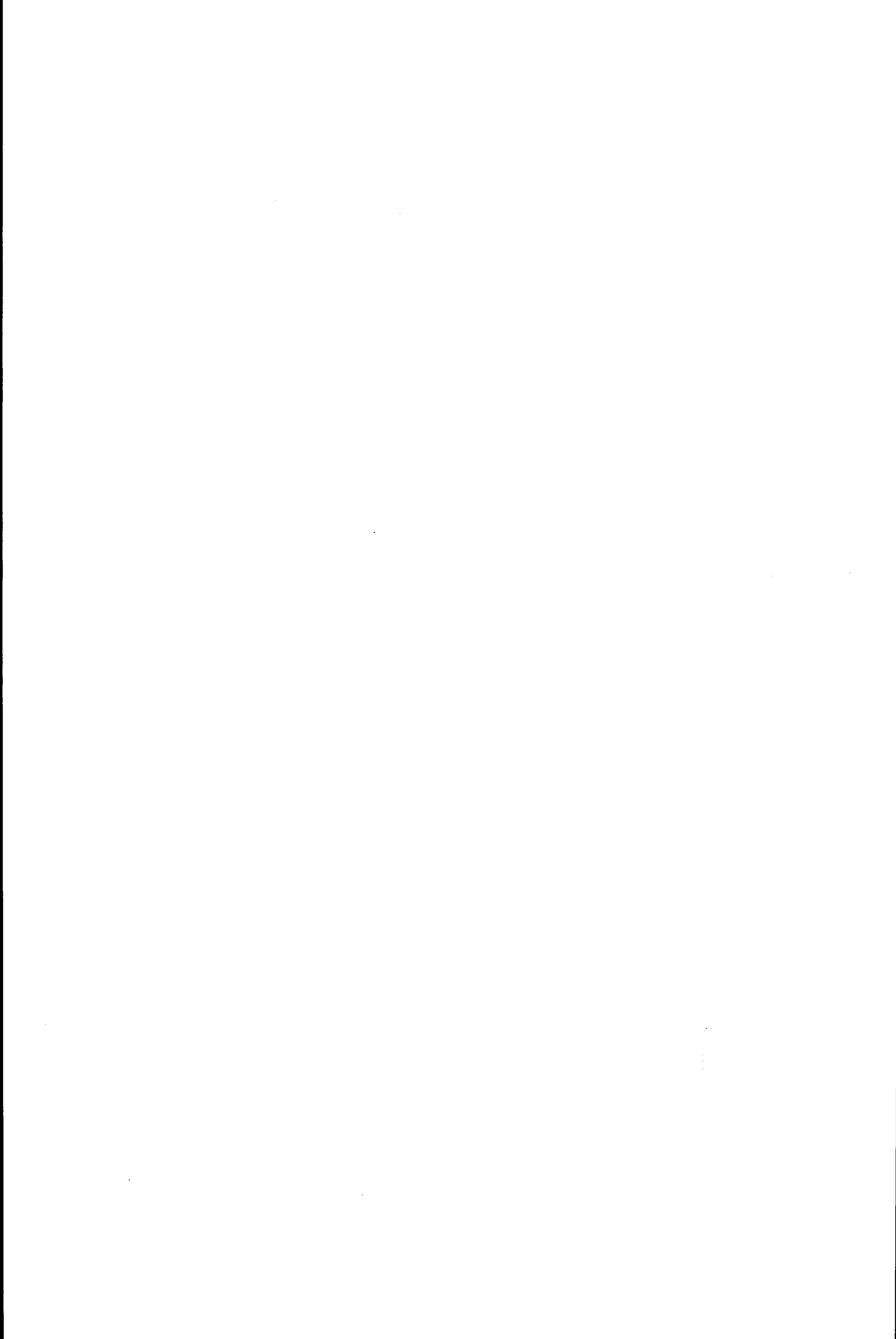
Denne markeringen skjer ved asbestkeramikk, bronser og former til bronser av Ananinotype. Han mener å finne støtte for sin hypotese i fysisk-antropologisk forskning.

E. Baudou avslutter med å understreke at det primære problem for å komme videre er å knytte sammen de historisk kjente samene med et forhistorisk arkeologisk materiale.

3.4. Diskusjon

De utvalgte arbeider om arkeologisk materiale og samisk etnisitet som er presentert i det foregående gir en pekepinn på hvor forskjellig problemet kan gripes an metodisk.

E. Johansen Kleppe har sitt teoretiske grunnlag fra sosialantropologiens etnisitetsdefinisjoner og mener at vi i arkeologisk materiale finner igjen signaler og basiske verdiorienteringer som kan brukes til bestemmelse av etnisitet. W. Fitzhugh sier i en kommentar til hennes arbeid at arkeologisk materiale generelt er av en slik art og så lite, at man umulig

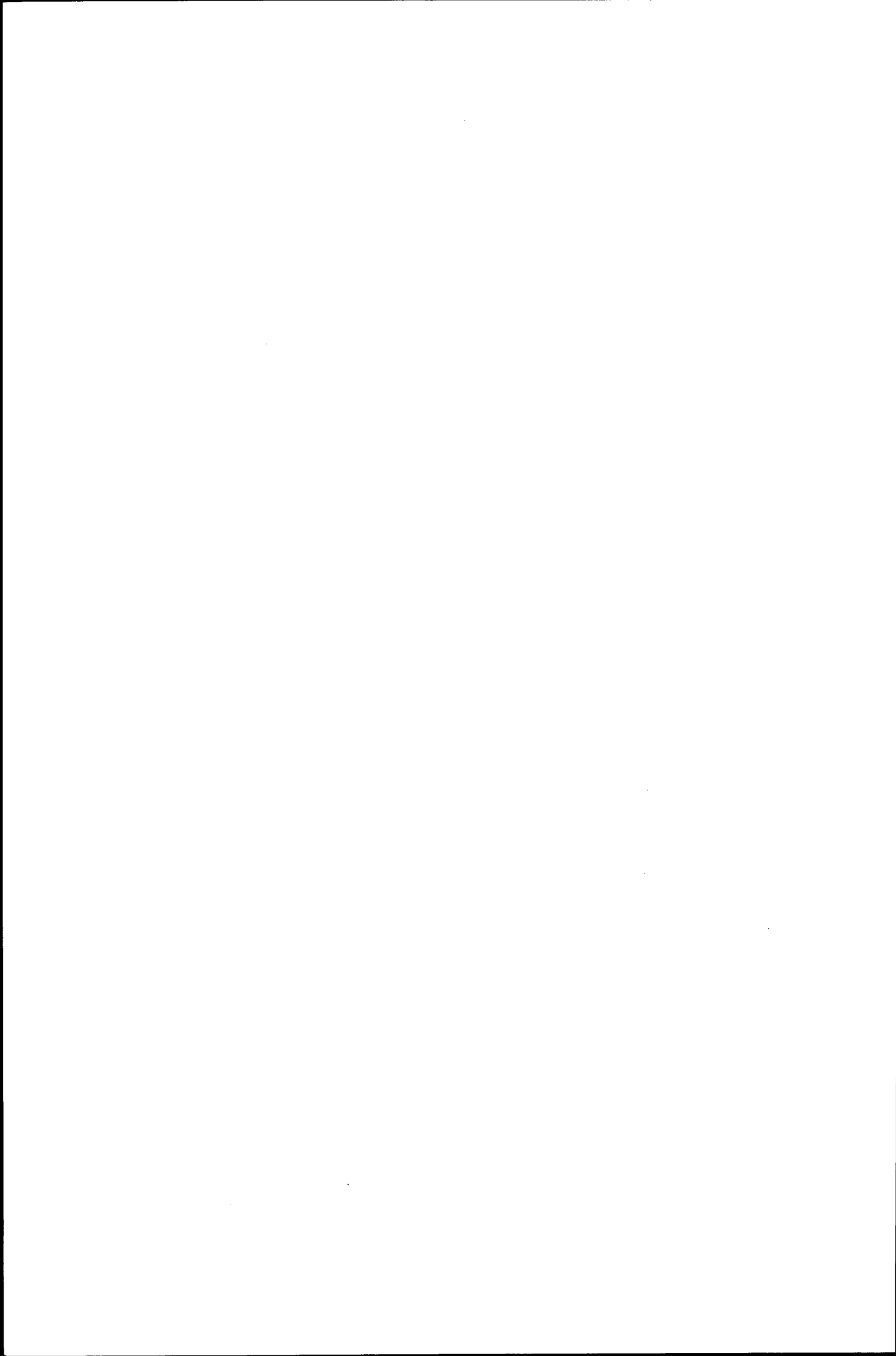
kan bruke sosialantropologiske definisjoner og at man i et arkeologisk materiale ikke kan skille ut etniske trekk fra andre kulturtrekk. (Fitzhugh 1977:50).

A. Hagen (1970:141) er mer optimistisk i det han mener at når trekk som reflekterer en bestemt intellektuell og tradisjonsbevisst holdning f.eks. religion, gravskikk, kunst, design, keramikk, klær o.l. kan abstraheres fra arkeologisk materiale, så har man mulighet for å sette funnene inn i etniske systemer.

I sovjetisk arkeologi eksisterer den generelle oppfatning at arkeologisk materiale kan identifiseres med etniske og språklige grupper under gitte forhold.

E. Johansen Kleppe mener at de grunnleggende verdiorienteringer hun ser i sitt materiale fra perioden 0-1100 er lik de som er beskrevet for samiske samfunn på 1700-tallet. Det er her et stort sprang i tid og hypotesen om at materialet er samisk blir usikker ved at hun ikke kan kontrollere om det har skjedd forandringer i sosiale og politiske forhold i dette tidsrommet. Johansen Kleppe angriper problemet på en metodisk interessant måte, men den manglende kontinuitet fra det arkeologiske materiale til den historiske beskrivelse svekker resultatet.

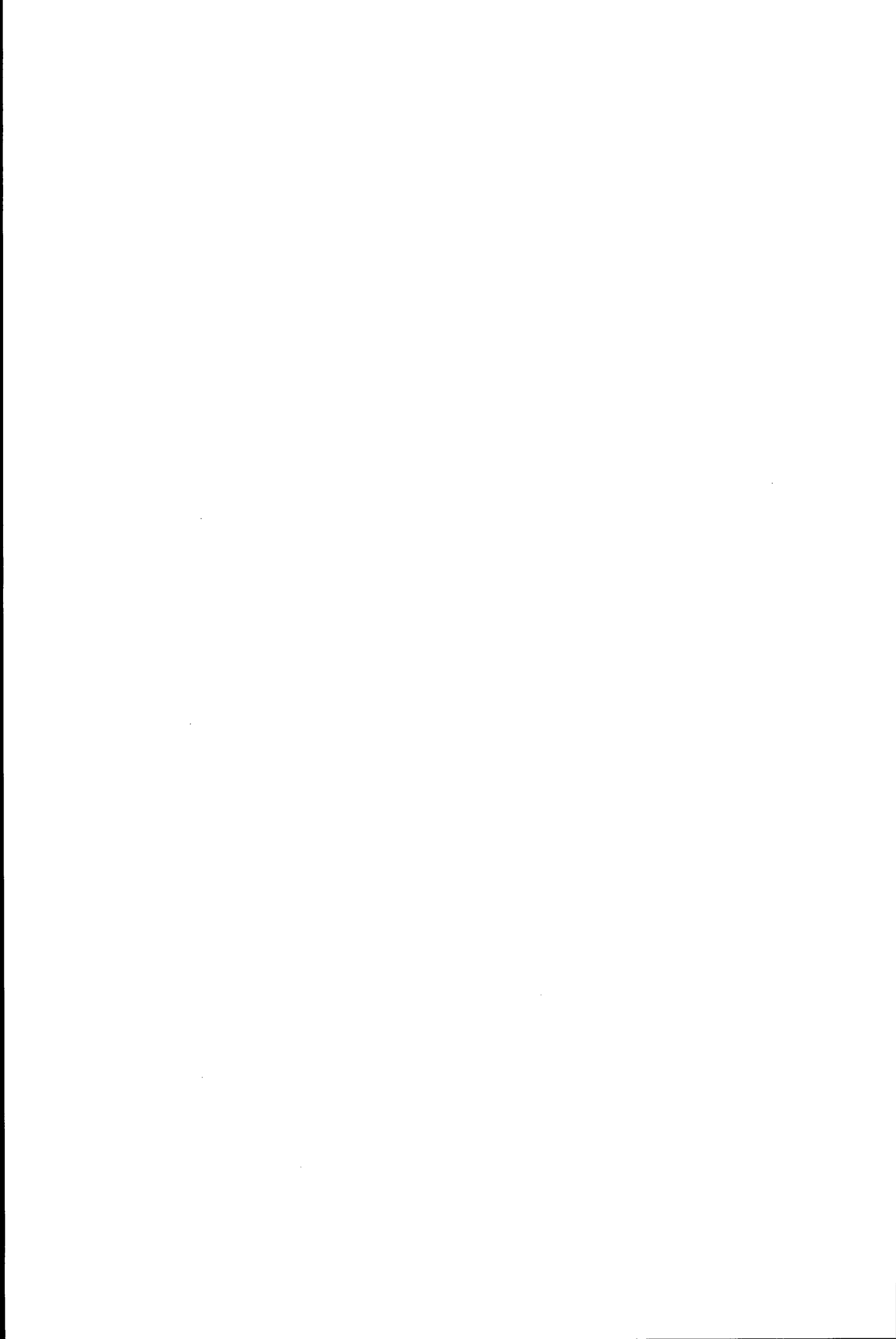
P. Simonsen tar i sine arbeider opp problemene rundt kulturblanding og kulturkontinuitet. Det virker som om han tar det for gitt at samene, eller deres forfedre, står bak en del av det arkeologiske materiale fra jernalderen, mens en norsk bofast gruppe står bak resten. Han sier det er allment akseptert at det

finnes en samisk jernalder, men peker på at arkeologene i liten grad har funnet frem til gode vitenskapelige analysemetoder for dette problem. Hans syn er at de funn som ikke har tradisjonell skandinavisk jernalderkarakter er samiske. P. Simonsen setter opp en sosialantropologisk definisjonsmodell for etnisitet og legger særlig vekt på det han kaller kulturbegrepet. Impulser og innvandring danner via sammensmelting og stabilisering det som kan kalles samisk i tidlig jernalder. P. Simonsen anvender ikke noen bestemt metodisk fremgangsmåte for å finne etniske trekk i det arkeologiske materialet, men diskuterer de ulike metodene. (Simonsen 1980:549, 580-85).

I arbeidet om Juntavadda/Assebakke prøver han å gi en bred innføring i de problemer denne gravskikken på Finnmarksvidda gir. Han klarer å gi en god datering. Når det gjelder gravskikkens opprinnelse og opphavssted får også dette en grundig behandling. Når det gjelder den etniske tilhørighet er han forsiktig og trekker ikke materialet lengere enn det rekker. Den antydningen av en hypotese han setter frem er rimelig og han er ikke alene om å ha vanskeligheter for å finne metoder for å angripe disse problemene.

I. Zachrissons metode er den komparative. På en side har hun sitt arkeologiske materiale som hun ønsker å bestemme etnisk, på den andre har hun tre kontrollgrupper som hun ut fra forskjellige kriterier har bestemt som samiske. Ved å sammenligne kontrollgruppene og

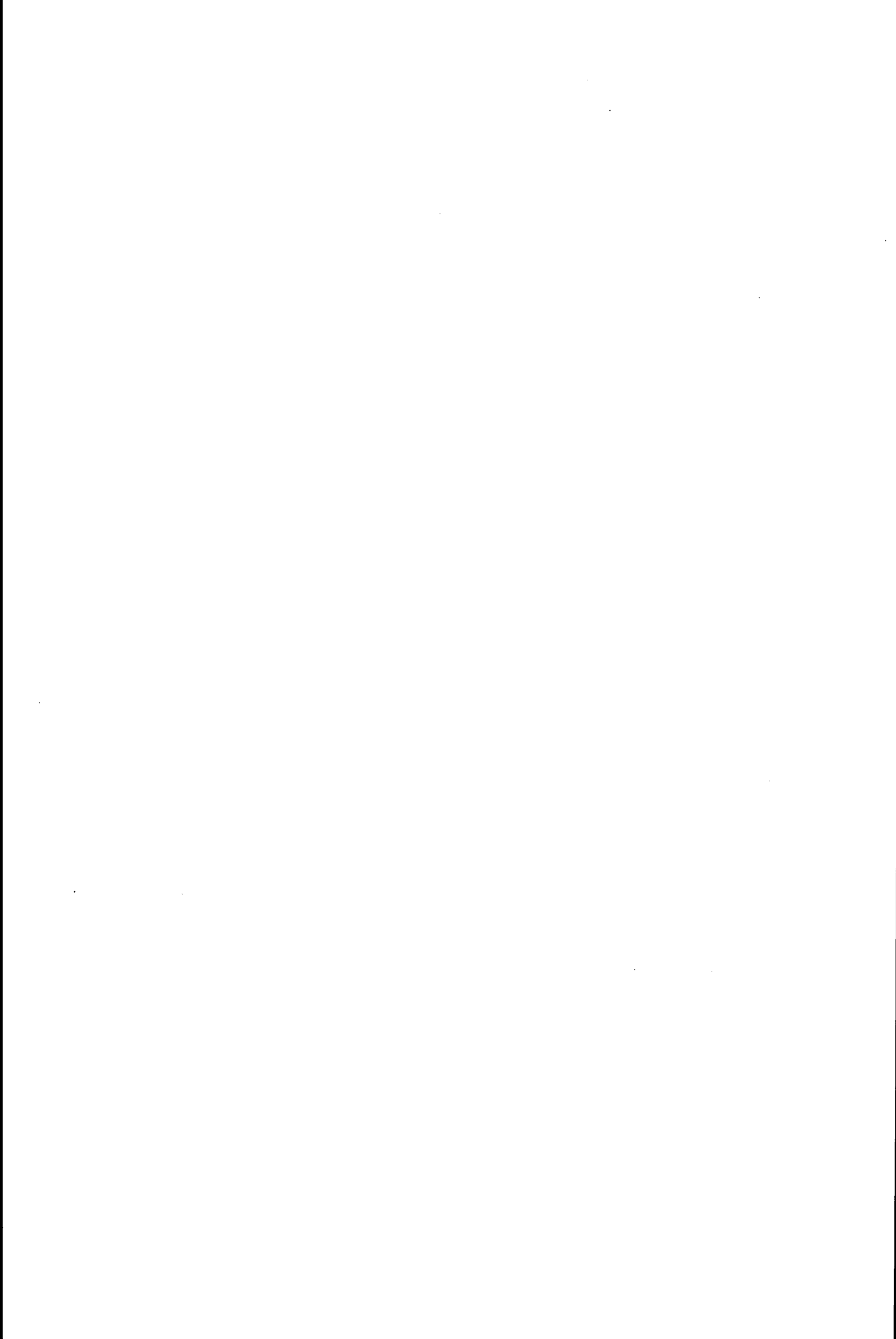

materialet kan hun si om det siste er samisk.

I. Zachrissons metode er anvendbar dersom det er mulig å bestemme kontrollgruppene som sikkert samiske. Det er imidlertid visse problemer når det gjelder gravskikken der hun karakteriserer noen trekk som samiske uten nærmere begrunnelse. Og når det gjelder skjelett-materialet så blir det foreløpig ansett for å være for usikkert til å kunne gi etnisk bestemmelse som samisk. Argumentet at offerplassene finnes beskrevet i skriftlige kilder har den svakhet at det mellom det arkeologiske materialet fra 1000-1300 og frem til de skriftlige kildene er et tidsrom på flere hundre år som ikke er dekket med data. Dette er også et problem for en del av materialet fra den tredje kontrollgruppen selv om hun sier at det er

"artifacts which are recognized from time
immemorial as of Lappish design."
(s. 99).

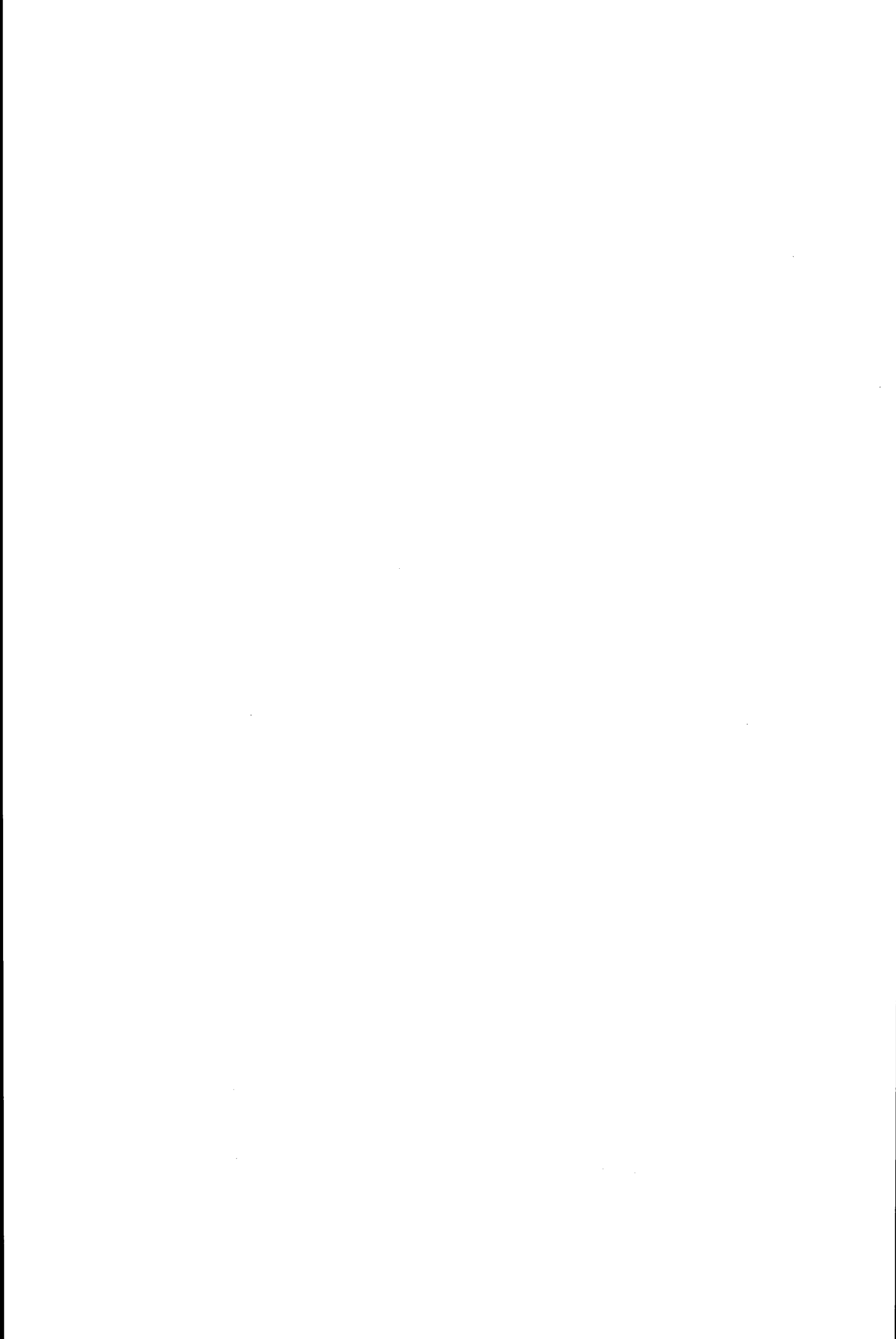
U. Westfals arbeid er en litteraturgjennomgang der han går etter forskernes kriterier for å betegne arkeologisk materiale som samisk. Han finner at forskere støtter seg til en fagtradisjon eller henviser til andre forskere. Andre går apriori ut fra at et geografisk område er samisk i en gitt periode. Videre er smykkeformer betegnet som samiske fordi de er "enkle i formen" eller fordi de synes å være kopier av importsaker eller av former i edle metaller. Til dette er å si at rent kvalitative karakteristikk av gjenstander i et materiale ikke er godt nok for etnisk bestemmelse. U. Westfals gjennomgang viser at det ikke så ofte som ønskelig har vært brukt bevisst teori og metode ved bestemmelsen av

et arkeologisk materiale som etnisk å tilhøre samene.

E. Baudou prøver i sitt arbeid å bestemme samenes innvandring til Sverige. Han har en grundig diskusjon av teori og metode der han bl.a. peker på de problemer et tidsgap mellom arkeologisk materiale og historiske data skaper for anvendelsen av en retrospektiv metode.

Den metode han velger er analyse av det arkeologiske materialet med hensyn på grupper og spredning ut fra en hypotese om at det er sammenheng mellom materialet og etnisitet. E. Baudou sier ikke hva i materialet som kan vise samisk etnisitet og han viser heller ikke klart hvorfor de to trekk i materialet som han legger vekt på, asbestkeramikk og kvartsittpiler i en ny teknikk, må høre til en samisk tradisjon. Han sier at trekkene kommer østfra i perioden 1800-500 f.Kr. Det er også noe uklart på hvilket grunnlag han mener at asbestkeramikk og bronser/former til bronser av Ananinotype i perioden 500 f.Kr.-500 viser en markering av samisk tradisjon. E. Baudou har ikke analysert materialet med hensyn på alle tolkningsmuligheter, f.eks. den at samene kan ha oppstått i nordre Fennoskandia som er resultat av flere påvirkninger. Det som er riktig ved hans angrepsmåte er at han bygger opp en klar og stringent teori og et metodeapparat, men så bruker han ikke denne metoden konsekvent: det å gå fra det kjente mot det ukjente. Man må imidlertid være klar over at dette er vanskelig i Sverige fordi det er så store luker i materialet.

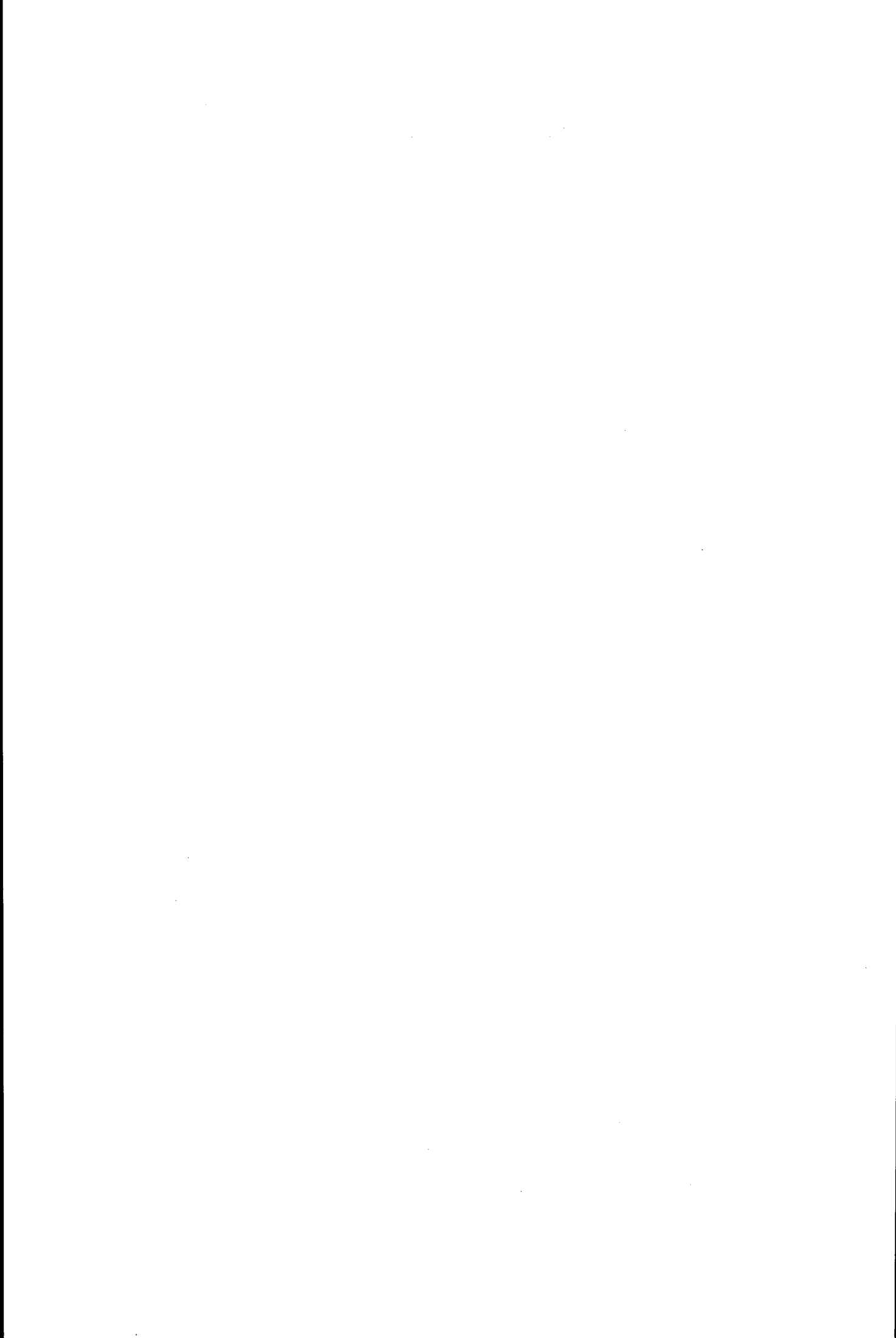

I et forsøk på en oppsummering vil det være naturlig å dele de forskningsarbeidene som er behandlet her i to hovedgrupper. Den ene er de der det ansees som gitt at samene, eller deres forfedre, står bak en del av det arkeologiske materialet i nordre Fennoskandia. Bakgrunnen for denne oppfatning synes å være forskningshistorisk betinget. Denne forskningstradisjonen består av flere element. Et er at de som først arbeidet med dette materialet, på 1800-tallet, oppfattet det som samisk fordi det ble funnet i et område som da var dominerende samisk. Videre var det i beskrivelser av samisk kultur trekk som hadde likheter med det arkeologiske materialet. Forskningstradisjonen ble også påvirket av de omstendigheter noen av de tidligste funn ble gjort under. F.eks. står det i introduksjonen til A.G. Nordvis "Oldtidsgrave i Østfinnmarken" (1856) at han fikk i oppdrag fra Kjøkkenmøddingkommissjonen, å samle inn skjelettmateriale fra graver i Varanger fordi

"den første Befolkning med Hensyn til Hovedets Bygning har mest overensstemmelse med Finnerne eller Lapperne" og at det er

"en viktig Oppgave at samle Materialer til en Sammenligning mellom Lapperne i det nordligste Norge og den danske Urbefolkning."

Den andre gruppen består av de arbeider der det søkes bevisst etter teorier og metoder som kan abstrahere de etniske kriterier i det arkeologiske materialet. Et vanskelig problem i denne gruppen er materialets

karakter; det er ofte lite, spredt over store områder og innsamlet på forskjellig måte og bakgrunn.

Denne andre gruppen har to metodiske hovedretninger:

- a) internasjonal antropologisk teori,
- b) "the direct historical approach".

Foruten de to hovedgruppene som er skissert her er det også kombinasjoner der f.eks. et metodisk opplegg har innslag av fagtradisjonelle oppfatninger. Felles er imidlertid at de ofte bruker en komparativ metode: arkeologisk materiale sammenholdt med historisk kjente samiske kulturtrekk.

Det synes å være allment akseptert at problemene vedrørende samisk etnisitet er så kompliserte at resultater fra arkeologisk forskning må sees sammen med resultater fra andre vitenskaper som arbeider med dette felt for å kunne nå et høyst mulig sannsynlighetsnivå i konklusjonene.

KAPITTEL 4

ARKEOLOGI OG ETNISITET I NORD-TROMS OG FINNMARK

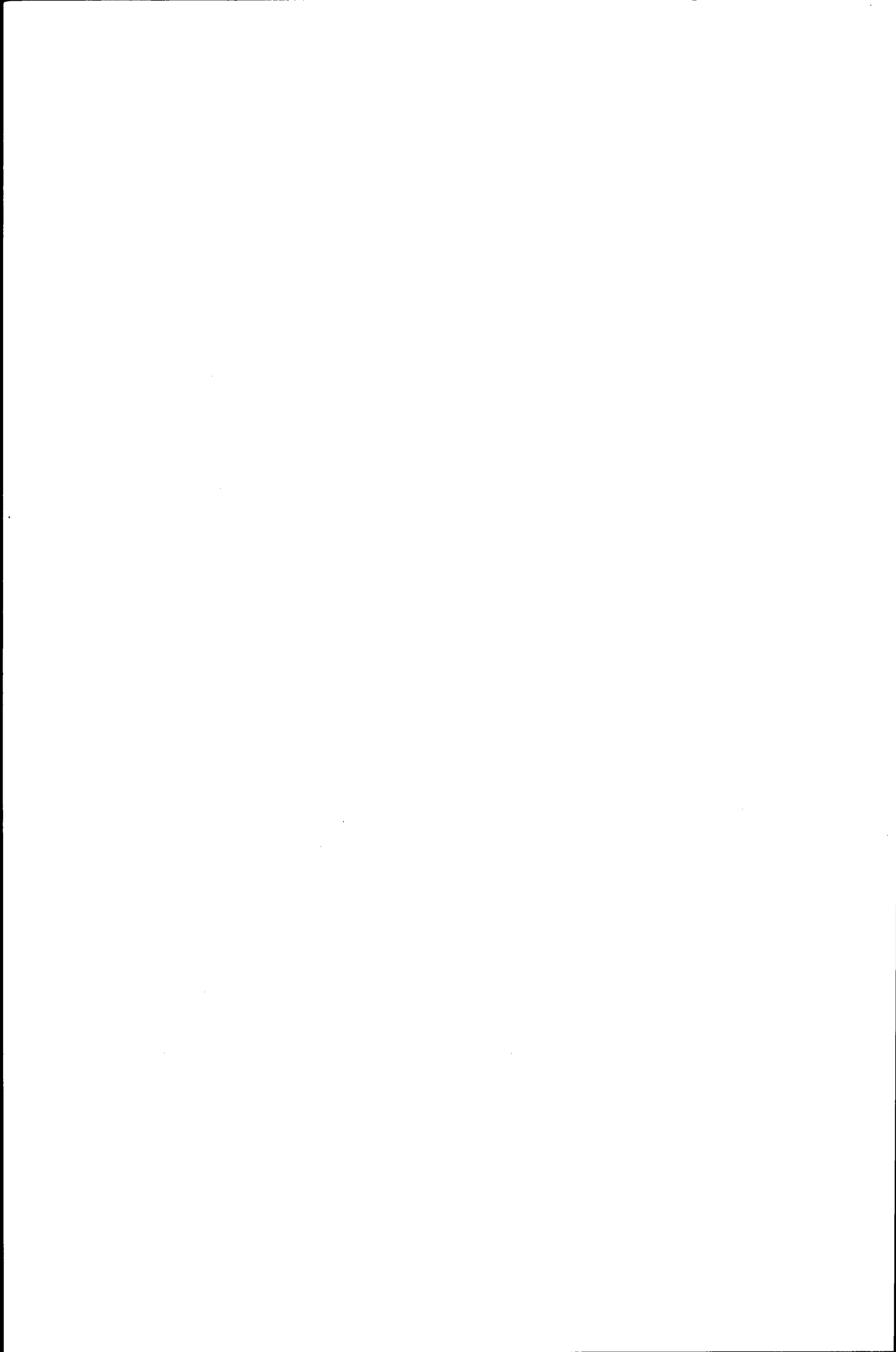
800-1200

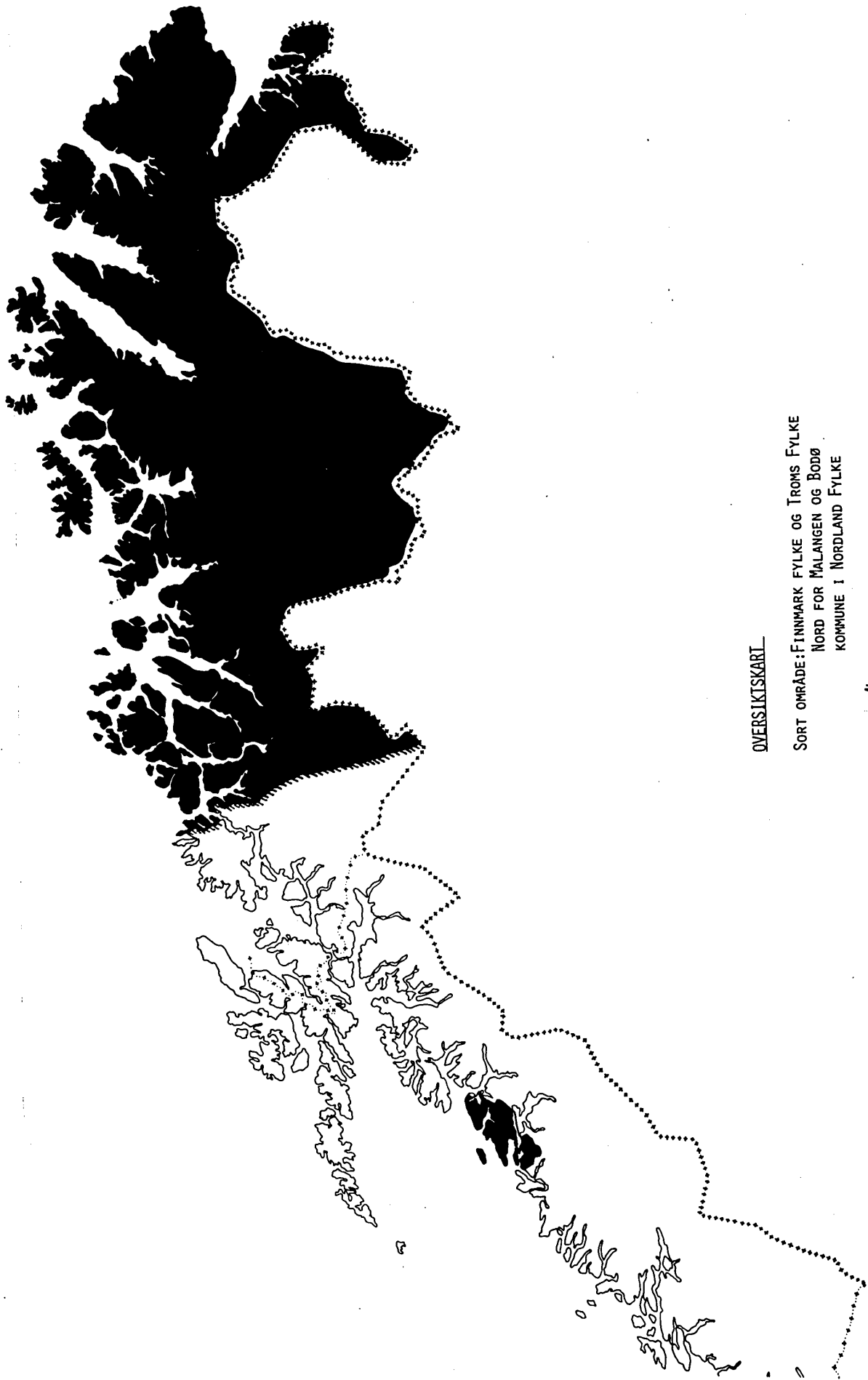
4.1. Metode4.1.1. Undersøkellesområde og tidsramme

Det geografiske området er Troms fylke nord for Malangen (Nord-Troms) og hele Finnmark fylke. (Fig. 1). Avgrensningen er i hovedsak bestemt ut fra forsknings-tradisjon og det arkeologiske materialets karakter. Det er særlig fra denne delen av Nord-Norge at det, i tillegg til materiale som karakteriseres som norsk/nordisk, foreligger funn og fortidsminner av såkalt østlige/samiske typer. Det er også viktig at området faller inn i det området som de tidlige skriftlige kildene dekker.

Et annet argument for å sette en grense ved Malangen er at skriftlige kilder fra middelalderen peker mot denne fjorden som nordgrense for norsk bosetning og statsmakt i den siste del av det tidsrom avhandlingen dekker. Rimbegla antyder dette, men her er det alvorlige kildeproblemer (jfr. Bratrein 1970:39). En sikrere antydning er opplysningen i Håkon Håkonsons saga om at det midt på 1200-tallet ble bygget en kirke på Tromsø i forbindelse med å spre kristendommen lengere nordover. (Norges Kongesagaer 1979:4, 341).

Kontrollområdet, Bodø kommune i Nordland fylke, er valgt ut fra at skriftlige kilder og tradisjonell oppfatning av det arkeologiske materialet peker det ut som

OVERSIKTSKART
SORT OMRÅDE: FINNMARK FYLKE OG TROMS FYLKE
NORD FOR MALANGEN OG BODØ
KOMMUNE I NORDLAND FYLKE

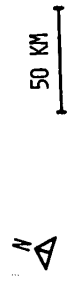
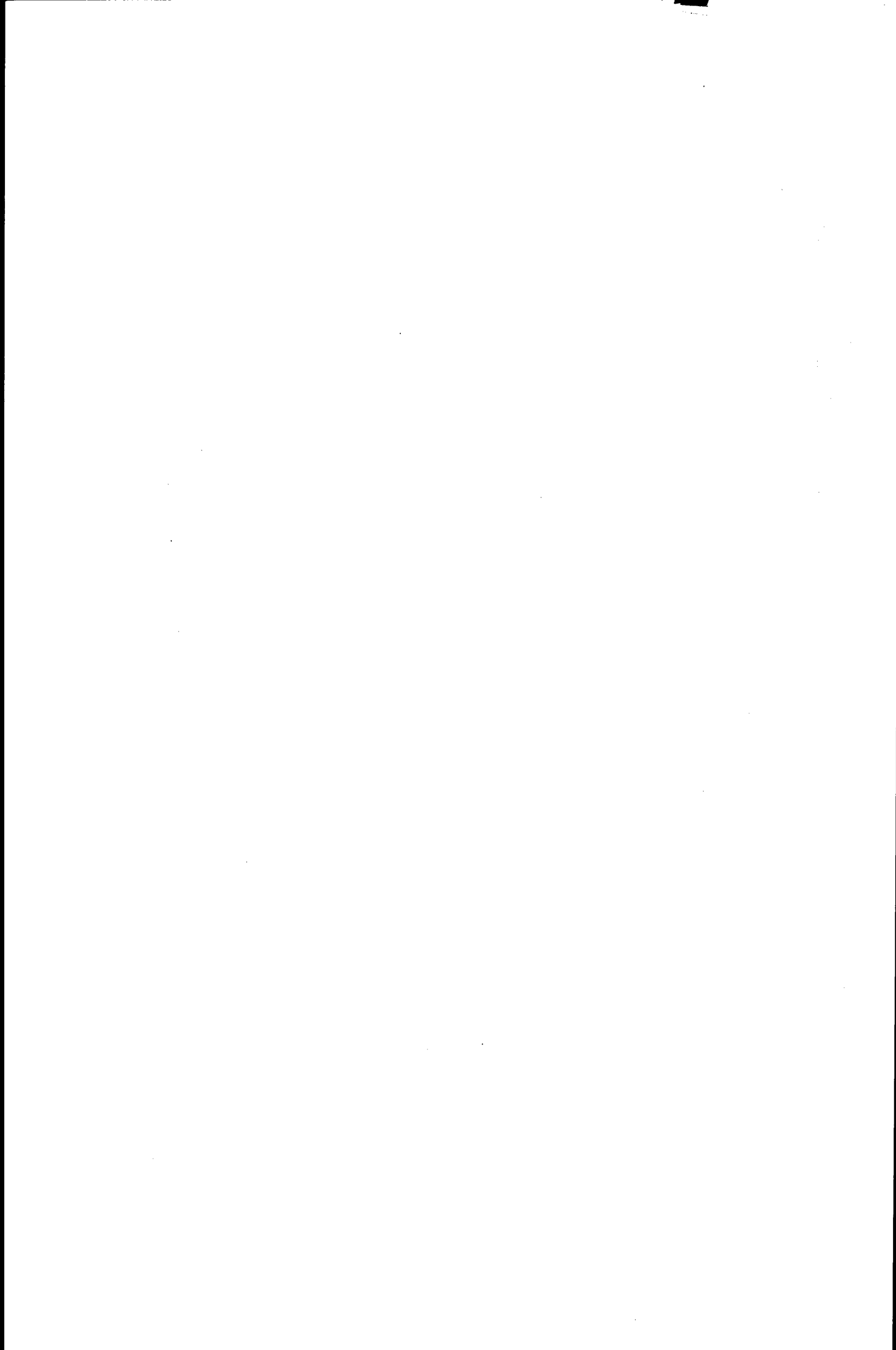

Fig 1

i hovedsak et "rent" norsk/nordisk område. (Fig. 1).

Avhandlingens tidsramme er 800-1200, vikingtiden og eldre middelalder. Det er flere årsaker til at denne kronologiske ramme er valgt. Perioden ligger nær historisk tid og det foreligger også en del samtidige skriftlige kilder. I det skriftlige materialet er Ottars beretning og Egil Soga de eldste som brukes. Begge beskriver forhold fra 800-tallets siste del og jeg har ikke funnet det tilrådelig å sette den bakre grense eldre enn 800. Et annet viktig argument for valg av perioden 800-1200 er det forholdsvis store daterbare arkeologiske materialet fra området nettopp i dette tidsrommet. Et annet argument, som er av mindre vekt enn de andre, men likevel teller med, er rent praktiske. Ved å bruke periodegrenser som er vel etablert i arkeologisk litteratur, blir en avgrensning av materialet lettere.

Det forhold at eldre middelalder er tatt med og den øvre grense er satt til ca. 1200, kan begrunnes ut fra at den hedenske gravskikk synes å ha holdt seg lenge i deler av området.

4.1.2. Etnisitet og skriftlige kilder

I diskusjonen av definisjonselementene for etnisk gruppe ble det kognitive aspekt, selvoppfattelsen, betraktet som sentralt. (Se 2.2.). Det innebærer at dersom man kan vise at to grupper oppfatter hverandre som forskjellige, så er en hovedforutsetning for at de er etnisk forskjellige oppfylt. Som et kognitivt kulturtrekk etterlater opp-

fattelse ikke direkte noe arkeologisk materiale, men den kan komme til uttrykk på andre måter, f.eks. i skriftlig materiale.

Konklusjonen på diskusjonen av definisjonselementene for etnisk gruppe var en hypotese om at ideofakter i arkeologisk materiale kan vise etnisitet. (Se 2.3.3.). Denne hypotesen vil i det følgende bli testet (prøvd) på et arkeologisk materiale fra 800-1200 i området nord for Malangen i Troms fylke og Finnmark fylke og med Bodø kommune i Nordland som kontrollområde.

Den kronologiske og den geografiske ramme ble valgt delvis fordi det etter min mening finnes skriftlig materiale som klart peker mot at det var to etniske grupper i perioden i Nord-Troms og Finnmark.

Det skriftlige materialet det siteres fra i det følgende er av forskjellige slag og har derfor forskjellig historisitet. I den aktuelle sammenheng er det ikke behov for noen dyptgående kildekritikk fordi det ikke er den generelle historiske gehalt som er viktig, men omtale av forhold. Og da er det gjentagelsen av mange samstemmige utsagn som er det viktigste. I forordet til Norges Kongesagaer sies det slik:

"Men om vi luker ut replikker, talestykker, hemmelige samtaler, tanker og drømmer og alt som påviselig er historisk uriktig, så blir det likevel atskillig tilbake som må høre til en historisk beingrind."
(Hødnebo 1979:XXIV).

1. The first part of the document is a list of names and titles, including "The Hon. Mr. Justice G. D. C. O'Connell" and "The Hon. Mr. Justice J. J. O'Connell".

2. The second part of the document is a list of names and titles, including "The Hon. Mr. Justice J. J. O'Connell" and "The Hon. Mr. Justice J. J. O'Connell".

3. The third part of the document is a list of names and titles, including "The Hon. Mr. Justice J. J. O'Connell" and "The Hon. Mr. Justice J. J. O'Connell".

4. The fourth part of the document is a list of names and titles, including "The Hon. Mr. Justice J. J. O'Connell" and "The Hon. Mr. Justice J. J. O'Connell".

5. The fifth part of the document is a list of names and titles, including "The Hon. Mr. Justice J. J. O'Connell" and "The Hon. Mr. Justice J. J. O'Connell".

6. The sixth part of the document is a list of names and titles, including "The Hon. Mr. Justice J. J. O'Connell" and "The Hon. Mr. Justice J. J. O'Connell".

7. The seventh part of the document is a list of names and titles, including "The Hon. Mr. Justice J. J. O'Connell" and "The Hon. Mr. Justice J. J. O'Connell".

8. The eighth part of the document is a list of names and titles, including "The Hon. Mr. Justice J. J. O'Connell" and "The Hon. Mr. Justice J. J. O'Connell".

9. The ninth part of the document is a list of names and titles, including "The Hon. Mr. Justice J. J. O'Connell" and "The Hon. Mr. Justice J. J. O'Connell".

10. The tenth part of the document is a list of names and titles, including "The Hon. Mr. Justice J. J. O'Connell" and "The Hon. Mr. Justice J. J. O'Connell".

11. The eleventh part of the document is a list of names and titles, including "The Hon. Mr. Justice J. J. O'Connell" and "The Hon. Mr. Justice J. J. O'Connell".

12. The twelfth part of the document is a list of names and titles, including "The Hon. Mr. Justice J. J. O'Connell" and "The Hon. Mr. Justice J. J. O'Connell".

13. The thirteenth part of the document is a list of names and titles, including "The Hon. Mr. Justice J. J. O'Connell" and "The Hon. Mr. Justice J. J. O'Connell".

14. The fourteenth part of the document is a list of names and titles, including "The Hon. Mr. Justice J. J. O'Connell" and "The Hon. Mr. Justice J. J. O'Connell".

15. The fifteenth part of the document is a list of names and titles, including "The Hon. Mr. Justice J. J. O'Connell" and "The Hon. Mr. Justice J. J. O'Connell".

16. The sixteenth part of the document is a list of names and titles, including "The Hon. Mr. Justice J. J. O'Connell" and "The Hon. Mr. Justice J. J. O'Connell".

17. The seventeenth part of the document is a list of names and titles, including "The Hon. Mr. Justice J. J. O'Connell" and "The Hon. Mr. Justice J. J. O'Connell".

Ottars beretning, ca. 890, nedskrevet første halvdel av 900-tallet.

"Ottar sa til herren sin, Alfred konge, at han budde lengst mot nord av alle nordmenn. Han fortalde at han budde nord i landet ved Vesthavet. Han sa at landet likevel når mykje lengere mot nord, men at det er heilt ubygt. Einast på nokre få stader her og der held finnar til. Om vinteren driv dei med jakt og om sommaren med fiske ved havet."
(Djupedal 1969:10).

I beskrivelsen av en ferd til Bjarmeland (Kvitsjøen) heter det:

"Heile vegen var det ubygt land på styrbord side. Han hadde einast møtt fiskarar, fuglefangarar og veidemenn, og dei var alle finnar."
(Djupedal 1969:11).

"Han tykte finnane og bjarmane tala mesta same målet."
(Djupedal 1969:11).

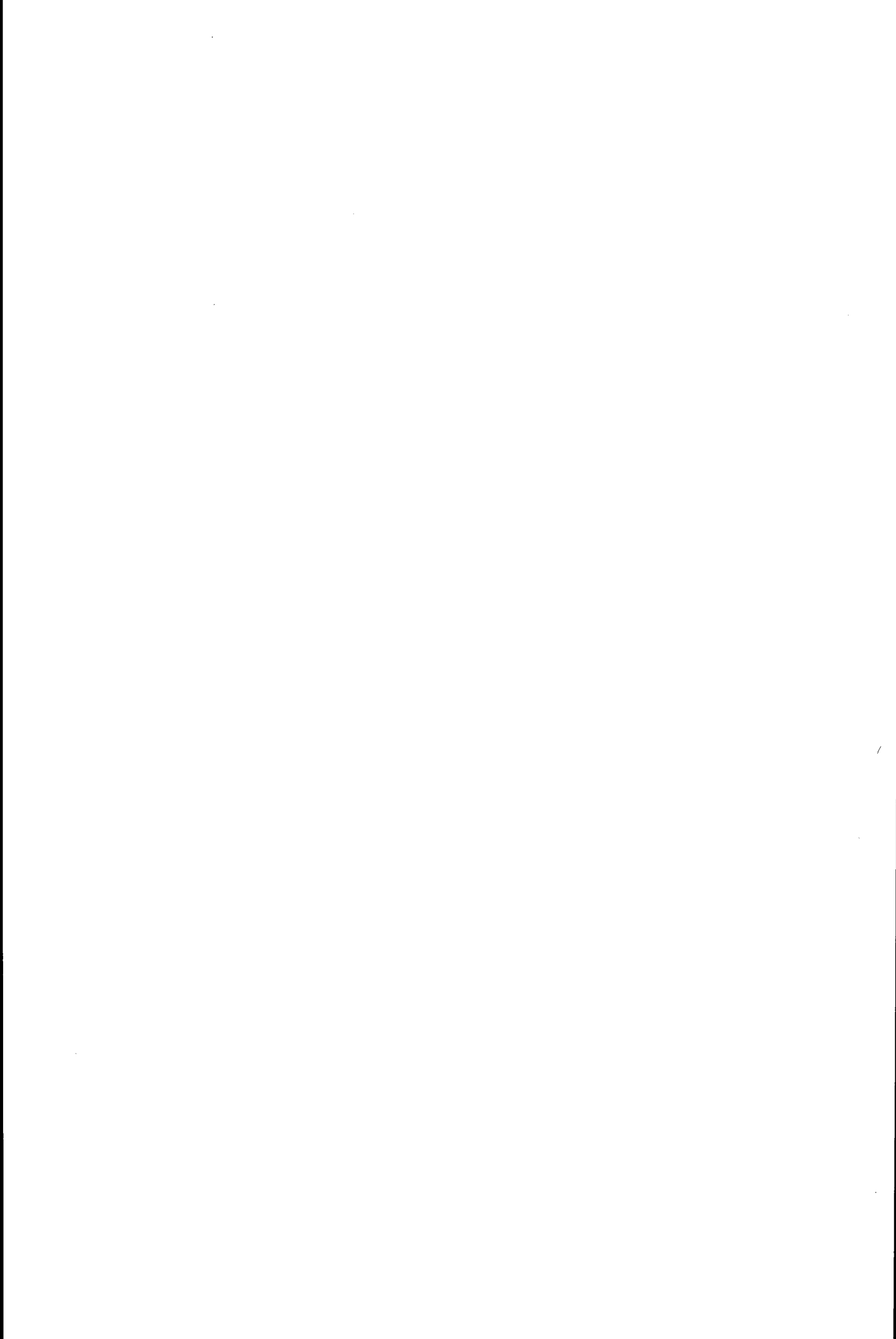
"Desse dyra kalla dei reinar. Av dei var seks lokkereinar, og dei var svært verdfulle mellom finnane, fordi finnane fangar villrein med dei."
(Djupedal 1969:12).

"Men den største innkoma nordmennene har, er den skatten finnane betalar dei."
(Djupedal 1969:12).

"Det ligg ubygd vidder austanfor og ovanfor langs med det folkesette stroket. På desse viddene held finnane til."
(Djupedal 1969:12).

Egil Soga, ca. 890-900, nedskrevet ca. 1230.

"Brynjolv og Bjørgolv (faren) hadde i lang tid hatt finneferda og finneskatten."
(Heggstad 1965:20).

"Kongen gjer da Torolv til lendmann (over Hålogaland) og let han få alle dei veitsler som Bård før hadde hatt. Han gjev han finneferda på dei samme vilkåra som Bård hadde hatt." (Heggstad 1965:25).

"Han (Torolv) sette snart stemnelag med finnane og tok skatt av dei og hadde kjøpstemne med dei." (Heggstad 1965:27).

"Han (Torolv) fór fram som førre vinteren, hadde kjøpstemne med finnane og for vidt omkring i Finnmarka." (Heggstad 1965:33).

"Da han (Torolv) var reist, gav kongen (Harald Hårfagre) Hilderid - sønene sysla på Hålogaland, som Torolv hadde hatt før, og samleis finneferda." (Heggstad 1965:37).

Harald Hårfagres saga, ca. 915.

"Da han (Erik Blodøks) kom tilbake til Finnmark fant hans menn i en gamme en kvinne så vakker at de aldri hadde sett noe liknende; hun sa til dem at hun het Gunnhild, og at far hennes bodde på Hålogaland og het Ossur Tote, "jeg har vært her" sa hun, "for å lære trolldom av to finner, de viseste som er her i Finnmark"." (Norges Kongesagaer 1979:1, 70).

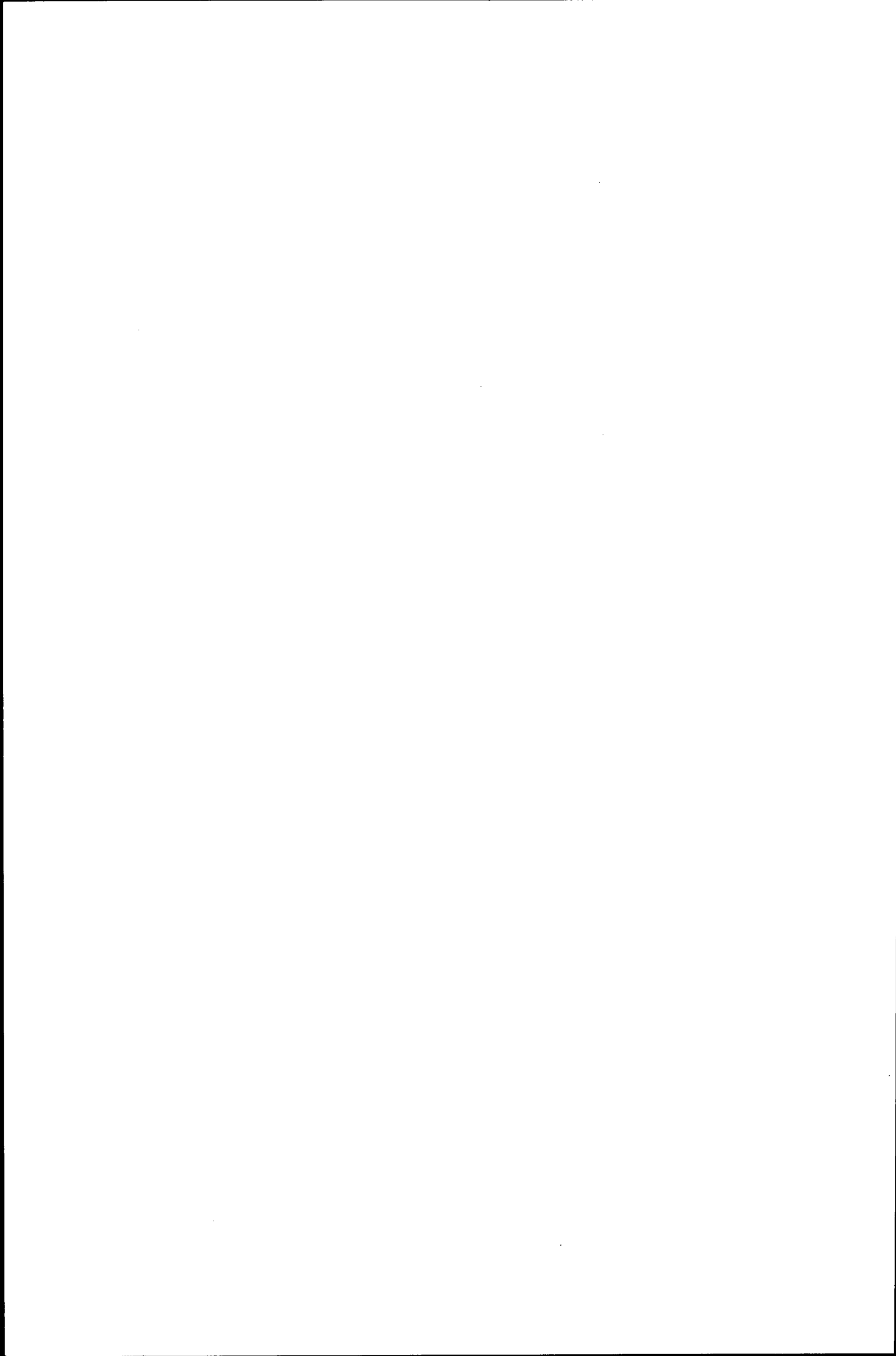
Håkon Jarls saga, 974-994.

Øyvind Skaldespille:

Midtsommers skjuler snøen jorda, Odins hustru.
Likfinnlappen må vi fore gjeita med kvist på fjøset.
(Norges Kongesagaer 1979:1, 119).

Olav Trygvesons saga, ca. 1000.

"Det var en bonde som het Raud den ramme:
han bodde på Godøy i fjorden som heter Salten.

Raud var en steinrik mann og holdt mange huskarer: han var mektig, en svær flok finner hjalp ham straks når han trengte det."

(Norges Kongesagaer 1979:1, 180).

"Hårek (på Tjøtta) var den største mannen i Hålogaland: han hadde handelen med finnene i lange tider og kongssysla i Finnmark."

(Norges Kongesagaer 1979:1, 309).

Olav den Helliges saga, ca. 1030.

"Tore Hund hadde hatt finneferden disse to vintrene og begge vintrene hadde han vært lenge på fjellet og fått store rikdommer. Han hadde mange slags handel med finnene."

(Norges Kongesagaer 1979:2, 84).

Harald Hardrådes saga, 1047-1066.

"På Hålogaland synes i denne tid Hårek Eyvindsons sønner at have faaet overhånd over Åsmund Grankjellsøn, thi Håreks sønn Einar Flugá på Tjøtta nævnes som Haralds lendermann og forlent med finneferden allerede i den tidligere halvdel av Haralds regjeringstid."

(Munch, 1855:II 177).

"Einar (Fluga) fortalte da at han på sin reise til Finnmarken sommeren forut hadde møtt en islandsfarer der av storme var fordreven derhen og hadde måtte forblive der om vinteren.

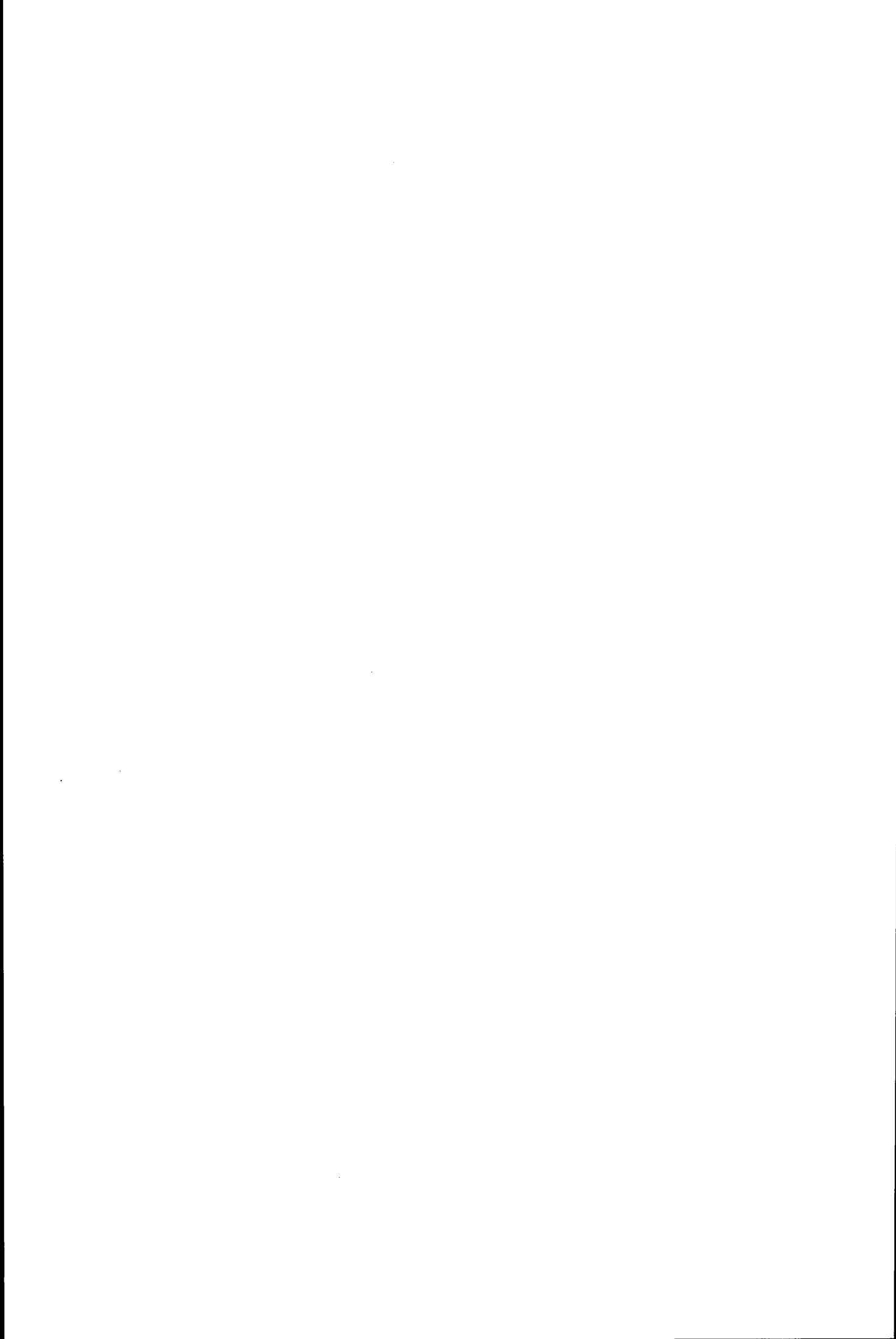
"Jeg beskylte" sa han "Besetningen for at have drevet ulovlig handel med finnene ...".

Han forteller så at han dreper alle og finner "finnevarer" i skipet."

(Munch 1855:2, 352-3).

Odd Uleigsøn var en islandsk handelsmann.

"På en av sine handelsfærder var han av ugunstig vind dreven til Finnmarken og så sig nødt til at overvintre der. Da han om våren seilede

bort sydofter, bad han sine skipsfeller på det instendigste si om de hadde handlet med finnerne og kjøbt varer af dem, thi i såfall måtte man anvende den ytterste forsiktighet, da Einar Fluga, som nu var sysselmann, ikke kjente skånsomhet."

(Munch 1855:2, 356).

Haraldsønnenes saga, 1138-39.

"Det blir fortalt at Sigurd (Slembe) den vinteren lot noen finner inne i fjorden (ant. Fiskefjord på Hinnøya) bygge skuter for seg og de skutene var bundet sammen med sener uten søm, og de hadde vidjer istedet for kne og tolv mann rodde på hver side. Sigurd var hos finnene da de gjorde skutene. Finnene hadde øl der og gjorde gjestebud for ham."

(Norges Kongesagaer 1979:2, 288).

Kong Sverres saga, 1177-1202.

"En av kong Sverres sysselmenn het Torgils. Han hadde syssel nord på Hålogaland i det nordligste tinglaget. Han hadde også finneferden og drog til fjells om vinteren for å handle med finnene og ta inn skatt."

(Norges Kongesagaer 1979:3, 113).

(Torgils blir drept i 1183 i Øksfjord på Hinnøy idet han er på vei fra finneferd på fjellet.)

I samtidige oversiktsverk er "finn" nevnt som folkegruppe.

Adam av Bremen skriver:

"Andre siger at Hålogaland er den ytterste del av Norge. Det ligger nærmest scritifinni og er umuligt at betræde på grund af de vilde fjælde og den skarpe kulde."

(Gjesta Hammaburgensis ecclesiae pontificum 1072-75, Schol 152).

The first part of the document discusses the importance of maintaining accurate records of all transactions. It emphasizes that every entry should be supported by a valid receipt or invoice. This not only helps in tracking expenses but also ensures compliance with tax regulations. The document further outlines the procedures for handling discrepancies and the role of the accounting department in providing timely reports to management.

In the second section, the focus is on budgeting and financial forecasting. It details how to set realistic goals and allocate resources effectively. The text provides a step-by-step guide to creating a budget, from identifying revenue sources to estimating various types of expenses. It also discusses the importance of regular monitoring and adjustments to the budget as the fiscal year progresses.

The third part of the document addresses the issue of financial control and risk management. It highlights the need for strong internal controls to prevent fraud and errors. Key areas of focus include the segregation of duties, the approval process for expenditures, and the implementation of robust audit trails. The document also touches upon the importance of staying updated with the latest financial regulations and industry trends.

Finally, the document concludes with a summary of the key points and a call to action for all staff members to adhere to the established financial policies. It stresses that a disciplined and transparent financial approach is essential for the long-term success and sustainability of the organization.

Saxo Gramaticus sier ca. 1185 kort at:

"Finnene er nogle folkeslag i det høye nord."
(Danmark Riges Krønige 1979:1, 216).

Historia Norvegiae, ca. 1190.

I kapitlet "Den tredelte bosetningen i Norge" heter det

"Det fjerde lagdømmet er Hålogaland, hvor innbyggerne for en stor del bor sammen med finnene og driver handel med dem. Dette lagdømmet danner den nordlige grensen for landet ved Vegestav, som danner grenseskillet mot Bjarmland."
(Salvesen 1969:20).

Et kapittel er gitt navnet Finnene.

"Langs Norge strekker det seg en veldig ødemark som skiller landet fra hedningefolkene. Denne ødemark er bebodd av finner og ville dyr som finnene spiser halvra og hvis huder de bruker til klær."
(Salvesen 1969:21).

Videre står det om finnenes flyttbare hus, treski, skiftende boplasser, jakt og sterke trolldoms makt.

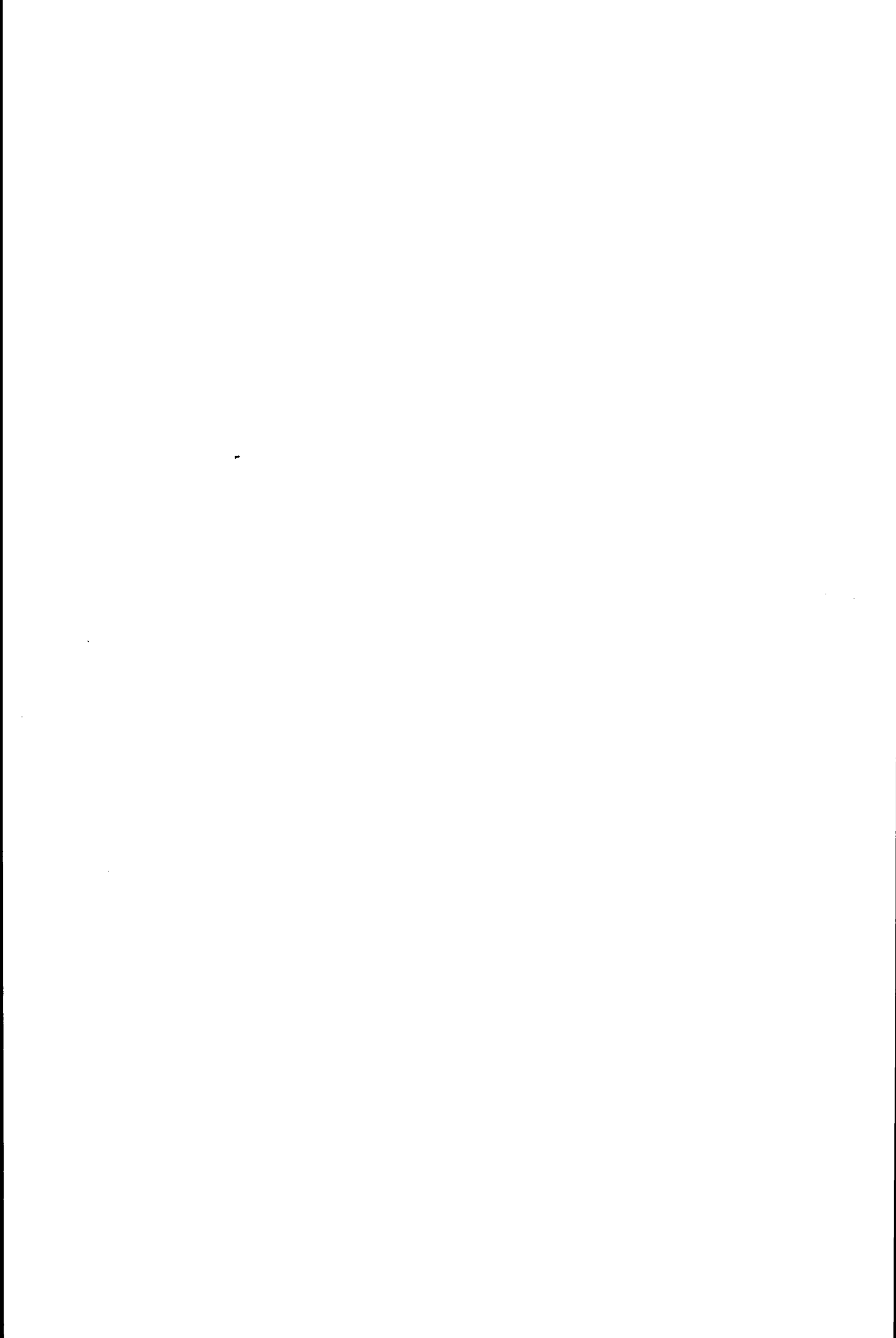
(Salvesen 1969:21-23).

Den sitatsamlingen som står foran er ikke ment å være en komplett samling sitater fra den aktuelle periode der ordet "finn" opptrer alene eller som ledd.

Hensikten er å vise at det i Nord-Norge mellom 800 og 1200 var to folkegrupper som ble oppfattet som forskjellige og som dermed må betraktes som to etniske grupper.

Det er i alle tilfeller den ene gruppen som foretar tilskrivningen av forskjell, nemlig den som behersker skrift og/eller kan uttrykke seg gjennom skrift.

Fra den andre gruppen "finn" har vi intet skriftlig

materiale om etnisk oppfattelse. Dette er heller ikke et nødvendig krav for at selvoppfattelse skal være et gyldig kriterium for forskjellig etnisitet; en gruppes oppfattelse av seg selv som forskjellig fra en annen er nok. Povl Simonsen har i en personlig meddelelse antydnet en teori om at "finnenes" tilskrevne trolldomskunst i skriftlige kilder, er selvtilskrevet. Dette som et siste forsvarsverk mot en overmakt som har tatt fra dem land og fangstplasser og som plyndrer og skattelegger dem. En slik selvtilskrivning kan tolkes som uttrykk for en selvoppfattelse.

I et kapittel om kildekritikk i "Sørsamenes eldste historie" skriver forfatteren om middelalderiske kilder:

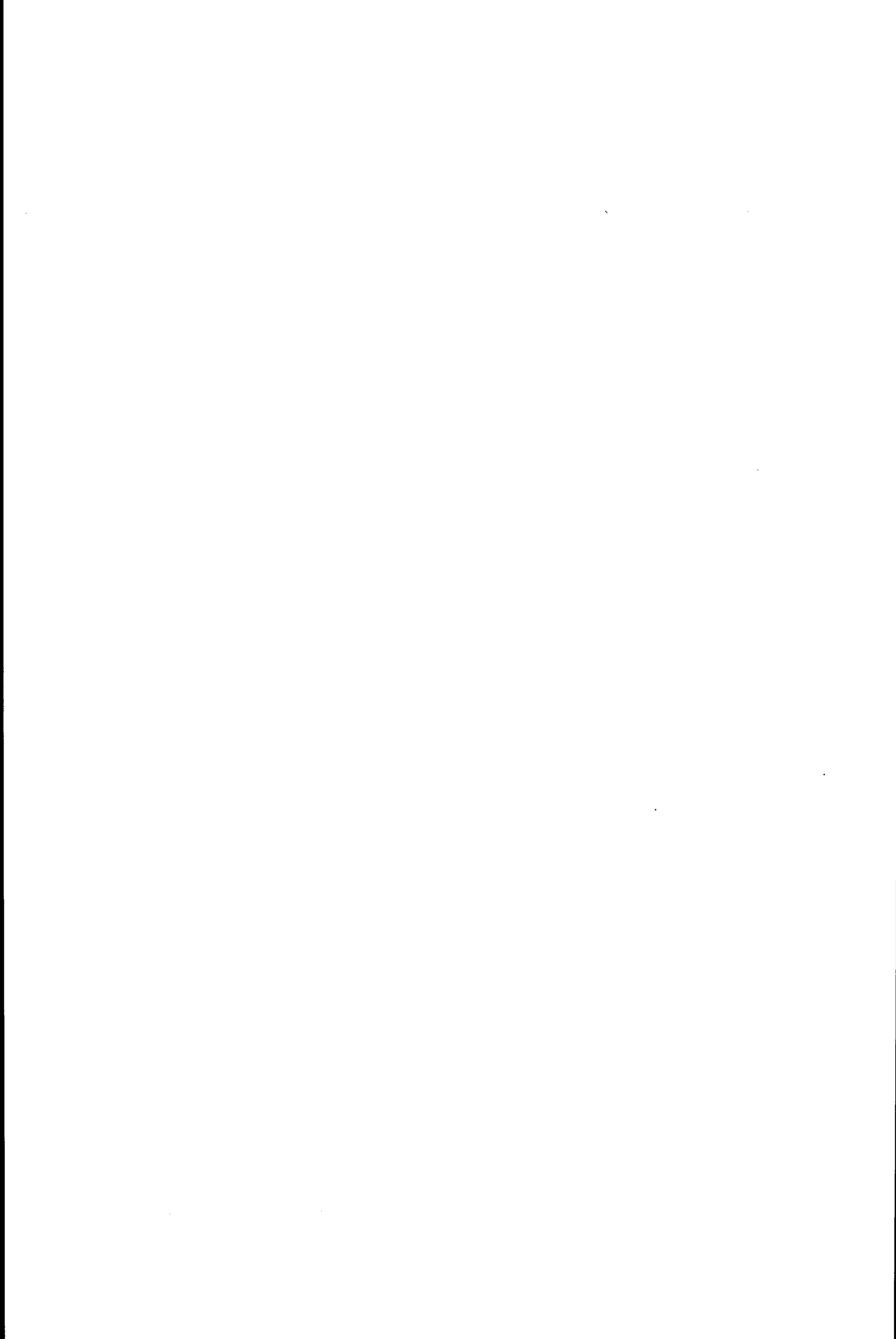
"Historikeren kan så mye han vil reflektere over hva som har kvalifisert en person til å bli betraktet som same til enhver tid, men det som i dette materialet (de skriftlige vitnesbyrd) står fast, er at folk i samtida ikke har vært i tvil om det, samtidig som samene selv har markert seg som en etnisk gruppe."

(Salvesen og Hallan 1977:323).

For den første periode av mellomalderen, som er aktuell her, må same byttes ut med betegnelsen "finn", som er kildenes betegnelse.

4.1.3. Geografisk utstrekning og "Finnmark"

Kildesitatene viser at "finn" har forekommet i det meste av dagens Nord-Norge fra Vefsn i sør til Finnmark i nord, foruten langt inn i nåværende Sverige og Finland og lengere sør i Norge. "Finnene" synes hovedsakelig å ha

holdt til i de indre strøk av Nord-Norge nord til Malangen, mens de derfra og nord- og østover har dominert. Men at de også har vært ved kysten viser at de nevnes i Saltfjorden og på Hinnøy. Samlet kalles dette "Finnmark". I Egil Soga heter det f.eks.:

"Finnmarka er ovleg vid. Vestfor ligg havet og derifrå skjer store fjordar seg inn; soleis óg nordafor og heile vegen austanom. Sønnafor ligg Noreg. Finnmarka femner om mest heile det øvre landet like langt søretter som Hålogaland det ytre. I aust for Namdalen ligg Jemtland og så Helsingland også Kvenland og så Karelen. Finnmark ligg ovanfor alle desse landa."

(Heggstad 1965:34).

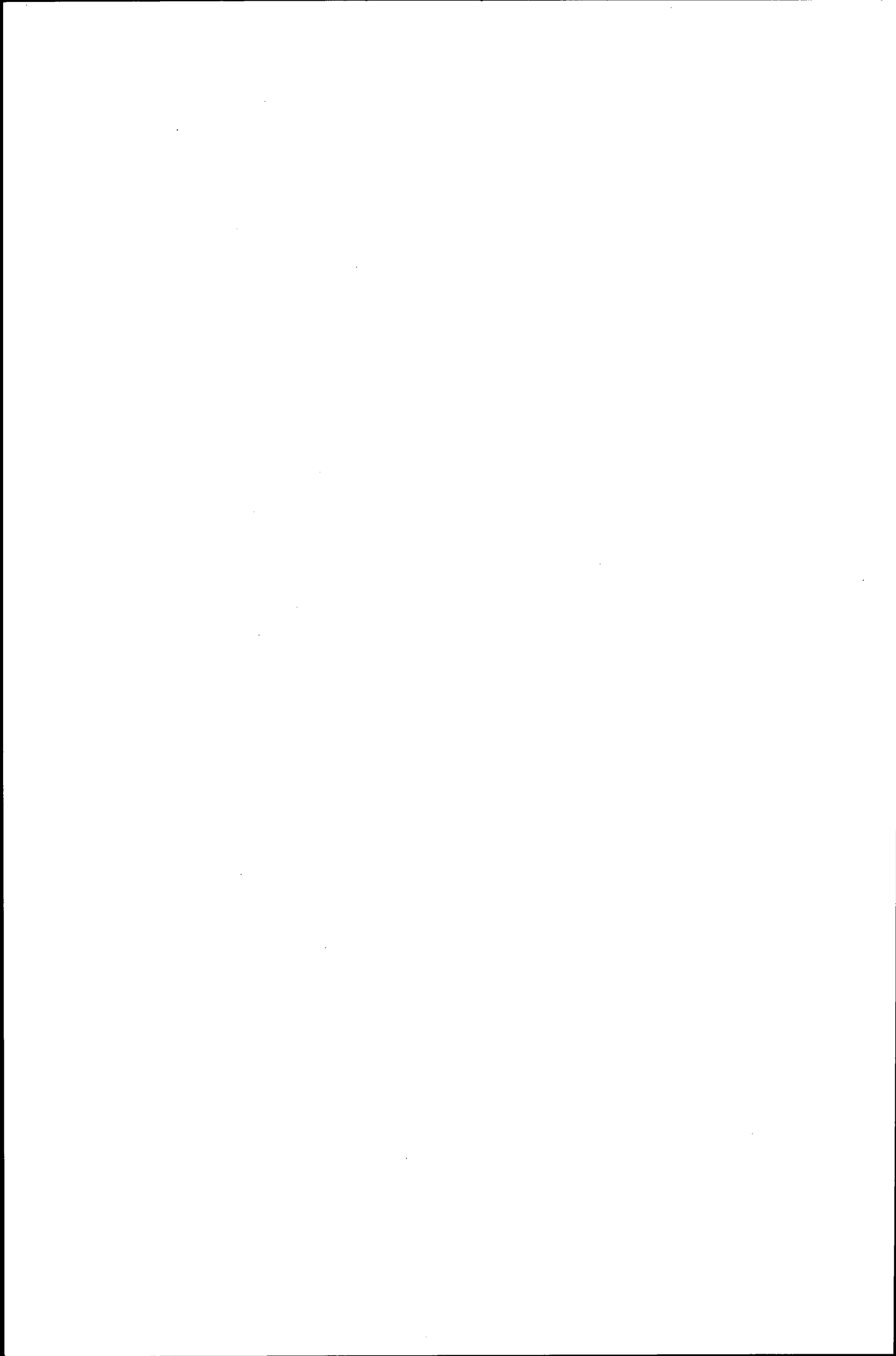
"Resten av Nord-Norge er Hålogaland. Det man ellers generelt vet er, bl.a., at grensen mellom bumenn (. . . .) og Finnmark omkring 1240 ble flyttet fra Malangen til Tromsø ved bygging av kirken på Tromsøen."

(Bergsland 1974:21).

Kildenes Finnmark må oppfattes som det området "finn" bebodde, men det har også hatt et annet innhold. Det var der først håløyghøvdingene og senere rikskongen via len og syssel hentet "finneskatt" fra, dro på "finnefærd" og gjorde "finnkaup".

4.1.4. Oppsummering metode

Denne undersøkelsen knytter seg til to forskningstradisjoner. En er den mer tradisjonelle arekologiske forskning i Fennoskandias forhistorie, med vekt på etnisk problematikk. Den andre er det som kan kalles

antropologisk arkeologi. Denne forskningstradisjonen kommer fra USA og henter teori og metode fra bl.a. sosialantropologien. Vekten legges på komparative studier av samfunn kjent gjennom antropologien og arkeologisk materiale. Den teoretiske bakgrunn er at etnisitet gjenspeiles direkte eller indirekte i arkeologisk materiale. Svar på om arkeologien kan åpne for etnisk identifisering går veien om å teste resultat fra arkeologisk forskning med resultat fra samfunnsfag som antropologi som arbeider med et større og mere variert datatilfang og derfor ligger på et høyere sannsynlighetsnivå.

Den metoden som anvendes i denne avhandlingen kan langt på vei karakteriseres som en variant av "the direct historical approach to archaeology". Slik J.M. Steward presenterer metoden er grunnteorien

"the elementary logic of working from the known to the unknown"
(Steward 1942:337).

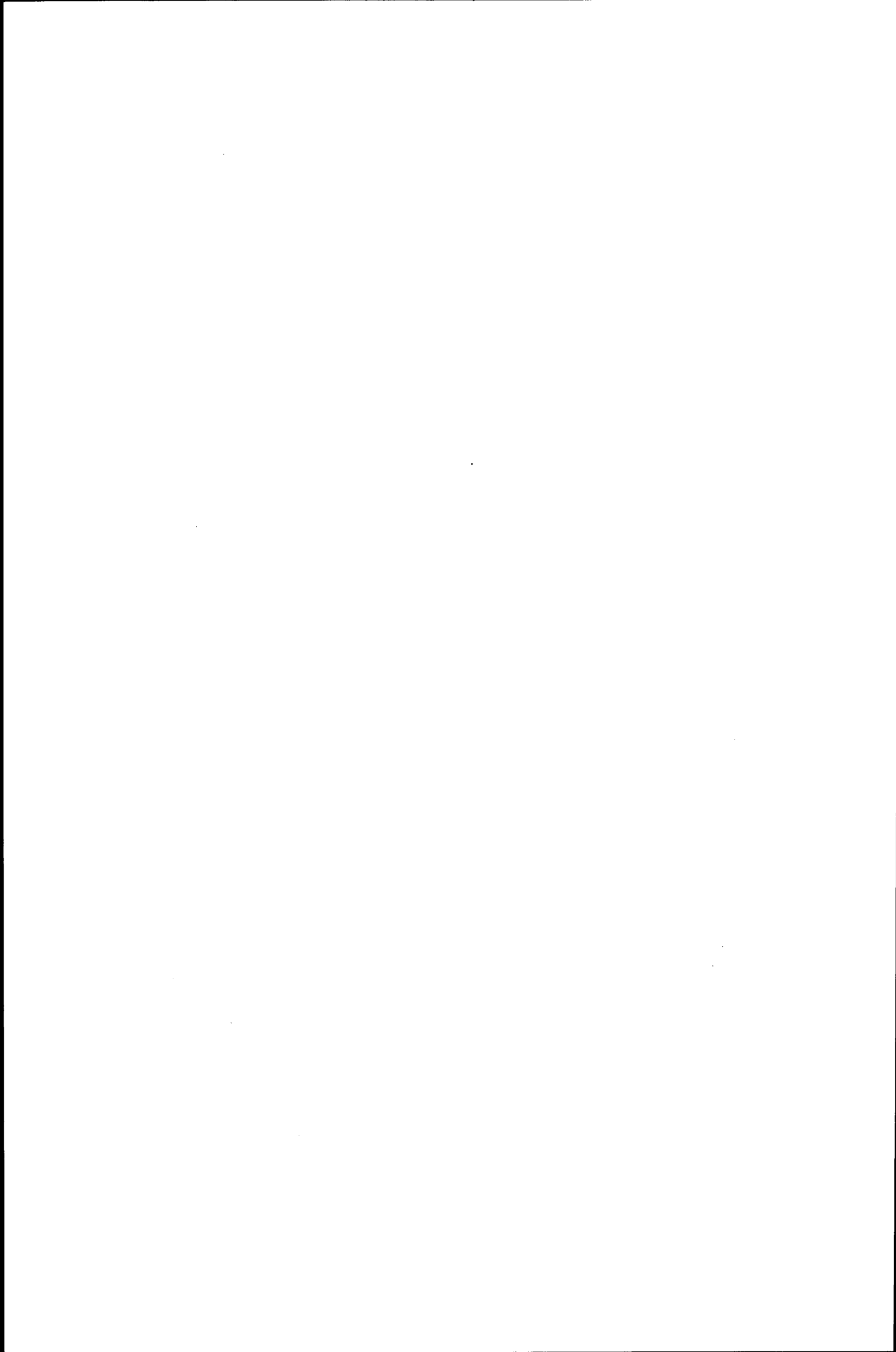
Metodens tre trinn er

- 1) lokalisering av historisk kjente sites,
- 2) identifisering av det kulturkompleks disse hører til,
- 3) å tilbakeføre dette til pre/protohistoriske forhold.

Det viktige poeng ved denne fremgangsmåten er at den

"provides a point of contact (and a series of specific problems) which will coordinate archaeology and ethnology in relation to the basic problems of cultural studies."
(Steward 1942:337).

Den varianten som anvendes i denne avhandling har følgende trinn:

- 1) påvisning av etniske grupper i skriftlige kilder,
- 2) analyse av gravskikk i en gitt tids/rom dimensjon,
- 3) identifisering av gravmaterialet i forhold til etnisk gruppe.

Basis er samtidigheten mellom de skriftlige kilder og det arkeologiske materialet.

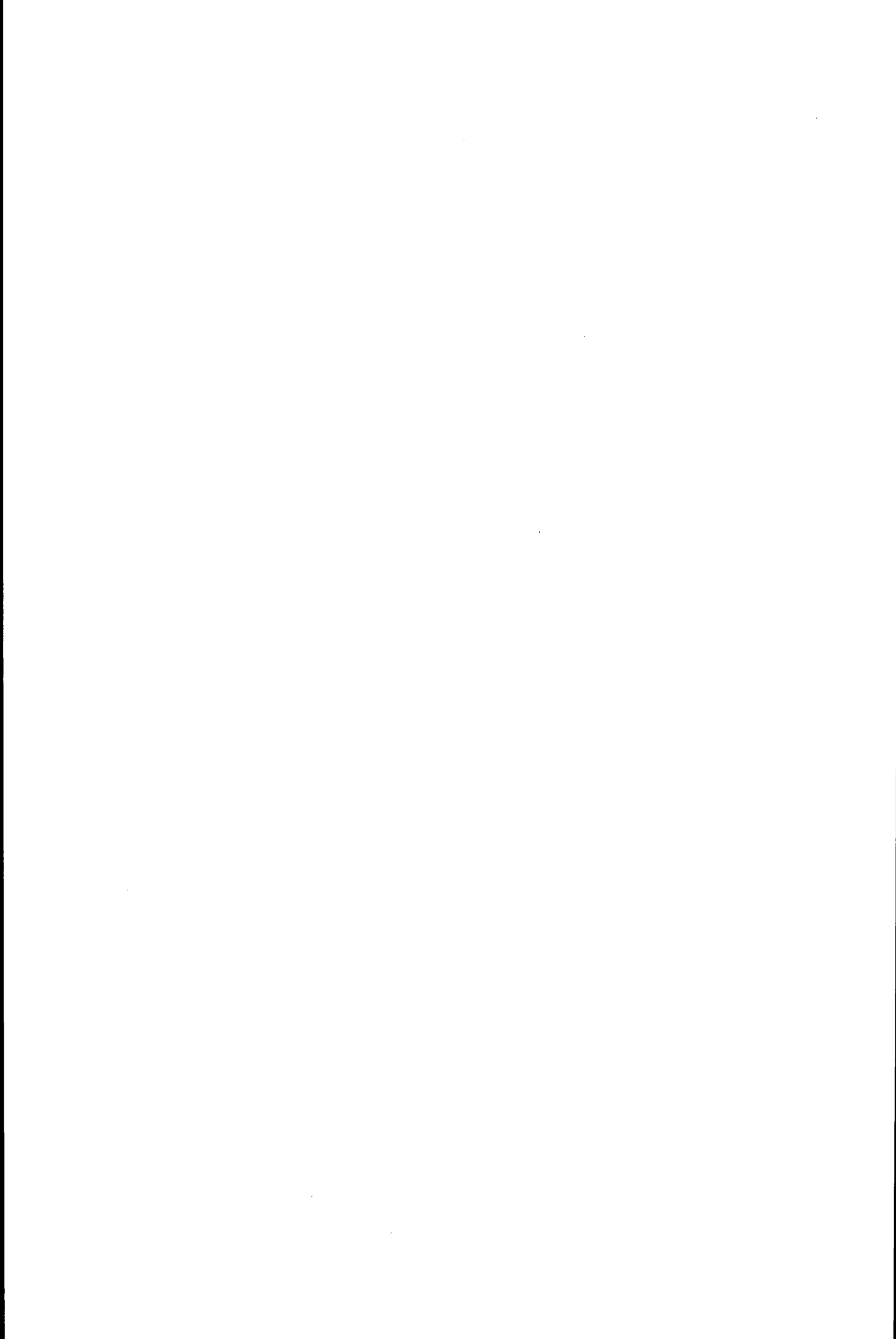
Konklusjonsutsagnet fra kapittel 3 er "Etnisitet er å oppfatte seg selv og å bli oppfattet av andre som tilhørende en gruppe, og at denne gruppetilhørigheten signaliseres i elementer av gruppens kultur."

Utsagnets første del mener jeg er tilfredsstillt gjennom de skriftlige kilder.

Utsagnets annen del skal nå prøves ved å analysere det arkeologiske materialet knyttet til gravskikk. Dernest vil jeg prøve å knytte de materialgruppene analysen går til de etniske gruppene i de skriftlige kildene. Det gjøres ved å sammenholde analyseresultatet fra Nord-Troms/Finmark med et kontrollmateriale. Dette er arkeologisk materiale fra Bodø kommune i Nordland fylke valgt ut etter samme kriterier som materialet i hovedområdet, altså alt datérbart materiale fra perioden 800-1200.

4.2. Det arkeologiske materialet

Det arkeologiske materialet er presentert i skjematisk form i Appendix A, B, C og D og et utvalg finnes som illustrasjoner. Materialet har for denne avhandlingen fått nummerering F 1-128. Funnskjemaene gir opplysning om museumsnummer, funnlokalitet, kommune,

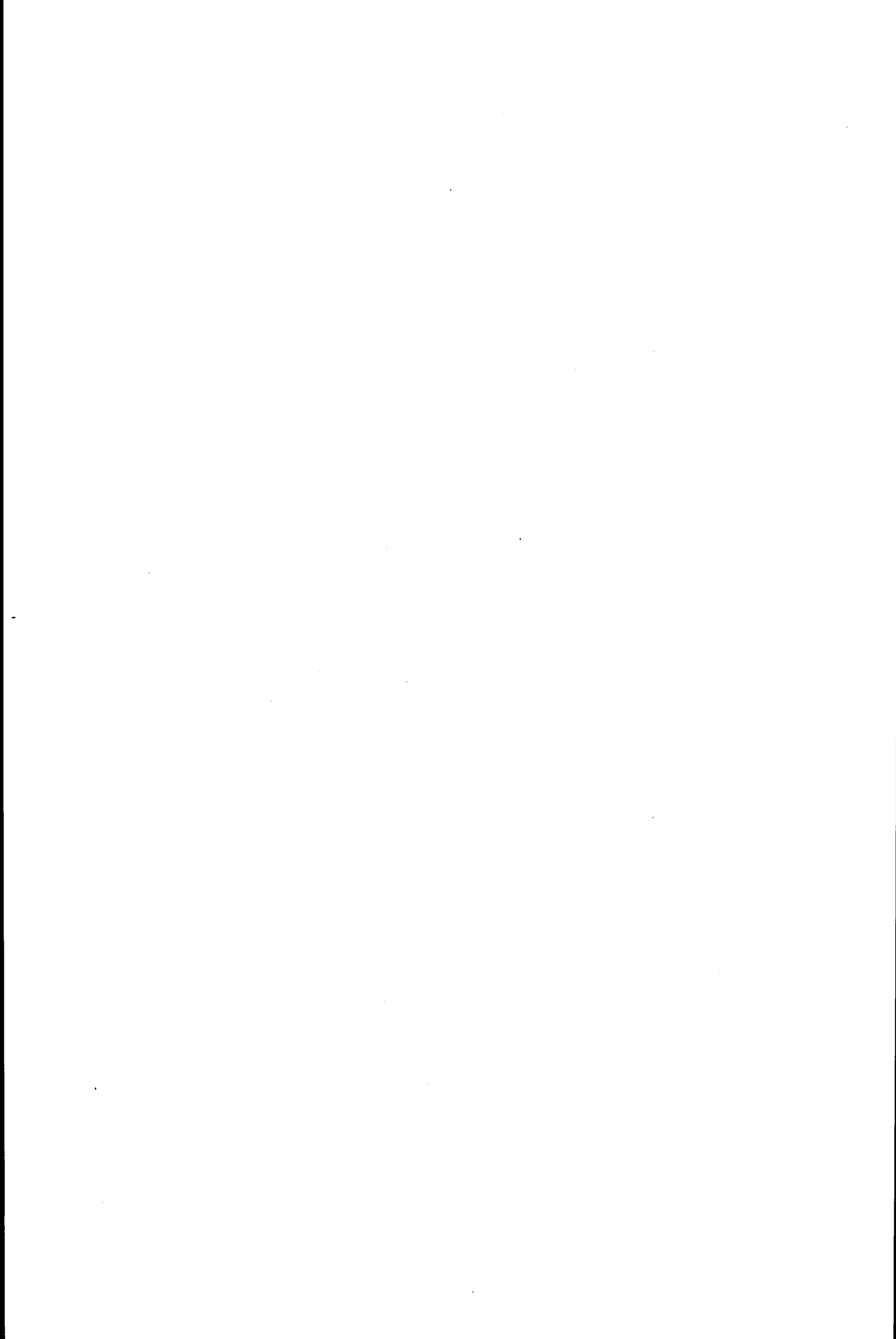
fylke, funnkategori, gravkategori, gjenstandstyper og antall og datering i århundre.

4.2.1. Materialeutvelgelsen

Valg av tidsrammen, 800-1200, og geografisk område, Troms fylke nord for Malangen og Finnmark fylke, er begrunnet i 4.1.1. Til materiale ble valgt alle funn og fortidsminner som med rimelig sikkerhet kunne dateres innen perioden. I en del tvilstilfeller rundt 800 ble funnene heller utelatt enn tatt med. Et betydelig antall fortidsminner kjent fra registreringer er ikke tatt med fordi det ikke kan fastslås sikkert at de hører hjemme i perioden 800-1200. Materialet er samlet ved gjennomgåelse av litteratur, registreringsrapporter, Tromsø Museums arkiver, gjenstandskatalog, tilvekst og magasin. Det meste av funnmaterialet oppbevares på Tromsø Museum, men en del funn befinner seg i andre museer: Universitetets Oldsaksamling i Oslo, Historisk Museum i Bergen, Ålesund Museum og Norsk Folkemuseum. Analysen baseres primært på gravmaterialet. I tillegg er alle løsfunn som er av gjenstandstyper som finnes i gravene tatt med. Det er kun fire gjenstander som ikke oppfyller disse krav: F 29 et kleberkar, F 30 en sølvmynt (fragmentarisk), F 47 og F 75 som er to like dyrefigurer i bronse og F 94 en lignende dyrefigur. Skattefunnene blir behandlet for seg i 4.2.4.

4.2.2. Gravskikk

Gravskikk er en samlebetegnelse for gravens fysiske form, behandlingen av liket og de gjensetter og lignende som

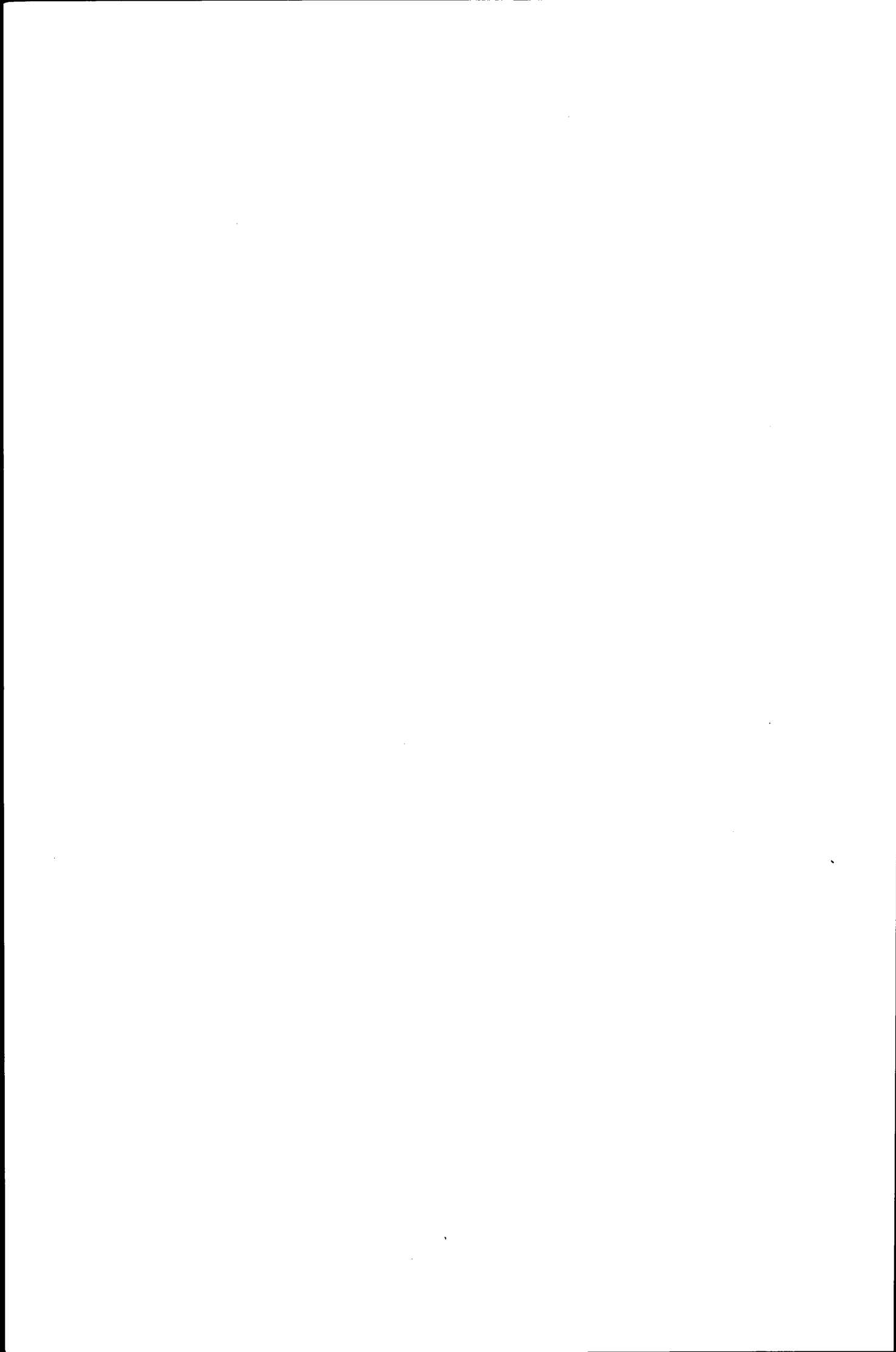
ble lagt i graven. I løpet av siste halvdel av perioden 800-1200 forsvinner den hedenske gravskikk helt eller delvis i undersøkelsesområdet p.gr.a. kristningen. Dette var en prosess som i undersøkelsesområdet må ha gått ujevnt og nådd de forskjellige områder til forskjellige tider. De områder som lå fjernest fra den norske riksstats myndighet ble neppe kristnet innen periodens utgang. Hedensk gravskikk synes å forsvinne i Nord-Troms i løpet av det 11. århundre, mens den i deler av Finnmark finnes perioden ut. Det kan nok gi seg et visst utslag når det gjelder kvantitative forskjeller, men i analysen er de kvalitative forskjeller minst like viktige som de kvantitative.

4.2.2.1. "Norske" graver

T. Sjøvold (1974) har behandlet yngre jernalders gravskikk i Nord-Norge inngående. Siden da er det kommet en del nye funn til og det er ajourførte tall som brukes i det følgende. T. Sjøvold behandler både merovingertid og vikingtid og har bare i noen tilfeller skilt periodene. De generelle utsagn gjelder begge tidbolkene.

Forholdet haug- og flatmarksgraver er i vikingtid i Sør-Troms 20-20, i Nord-Troms 2-3 og i Finnmark 2-3. Det nye materialet gir området i Troms nord for Malangen 6 hauggraver og 18 flatmarksgraver. Ifølge T. Sjøvold har området Lofoten/Vesterålen i vikingtid 34 hauggraver og 6 flatmarksgraver med daterende gravgoods.

Når det gjelder gravtypenes form sier T. Sjøvold at flatmarksgravene, foruten å være kroppslange, er ca.

0,5 m dyp (et snitt for 15) og i noen tilfeller delvis steinsatt. Haugen fra begge tidbolker og hele Nord-Norge er for 80% langhauger 30 m x 8 m/6 m x 4 m og for 20% rundhauger 10 m i diameter og 0,7 m høy i snitt.

Skjelettgravene dominerer i yngre jernalder. De 2-3 branngravene T. Sjøvold nevner er både i haug og under flat mark.

"We may conclude, therefore, even more definitely than for the Early Iron Age, that inhumation has been the dominating, not to say normal mode of burial."

(s. 189).

Steinkister er sjeldne. 8 fra 9. århundre, 3 fra 10. århundre og 3 fra vikingtid generelt. Båtgraver er det få av i de nordlige områder, 4 sikre og 3 mulige i Sør-Troms. Sannsynlig er alle 7 fra vikingtid.

"Generally speaking, however, we may state that the burial customs of North-Norway fit snugly into the broad picture of late iron age burial customs from other parts of the country not at least West Norway."

(s. 194).

Men han legger til at det finnes et visst særpreg p.gr.a. de østlige impulser i de nordlige og østlige deler av Nord-Norge.

4.2.2.2. Varanger-/Mortensnesgraver

Varangergravene, eller Mortensnesgravene som de også kalles, er en gravform som i hovedsak finnes i Øst-Finnmark og som dateres til den såkalte samiske jernalder. E. Johansen Kleppe som har arbeidet med

perioden daterer den til Kr.f.-1700 e.Kr. (Johansen Kleppe 1977:32). Gravene ligger ofte i steinurer og er bygget som fordypninger i ura. Ofte har de steinheller langs sidene og jevnet bunn. Konstruksjonen er enkel, noen ganger bare en åpning mellom steiner. Disse gravene har få daterbare funn. Noen skjelettresten kan finnes, never (fra liksvøp), steingjenstander, jernbiter, og noen karakteristiske metallgjenstander, oftest bronse, med østlig opprinnelse, Finnland, Karelen, Baltikum. Disse gjenstandene kan som regel dateres innen perioden 800-1200, særlig til periodens siste del. (Fig. 2).

4.2.2.3. Rekkebranngraver

Rekkebranngravene på Finnmarksvidda representerer en nyoppdaget gravform. Konstruksjonen er en rektangulær røys, ca. 2,50 m x 1,80 m med 20-30 stein i 1-3 lag. Under røysa er det et gravrom 5-20 cm ned i bakken. Det er spor etter hellelegging i bunnen og/eller gravhus av tre. Likbehandlingen var å brenne den døde i graven.

Branngravskikken kan være en del av årsaken til at det er få gravgaver. De er f.eks. bronsesaker; spiral, blikk, kjedesamler, beinnål og saumlo og spydspiss av jern. Kun et par saker eller ingen i hver grav. Gjenstandene og C-14 datering setter rekkebranngravene til det 11. og 12. århundre. (Fig. 3).

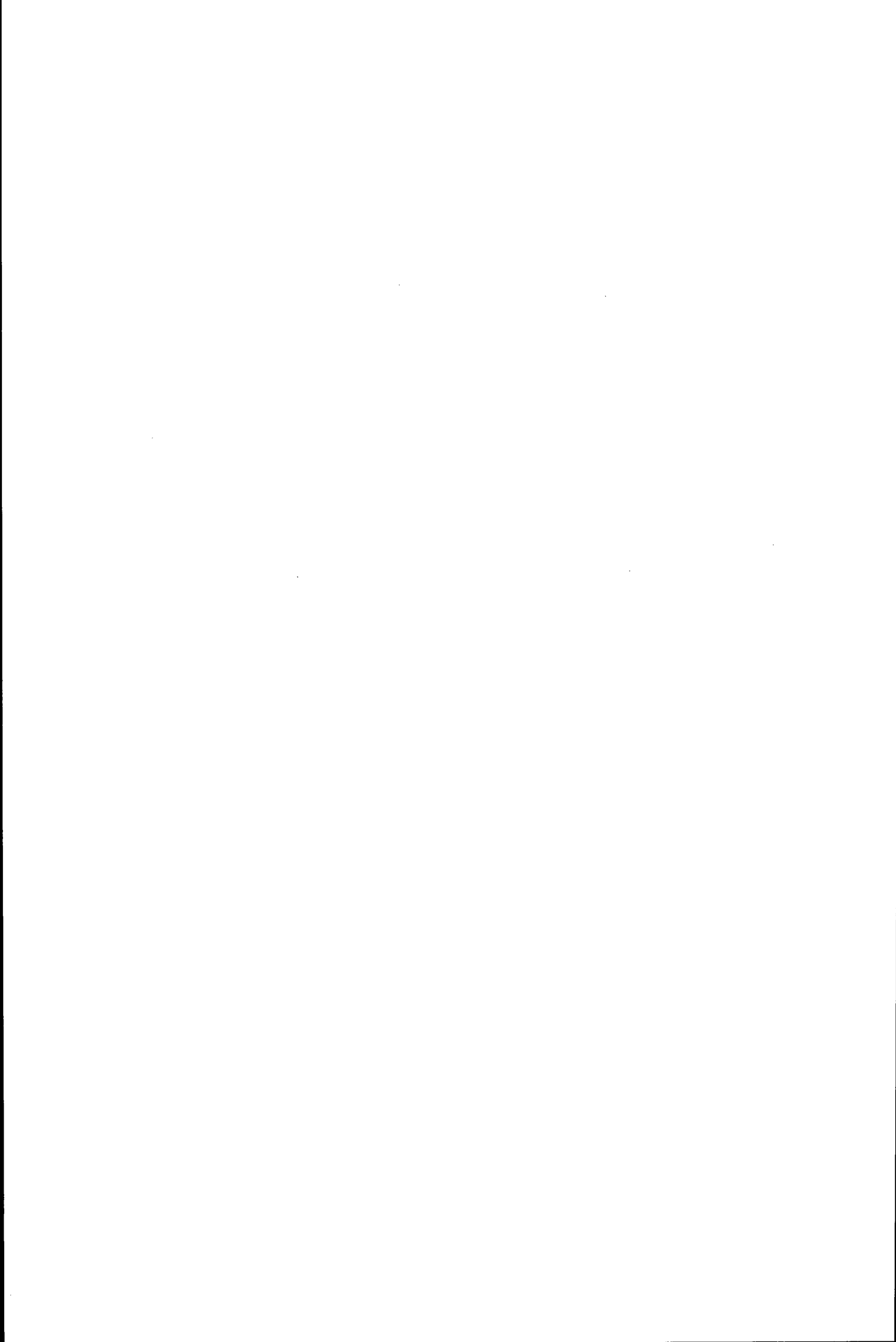
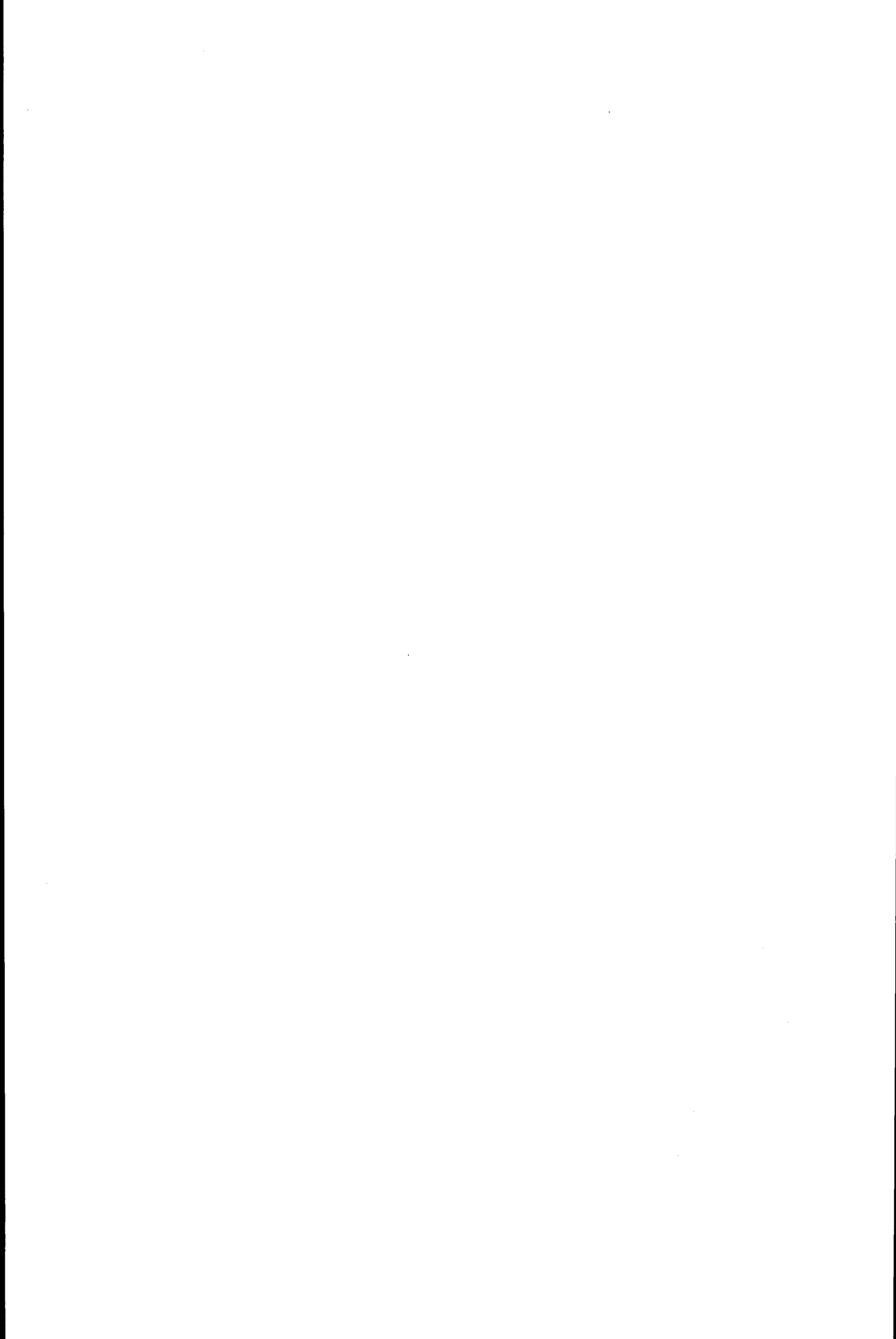

Fig 2

Grav 2 Assebakte,
Karasjok k., Finnmark

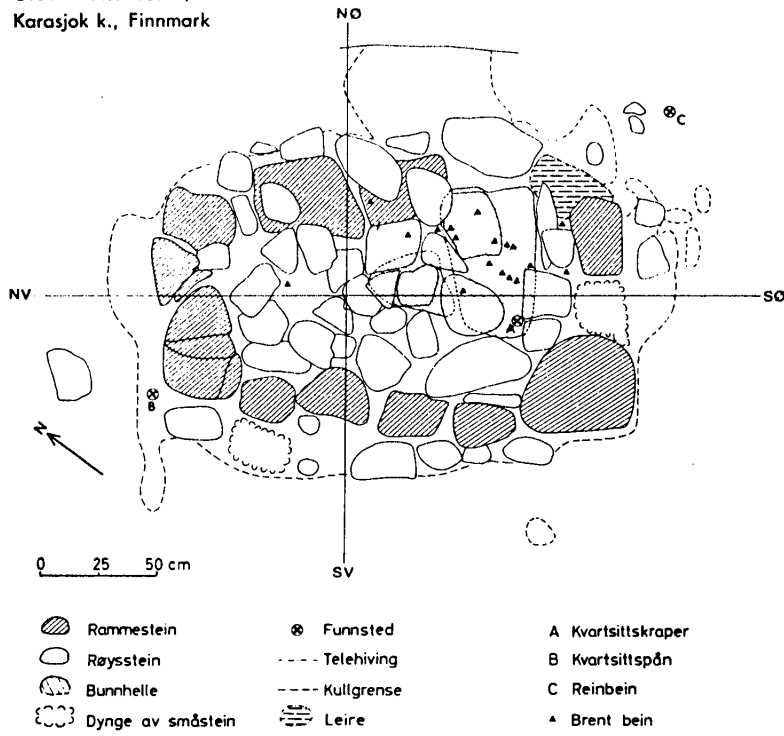
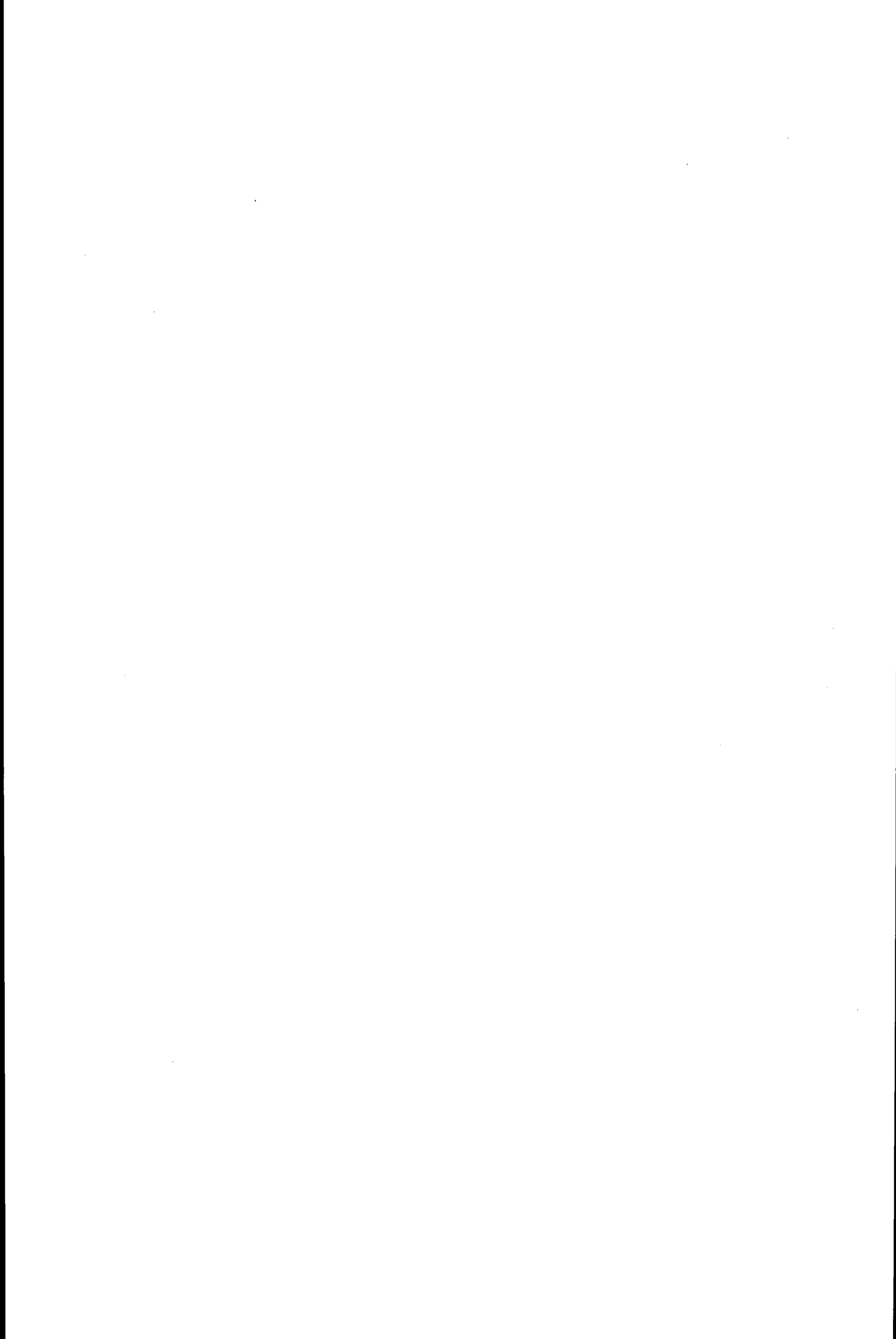

Fig 3

4.2.2.4. Hellegraver

Langs kysten av Finnmark og Nord-Troms, fra Vadsø i øst til Arnøy og Nord-Kvaløy i vest er det registrert ca. 210 fortidsminner av en særegen type. De har fått betegnelsen strandmarksgraver (Simonsen 1978:16) eller hellegraver (Simonsen 1980:576). (Fig. 4).

I formen er disse hellegravene rektangulære nedgravninger på ca. 2m x 1 m og med dybde 20-40 cm. Bunnen er plan. Innvendig står det på alle fire sider oppreiste, noen ganger utoverhellende, steinheller. Ofte stikker disse steinhellene ca. 10 cm opp over jordoverflaten. I dag sees de som en senkning i jorden. Hellegravene finnes enkeltvis, 2-3 og opptil 8-10 sammen. De finnes på de flate, gressgrodde strandmarker. (Simonsen 1980:576).

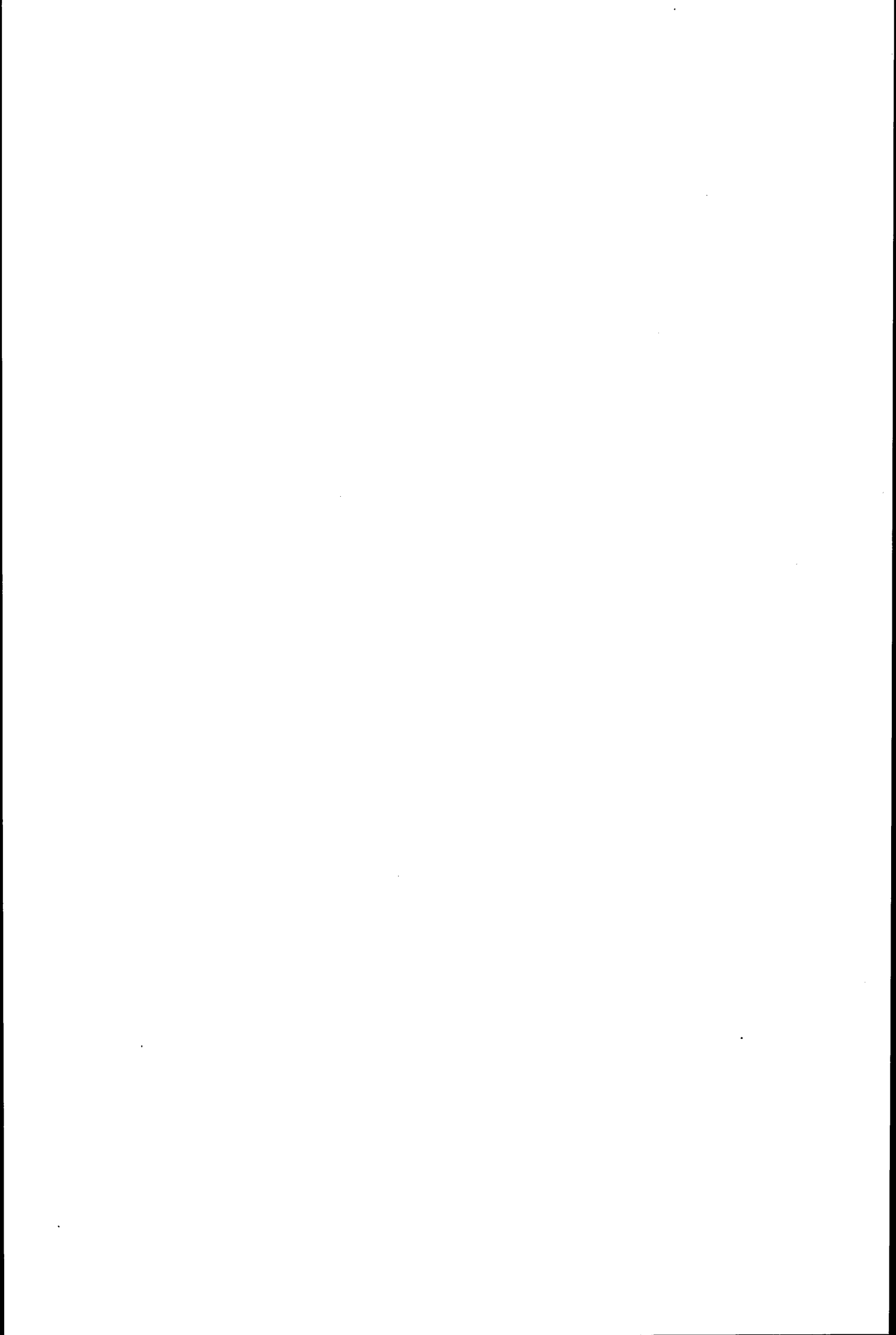
Det er gravd ut fem av disse hellegravene, men det er hverken funnet oldsaker eller skjelettresten. I bunnen er det funnet et lag mørkt trekull som går ut under sidehellene. Hellegravene er således uten daterende funn.

P. Simonsen, som har gravd ut flere av hellegravene, har på bakgrunn av formen og den geografiske plassering og spredning lagt frem en hypotese om at vi her har å gjøre med graver som har

"en kronologisk og konstruktiv sammenheng med Varangergravene."

(Simonsen 1980:577).

Varangergravene daterer han til 700-1100 og hellegravkonstruksjonen tolkes som et resultat av en naturlig

■ hellegrav, antallet i hver kommune
vises med tall over symbolet.

Materialet er hentet fra ØK-registreringen
og fra Håvard Dahl Bratreins registreringer

N
25 km

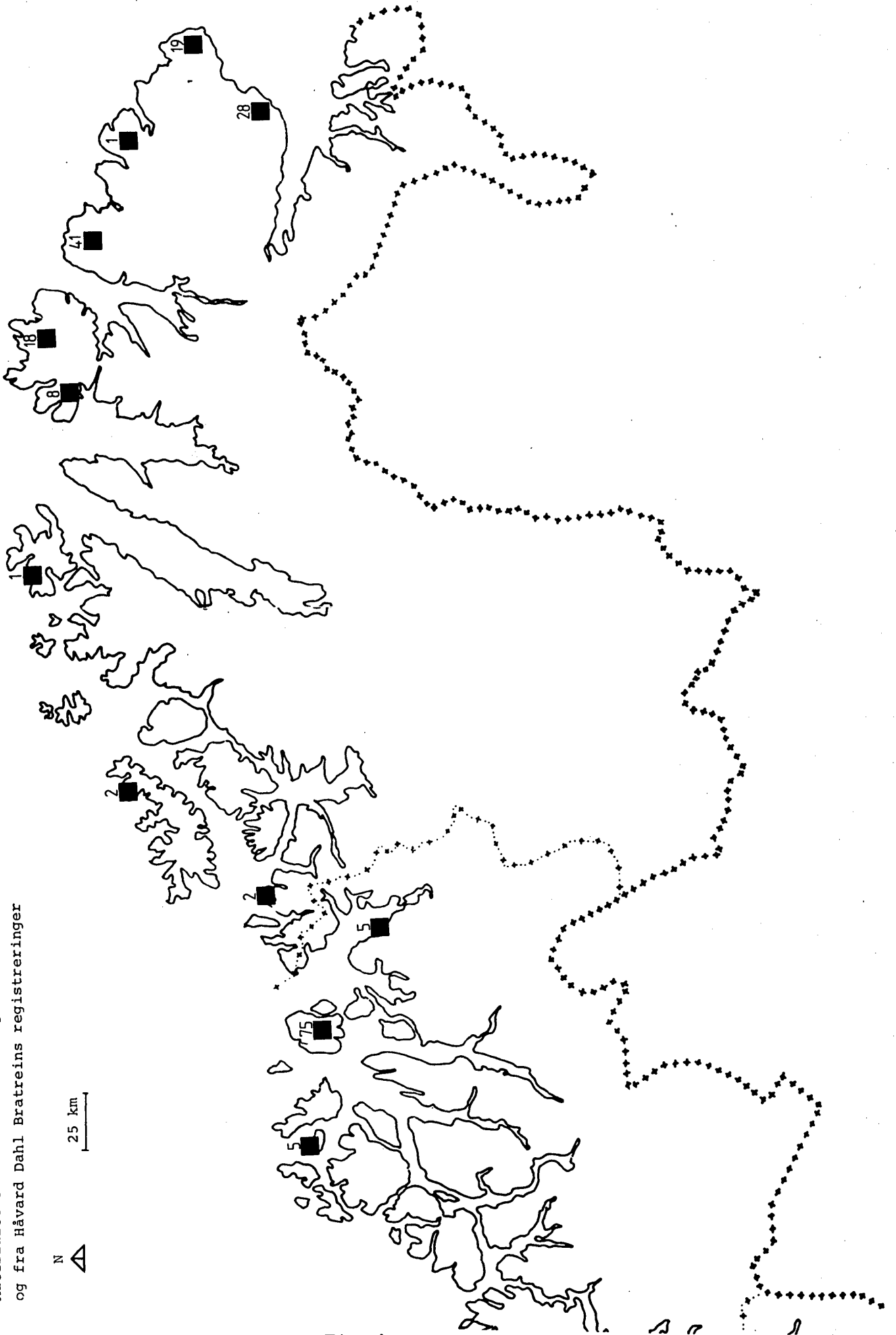
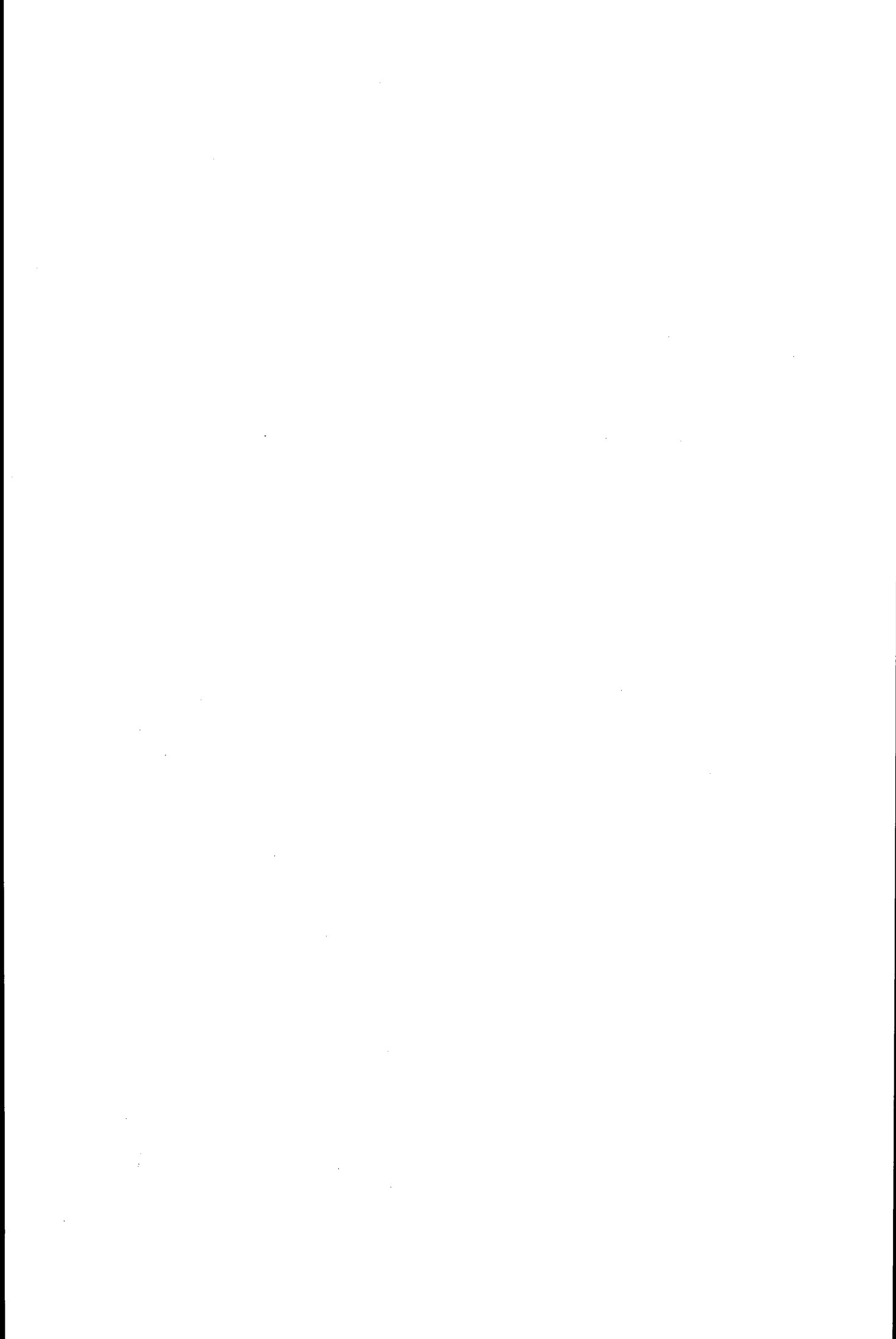

Fig 4

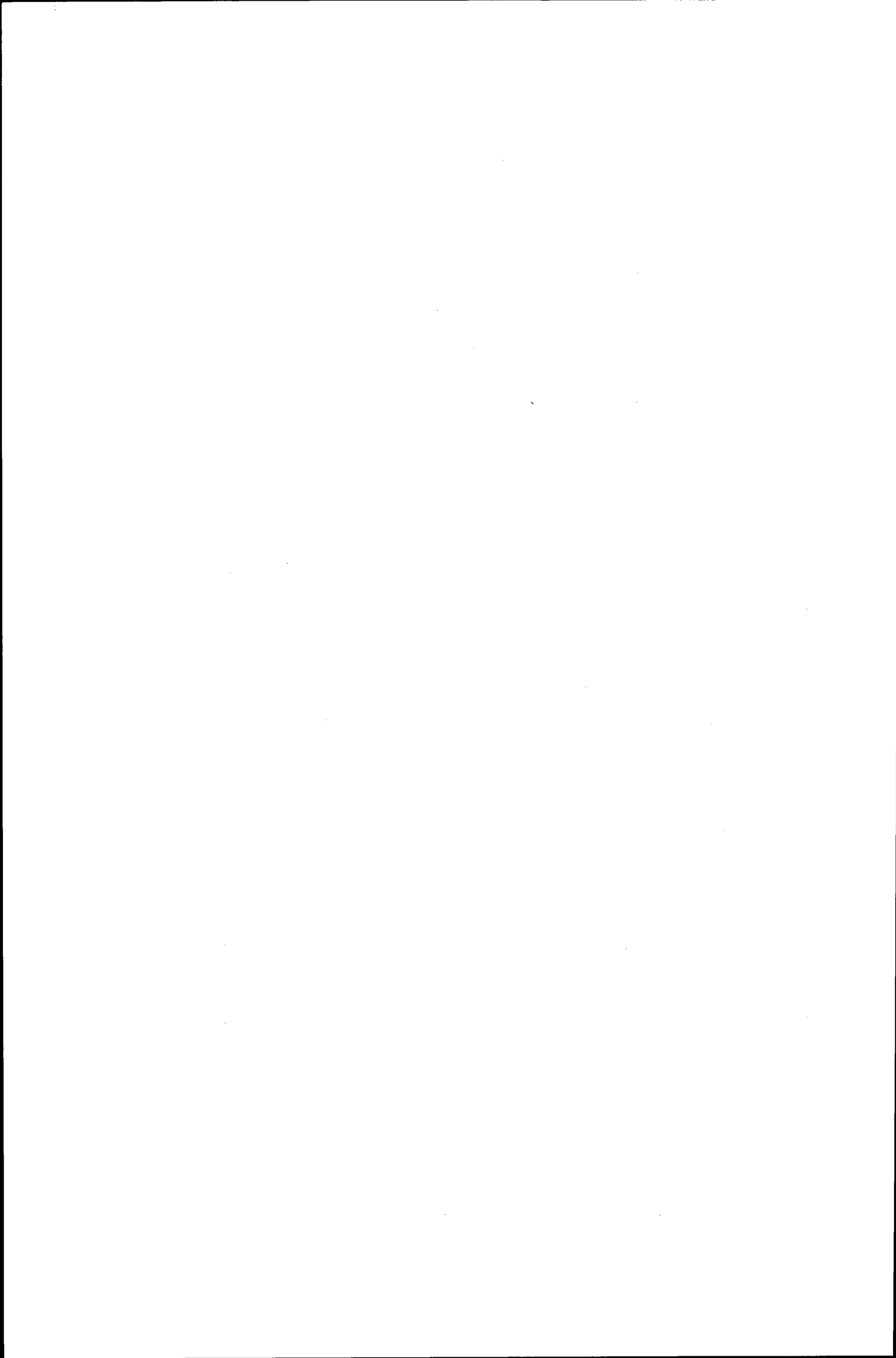
tilpasning av gravene i ur og rullesteinsvollene til de flate strandmarker. En gjennomgang av materialet omkring hellegravene gir ikke grunnlag for sikkert å tolke dem som gravsteder for mennesker eller å datere dem til noe bestemt periode. Men morfologisk er de som P. Simonsen hevder beslektet med Varangergravene.

Resultatet av en samlet vurdering må bli at hellegravene ikke kan tas med i det arkeologiske materiale og ikke kan brukes i argumentasjonen. Årsaken er at det hefter usikkerhet ved hellegravenes datering og funksjon.

I diskusjonen om og beskrivelsen av de vanskelige daterbare gravformene langs kysten av Nord-Troms og Finnmark møter man begreper som "russegraver" og "pomorgraver". Disse begreper brukes noen ganger på hellegraver, men det er ikke riktig. Hellegraver er den gravformen som er beskrevet og diskutert foran. Pomorgraver, som er den korrekte betegnelse, er graver fra 1700 og en del av 1800-tallet da folk fra Kvitsjø-området drev handel på kysten av Troms og Finnmark. Vi har flere beretninger om at de måtte begrave sine døde i disse områdene. De døde ble lagt bort i ur og utmark. De norske kirkegårder ble ikke benyttet, men russerne iakttok likevel de religiøse skikker ved begravelser fra sitt land og sin religion.

(Bratrein 1965-68).

Gravene ble ofte liggende i samme område som hellegravene og i folketradisjonen, som ofte har sagn knyttet til pomorgravene, blandes disse to kulturminneformene sammen.

Pomorgravene skiller seg imidlertid ut fra hellegravene ved at de ikke har et enhetlig preg og ved at de kan inneholde skjelettrestrester og gjenstander.

(Simonsen 1980:576).

4.2.3. Skjelettmaterialet

Skjelettmaterialet er en del av det arkeologiske materialet som krever en særlig diskusjon. Årsaken er at det er skjelettmateriale i mere enn 1/3 av funnene fra Troms og Finnmark fylke (33 av 92) og at det er en fagtradisjon å ta med skjelettmaterialet i etnisitetsforskningen i nordre Fennoskandia.

Problemet med skjelettmaterialet er: kan fysisk antropologi si noe om etnisitet?

I det følgende vil de generelle problem bli behandlet først og dernest de spesielle for undersøkelsesperioden og undersøkelsesområdet.

I fysisk antropologi er rase et nøkkelbegrep. Bruken av begrepet er sterkt omdiskutert både av faglige grunner og fordi det har politiske overtoner. Rase omfatter større befolkningsantall enn etniske grupper gjør.

UNESCO's definisjon på rase fra 1950 er: et biologisk begrep for en større eller mindre populasjon av arten Homo Sapiens, det vil si en gruppe som har levd så isolert fra andre at den er kommet til å skille seg ut ved forskjeller i hyppigheten av gener og en tilsvarende forskjell i fysiske egenskaper.

(Aschehougs Konversasjonsleksikon, 1968-72).

The first part of the document discusses the importance of maintaining accurate records of all transactions. It emphasizes that every entry, no matter how small, should be recorded to ensure the integrity of the financial statements. This includes not only sales and purchases but also expenses and income. The document provides a detailed list of items that should be tracked, such as inventory levels, accounts payable, and accounts receivable. It also outlines the procedures for recording these transactions, including the use of journals and ledgers. The second part of the document focuses on the reconciliation process. It explains how to compare the company's records with bank statements and other external sources to identify any discrepancies. This process is crucial for detecting errors and preventing fraud. The document provides a step-by-step guide to performing a reconciliation, including how to identify and investigate any differences. Finally, the document discusses the importance of regular audits and reviews. It explains how these processes can help to ensure the accuracy and reliability of the financial information. It also provides some tips for conducting an effective audit, such as maintaining a clear audit trail and documenting all findings.

Flere fysiske antropologer (Livingstone 1962) arbeider i dag med gener og sporstoffer i blodtyper og de ønsker å erstatte rase med "cline".

"A cline is a gradual and mainly continuous change of a character in a series of adjoining populations."

(Mayr 1970:415).

Cline er et resultat av to motvirkende krefter genetisk drift og utvelgelse.

Det er ingen mekanikk mellom fysisk antropologiske trekk (biologi) og etnisitet. Etnisitet er resultat av en prosess som består av kunnskaper og ferdigheter som oppnås ved deltagende handling.

Det er først på bakgrunn av et stort statistisk materiale, godt datert og innenfor et avgrenset område at man våger seg på å se etter sammenfall mellom fysisk antropologiske trekk og etnisitet.

Ser vi på denne avhandlingens ramme i tid og rom er det en del spesielle forhold. Det er lite fysisk antropologisk materiale i de tilstøtende områder som kan fungere som kontrollgrupper.

Kronologisk er det lakuner i det fysisk antropologiske materialet som gjør det vanskelig å sammenligne det med nyere materiale.

Området har det særtrekk at det over lang tid, både før og etter avhandlingens tidsramme, har fått tilførsel av fysisk antropologiske trekk. F.eks. bærer av keramikken og de senere hungersvandringene. Innen perioden

The first part of the document discusses the importance of maintaining accurate records of all transactions. It emphasizes that every entry should be supported by a valid receipt or invoice. This not only helps in tracking expenses but also ensures compliance with tax regulations.

In the second section, the author provides a detailed breakdown of the company's revenue streams. This includes sales from various product lines and services. The data shows a steady increase in revenue over the past year, which is attributed to improved marketing strategies and operational efficiency.

The third section focuses on the company's financial health. It includes a balance sheet and a profit and loss statement. The balance sheet shows that the company has a strong asset base, while the profit and loss statement indicates a healthy bottom line. The author notes that the company's debt-to-equity ratio is low, which is a positive sign for investors.

Finally, the document concludes with a summary of the company's overall performance. The author expresses confidence in the company's future prospects and highlights the key factors that have contributed to its success. It also mentions the company's commitment to innovation and customer satisfaction.

nevner f.eks. Ottar 6 forskjellige "folkeslag" i og rundt området.

I. Torgersen og B. Getz (1968:65) sier det slik:

"The evidence indicates that through the thousands of years several varieties of *Homo sapiens*, as they have evolved in more central areas, have immigrated into the marginal area of northern Norway. The Lapps may be supposed to have evolved through an intermixture of these different elements and by the general factors in evolution: natural selection in an arctic habitat, particular breeding patterns and genetic drift in geographical isolates which often have been on the borderline of extinction.

The blood groups suggest that the Lapps represent a rather heterogeneous group which is constituted of different elements who at different times have immigrated into the subarctic parts of Scandinavia, and later on have evolved there as small isolated groups."

Utviklingsbiologen R.C. Lewontin konkluderer i artikkelen "The Apportionment of Human Diversity" der han presenterer et studie i gener, slik:

"It is clear that our perception of relatively large differences between human races and subgroups, as compared to the variation within these groups, is indeed a biased perception and that, based on randomly chosen genetic differences, human races and populations are remarkably similar to each other, with the largest part by far of human variation being accounted for by the differences between individuals.

...the ...

...the ...

...the ...

...the ...

...the ...

...the ...

...the ...

...the ...

...the ...

...the ...

...the ...

...the ...

...the ...

...the ...

...the ...

...the ...

...the ...

Human racial classification is of no social value and is positively destructive of social and human relations. Since such racial classification is now seen to be of virtually no genetic or taxonomic significance either, no justification can be offered for its continuance."

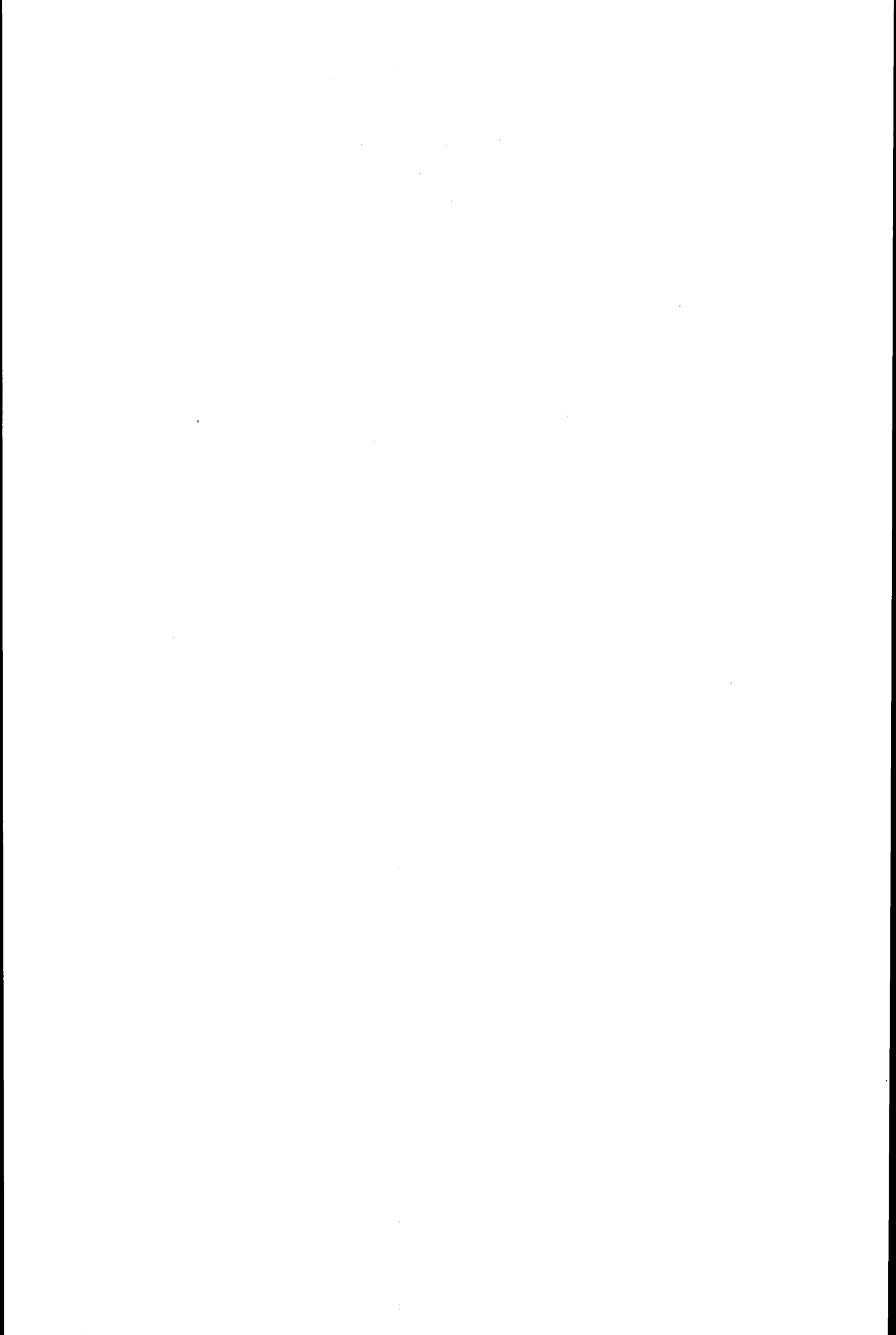
(Lewontin 1972:397).

I. Schreiner (1938), som selv arbeidet med skjelett-
materiale fra området, sier:

"Undersøkelsen har vist at Øst-Finnmark - i en tid som arkeologene dels mener svarer til nordisk vikingtid, dels til folkevandrings-
tiden - hadde en sterkt blandet befolkning. Allerede i denne tid gjør ved siden av det lappiske grunnelement en tydelig nordisk og østeuropeisk raseblanding seg gjeldende.
... Blant skjelettmaterialet fra de såkalte lappiske stenkistegraver forekommer der typiske nordiske skaller og det øvrige skjelett-
materialet vidner om utvilksomme tegn på nordisk raseblanding."

Her kan nevnes hva L.F. Stenvik (1979) fant ved en undersøkelse av to båtgraver i Gildeskål kommune i Nordland fylke. I den ene båtgraven, som er en anerkjent norsk gravskikk i den aktuelle periode, lå et skjelett som ble bestemt som "nordisk", i den andre et som ble bestemt som "samisk".

På bakgrunn av de synspunkter og problemer som her er presentert, finner jeg det vanskelig å utnytte skjelett-
materialet i analysen. Dette er beklagelig fordi det her utvilksom ligger data som er relevant for etnisitets-

diskusjonen. Men uten en nybearbeidelse av hele materialet ut fra moderne fysisk antropologisk metode, er det ikke mulig å få frem disse data.

4.2.4. Skattefunn

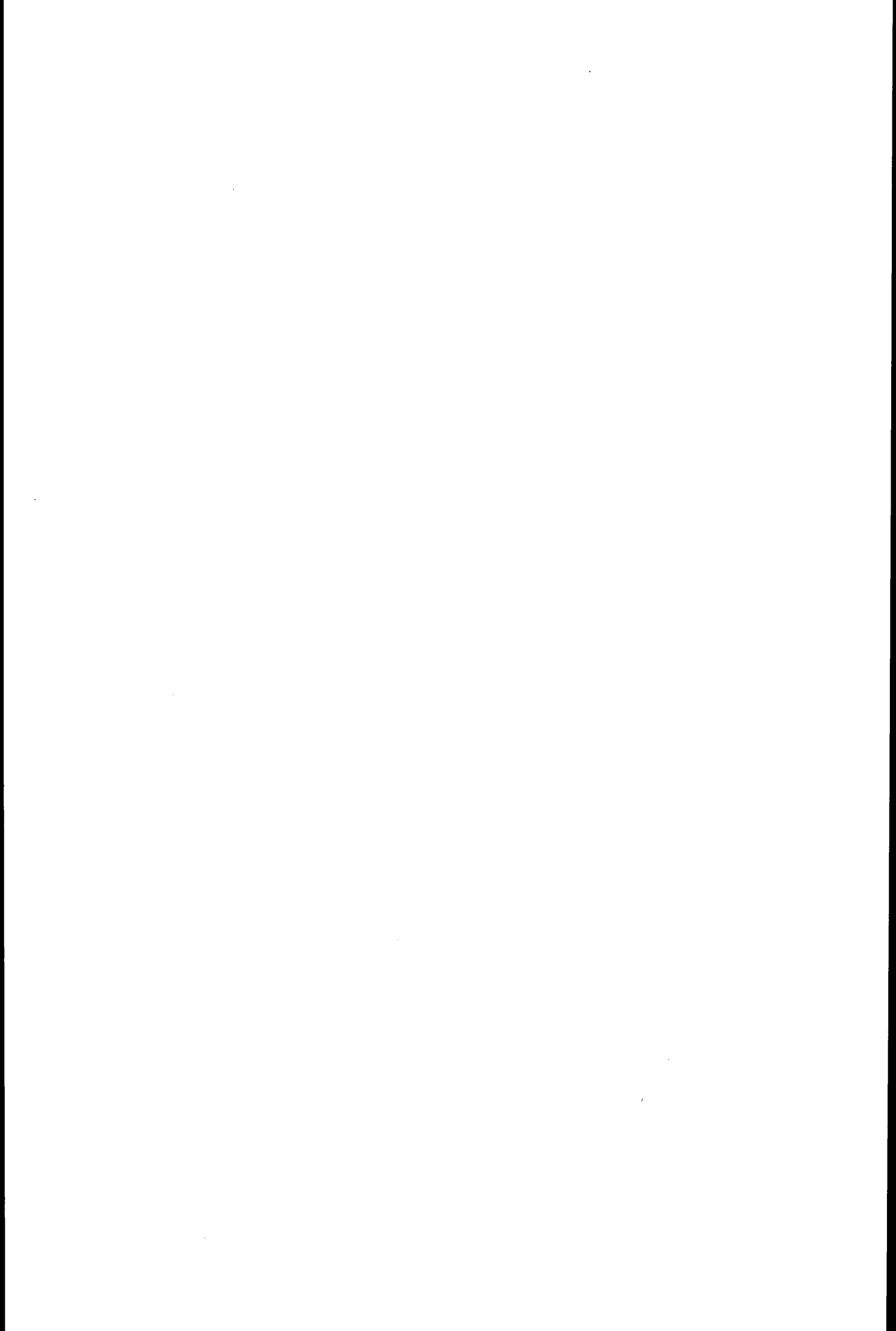
Fra Nord-Norge kjenner vi 22 skattefunn. Av disse ligger 9 innenfor avhandlingens kronologiske og geografiske ramme. (Fig. 5 og Appendix C). Det vil si i perioden 800-1200 og i Troms fylke nord for Malangen og i Finnmark fylke. En nærmere behandling av de nordnorske skattefunn finnes hos S. Grieg 1929, A.W. Brøgger 1931, G. Gjessing 1939 og T. Sjøvold 1974.

4.2.4.1. Datering.

Av de ni skattefunnene har åtte sikre dateringer innen perioden 800-1200, mens ett, Brattholm, Lebesby kommune, er omdiskutert. Når det gjelder de åtte, så inneholder alle en eller flere flettede sølvhalsringer. Det synes å være enighet blant forskere som har arbeidet med disse gjenstandene og med skattefunn at dateringen ligger i vikingtid. (Grieg 1929:276, Stenberger 1958 I:83, 85, Sjøvold 1974:325-333, Hårdh 1975:292).

En bekreftelse på dette ligger i skattefunnet fra Haukøy, Skjervøy kommune, som er tapt, men som er godt beskrevet i tekst og tegninger. (Universitetets Oldsaksamlings topografiske arkiv, A.W. Brøgger 1928).

Dette funnet inneholdt både en flettet sølvhalsring og 5 mynter. Disse er datert til perioden 997-1035 (Skaare 1974:383).

I TROMS FYLKE NORD FOR MALANGEN OG I FINNMARK FYLKE

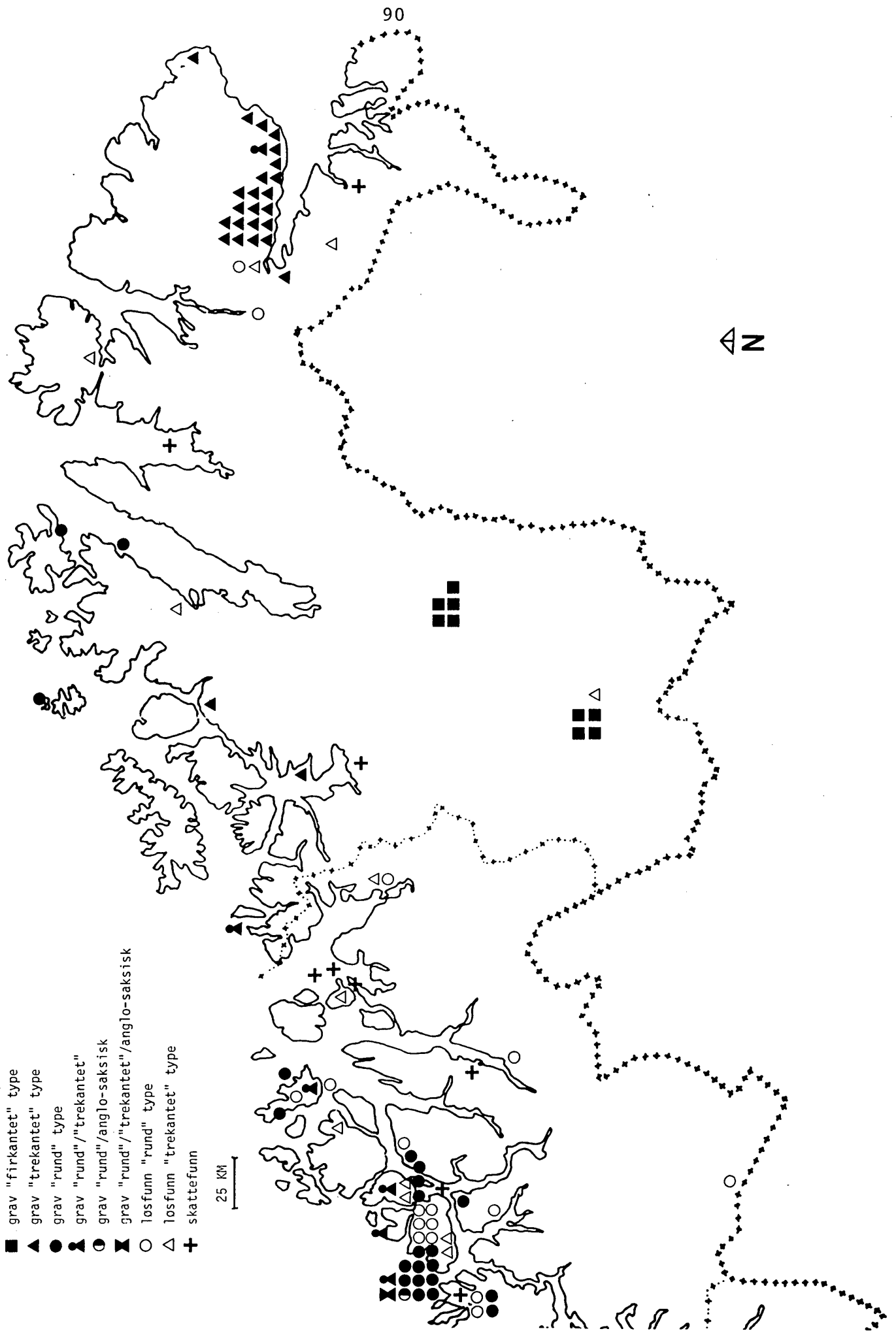

Fig 5

The first part of the document discusses the importance of maintaining accurate records of all transactions. It emphasizes that every entry should be supported by a valid receipt or invoice. This not only helps in tracking expenses but also ensures compliance with tax regulations. The second part of the document provides a detailed breakdown of the company's financial performance over the last quarter. It includes a comparison of actual results against budgeted figures, highlighting areas of both strength and weakness. The third part of the document outlines the company's strategic goals for the upcoming year, focusing on increasing market share and improving operational efficiency. It also discusses the potential risks and challenges that may arise and how the company plans to address them. Finally, the document concludes with a summary of the key findings and recommendations for the management team.

Haukøyfunnet og tre andre funn, Botnhamn i Lenvik kommune, Eidet i Skjervøy kommune, Flatvollen i Lyngen kommune danner

"one chronological horizon, most probably late IX century"

(Sjøvold 1974:330-1). (Fig. 6 og Fig. 7).

Disse skattefunnene inneholder også andre saker, mens tre funn kun inneholder flettede sølvhalsringer (foruten en armring). Det er Nyttun i Tromsø kommune (sekundært funnsted), et funn i Skjervøy kommune uten nærmere funnsted, Latteri i Alta kommune (Fig. 8) og Neiden i Sør-Varanger kommune, som også har armring.

Dateringen for disse åtte skattefunn ligger greit innen perioden 800-1200. Det niende skattefunnet, den såkalte Laksefjordskatten fra Bratholm i Lebesby kommune, er vanskeligere å datere (Fig. 9). Funnet består av en snodd sølvring, seks spiralringer av gull og en flat gullring med stempeldekor (Åm 1828 a-h). Dette er det eneste av de ni skattefunnene som har et annet materiale enn sølv og det er det eneste sikre skattefunn i Nord-Norge som inneholder gull. Dateringen er diskutert av flere, bl.a. A.W. Brøgger 1931, G. Gjessing 1939 og T. Sjøvold 1974. Foruten å inneholde gull, skiller funnet seg ut ved at hverken den snodde sølvringen eller den flate gullringen har paralleller i de øvrige skattefunnene. T. Sjøvold oppfatter sølvringen som armring og finner både form og teknikk uvant i Norge i yngre jernalder (Sjøvold 1974:328). A.W. Brøgger (1931:44) daterer sølvringen til 900-1000 og gullringene til 500-årene og oppfatter hele funnet som

...the first of these is the fact that the ...

...the second of these is the fact that the ...

...the third of these is the fact that the ...

...the fourth of these is the fact that the ...

...the fifth of these is the fact that the ...

...the sixth of these is the fact that the ...

...the seventh of these is the fact that the ...

...the eighth of these is the fact that the ...

...the ninth of these is the fact that the ...

...the tenth of these is the fact that the ...

...the eleventh of these is the fact that the ...

...the twelfth of these is the fact that the ...

...the thirteenth of these is the fact that the ...

...the fourteenth of these is the fact that the ...

...the fifteenth of these is the fact that the ...

...the sixteenth of these is the fact that the ...

...the seventeenth of these is the fact that the ...

...the eighteenth of these is the fact that the ...

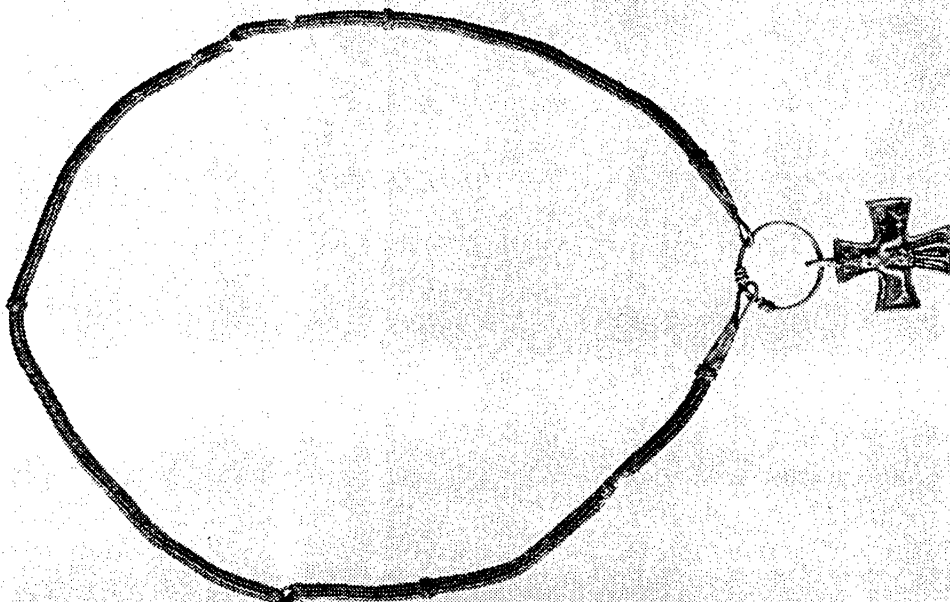
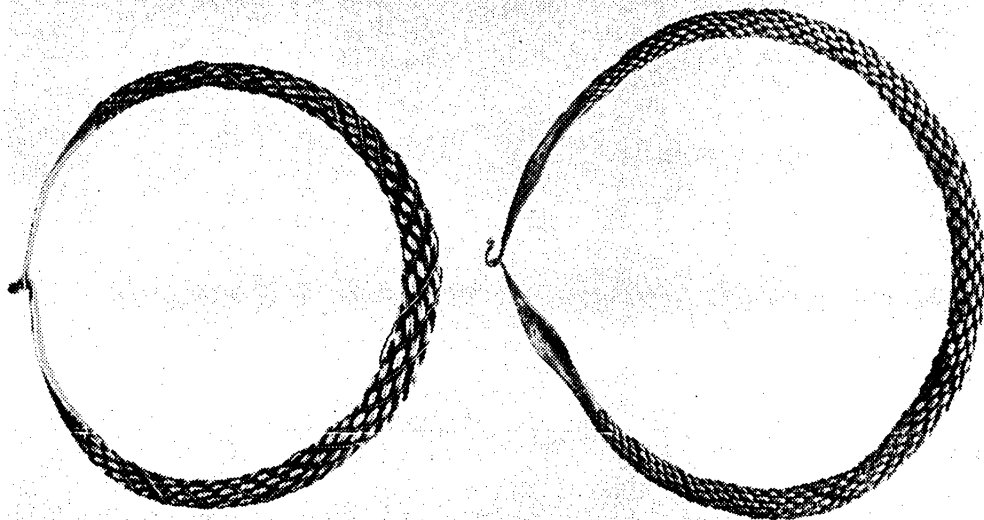
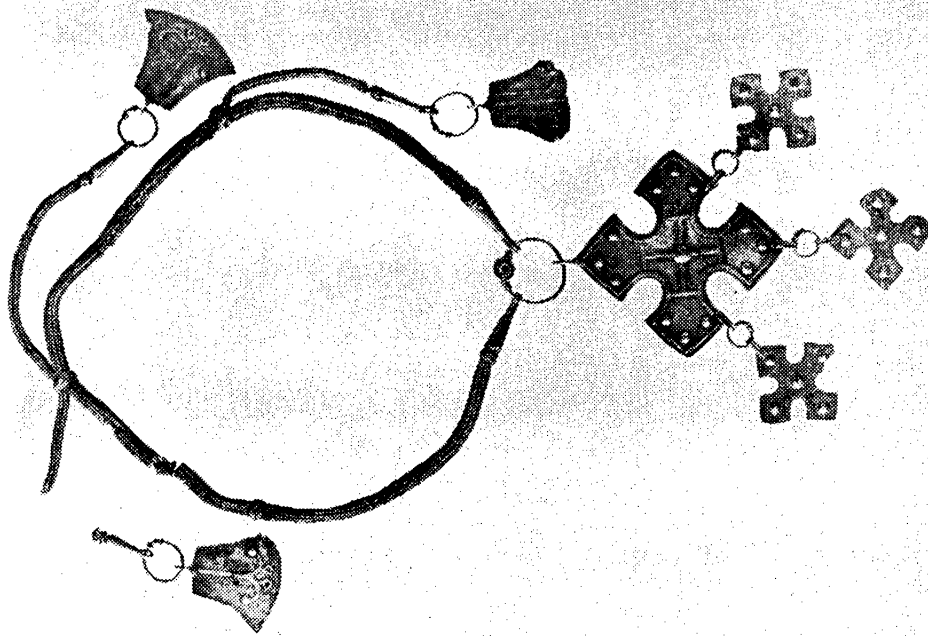
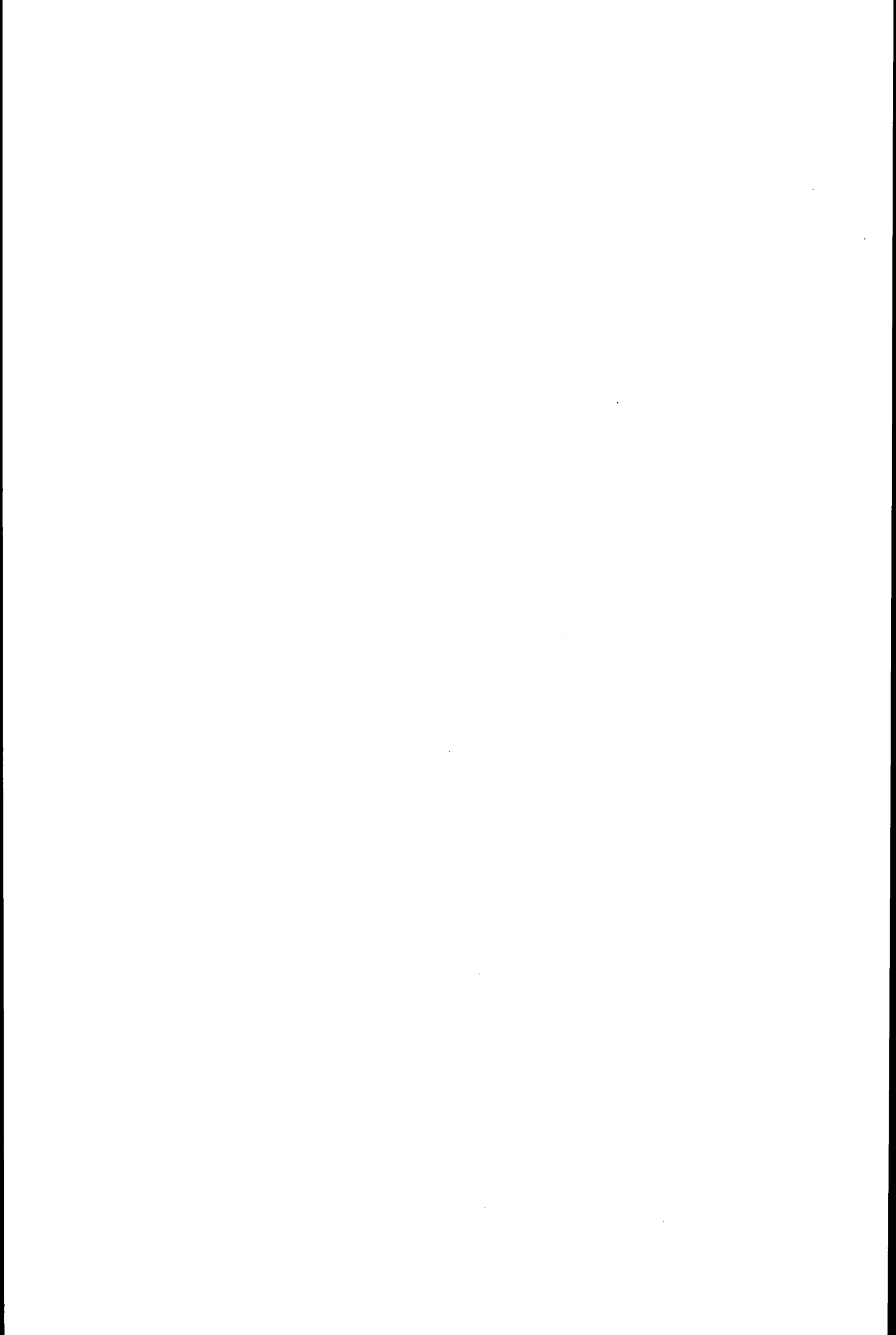

Fig 6 (ca 1/3)

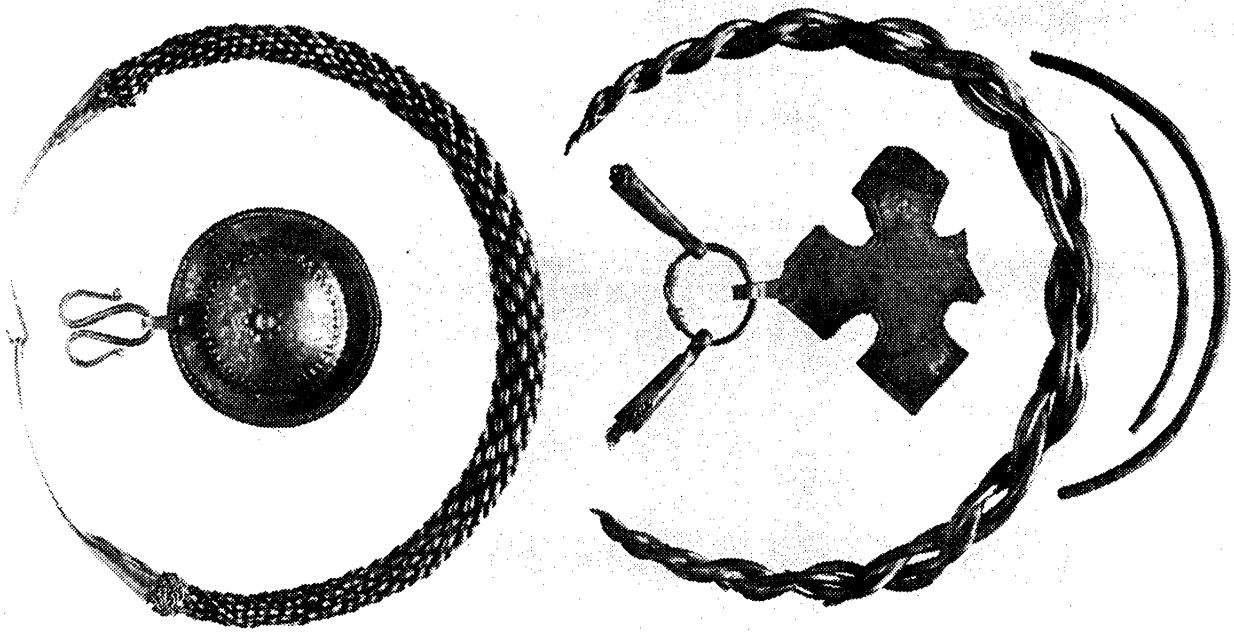
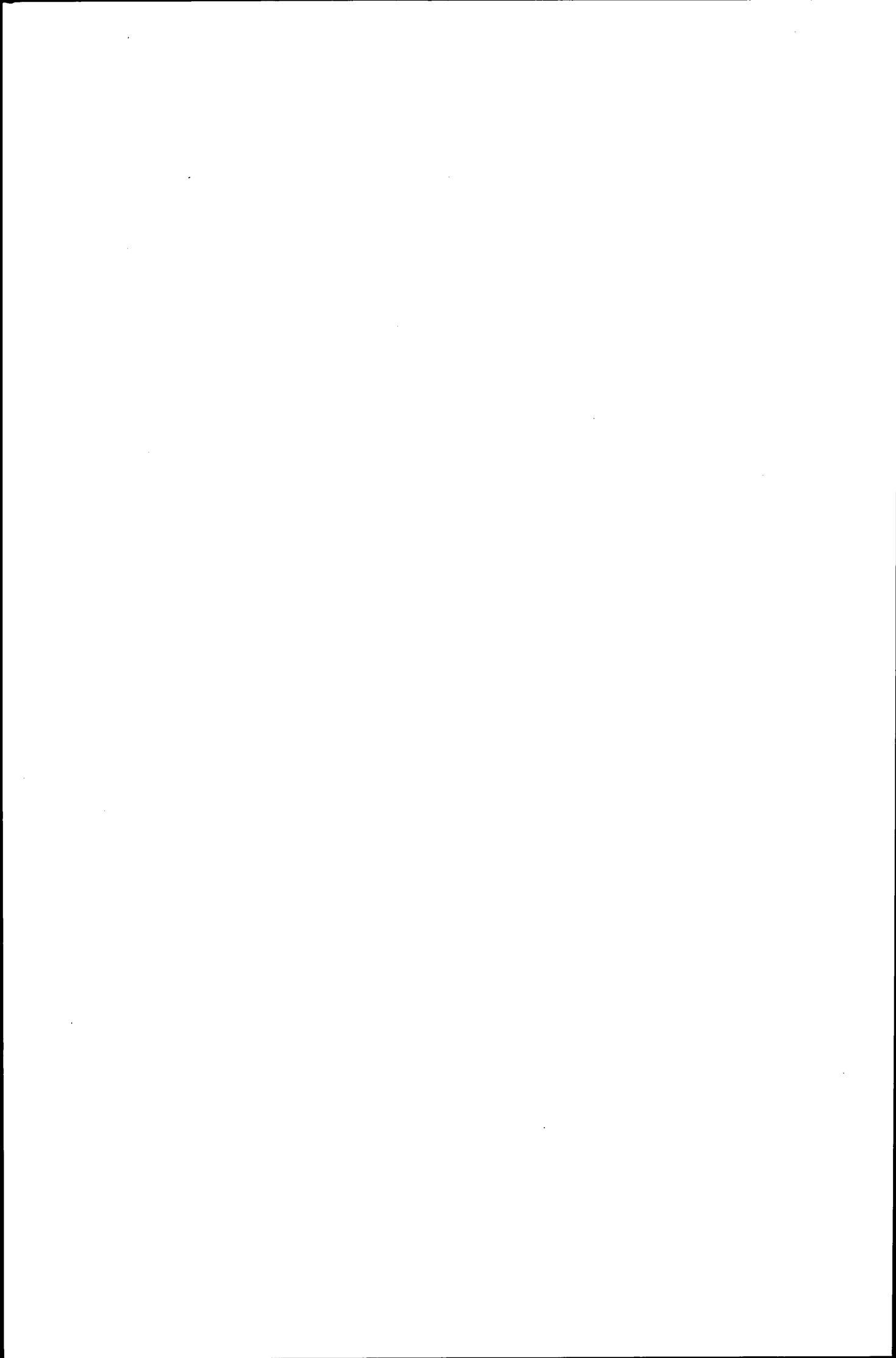

Fig 7 (ca 1/2)

Fig 8 (ca 1/2)

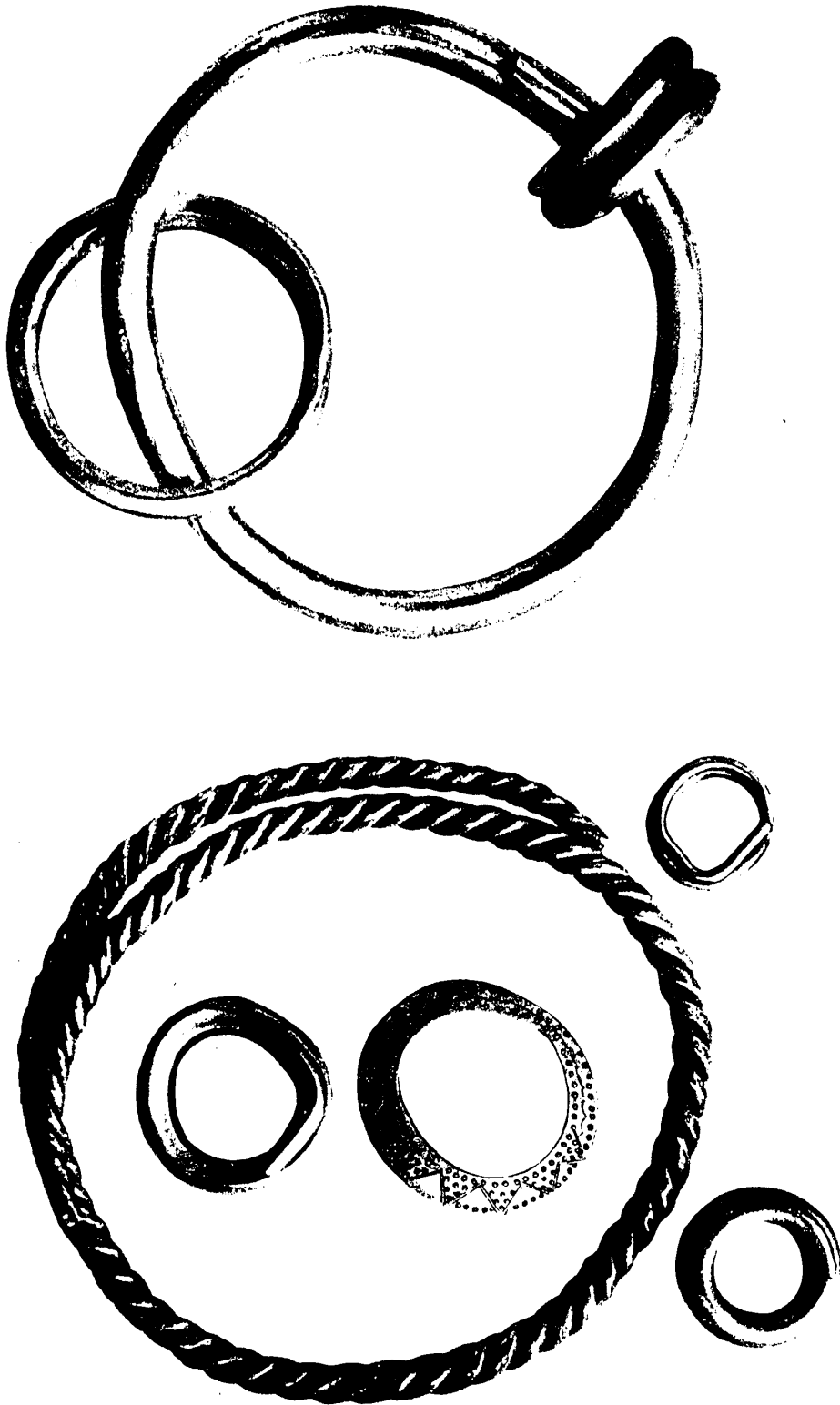
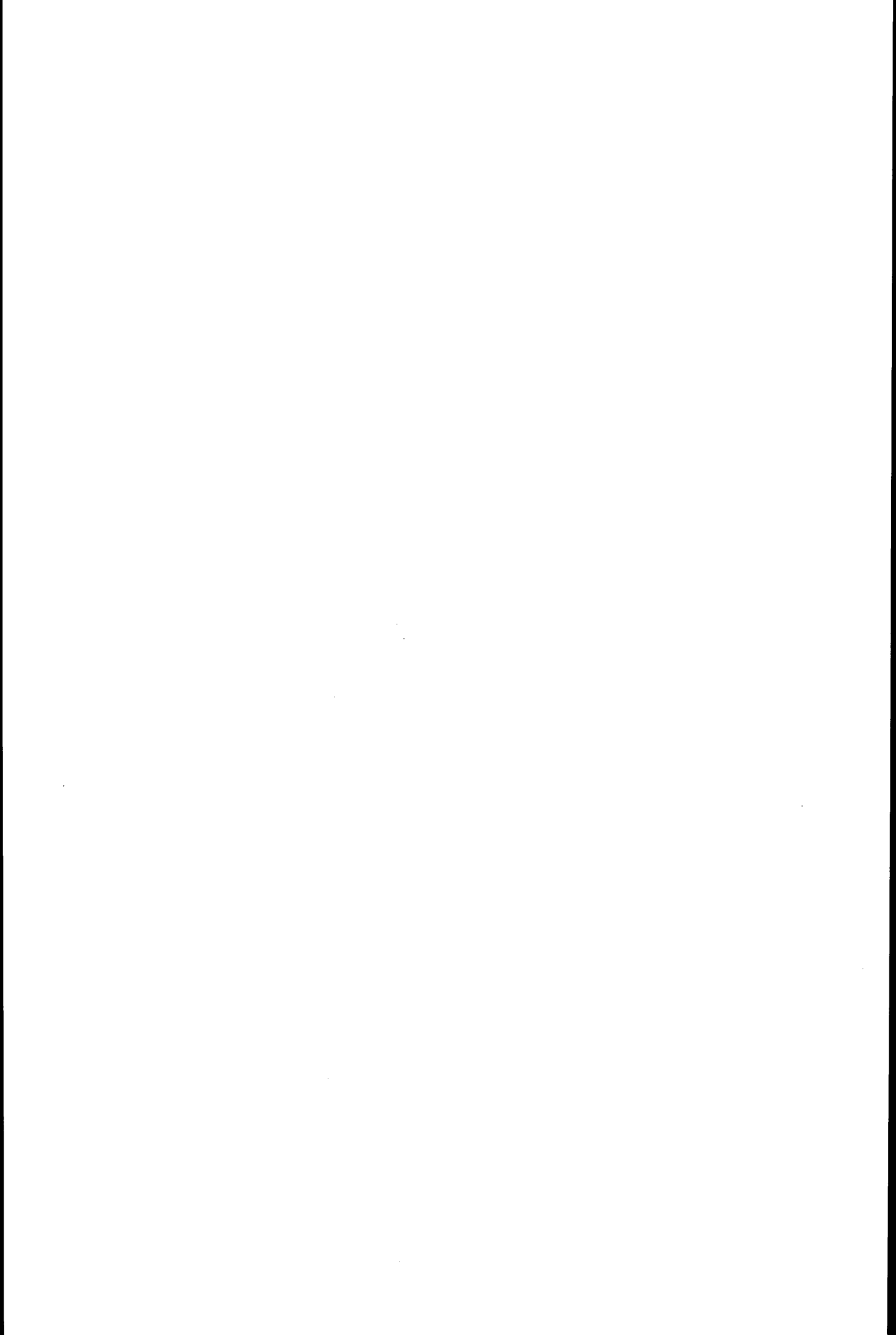

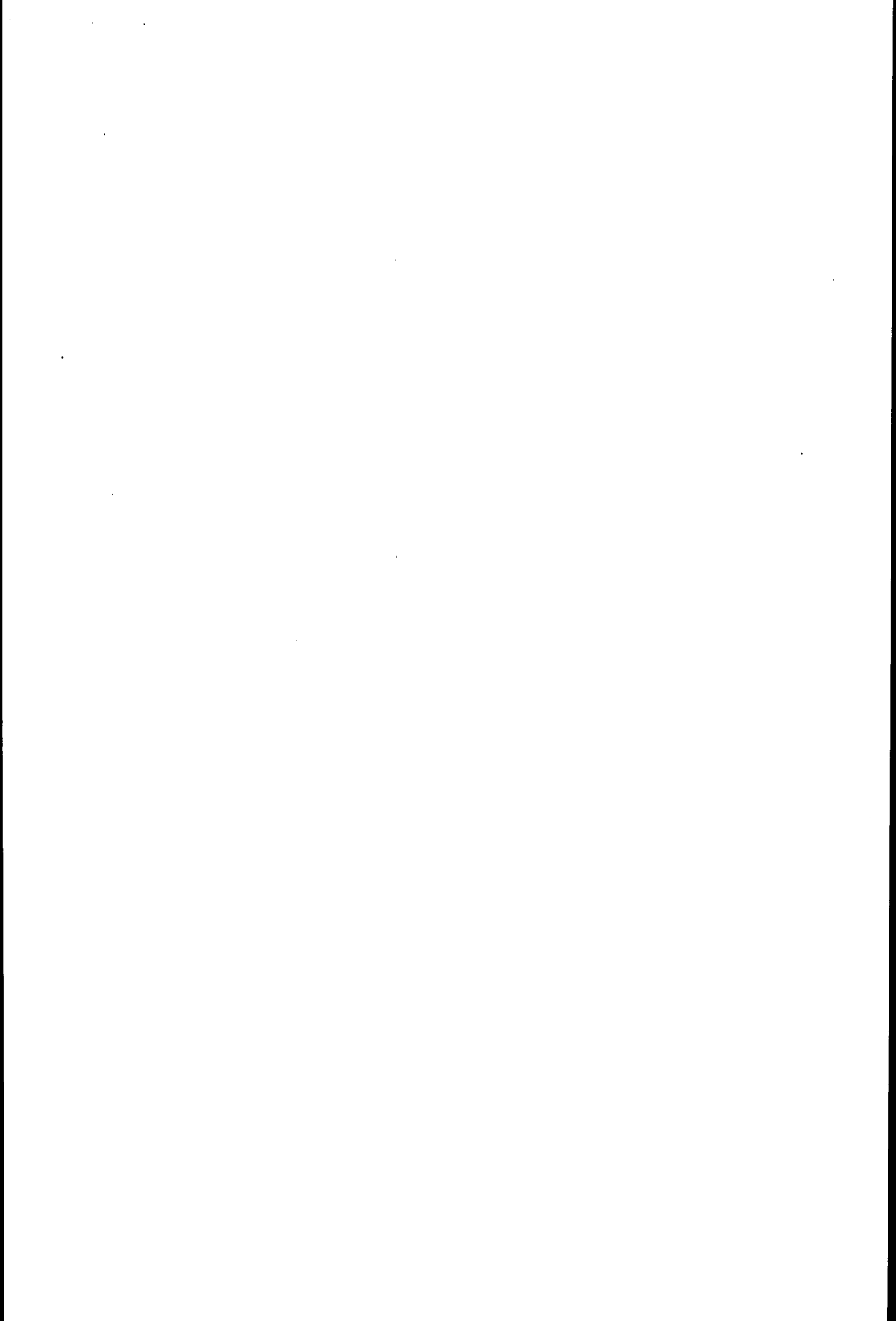
Fig 9 (1/1)

nedlagt i vikingtid. G. Gjessing (1959:41-42) mener at sølvringen har paralleller på baltisk område og daterer hele funnet til rundt 600.

Den flate gullringen med stempelornering av sirkler har også vært inne i dateringsdiskusjonen. T. Sjøvold mener den er unik i skandinavisk materiale (1974:328).

G. Gjessing (1939:41) peker på en tilnærmet lik gjenstand hos J.R. Aspelin (1877:220) fig. 1074 som hører hjemme i vest- og sentral-Russland. Andre gjenstander som har tilnærmet lik form finnes hos J. Petersen (1928:143) fig. 168, diskusjon s. 144-5 og hos M. Stenberger 1958) I Abb 41 No 12, II Abb 183 No 3, Abb 161 No 2 og Abb 252 No 2. Formen omtales som ildstålsmykker. Alle de nevnte er datert til vikingtid, men likevel kan det stilles spørsmålstegn ved om likheten er tilstrekkelig stor til å gi en datering av den flate gullringen og derved hele skattefunnet. Et argument som er brukt for en eldre datering er gullmengden som er uvanlig i vikingtidens skattefunn. Et argument for en datering til vikingtid er at dette skattefunnet ellers ville være et av de få av de 22 nordnorske skattefunn som ikke var datert til vikingtid. (Det finnes også tre skattefunn som er datert tidlig middelalder og tre betalingsringer av gull fra folkevandringstid pluss en fingerring, muligens fra vikingtid. (Johansen 1975:23-25), alle usikre skattefunn. En nærmere undersøkelse av sølvringen viser at den er snodd av tre stenger og at endene er avklippet og litt avsmalnet. Snoingsteknikken med tre stenger beskriver M. Stenberger

og han avbilder to eksempler (Stenberger 1958 I:273, Textabb 28 og II Abb 206, 2). Begge de avbildede sølvringene er lik sølvringen fra Bratholmen. M. Stenberger (1958I:273) sier at ringer snodd av to stenger er en enkel og usedvanlig vanlig teknikk i vikingtiden og at bruk av tre stenger ikke er noen teknisk forskjell:

"Aus 3 Drähten gewundenen Ringen kommen sowohl unter den Importirten als auch bei den im Norden hergestellten Stücken vor."

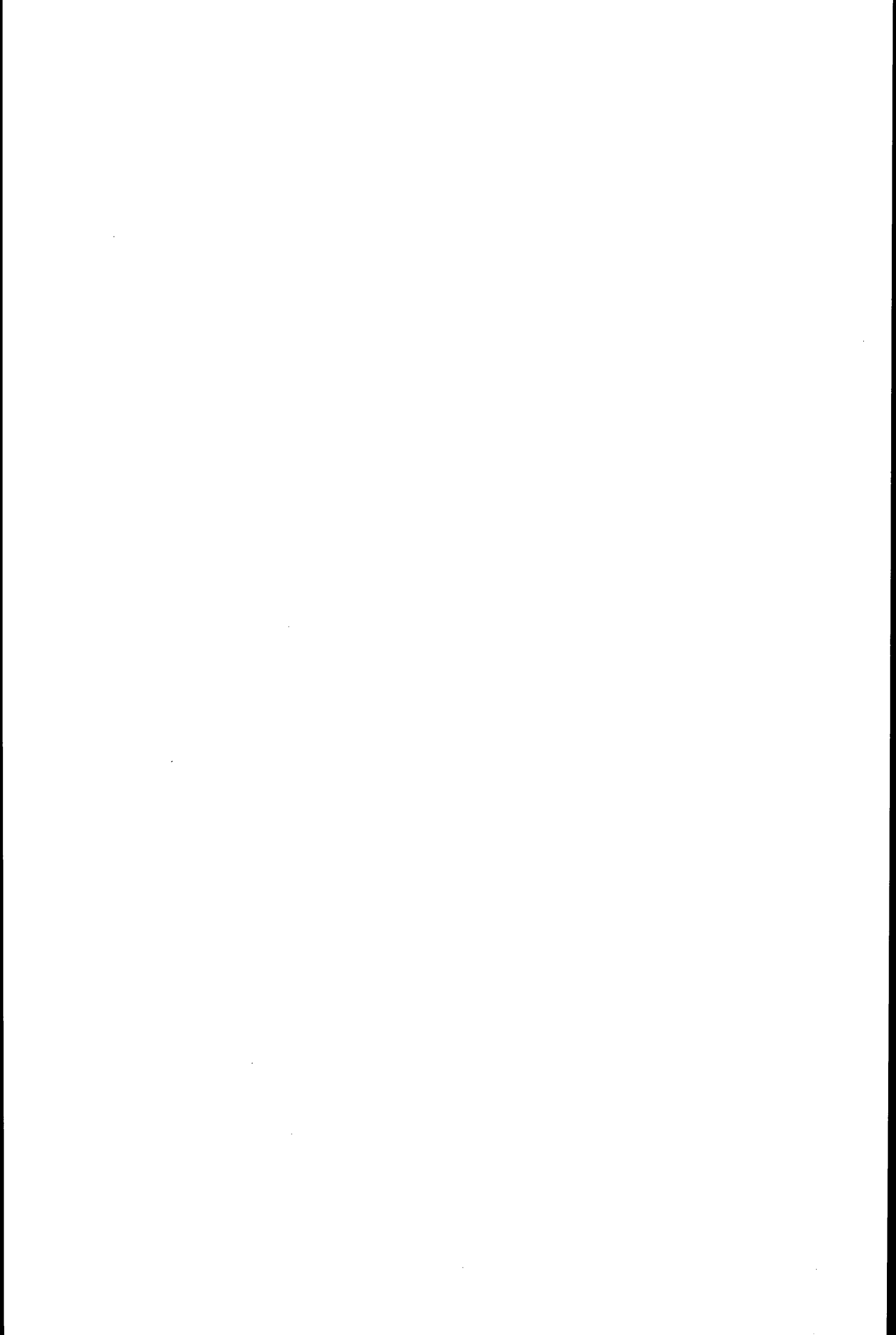
På denne bakgrunn må sølvringen dateres til vikingtid slik også A.W. Brøgger (1931:44) gjør det.

På bakgrunn av den foregående diskusjon vil jeg datere skattefunnet fra Bratholmen til nedlegging i vikingtid. Dette gjøres hovedsakelig på sølvringens datering og dels på skattefunnskikkens datering. Gullsakene er vanskelig å forklare fordi de er unike i materialet.

4.2.4.2. Proveniens og blanding

De ni skattefunnene er nå datert. Det neste spørsmål som kan diskuteres er skattefunnene og gjenstandenes proveniens og sammensetning. De flettede sølvhalsringene finnes i åtte av funnene i et antall av i alt 13. Dette gjør halsringen til skattefunnenes ledeform og vil diskuteres først.

K. Friis Johansen oppfatter i 1912 (s. 217 f) halsringene som fremmede i Norden og antyder en sammenheng med kufisk mynt som han sier de kommer samtidig med. S. Marstrander (1952:23 og 33) mener at opprinnelsen til formen er å finne hos bulgarfolkene ved Volga,

men at de er produsert i Norden.

J. Petersen behandler ikke sølvhalsringene i "Vikingetidens Smykker" fra 1928 og det kan skyldes at han ikke oppfatter dem som smykker. T. Sjøvold (1974) anser sølvhalsringene for ikke å være smykker, men mere for å være verdigjenstander. Dette begrunner han med at de bare finnes i skattefunn og ikke i graver. Når det gjelder produksjonssted sier han at

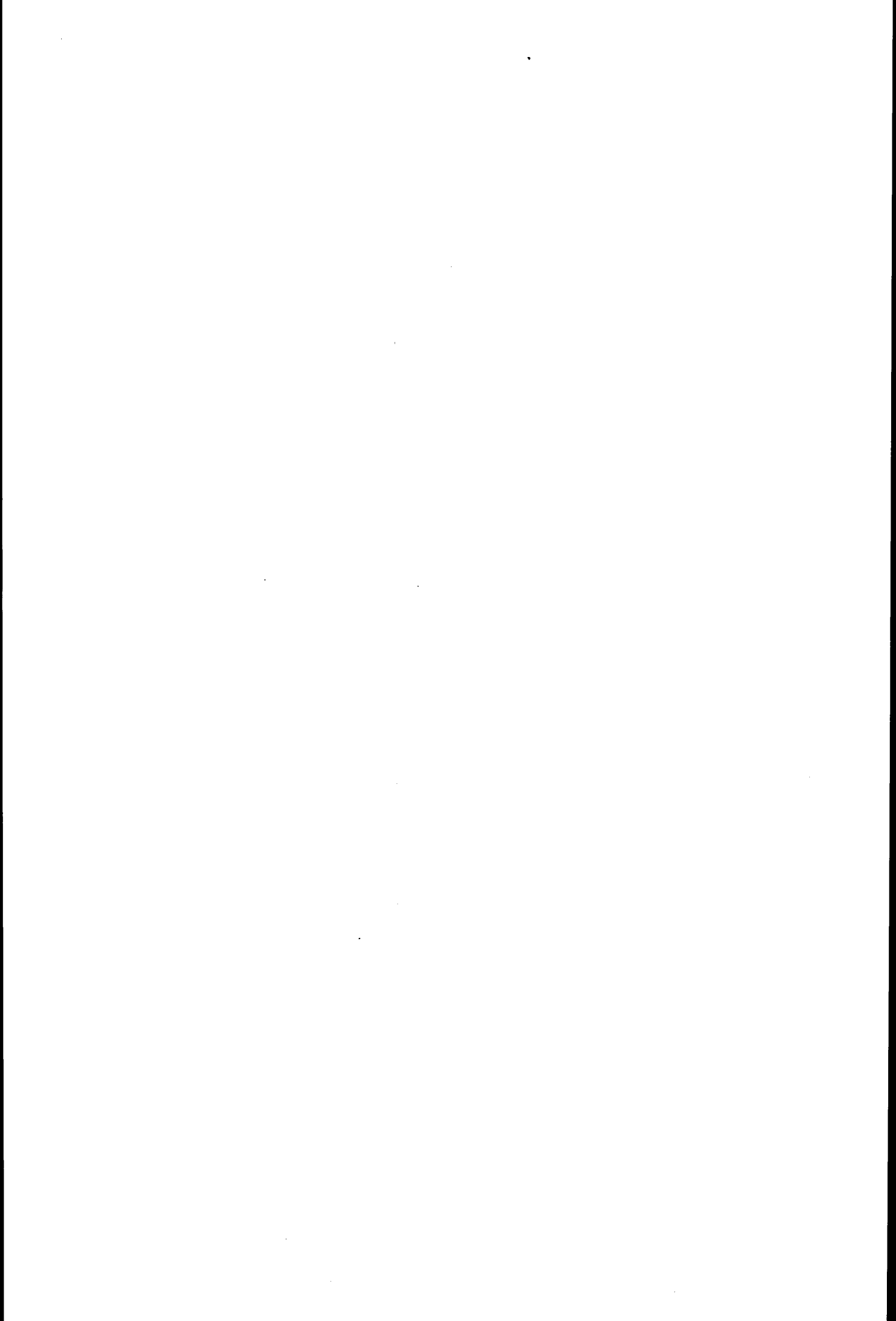
"the majority of necklaces found in our country
are probably of local workmanship."
(s. 230).

I "Vikingetidens Skattefunn" fra 1939 går S. Grieg lite inn på de enkelte oldsaksformer og er derfor til lite hjelp i denne diskusjonen. (I muntlig kommunikasjon har Ch. Blindheim gitt uttrykk for at hun oppfatter sølvhalsringene som av skandinavisk produksjon, men at formen er enkel).

I "Die Schatzfunde Gotlands der Wikingerzeit" har M. Stenberger (1958 I:83-96) en bred behandling av de forskjellige former for sølvhalsringer. Det at de både finnes hele og i biter tolker han dit at de også har vært brukt som betalingsmiddel. Når det gjelder produksjonssted, sier han at

"die Windungs- und Flettetechnik ist im 10.
und 11. Jahrhundert sicher nordisches
Allgemeinegut."
(s. 85).

Og ornamentikken på endeplatene er en som finnes overalt i det nordisk-finsk-baltiske området. Hans konklusjon er

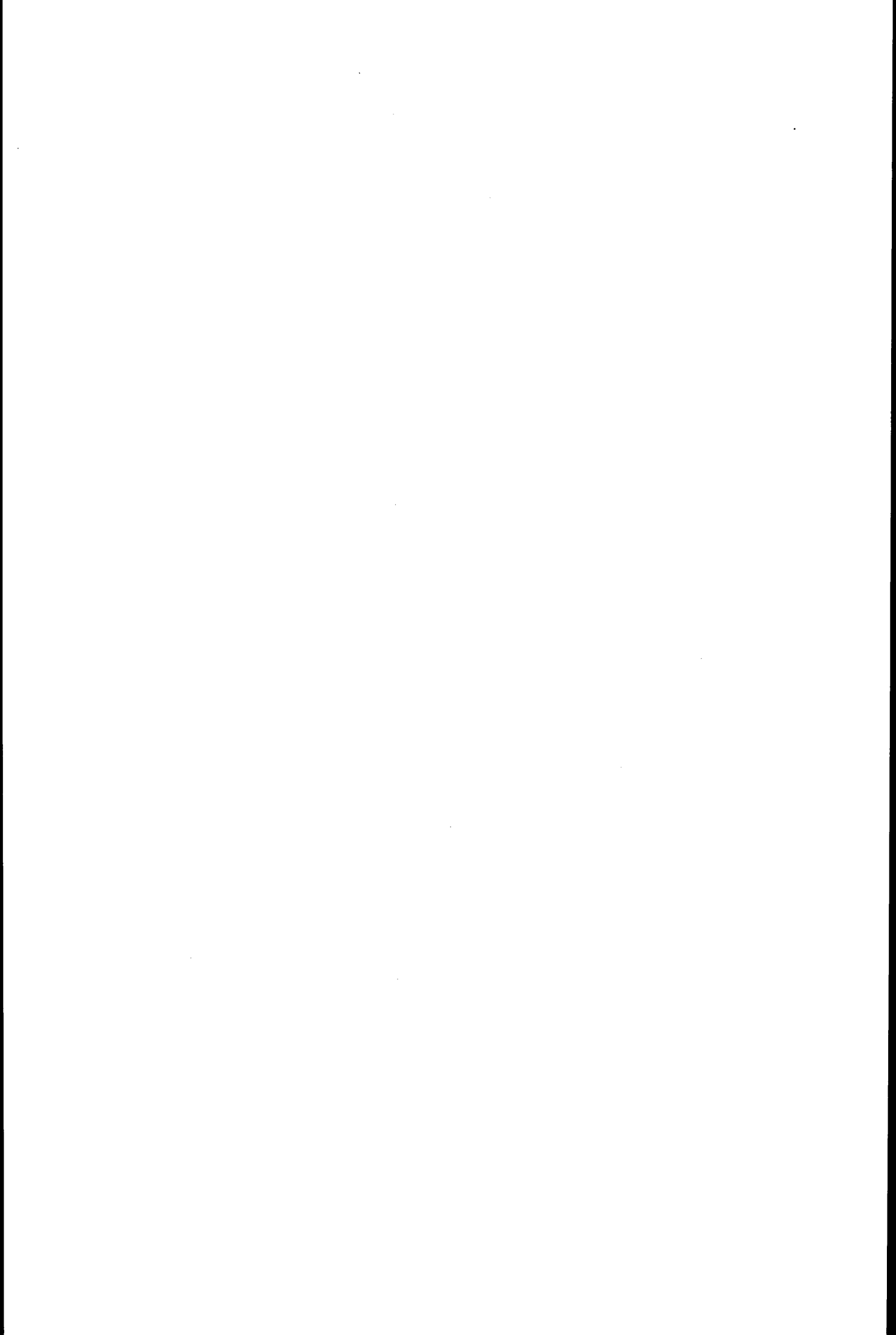
"dass die im Norden gefundeten Halsringe
Producte des einheimischen Silberschmide-
Handwerkes sind."

(s. 90),

noe som bekreftes av mange armringer i samme teknikk.

B. Hårdh har i et arbeid fra 1975 tatt for seg flettede og tvinnede sølvhalsringer fra deler av Skandinavia. Hun går ut fra at hypotesen om halsringene er nordiske arbeider og vil prøve å se om det er forskjeller innen materialet. De områdene hun arbeider med er Skåne, Gotland, Danmark (uten Bornholm) og Norge (uten Trondheim og Tromsø museumsdistrikter), ialt 83 hele og 101 fragmentariske sølvhalsringer datert til 900- og 1000-tallet. B. Hårdh bruker endeplatene som typekriterium. I Skåne og på Gotland dominerer ovale og rombiske endeplater (type 1-2), i Danmark finnes de forskjellige typer representert, mens de trekantede endeplatene (type 3) dominerer i Norge. Noen særtyper, 4 og 5, finnes bare i Norge og Danmark. Dette mønsteret er basert på de hele halsringene, men bekreftes når også fragmentariske tas med. Norge har de høyeste antall ringer i analysen og derfor mener B. Hårdh at resultatet er sikrest der. Konklusjonen er at hennes arbeid bekrefter S. Marstrandens og M. Stenbergers hypotese om lokal produksjon. Dette går frem av forskjellene i antall, typer og størrelser mellom Norge på en side, Skåne/Gotland på en side og Danmark i midten.

De ni skattefunnene fra Nord-Troms og Finnmark har 13 flettede sølvhalsringer.

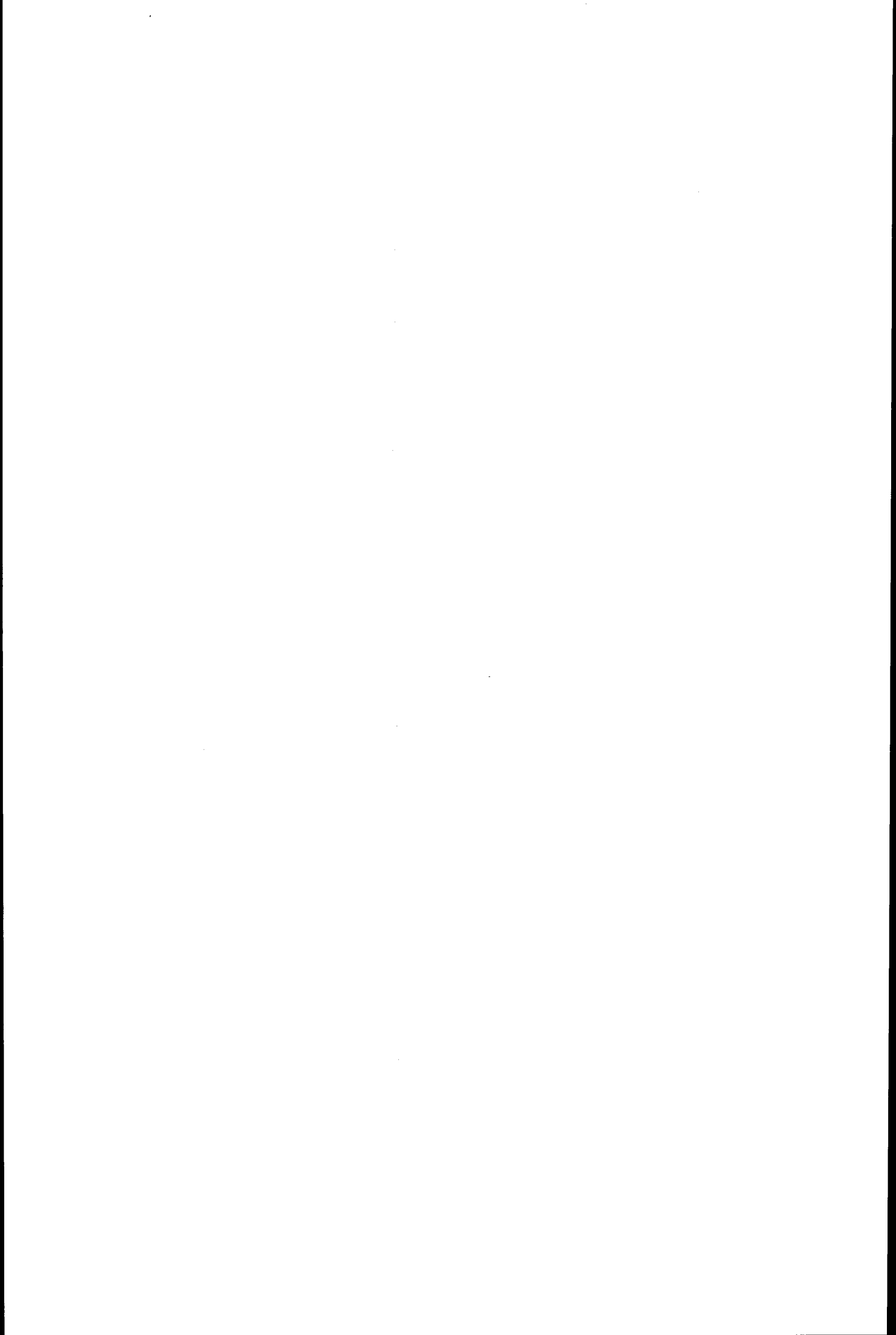
Etter B. Hårdh's inndeling er 3 av type 1-2, 6 av type 3 og 2 av type 5. En kan være av type 1-2 eller 3 og en er defekt. Satt opp i tabell med de ringene B. Hårdh har i sitt materiale gir denne tabellen.

Typer	1-2	3	4	5	6
Norge, hele ringer	1	36	2	2	2
Norge, hele og fragmentariske ringer	4	79	4	7	0
Avhandlingens ringer	3	6	0	2	0

Materialet er i minste laget til å si noe sikkert, men tendensen er klar. Type 3 dominerer som ellers i Norge med mere enn halvparten av de bestembare ringer.

Type 1-2 ligger høyere enn Norge ellers, det samme gjør type 5. Når det gjelder type 5's relativt høye representasjon er den vanskelig å diskutere da det bare er ni i B. Hårdh's materiale. Type 1-2 finnes i Skåne i 18, i Danmark i 26 og på Gotland i 40 eksemplarer. Samlet sett har de ni skattefunnene lignende fordeling med Norge ellers når det gjelder norske lokalproduserte halsringer. Men skattefunnene i nord har et høyere antall enn Norge ellers av halsringer fra andre deler av Skandinavia. Dette åpner for interessante tolkninger om kontakter med disse områdene.

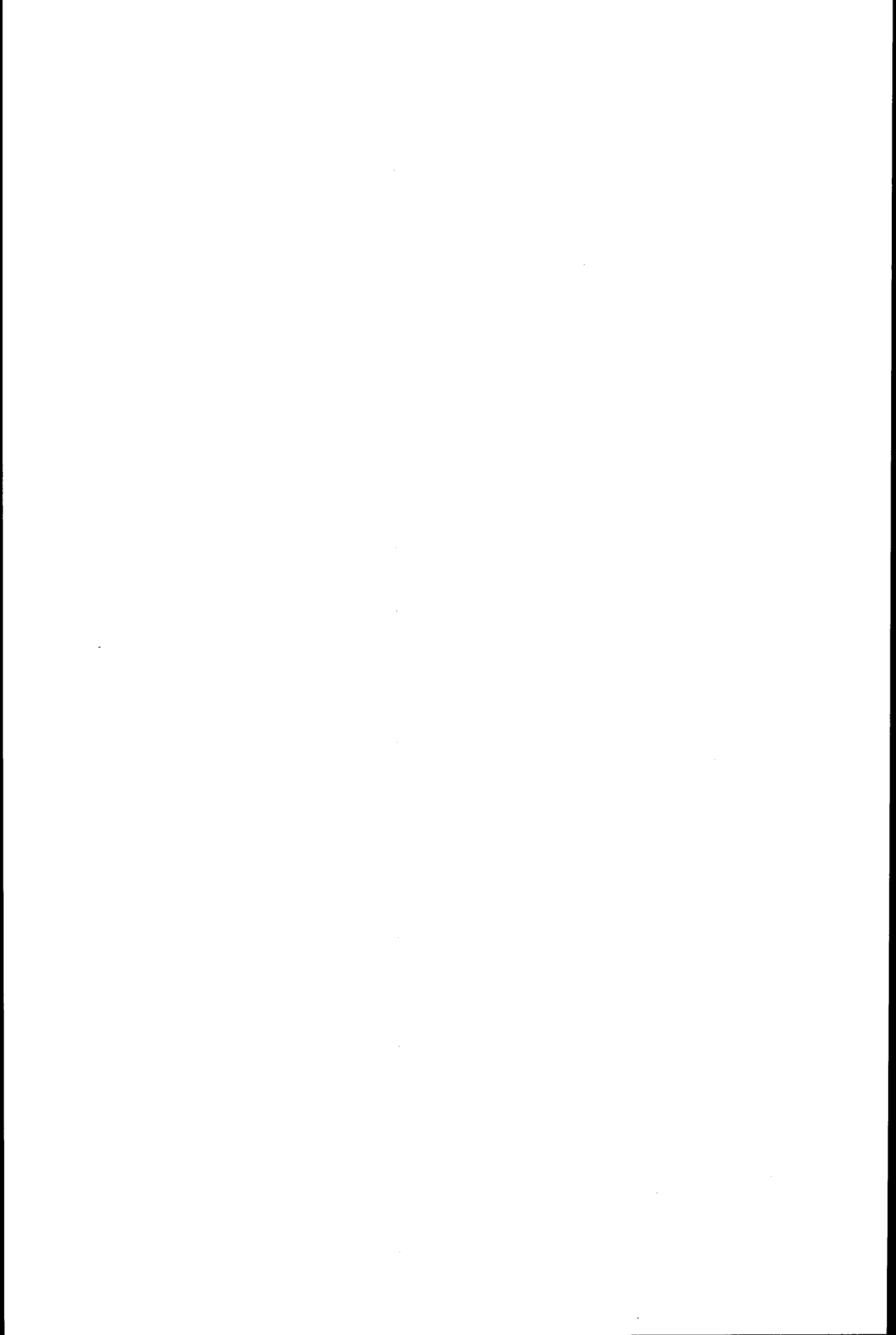
Vi skal så se på de andre gjenstandene i skattefunnene. I funnet fra Neiden er det en armring av sølv som er en variant av M. Stenbergers type Ar 2 (1958 I:96). Hovedtypen ansees som nordisk og opphavet som mye det samme som for halsringene (s. 99 f). Myntene i funnet fra Haukøy er de som er enklest i proveniens. Alle fem er anglo-saxiske, en er slått for Ethelred II i

997-1003, resten for Knut den Store, to ca. 1017-23, en ca. 1023-29 og en ca. 1029-35 (Skaare 1974:383). Alle myntene faller inn i den myntstrømmen som kom inn i Norden i perioden 980-1050 (Grieg 1929:177).

På endeplatene på en av de flettede halsringene fra Botnhamn-funnet finnes en av de fem nordnorske rune-innskriftene. Halsringen er av B. Hårdh's type 1-2 en sjelden type i Norge, men vanlig i Danmark og Skåne og særlig på Gotland. Runeteksten lyder: "Vi fór avsted, drengene, for å vitje Frisland, og krigsbytte vi (mellom oss) skiftet". Skrift og språk dateres til første halvdel av 1000-tallet og det antydes at runeristeren var svensk (Olsen og Liestøl 1960:124-40). Uten å gå nærmere inn på ristningens karakter kan man si at den viser forbindelse mellom Nord-Norge og området sør-vest for Norden.

I funnene fra Botnhamn, Eidet og Flatvollen er det noen hengesmykker med kjede eller deler av kjedet bevart. Vedhengene er øksebladformet eller korsformet med ornamentikk i tempelteknikk og driving. Parallellt til disse finner vi i skattefunn fra Finland (Kivikoski 1964:287 ff). De øksebladformede vedheng finnes bl.a. i tre skattefunn fra Østerbotten i Finland (Serning 1956:60). Typen finnes også i Russland, Estland og i svenske samiske offerplassfunn. T. Sjøvold (1974:225) antyder følgende provenienser: Karelen, Novgorod, Ingermanland eller det sørøstlige Ladogaområdet.

De korsformede hengeblikks utbredelse faller sammen med de øksebladformede (Serning 1956:55-56, Aspelin 1877: fig. 1121, Kivikoski 1951:Taf 151:1163). T. Sjøvold (1974:331) sier at

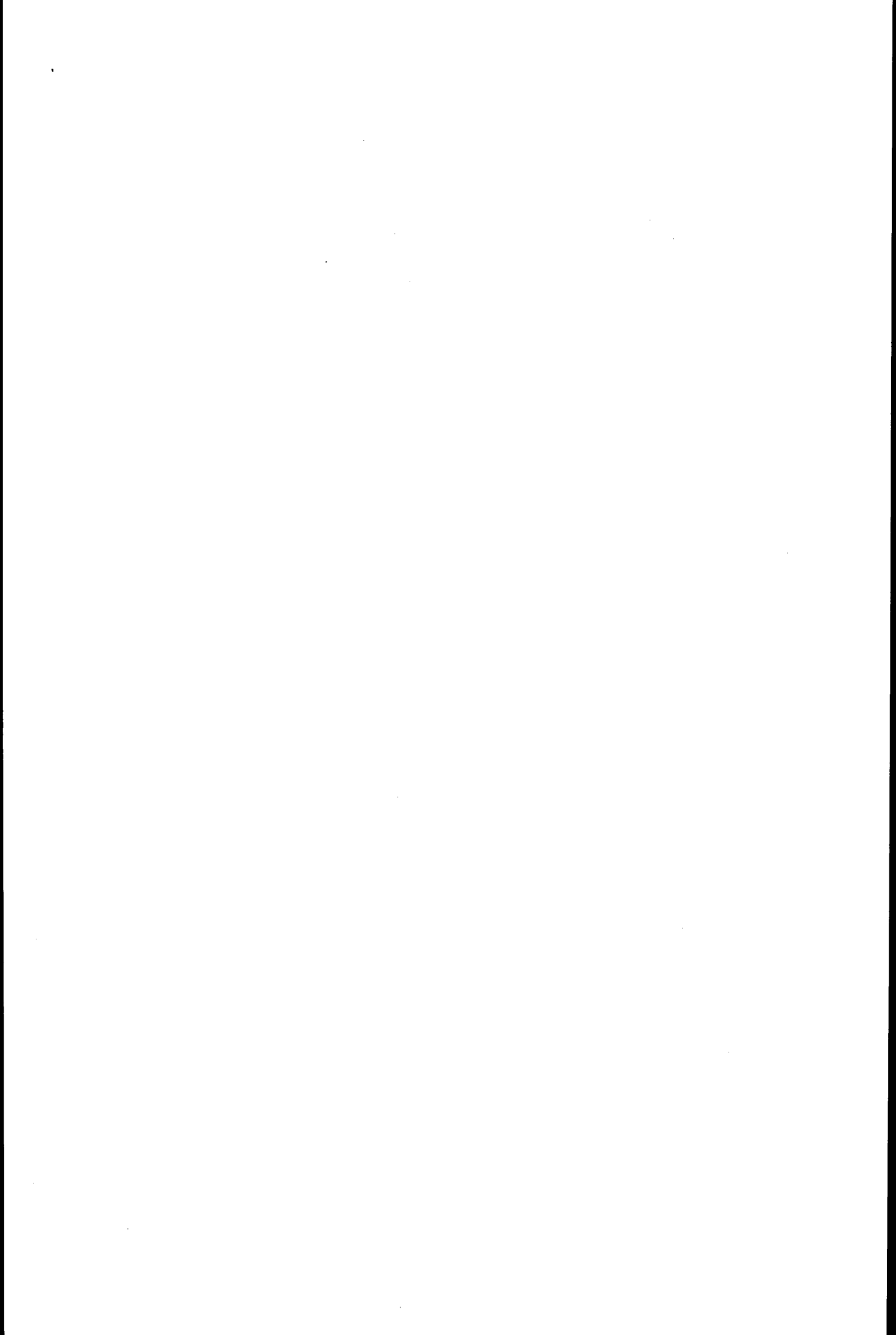
"the fact that their distribution to some extent coincides with that of the axe-shaped pendants may at any rate indicate a common place of origin."

Kristusfigurer finnes det to av i Haukøyfunnet og en av i Botnhamnfunnet, i alle tilfellene som deler av hengesmykker. Figuren fra Botnhamn har en paralell i Finland (Kivikoski 1939:fig. XXXII 1). Figurene i Haukøyfunnet mener I. Serning (1956:51-52) er av nordisk produksjon og antagelig etter britisk påvirkning.

I Flatvollen-funnet er det en skjoldbuleformet spenne. Ifølge T. Sjøvold (1974:211) finnes denne typen i Sverige og Finland, den er antagelig produsert i det siste landet. I. Serning (1956:19-20) sier at formen har vært populær hos samene.

Haukøyfunnet inneholder to halvmåneformede øreringer som de tidligere nevnte myntene hang i. Samme type øreringer finnes fra et karelsk skattefunn (Kivikoski 1951:Taf 127, 1016, 33). Typen er karakteristisk for finske stammer på russisk område (Sjøvold 1974:330) og finnes også i samiske offerplassfunn (Serning 1956:70-71). T. Sjøvold (1974:226) mener at de viser en markert

"easterly intrusion in our Iron Age material".

Igjen står en sølvfingerring fra Haukøyfunnet, men den har vi så få opplysninger om at den ikke kan diskuteres nærmere. Sølvbarrene fra Flatvollen-funnet er av en vanlig type og kan ikke gi spesielle proveniens opplysninger.

Tilbake står det kronologisk problematiske Brattholmen-funnet. Det er diskutert ovenfor, og er også problematisk når det gjelder proveniens. Den snodde sølvringen er en vanlig form i nordisk vikingtid. Den flate gullringen peker mot områder øst for Norden. Proveniensen til de fem gullringene, antagelig betalingsgull, er det vanskelig å si noe om.

Ser vi samlet på de ni skattefunnene kan vi for det første si at de faller naturlig inn i vikingtidens skattefunn i Norge og Norden. Dernest er de karakterisert av at de inneholder gjenstander og elementer som peker mot flere forskjellige områder. Foruten Norge og Norden er Karelen, Baltikum, Russland, Frisland og de Britiske øyer representert. De ni skattefunnene viser et møte og en sammensetning av tre forskjellige hovedimpulser, en norsk/nordisk, en østlig og en vestlig.

Dette innebærer at materialet kan gi viktig informasjon om kommunikasjon, handel og kulturkontakt. I tillegg kan skattefunnene trekkes inn i etnisitetsdebatten.

4.2.5. Analyse av materialet

4.2.5.1. Analyse av materialet fra Nord-Troms og Finnmark

Det samlede materialet fra undersøkelsesområdet er 64 gravfunn, 28 løsfunn og 9 skattefunn. Av løsfunnene

er det fire gjenstander som er av type som ikke finnes i gravfunnene. Det er F 29, et kleberkar, F 30, en fragmentarisk sølvmynt og F 47 og F 75, som er to like dyrefigurer av bronse, (Fig. 10) og F 94 en lign. bronsefigur.

Gravmaterialet analyseres ut fra tre hovedelement: gravformen, likbehandlingen og gravgavene.

Målet er å få klarhet i om det i materialet er et sammenfall av elementene som kan peke mot forskjellig gravskikk med ulik geografisk fordeling.

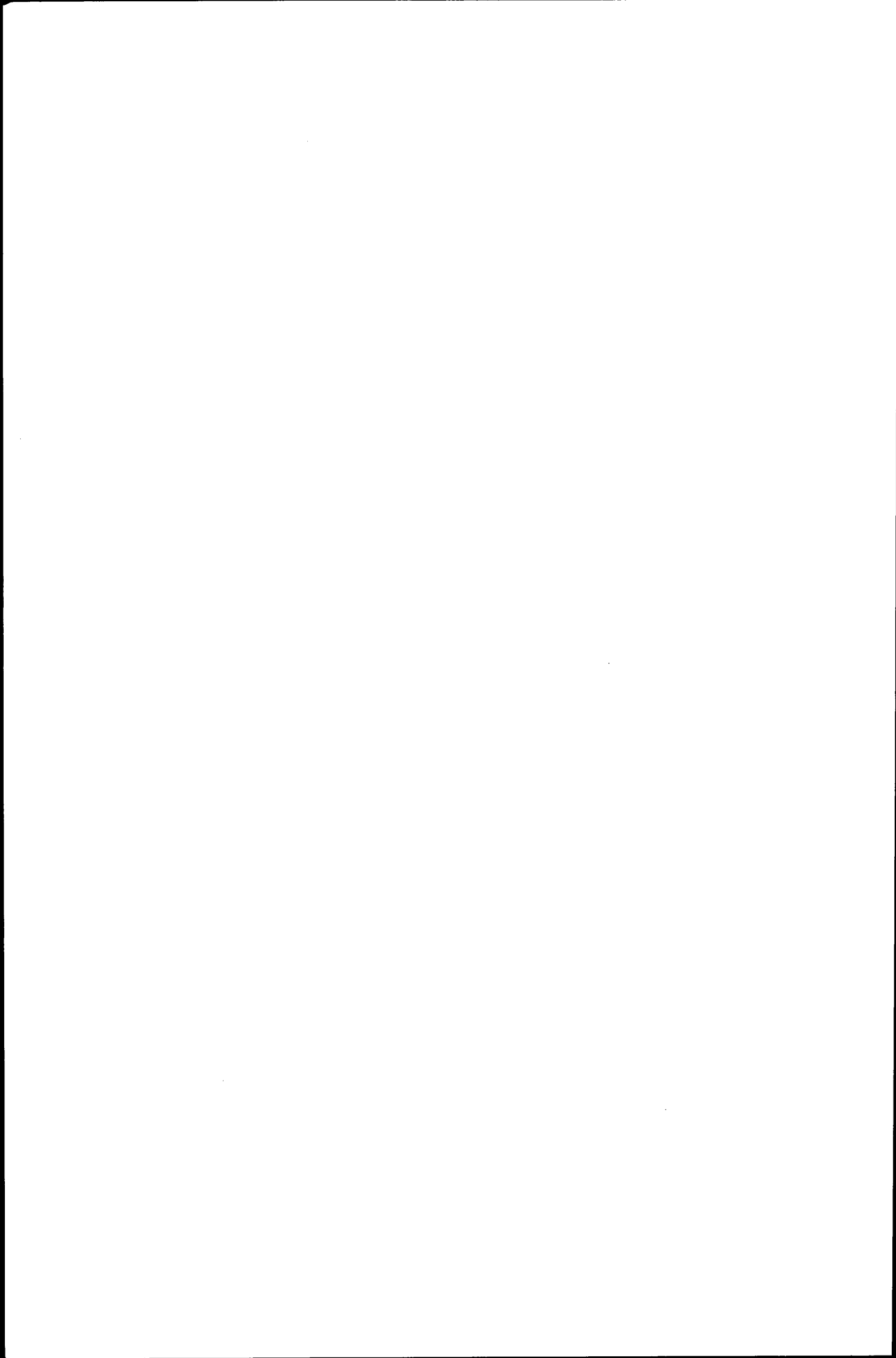
Analysen ga som resultat tre hovedgravskikker. De er her gitt følgende nøytrale betegnelser, den "runde", den "trekantede" og den "firkantede" type. Symbolene for gravfunn av disse typer er på funnskjema, kart og diagram henholdsvis lukkede og åpne rundinger, trekanter og firkanter. (Fig. 5 og Appendix A og B).

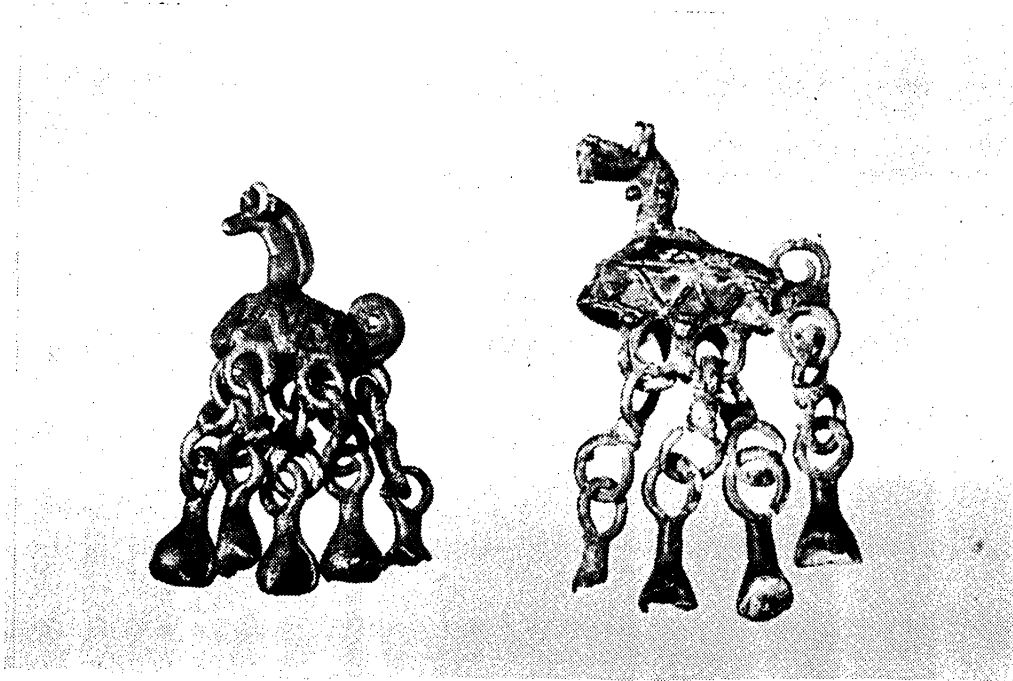
Den "runde" gravskikken har følgende karakteristika:

Gravform: haug, røys eller flatmark. Det forekommer trerester og jernnagler som kan indikere kiste. Steinheller som del av kammer og/eller til dekking av graven er også kjent.

Likbehandling: Skjelett.

Gravgaver: Hund. Av jern: øks, sverd, spydspiss, pilespiss, kniv, holkøks, skjoldbule, sigd, saks, hammer, tang, bor, meisel, saumlo, ambolt, nagle, stang m/kroker, krok, barre, kar m/hank, og fragmenter. Av bronse: plate, nøkkel, ringnål, oval spenne, kjede. Av bein: vevsverd, "kjøttkniv", kam og hvalbeinsplate.

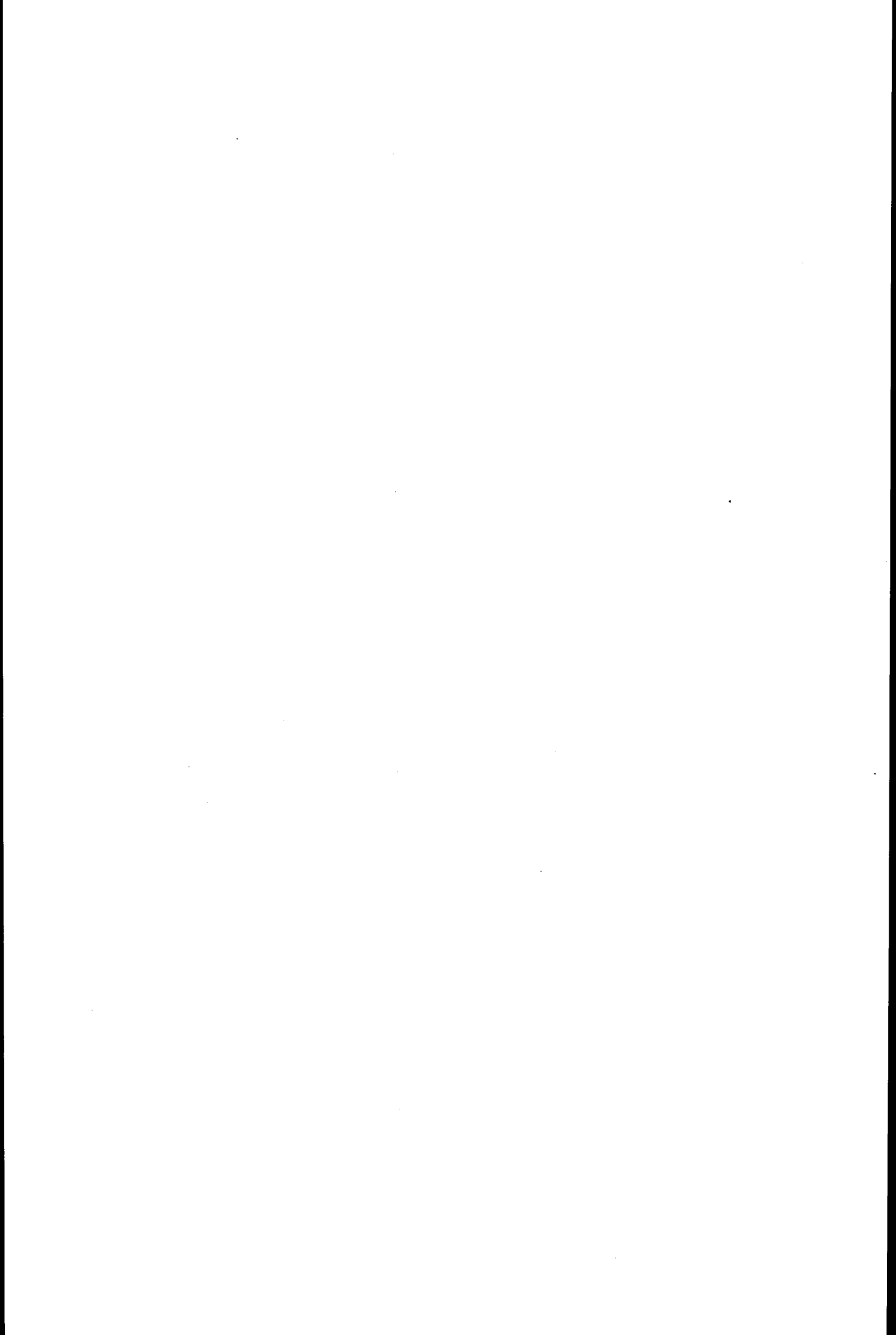

a (ca 6/7)

b (ca 7/8)

Fig 10

Ellers spinnehjul av kleber, hein, perler, dyretann, bjørnetann og tre.

Antallet graver av "rund" type er 22. (Fig. 11, 12 og 13).

Den "trekantede" gravskikken har følgende karakteristika:

Gravform: I ur eller under eller ved stor stein eller i grotte. Enkel konstruksjon fra kun en åpning mellom steiner til jevnet bunn og kant- og dekkheller.

Likbehandling: Skjelett. (Ofte helt eller delvis fjernet p.gr.a. åpen konstruksjon).

Gravgaver: Av jern: kniv og fragmenter. Av sølv: fingerring og ringspenne. Pilespiss av bein og knivskaft av horn. Av bronse: kors, kjede, blikk, forsiret plate, tøy m/bronsegjenstander, spiralfingerring, ringspenne, kjedesamler, dobbelring, ring for tre remmer, flat ring, rund spenne og beltesmykke. Ellers never, pimpstein, en messinggjenstand og en "brakteat" av sølv og forgylt.

Antallet graver av "trekantet" type er 25. (Fig. 14, 15, 16 og 17).

Den "firkantede" gravskikken har følgende karakteristika:

Gravform: På bakken med steinramme, under røys og ligger i rekker. Spor av "gravhus" i tre er funnet.

Likbehandling: Brent.

Gravgaver: Av jern: spydspiss, nitplate og fragment.

Av bronse: kjedesamler, blikk, økseformet blikk og spiral. Ellers kvartsittskraper,

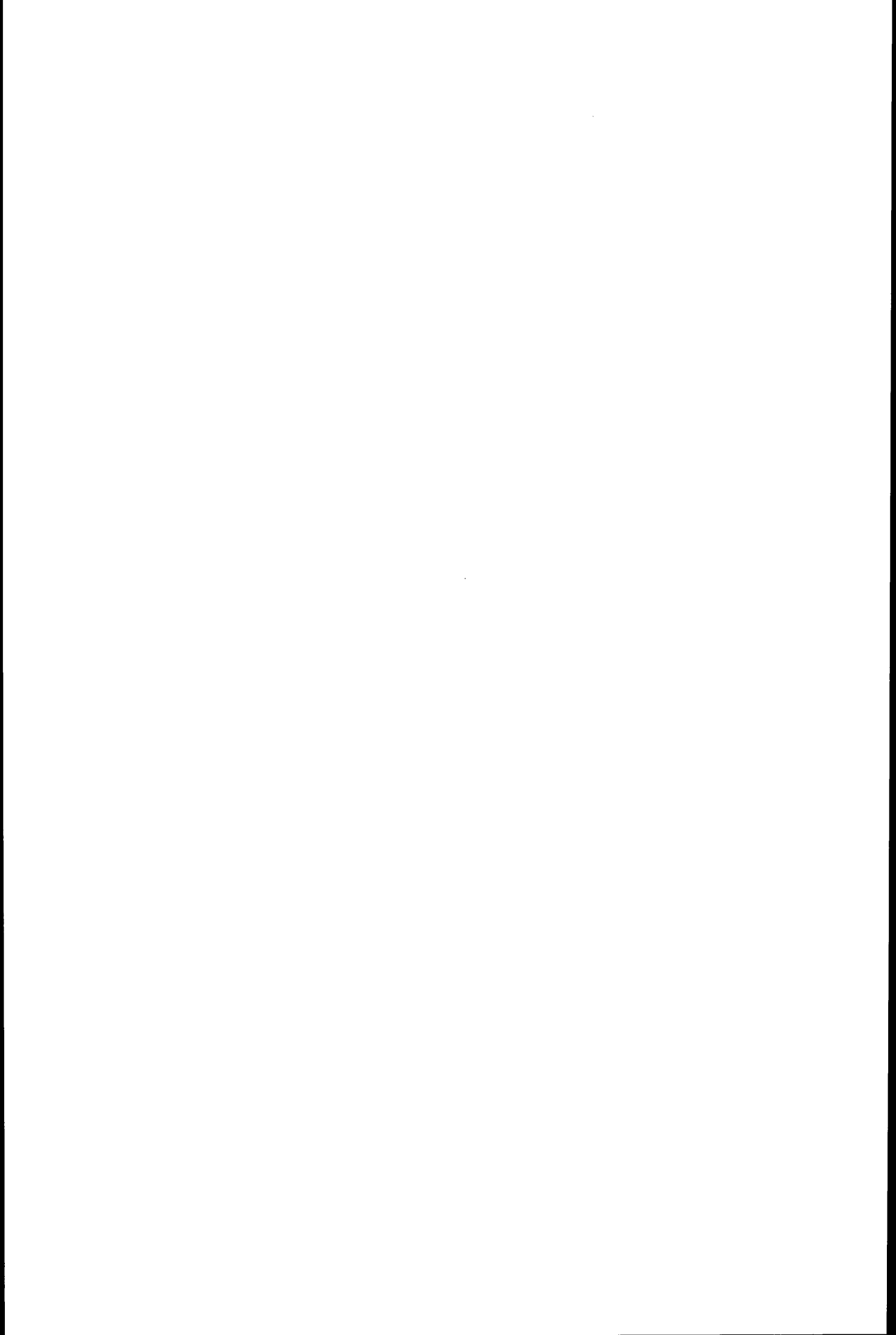

Fig 11 (1/2)

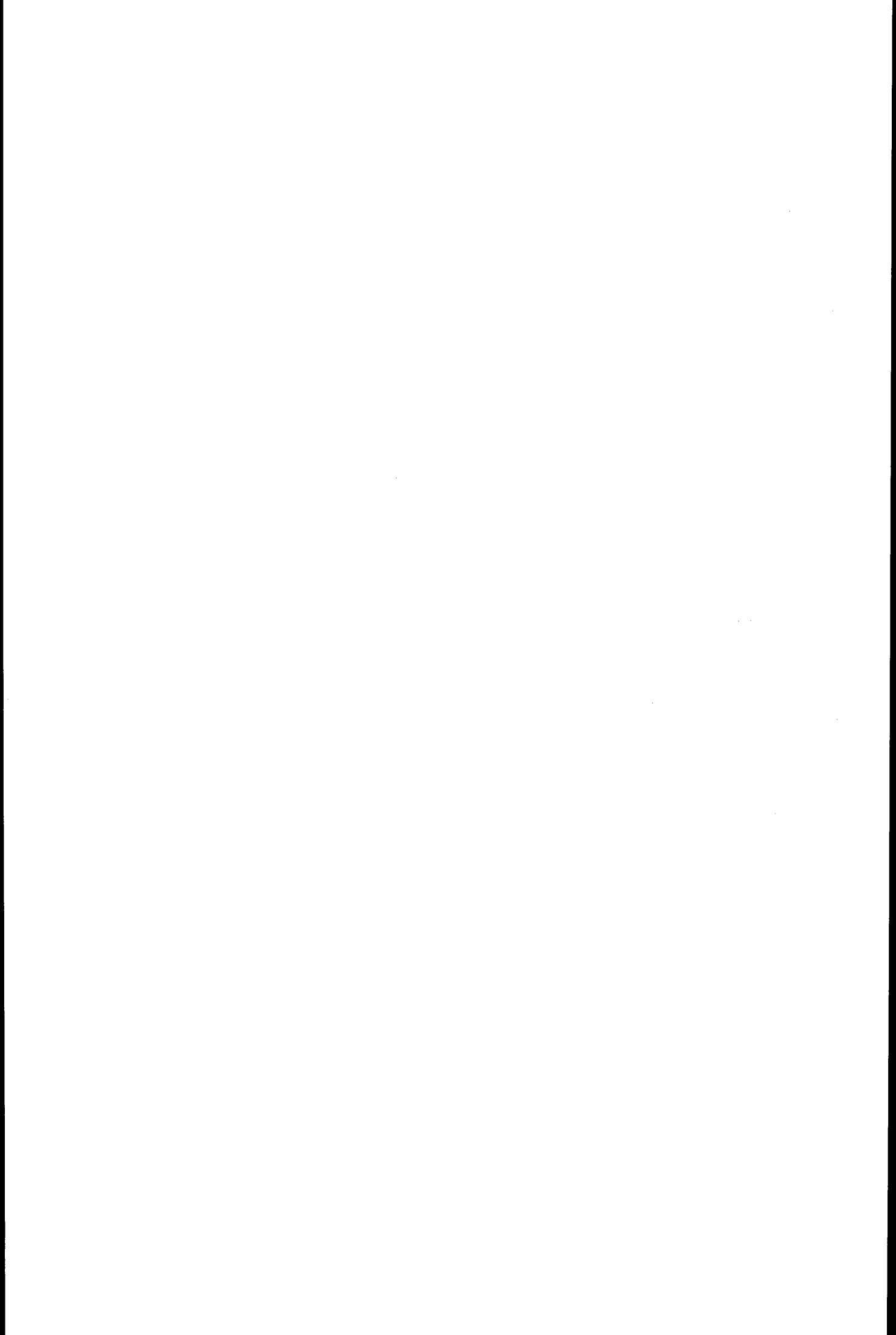
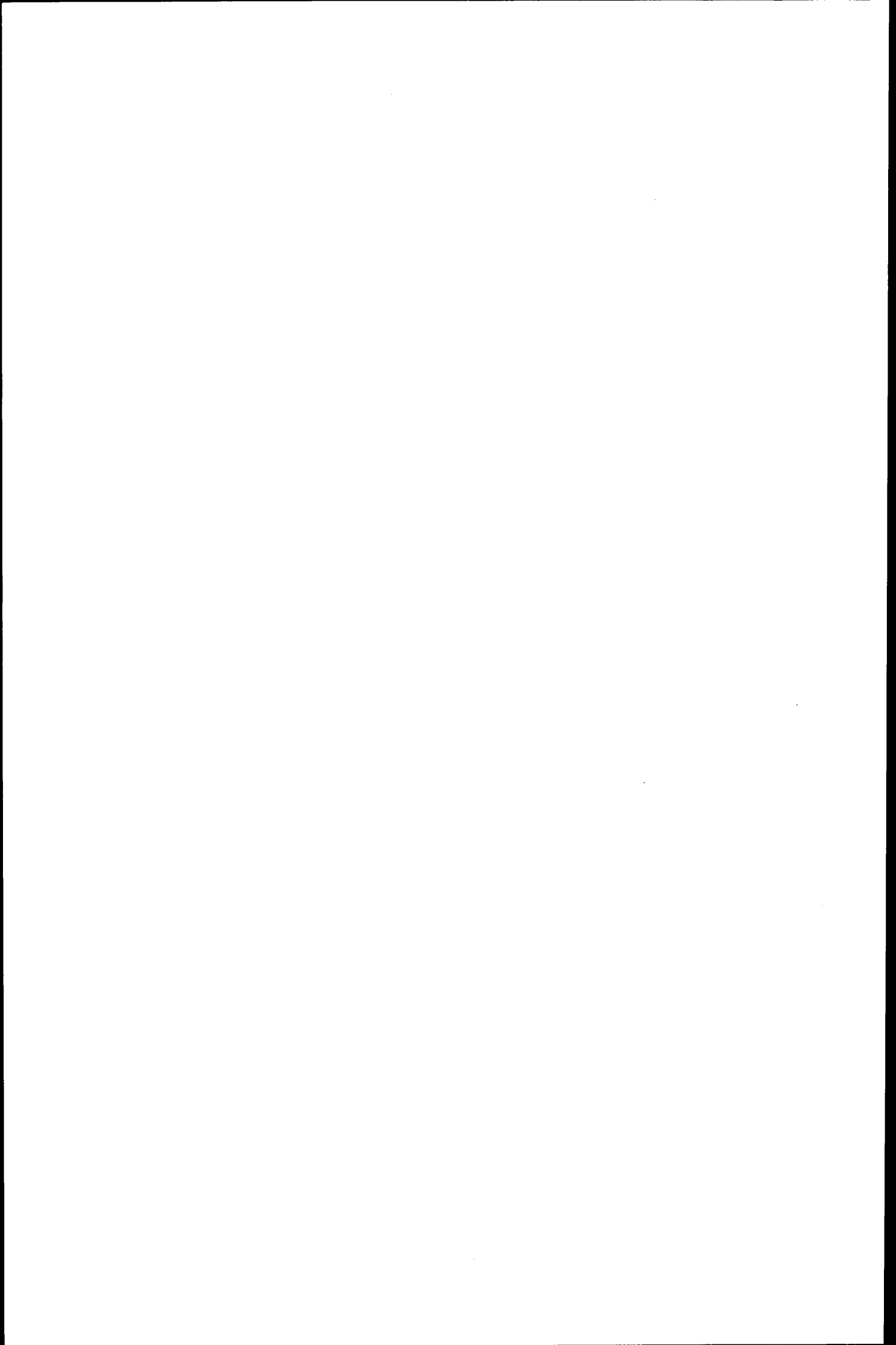

Fig 12 (ca 1/4)

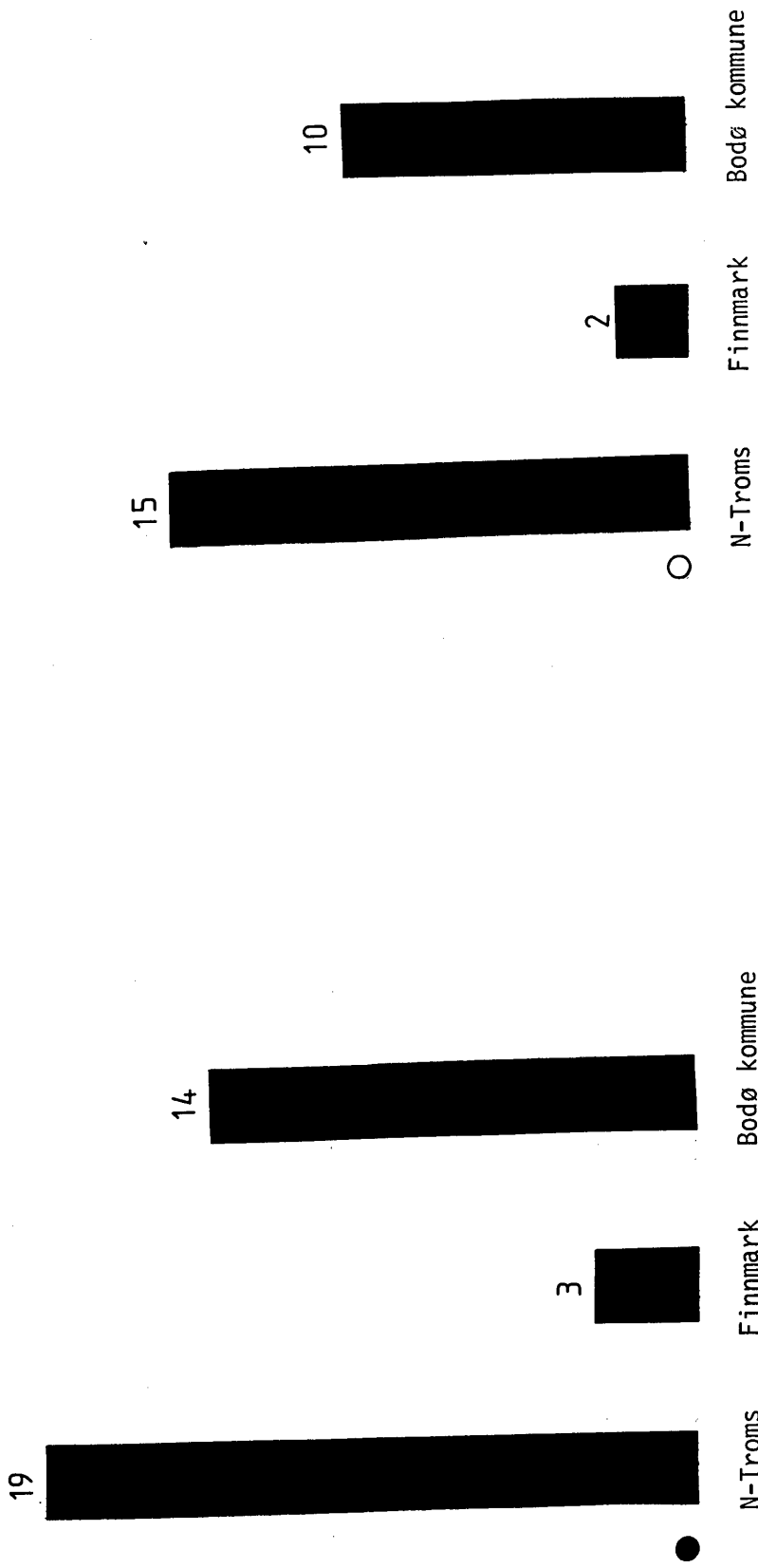
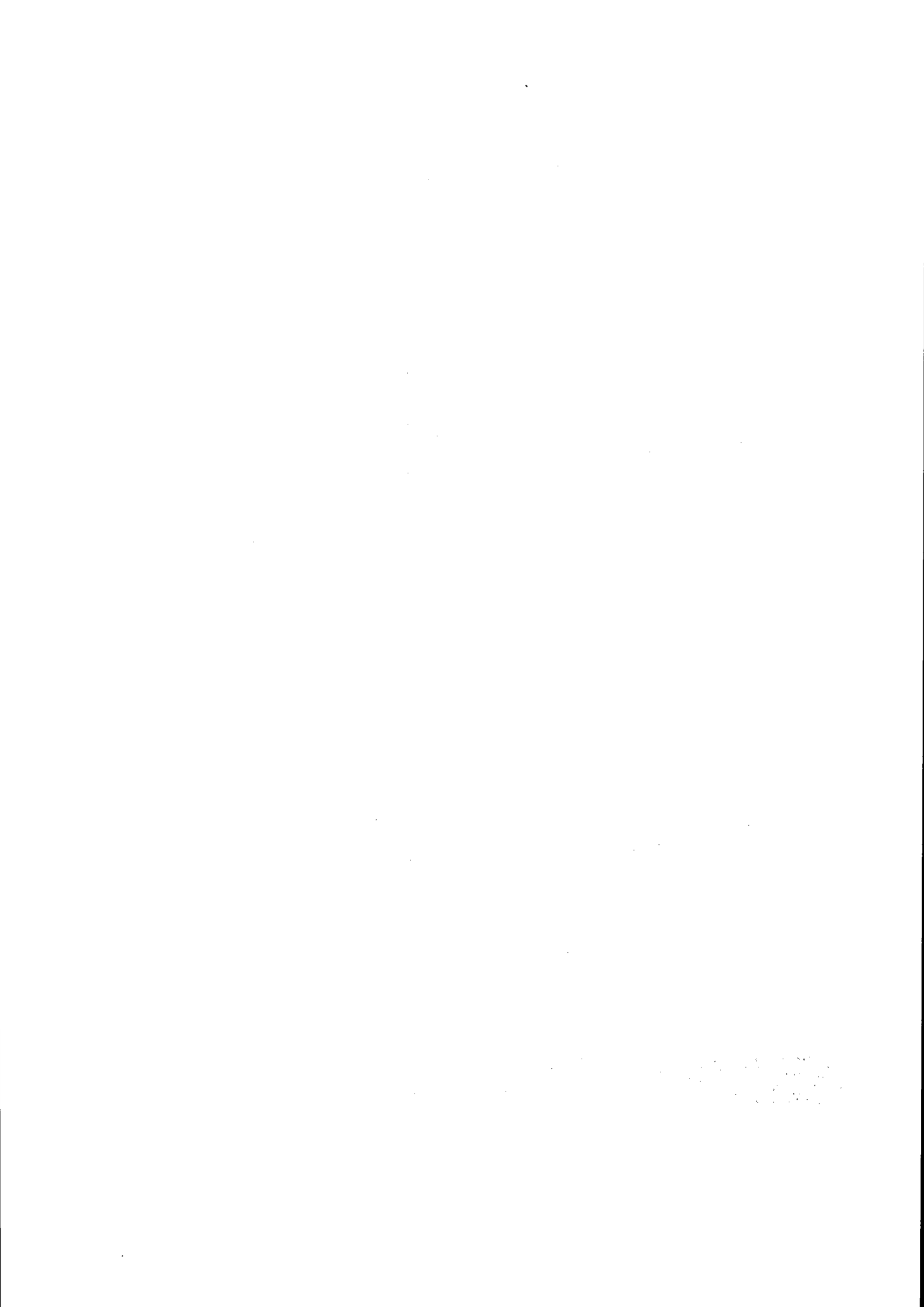

Fig 13

Søylediagram over graver ● og løsfunn ○ av den "runde" type. Tallene angir antall funn.

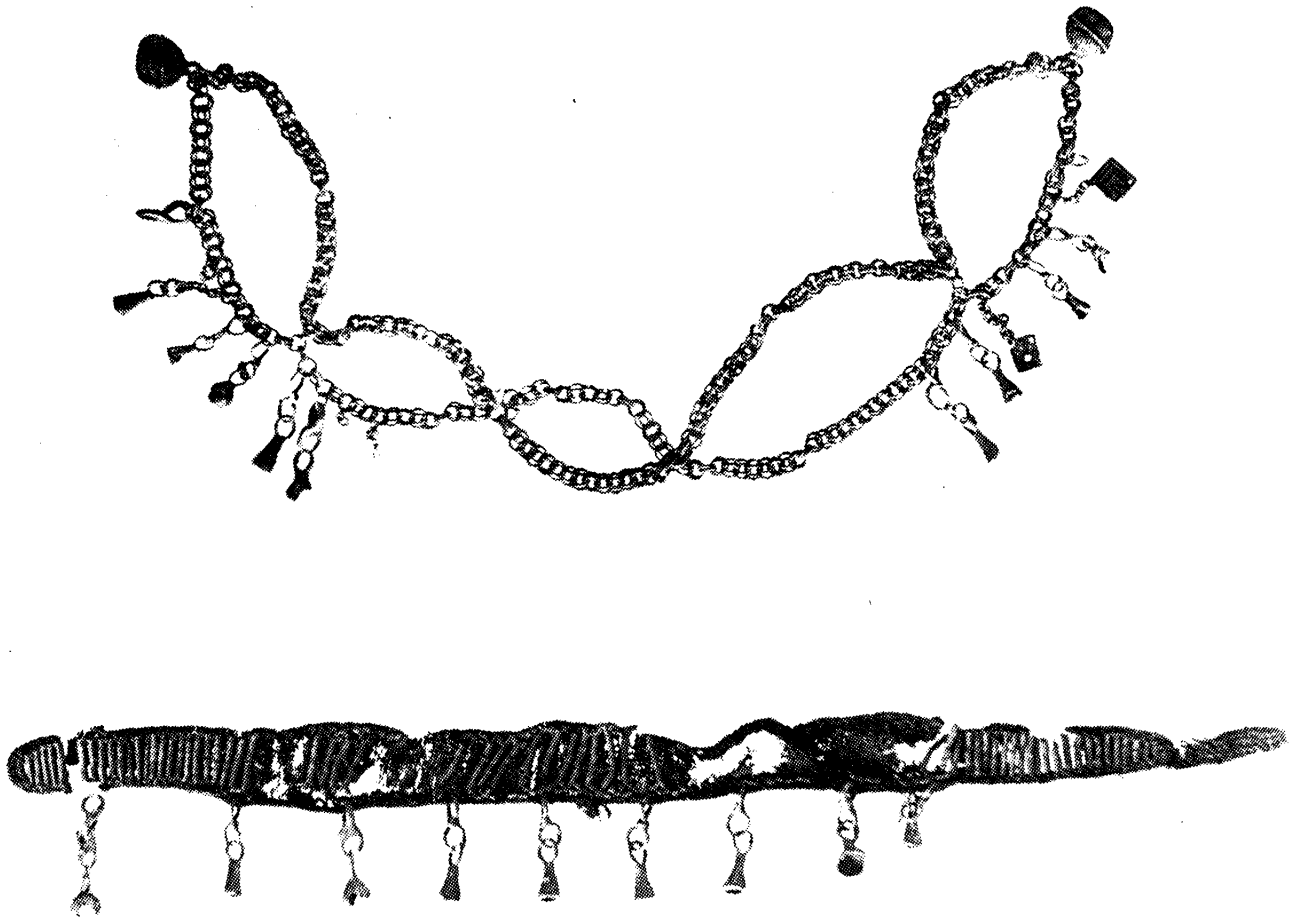
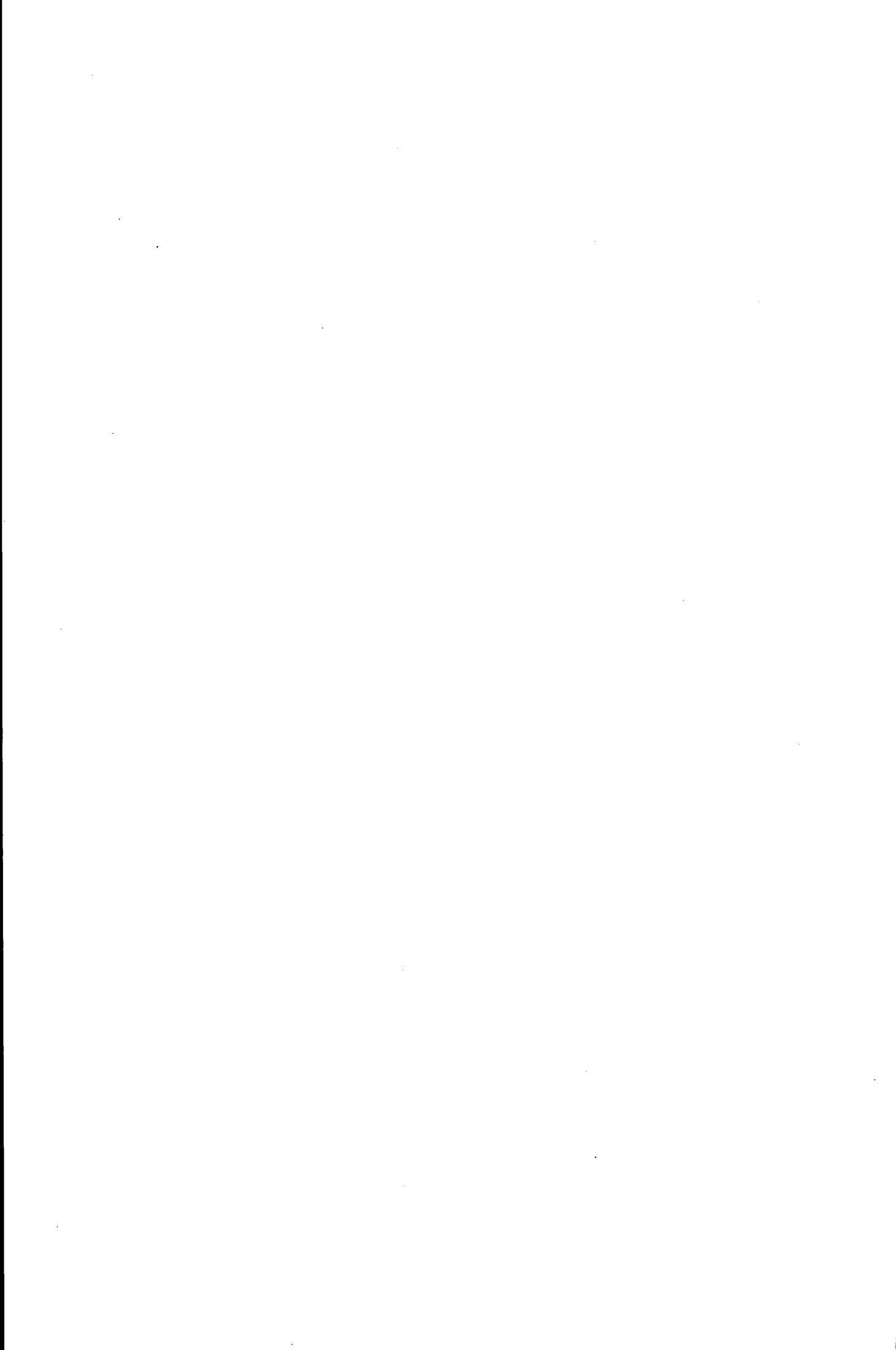

Fig 14 (ca 1/3)

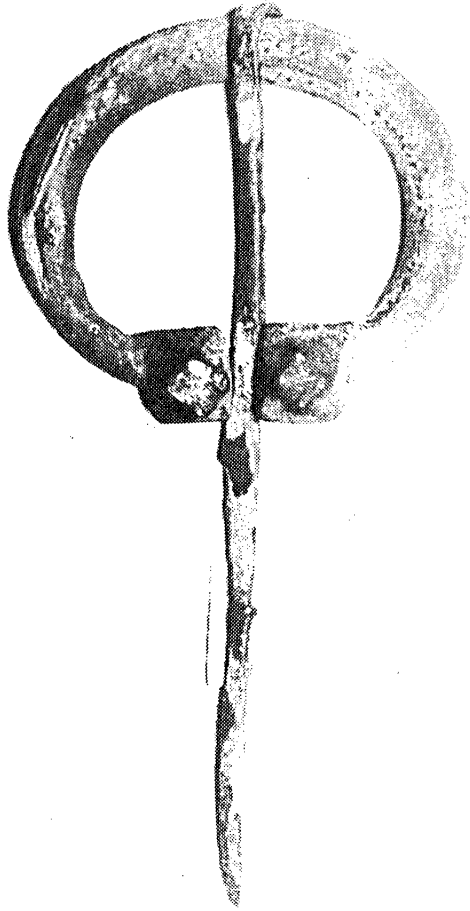
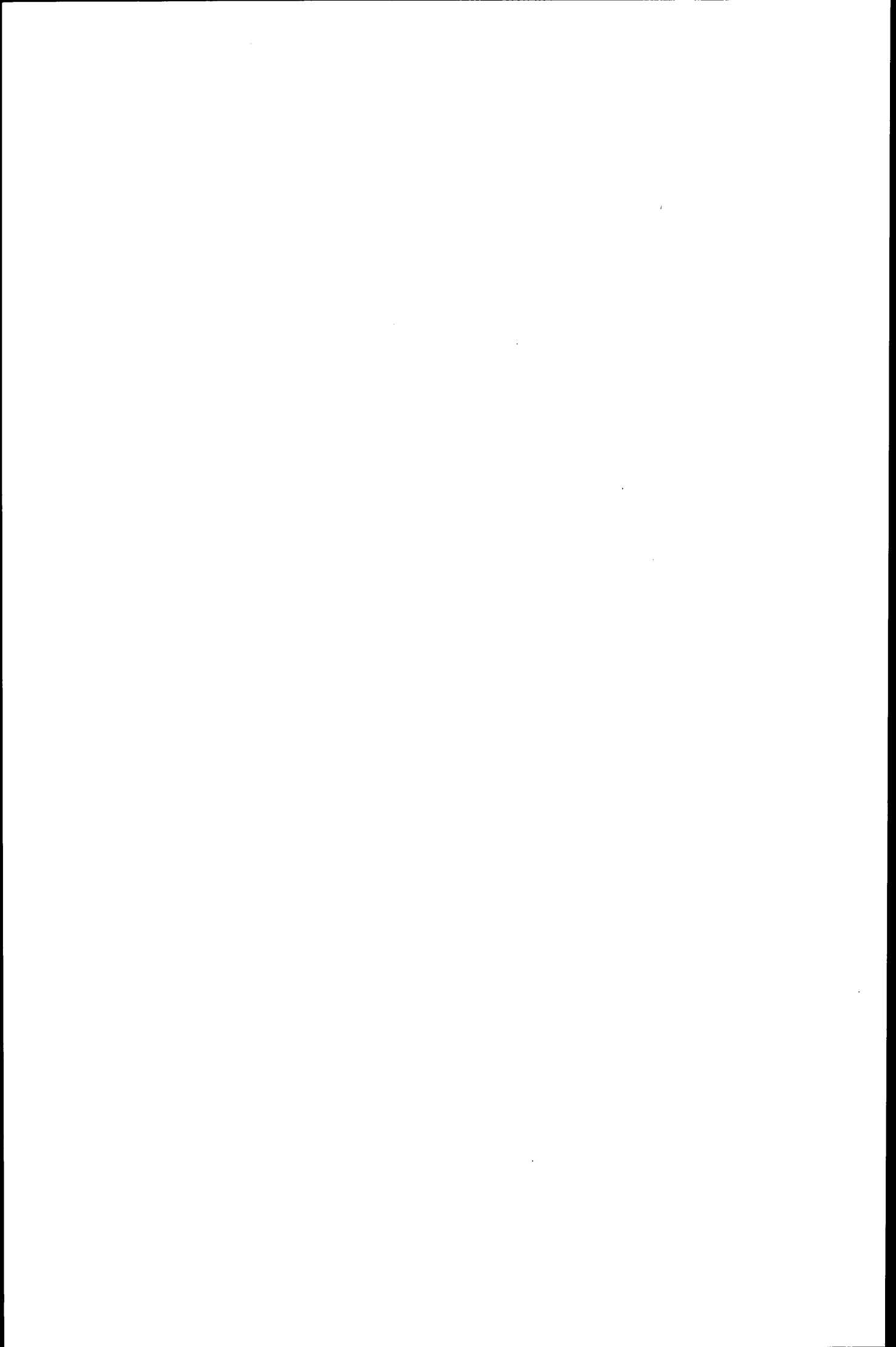
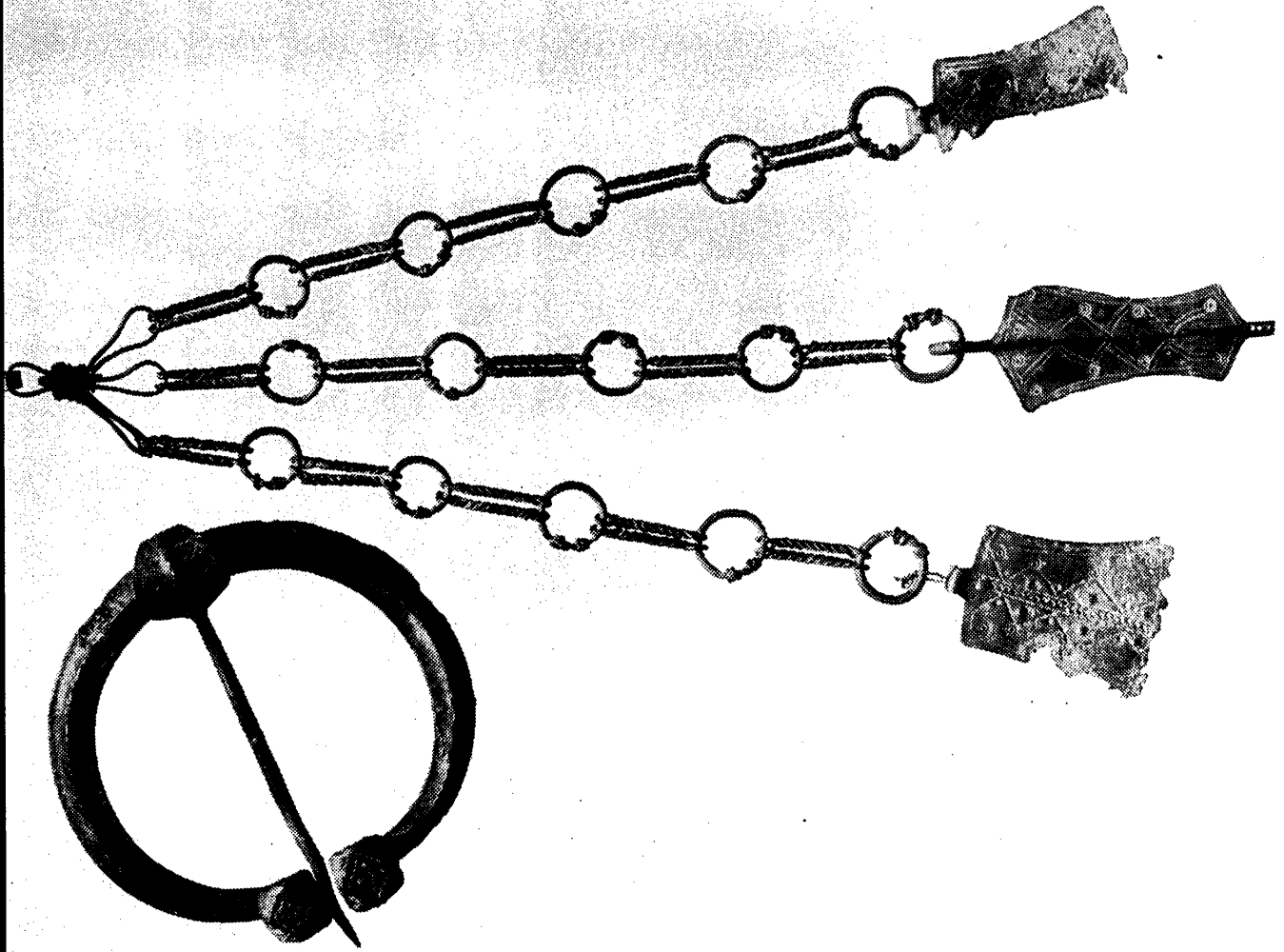
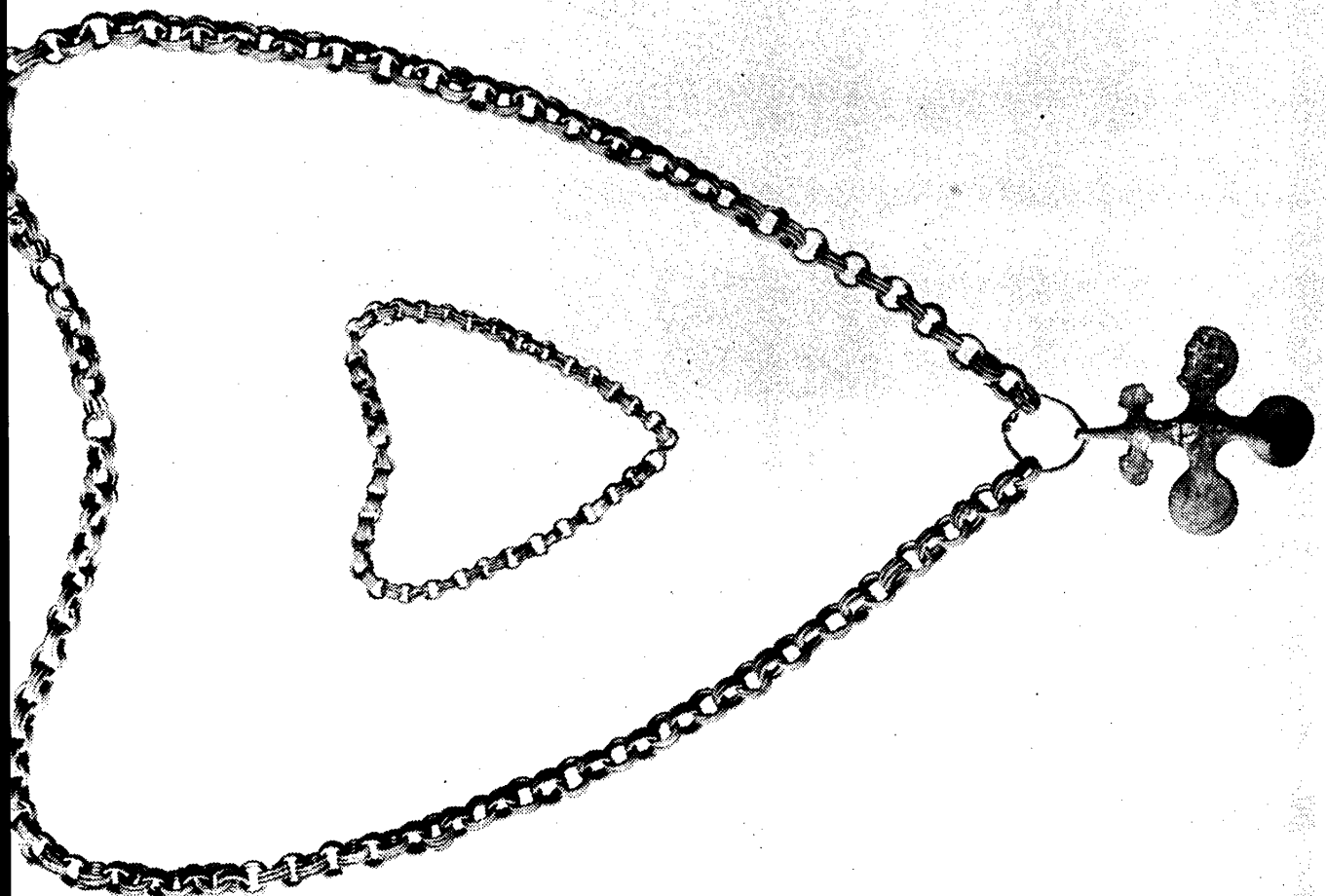

Fig 15 (litt over 1/1)

(4/5)

(1/2)

Fig 16

The first part of the document discusses the importance of maintaining accurate records of all transactions. It emphasizes that every entry, no matter how small, should be recorded to ensure the integrity of the financial data. This includes not only sales and purchases but also expenses and income.

The second part of the document provides a detailed breakdown of the company's revenue for the quarter. It shows a steady increase in sales over the period, which is attributed to a combination of factors, including increased marketing efforts and a strong product offering.

The third part of the document addresses the company's expenses. It highlights that while there has been a significant increase in operating costs, this has been largely due to the expansion of the production facility and the hiring of additional staff.

The fourth part of the document discusses the company's overall financial performance. It notes that despite the increase in expenses, the company has managed to maintain a healthy profit margin, which is a testament to its efficient operations and strong market position.

The fifth part of the document provides a summary of the company's financial goals for the next quarter. It outlines a plan to further optimize the production process and to explore new market opportunities to drive growth.

The sixth part of the document discusses the company's compliance with relevant regulations. It states that the company is fully up-to-date on all tax and reporting requirements and is committed to maintaining the highest standards of transparency and accountability.

The seventh part of the document provides a final summary of the key findings and recommendations. It reiterates the importance of continued investment in research and development and the need to stay agile in a rapidly changing market.

The eighth part of the document discusses the company's future outlook. It expresses confidence in the company's long-term growth prospects and its ability to overcome any challenges that may arise.

The ninth part of the document provides a list of the company's key stakeholders and their contact information. This includes the board of directors, senior management, and major investors.

The tenth part of the document provides a list of the company's key products and services. It includes a brief description of each offering and its market position.

The eleventh part of the document provides a list of the company's key financial ratios and metrics. This includes the profit margin, return on investment, and other indicators of financial health.

The twelfth part of the document provides a list of the company's key risks and opportunities. It identifies the major challenges the company faces and the potential for growth in the market.

The thirteenth part of the document provides a list of the company's key achievements and milestones. It highlights the company's success in launching new products, expanding its market reach, and achieving financial targets.

The fourteenth part of the document provides a list of the company's key partners and suppliers. It includes a brief description of each relationship and its importance to the company's operations.

The fifteenth part of the document provides a list of the company's key competitors. It identifies the major players in the market and the company's competitive advantage.

The sixteenth part of the document provides a list of the company's key customers. It identifies the major clients and the company's relationship with them.

The seventeenth part of the document provides a list of the company's key employees. It includes a brief description of each role and the company's commitment to its workforce.

The eighteenth part of the document provides a list of the company's key assets and liabilities. It includes a brief description of each item and its value to the company.

The nineteenth part of the document provides a list of the company's key risks and opportunities. It identifies the major challenges the company faces and the potential for growth in the market.

The twentieth part of the document provides a list of the company's key achievements and milestones. It highlights the company's success in launching new products, expanding its market reach, and achieving financial targets.

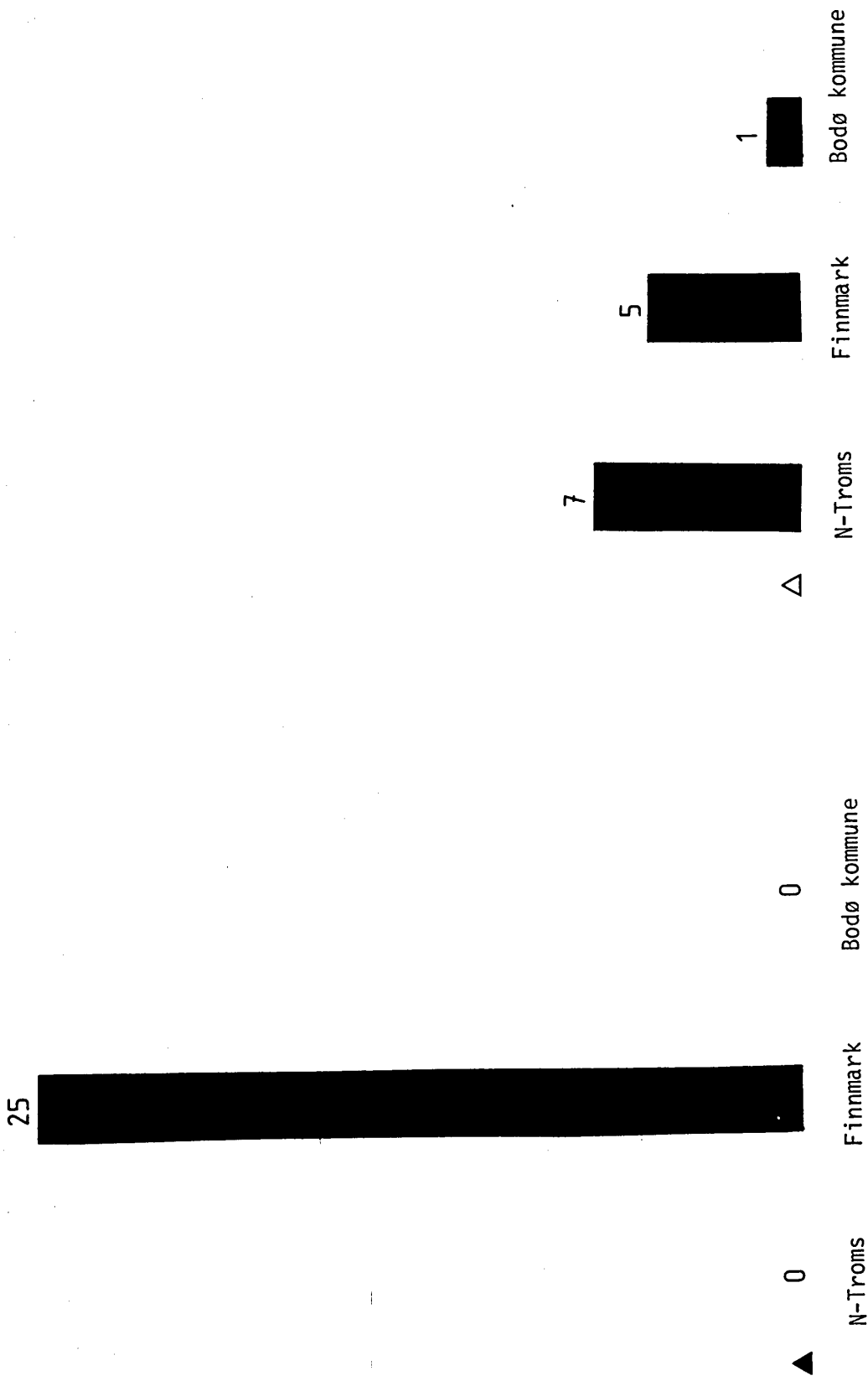

Fig 17

Søylediagram over graver ▲ og løsfunn △ av den "trekantede" type. Tallene angir antall funn.

...the ... of ...

...the ... of ...

...the ... of ...

...the ... of ...

...the ... of ...

...the ... of ...

...the ... of ...

...the ... of ...

...the ... of ...

beinfragmenter og nål av bein, trekull.

To graver, F 51 og F 52 har den karakteristiske gravformen, men ingen gravgaver slik alle andre graver har. De er allikevel med p.gr.a. gravenes plassering i gravfelt og fordi de har C-14 dateringer som plasserer dem innen den perioden som behandles.

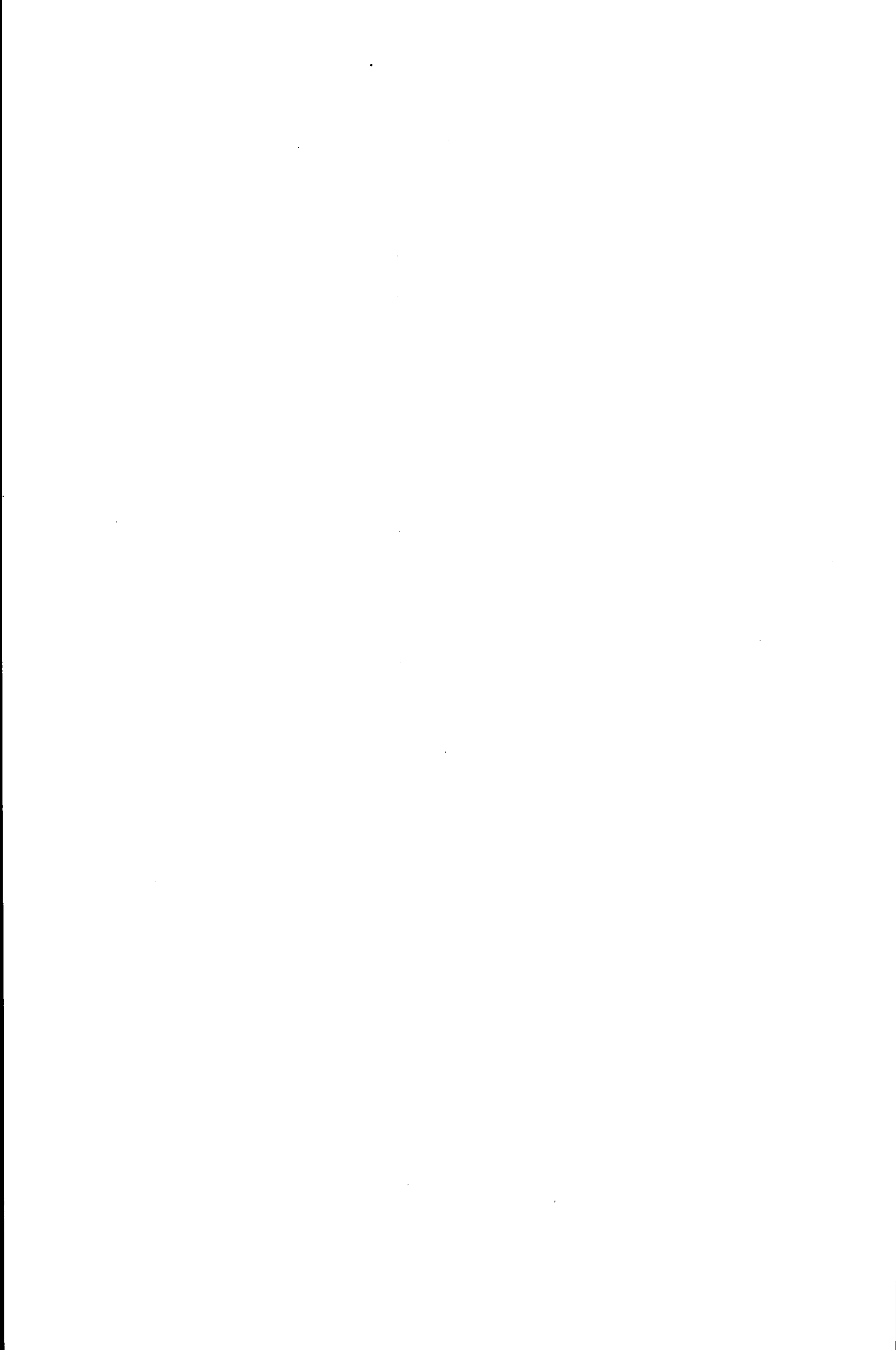
Antallet graver av "firkantet" type er 9. (Fig. 18).

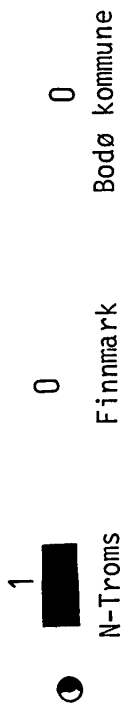
Analysen ga åtte gravfunn av blandet karakter (Fig. 18). Disse har elementer fra forskjellige gravskikktyper og/eller gjenstander fra mer enn en gruppe.

F 32 er et gravfunn av "rund" type med et fremmed innslag. Gravformen er flatmarksgrav, likbehandlingen skjelett og gravgavene av "rund" type med ett unntak. Det er et forgylt bronsebeslag som er fra England og av sen saxisk type. (Sjøvold 1946 og Bruce-Mitford 1956).

Dette er en av to slike gjenstander i avhandlingens materiale. Den andre er i F 11, det neste blandingsfunnet. Gravfunnet F 32 må sies å høre til den "runde" gravskikken. Hovedelementene hører til der.

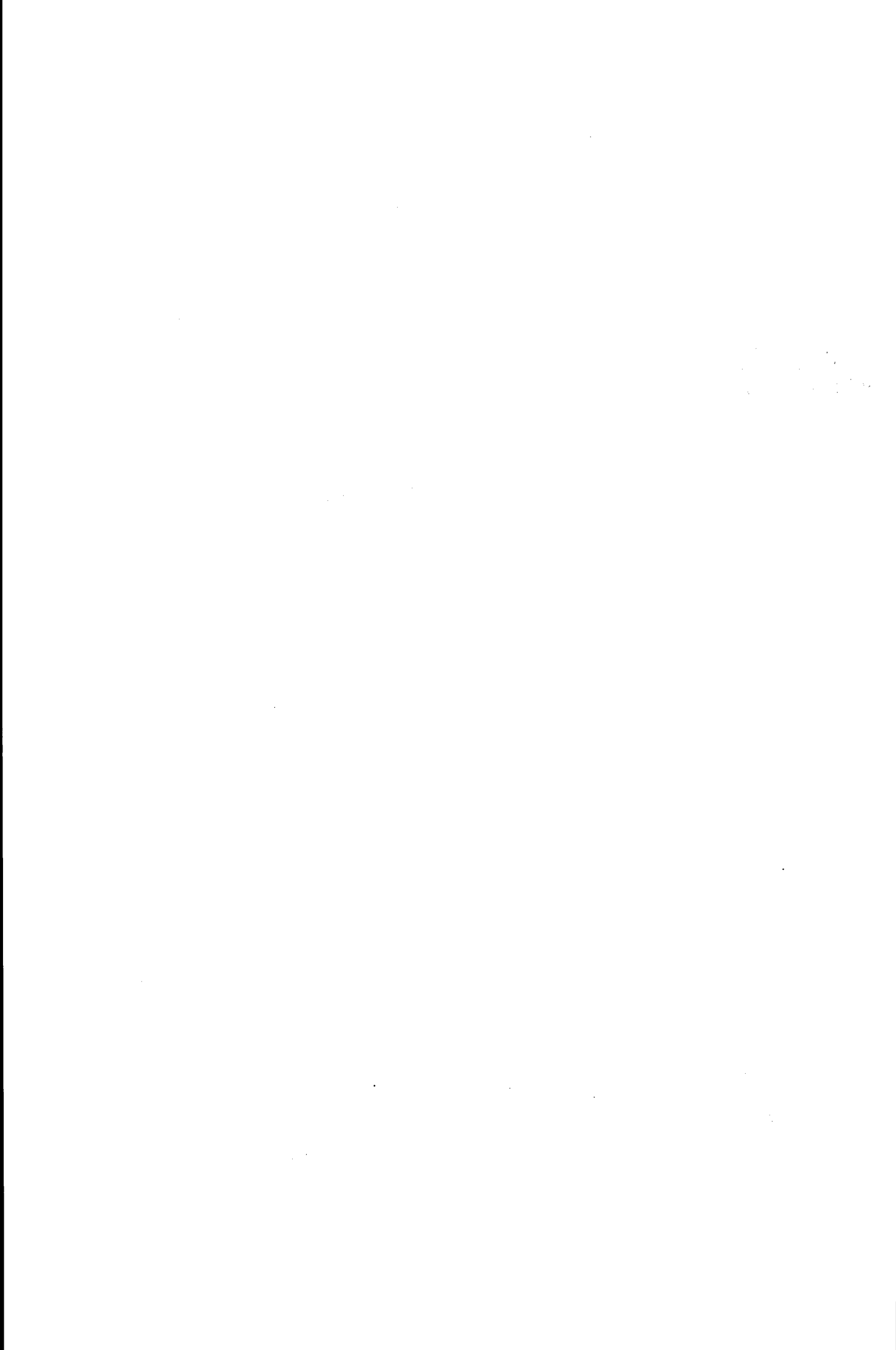
F 11 er et gravfunn hvor tre ulike elementer er tilstede. Gravformen: flatmarksgrav og likbehandlingen: skjelett peker mot "rund" type. Gravgavene peker delvis mot "rund" type med perler, saks, sigd, jernringer, hein og spinnehjul. Mot "trekantet" type peker bronsebjeller, to hengesmykker av bronse og muligens et beinhåndtak. Og til slutt den fremmede gjenstanden, et hengesmykke

Søylediagram over graver ■ av den "firkantede" type, blandede graver ▲ av "rund" og "trekantet" type, blandede graver ● av "rund" type med anglo-saxiske innslag, blandede graver ✕ av "rund" og "trekantet" type med anglo-saxiske innslag og av skattefunn + .

Fig 18

av bronse fra England av sen saxisk type. (Bakka 1963). I F 11 som i F 32 er gravformen, likbehandlingen og de fleste gravgavene av "rund" type. Begge gravfunnene har en geografisk plassering, på nordsiden av Malangens ytterste del, som er i et miljø hvor "runde" trekk dominerer.

Den tredje typen gravfunn av blandet karakter er seks funn med både "runde" og "trekantede" trekk.

F 25 har en gravform som er nærmest en flatmarksgrav. Gravgavene er jernfragment, pilespisser av jern som er "rund" type og "trekantede" typer som ringspenne av bronse og hengesmykke av bronse.

F 35's gravform er under flate steinheller inntil en stor stein, altså nærmest en "trekantet" form. Likbehandlingen er skjelett, altså en "rund" eller "trekantet" form. Gravgavene er øks, kniv, pilespisser av jern, beinkam, runde beinpinner og et kalvhode, også dette hovedsakelig "rundt".

F 37 har flatmarksgrav, en "rund" gravform, og skjelett som likbehandling, altså "rundt"/"trekantet" trekk. Gravgaven er en ringspenne av sølv, et "trekantet" trekk.

F 38's gravform er i røys ved en stor stein, altså nærmest "trekantet". Gravgavene er et sverd og en ringspenne av bronse, det vil si et "rundt" og et "trekantet" trekk.

F 48 har en hellekiste under flatmark som gravform og likbehandlingen er skjelett, et "rundt"/"trekantet"

[The page contains extremely faint and illegible text, likely bleed-through from the reverse side of the document. No specific content can be transcribed.]

trekk. Gravgravene er hovedsakelig "runde", ovale bronsespenner, perler, armring og rund spenne av bronse, saks og pilespisser. I tillegg hvalbeinsplate. Av "trekantede" typer er det bronsespiral og bronsekjede og et knivblad. (Fig. 19).

F 74 har en "rund" gravform og likbehandling som en "rund"/"trekantet" røys og skjelett. Gravgravene er ovale bronsespenner, trefliket bronsespenne som er "runde" typer, mens bronsekjeder og en ringspenne av bronse er "trekantede". En rund sølvspenne er av en sjelden type som T. Sjøvold (1974:211) mener kan ha Gotland som mulig opprinnelsessted. (Fig. 20).

Bronsekjedene finnes under slike forhold at de krever en diskusjon. Denne gjenstandstypen finnes i en grav av "rund" type, F 9 og i to graver av "trekantet" type, F 49 og F 66. Dessuten er det bronsekjeder i tre funn som er blandet av "rund" og "trekantet" type, F 25, F 49 og F 74.

Bronsekjedene er av forskjellige typer. Kjeden i F 9 er flettet og hører til den vanligste norske formen. J. Petersen nevner i 1928 (s. 171) 11 bronsekjeder, herav 7 flettede.

F 48 har en bronsekjede som er laget av ledd som er to ringer som står vinkelrett på hverandre. Typen finnes på I. Sernings (1956, Pl. 8:8, 17:14, 40:11) offerplasser i Sverige og betraktes her som østfinske.

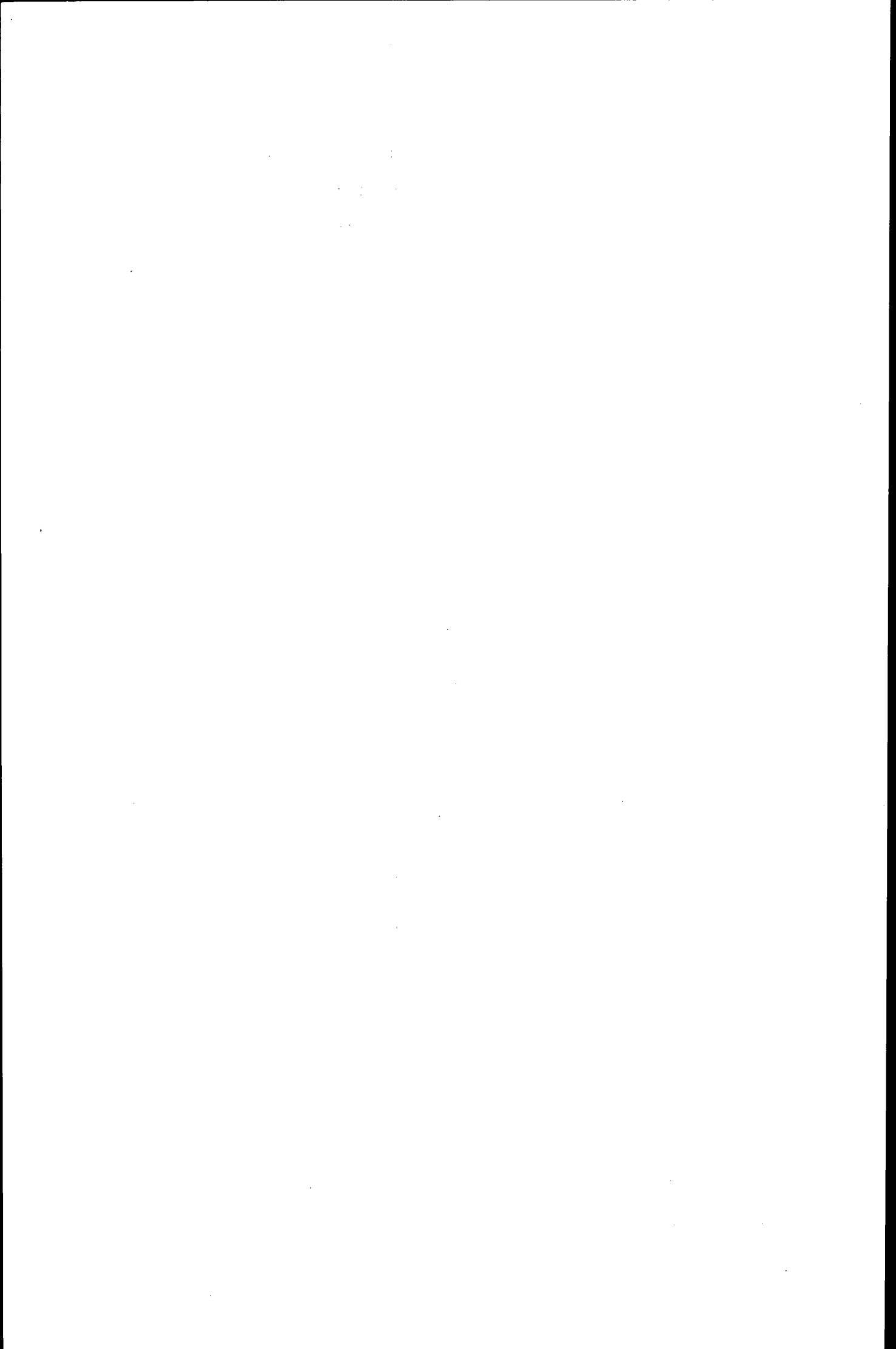
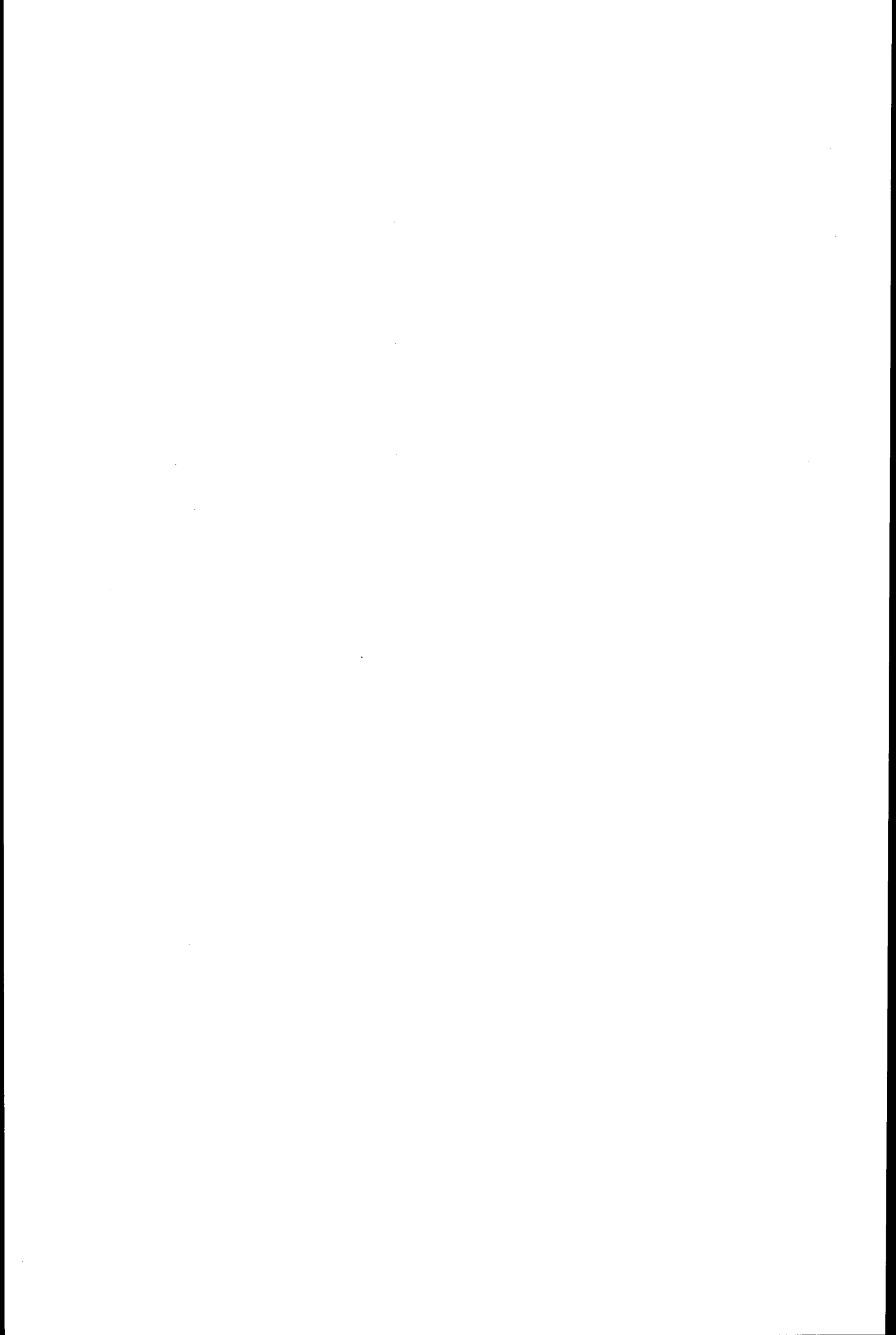
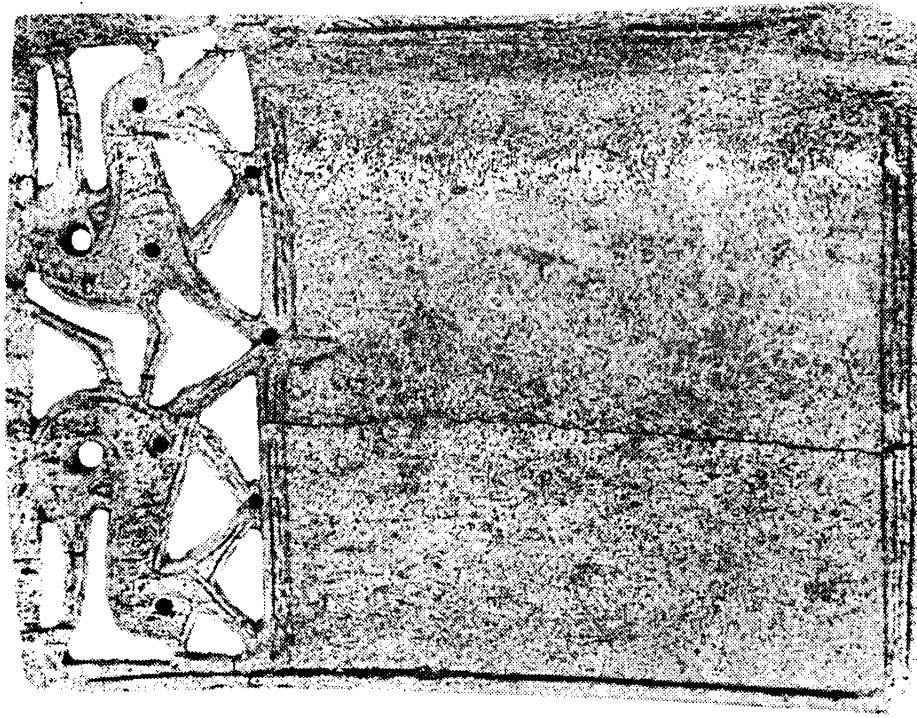

Fig 19a (2/3)

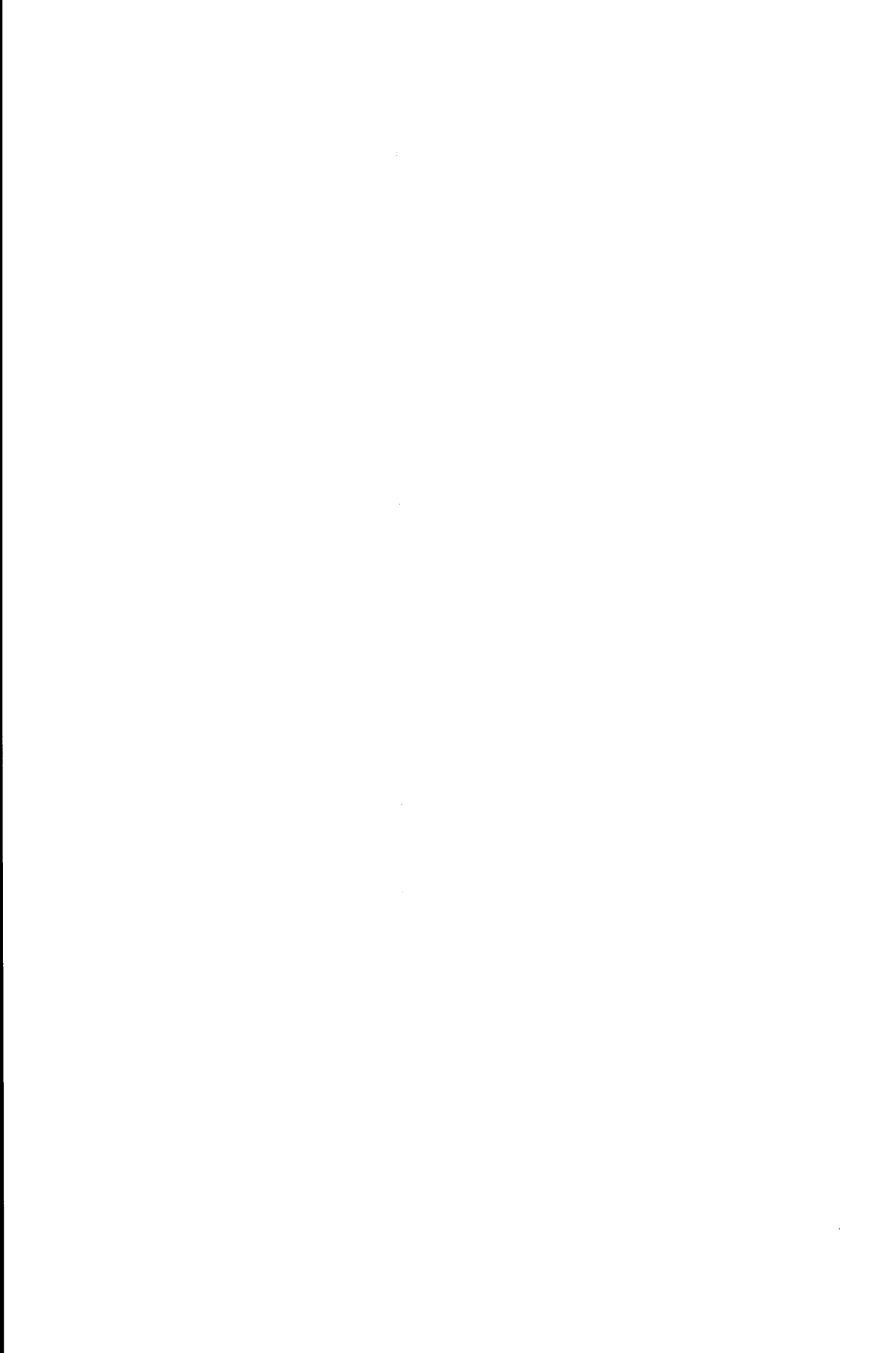

(ca 1/3)

0 1 2 3 cm

Fig 19b

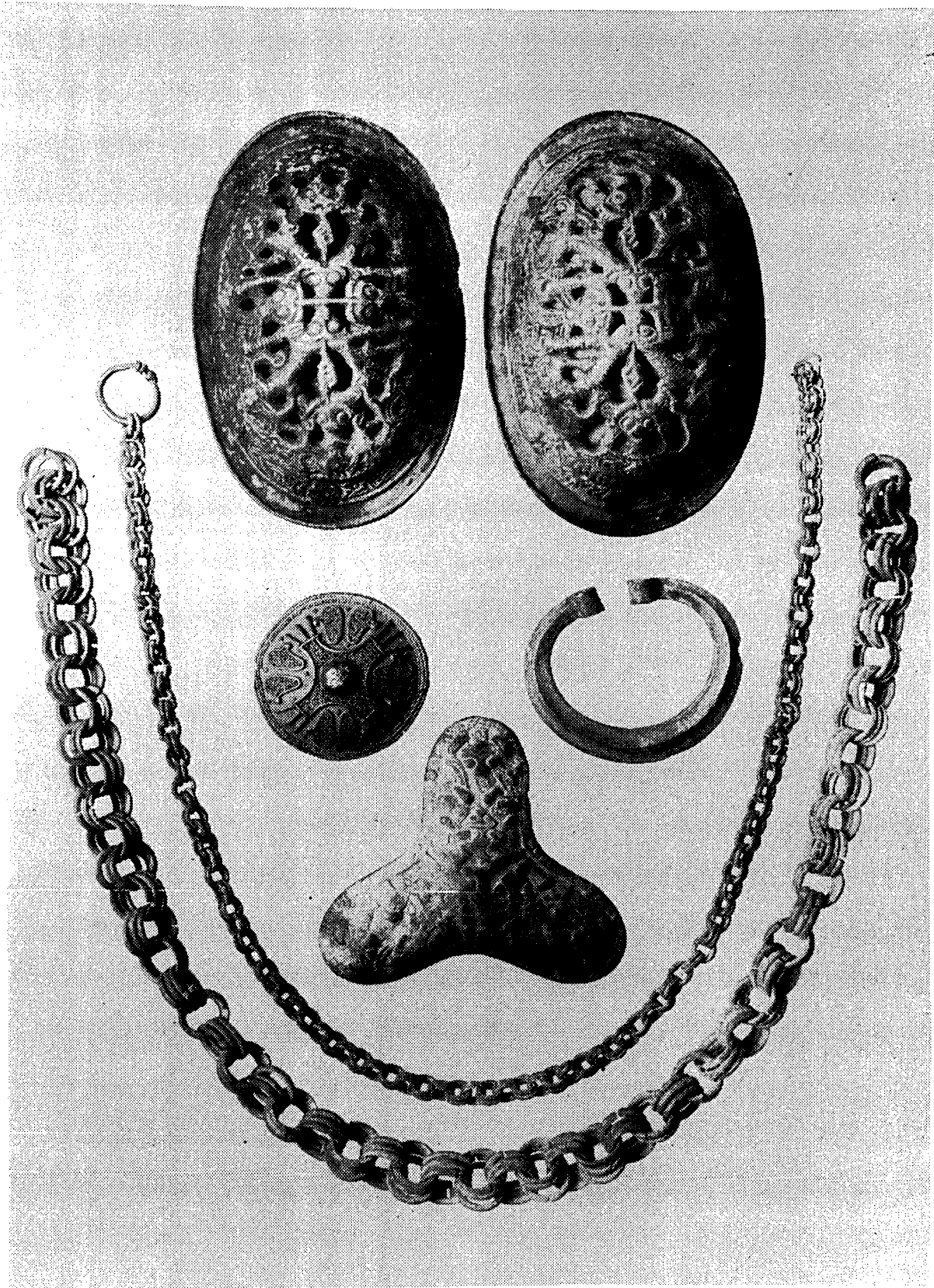
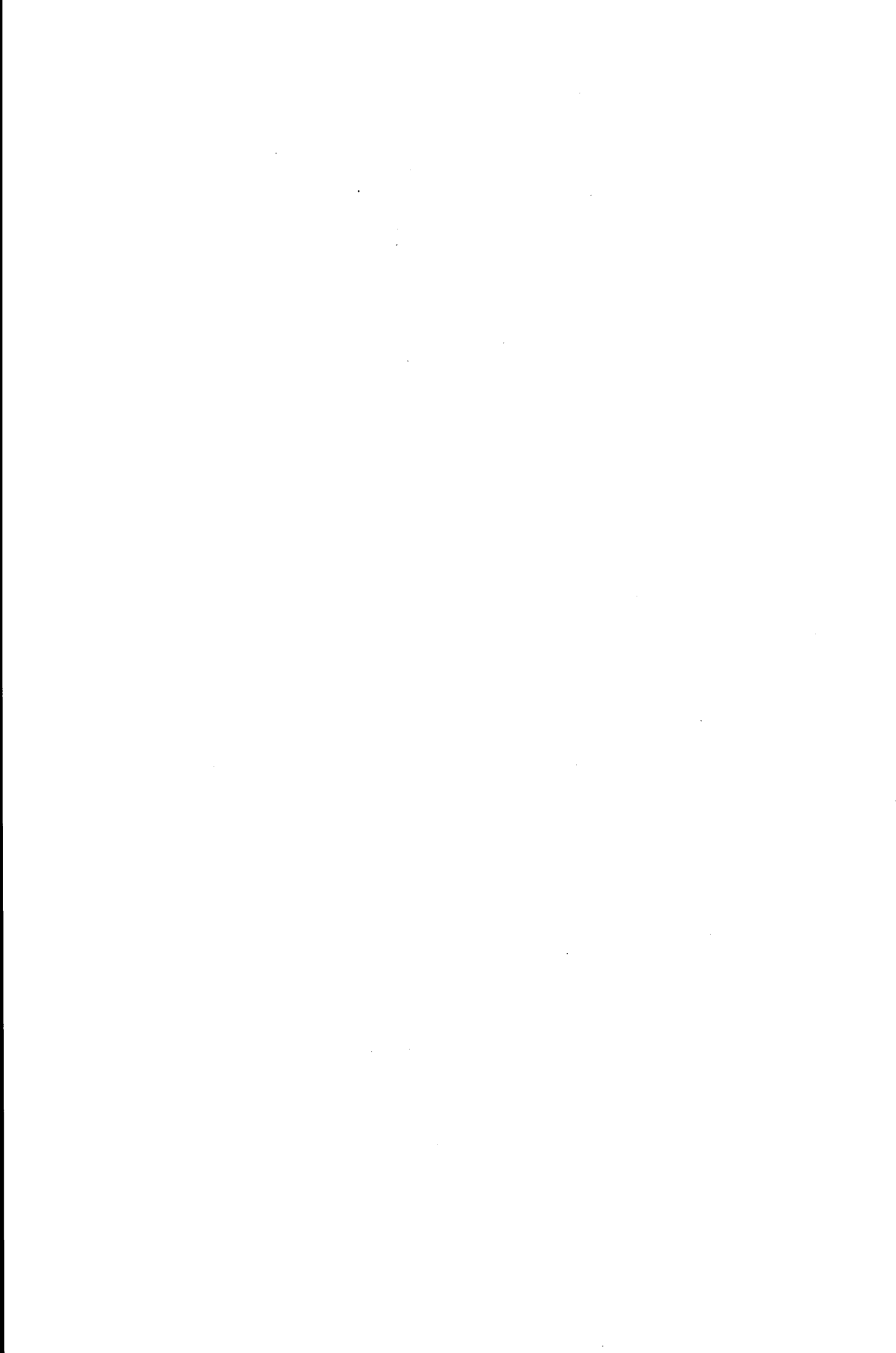

Fig 20 (ca 3/4)

Enkle ledd er funnet i Finnland (Kivikoski 1951:1074-5). Enkle ledd finnes også i Norge, men da på dyrefigurene av bronse F 47 og F 75. Kjede av samme type kjennes også fra Sibir og Ladogaområdet (Sjøvold 1974:221). Kjede i F 48 har muligens vært brukt til å henge kniven fra samme funn i .

Den siste hovedtypen kjede er laget av ledd som består av to eller tre ringer, eller av spiraler med tre dreininger:

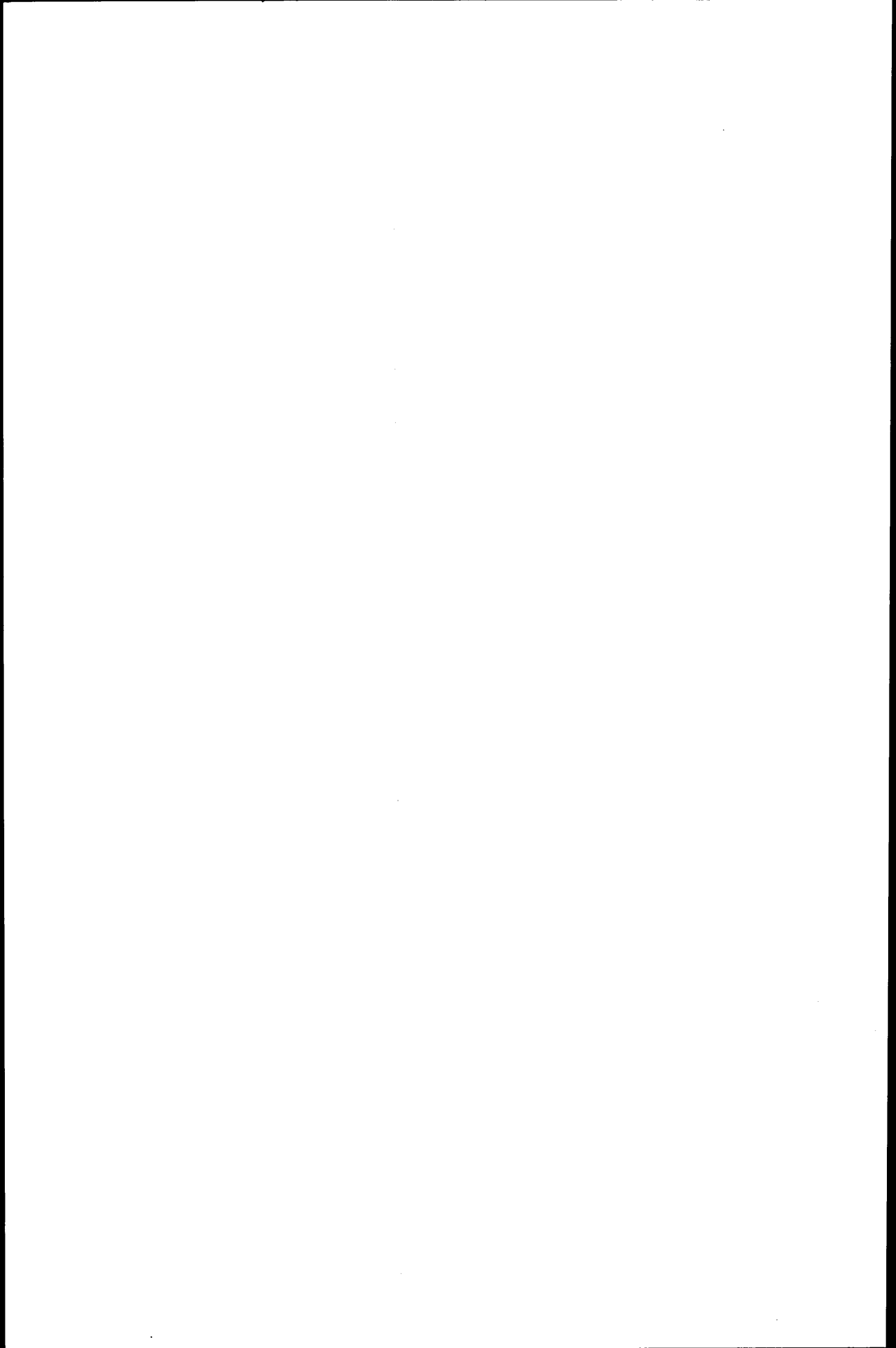
"Chains of this main type originally belonged to the dress ornaments of the East Baltic peoples (Serning 1956:41) and from there spread to the neighbouring countries. It has also been pointed out (Loc. cit.) that in Scandinavia they constitute imports from the east, many of them being found in combination with other objects of eastern origin."
(Sjøvold 1974:220).

4.2.5.2. Analyse av materialet fra kontrollområdet

Appendix D og Fig. 21.

Materialet er analysert etter de samme prinsipper som materialet fra hovedområdet.

Analysen gir at alle 14 gravfunn er av den "runde" typen. Av de 11 løsfunnene er det to som ikke også er representert i gravfunnene. Det er F 127, et vevsverd av hvalbein som er en gjenstandsform som finnes i gravfunn i hovedområdet, og F 126 som er av "trekantet" type, en ringspenne av sølv. (Fig. 22).

GRAVFUNN, LØSFUNN OG SKATTEFUNN FRA 800-1200
BODØ KOMMUNE, NORDLAND FYLKE

- grav av "rund" type
- løsfunn av "rund" type
- △ løsfunn av "trekantet" type
- + skattefunn

Et gravfunn ● og et løsfunn ○ er funnet i kommunen uten funnsted.

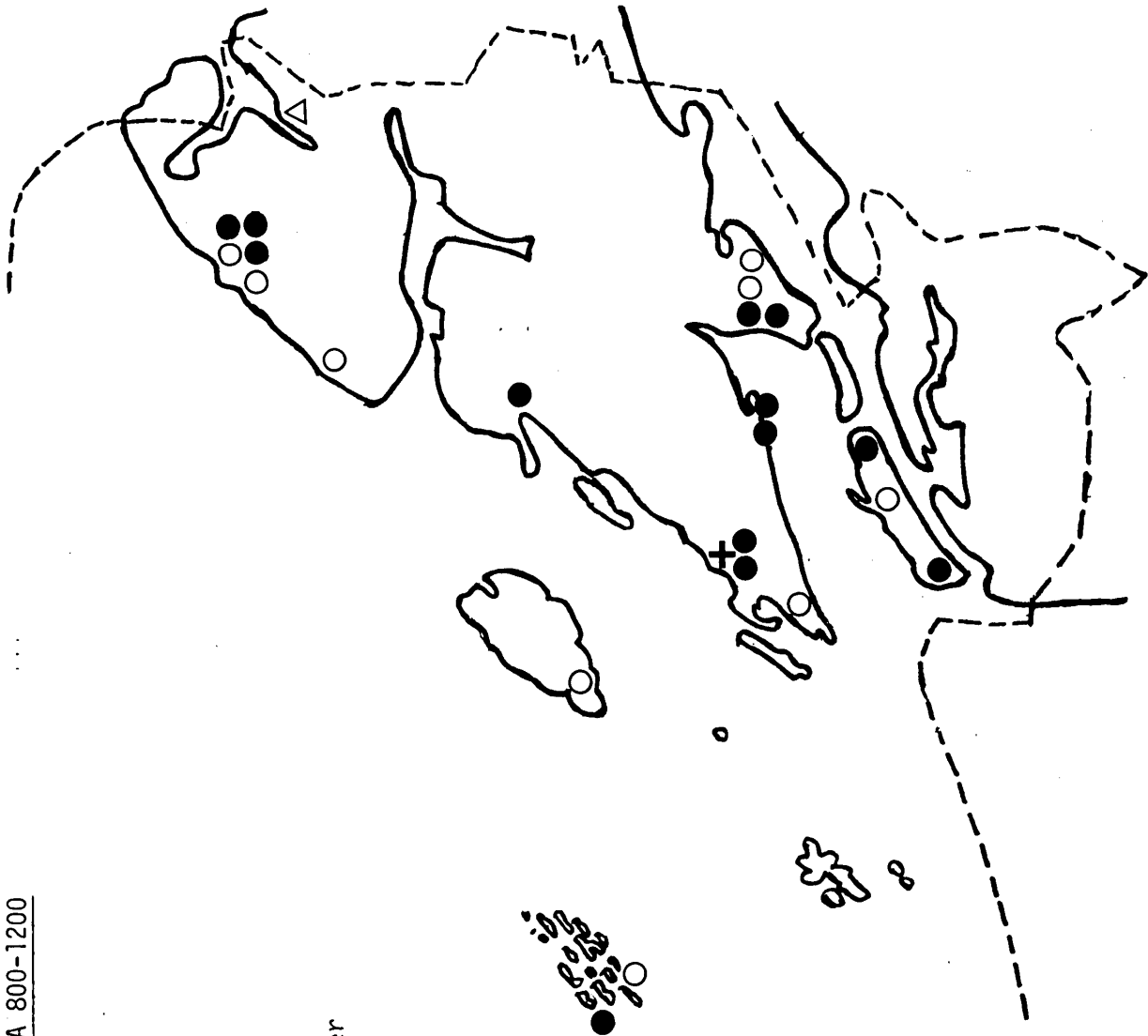

Fig 21

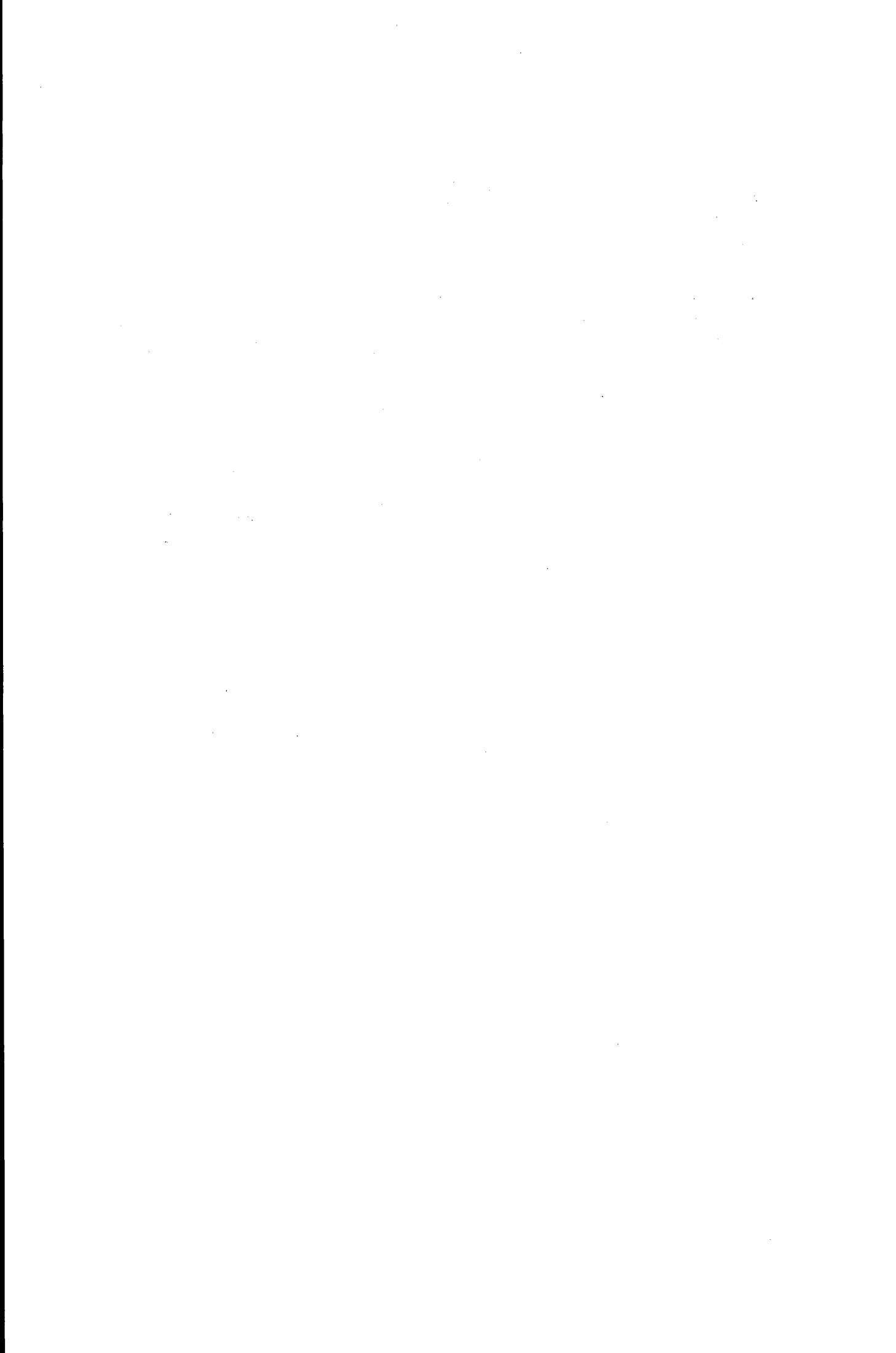

Fig 22 (2/1)

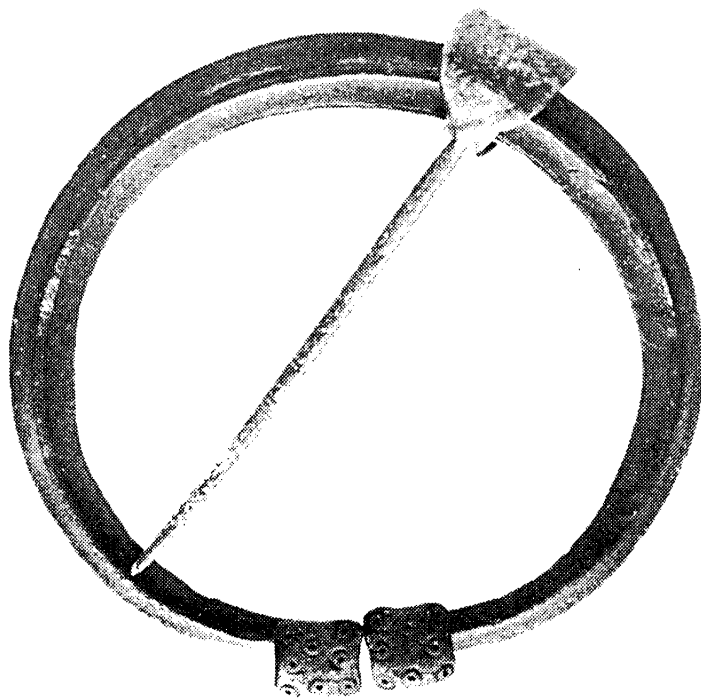
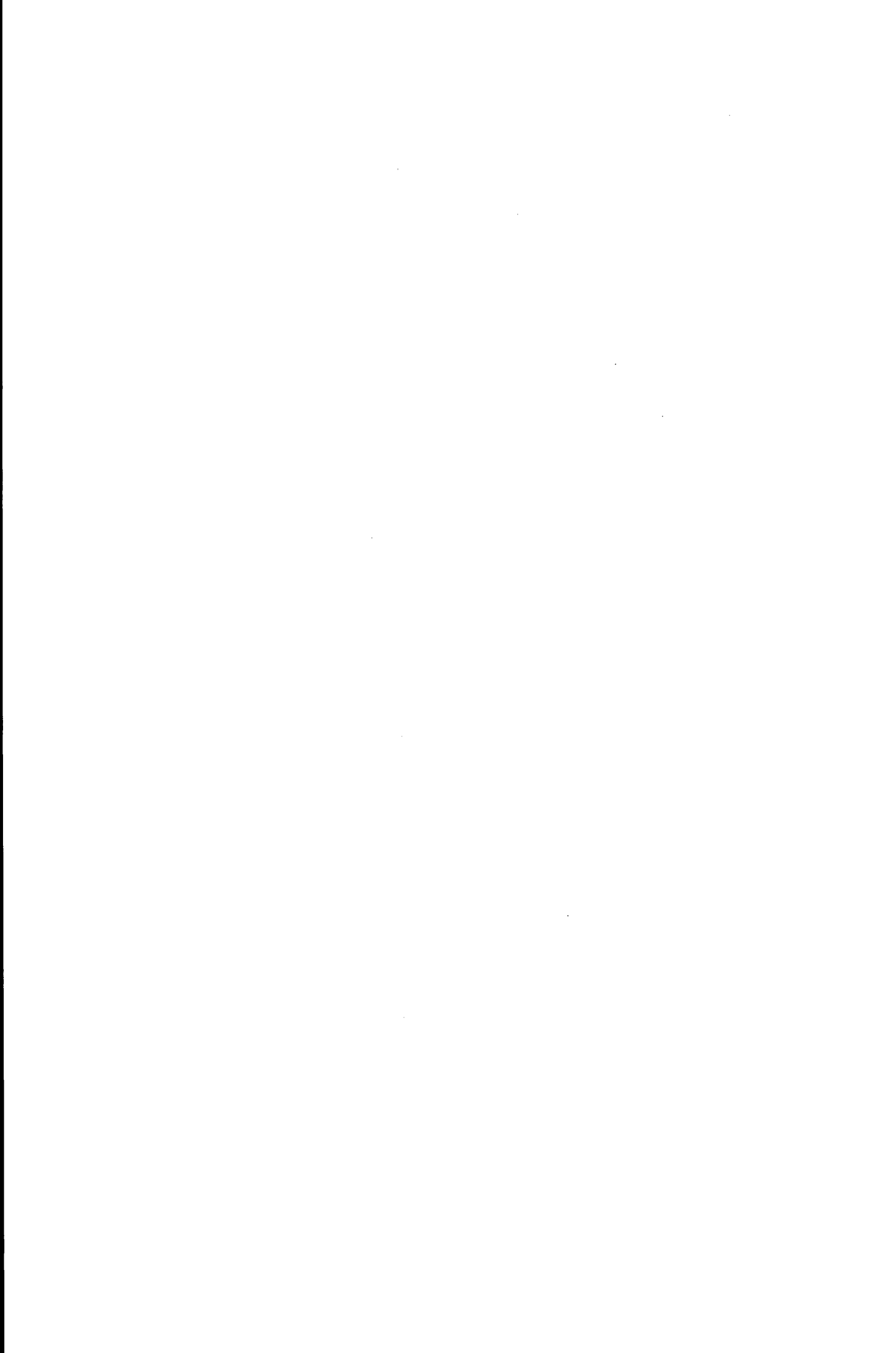

Fig 23 (1/1)

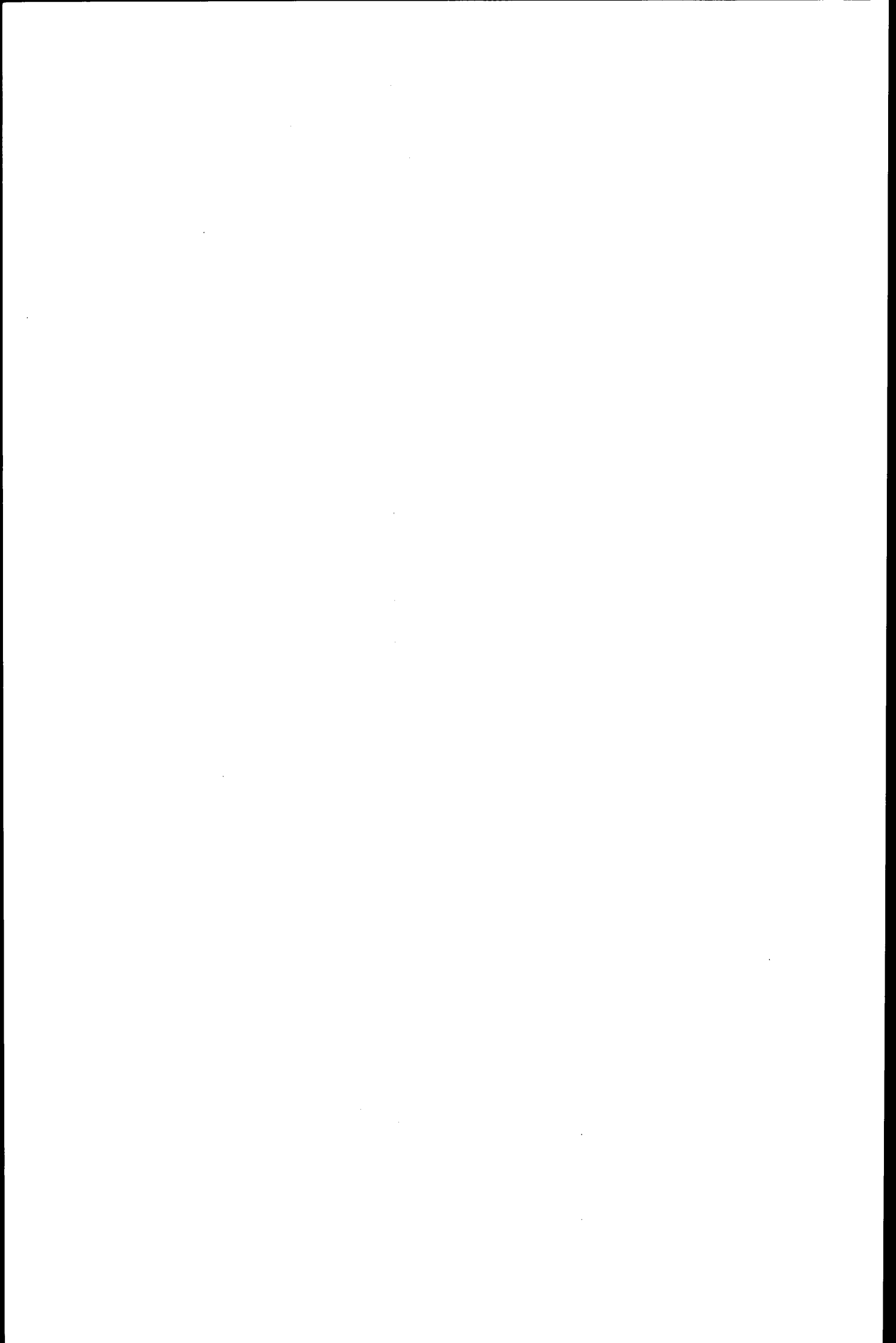
Den "runde" gravskikken har i Bodø kommune følgende karakteristika:

Gravform: Haug, røys og under flatmark.

Likbehandling: Skjelett er den dominerende form, men det er to brannbegravelser.

Gravgaver: Hest. Av jern: øks, sverd, kniv, spydspiss, kammer, kile, fil, saks, ljå, nagle, nøkkelbeslag og skjoldbule. Ellers bryne, miniatyrsverd av bein, nålehus av bein, gjenstand av bein og kam av bein. Av bronse: oval spenne, ringnål og fragment. Dessuten perler.

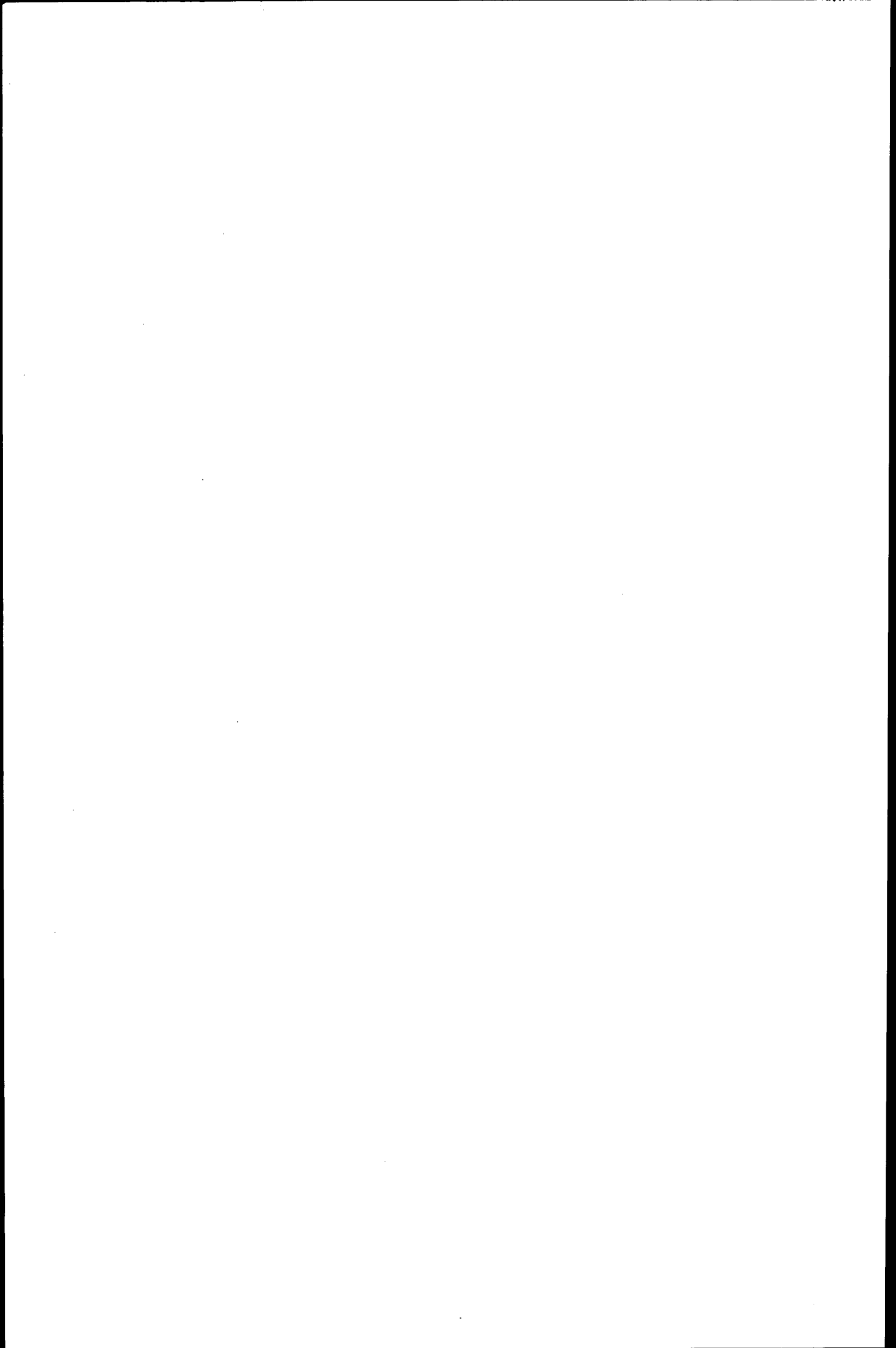
I kontrollmaterialet er det også et skattefunn, F 117. Det er sølvskatten fra Rønvik som er den største av sitt slag i Nord-Norge og har følgende innhold: En ringspenne av type R 680 som O. Nicolaiszen kjenner 10 av i 1919 i Norge. Slike ringspenner har vært spesielt populære i Norge og på de Britiske Øyer. Typen er norsk/vesteuropeisk. En annen ringspenne er av typen R 686, uten nål og bare kjent i noen få eksemplarer. En flettet halsring lik R 703 og flettet av tre tener og to tråder. Typen er vanlig i skattefunn i Norge og andre land. En glatt ring av en firkantet ten som er tolket som halsring, men som er uvanlig i form og muligens er betalingssølv. En armring flettet av tre tener med spiralkroker i endene (en brukket). Formen er vanlig i skandinaviske skattefunn. Videre er det fire små ringer, to glatte, en tvinnet av to sølvtener og den siste av en ten med

en tråd rundt. To barrer, en av type R 484 og en med halvrunde ender og tverrsnitt. Videre 14 stykker betalingssølv av firkantede og flate stenger og 14 bruddstykker av tener med rundt tverrsnitt.

Rønvikfunnet har også mynter, i alt 45. 7 er anglo-saksiske datert mellom 924 og 955. 38 er kufiske diremer, de fleste fragmentariske, datert mellom 792 og 950 med hovedvekten på 900-tallets første halvdel. Nedleggelsen for skattefunnet settes til andre halvdel av 900-tallet.

I kontrollmaterialet fra Bodø kommune er det kun et funn, et løsfunn, som er av "trekantet" type. Det er F 126 (Fig. 22), en ringspenne av sølv. Ca. halvparten er bevart, i to deler, og ringspennen har mye dekor (Munch 1961:21-23, Kivikoski 1973:Abb 1044).

4.3. Konklusjon

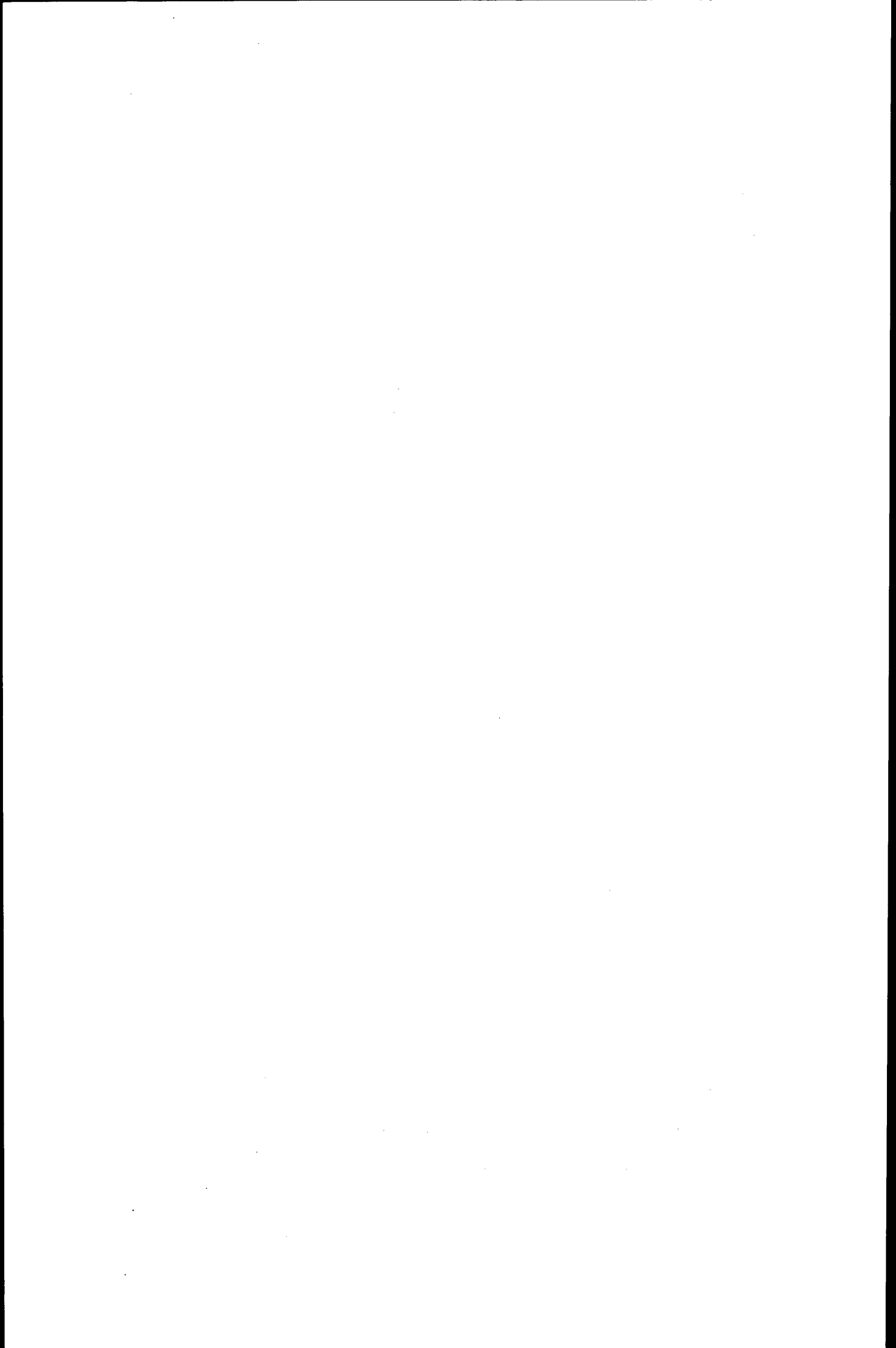
4.3.1. Hovedområdets gravskikker

Analysen av det arkeologiske materialet fra avhandlingens hovedområde i foregående kapittel ga tre forskjellige gravskikker. Kriteriene var gravform, likbehandling og gravgaver. Gravformene var klart og uten unntak forskjellige. Det samme var likbehandlingen sett i kombinasjon med gravform. Grav-gavene viste også store forskjeller. Mellom den "runde" og den "trekantede" gravskikken er det bronsekjeder, jernkniv og fragmenter av jern som forekommer i begge. Bronsekjedene er diskutert foran. Jernkniv er en gjenstand med en form som som oftest gir lite grunnlag for differensiering. Den er også en vanlig gjenstand i perioden og må aksepteres som forekommende i begge gravskikker. Det gjelder i enda høyere grad jernfragmenter.

Mellom den "trekantede" og den "firkantede" gravskikk er jernfragmenter eneste felles jerngjenstand, noe som selvsagt er av liten interesse. Videre er tre typer bronsegjenstander felles. Det er flate små økseblikk, spiral og kjedesamler.

Spørsmålet må stilles, - er den "trekantede" og den "firkantede" to varianter av samme gravskikk?

Gravform og likbehandling er meget forskjellige, mens gravgavene har klare likheter. Er gravform og likbehandling nok til å si to gravskikker eller er det et tilnærmet paralelt tilfeller med haug/røys/flatmarksgrav som settes i samme gravskikk? Et argument for

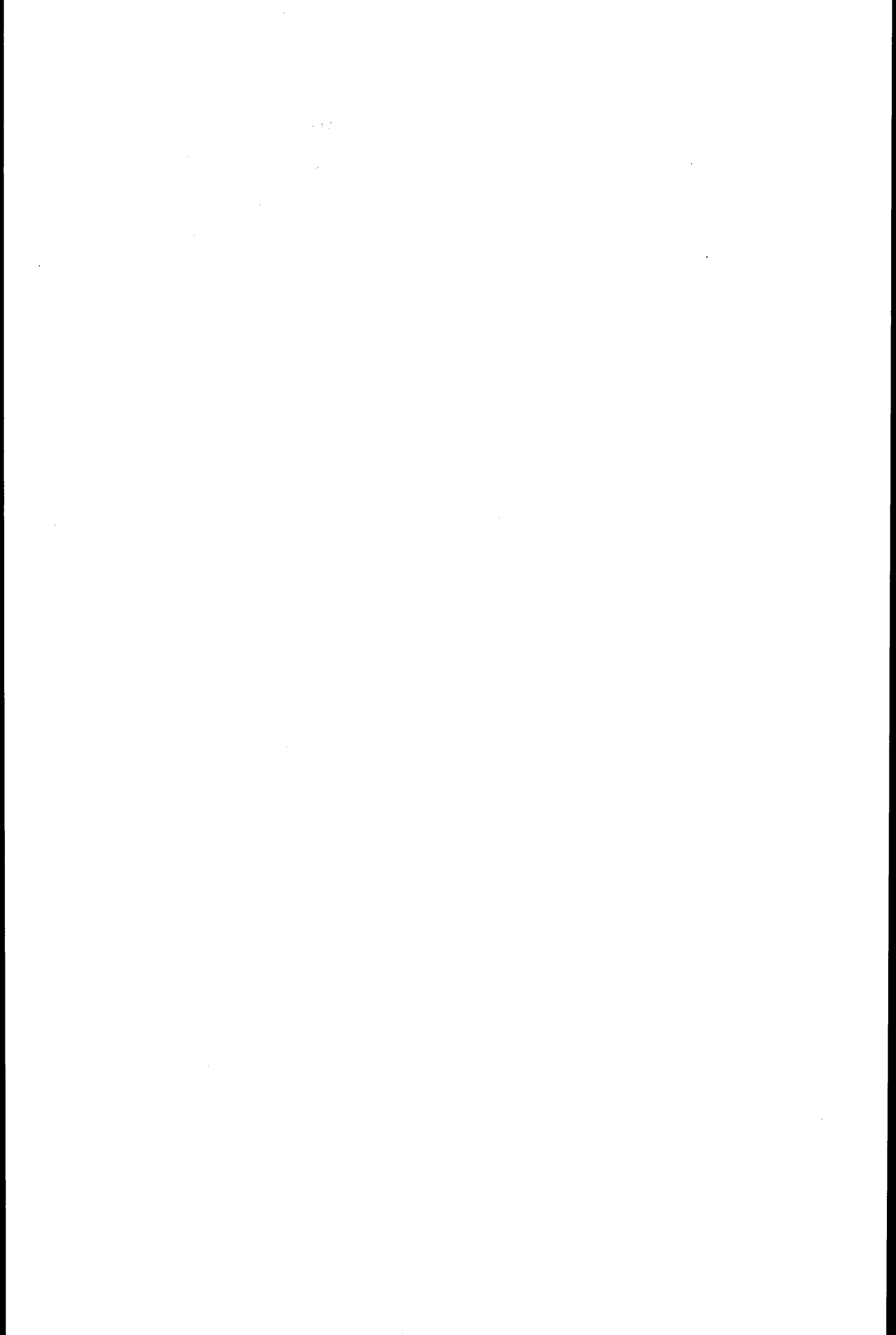
forskjell mellom "trekantet" og "firkantet" er den forskjellige likbehandling. I den "runde" gravskikken er den lik i både haug, røys og under flat mark. Et problem med å sammenligne den "trekantede" og den "firkantede" gravskikken er den forskjellige størrelse på materialet både i gravfunn (22 mot 9) og gjenstandstall. Geografisk er det klar forskjell på plasseringen av de to gravskikkene. Den "trekantede" er langs kysten, den "firkantede" inne på vidda slik fig. 5 tydelig viser.

Samlet vurdert er det to forskjellige gravskikker, men med noen felles gravgavetyper.

Dette kan ha sin forklaring i at de områdene gravskikkene finnes i kan ha hatt kontakt med samme område lengere øst.

Mellom den "runde" og den "firkantede" gravskikken er det en gjenstandstype som er felles, spydspiss av jern. Det forekommer en slik i den "firkantede" gravskikken i F 60. Det er en middelaldersk bjørnespydspiss som her er i sin yngste fase og ikke er lik de "runde" spydspissene.

I 4.2.5.1. er åtte gravfunn med blandet gravskikk presentert og diskutert. Ser vi på den geografiske fordeling ligger fem like nord for Malangens ytre del (Fig. 5) og kan forståes som et resultat enten av handel eller av at de ligger i et område der to gravskikker er kommet i kontakt med hverandre. Det første gjelder antagelig for F 11 og F 32.

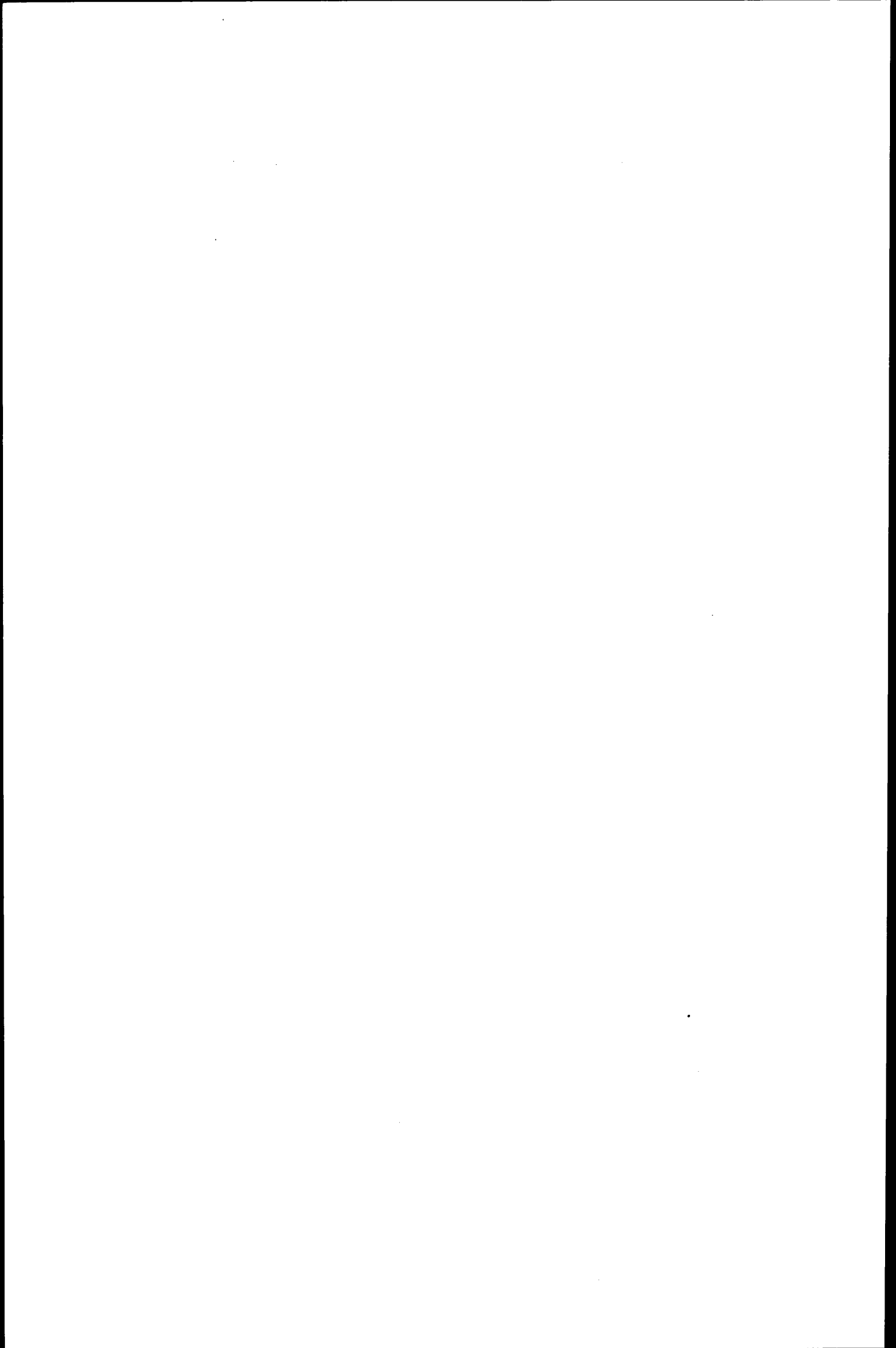
F 35 og F 37 er sannsynligvis blandet p.gr.a. kontakt, men gravskikken er "rund". F 25 synes å være et ordentlig blandet funn der det er vanskelig å si hva som er blandet med hva. Det samme må sies om F 38 som ligger noe lengere nord i Troms enn de fem første.

I Finnmark er det to gravfunn som har trekk fra både "rund" og "trekantet" gravskikk. F 48 er graven fra Loppasanden på grensen mellom Troms og Finnmark. Her er gravformen, likbehandlingen, og de fleste gravgavene "runde". De "trekantede" gravgavene synes ikke å rokke ved den "runde" gravskikk. (Fig. 19). Siste blandete gravfunn er F 74 (Fig. 20) fra Ekkerøy ved Vadsø, og den må oppfattes på samme måte som Loppasandgraven.

Så litt om gravskikkens geografiske plassering, slik den kommer frem på utbredelseskartet (Fig. 5). Den "runde" har dominans i området ved Malangens ytre del og øyene like nordenfor. Tre graver finnes spredt i det nordlige Vest-Finnmark. Alle funnene er nær og ved kysten.

Den "trekantede" gravskikken har sin dominans på Varangerfjordens nordside. To graver ligger spredt i Vest-Finnmark. Løsfunn med tilknytning til disse to gravskikkene viser i hovedsak sammedistribusjonsmønster.

Den "firkantede" gravskikken har som før nevnt sitt område inne på Finnmarksvidda.

På bakgrunn av det som er skrevet foran kan det fastslåes at det i perioden 800-1200 var to, eventuelt tre, forskjellige gravskikker i Nord-Troms og Finnmark.

4.3.2. Hovedområde - kontrollområde

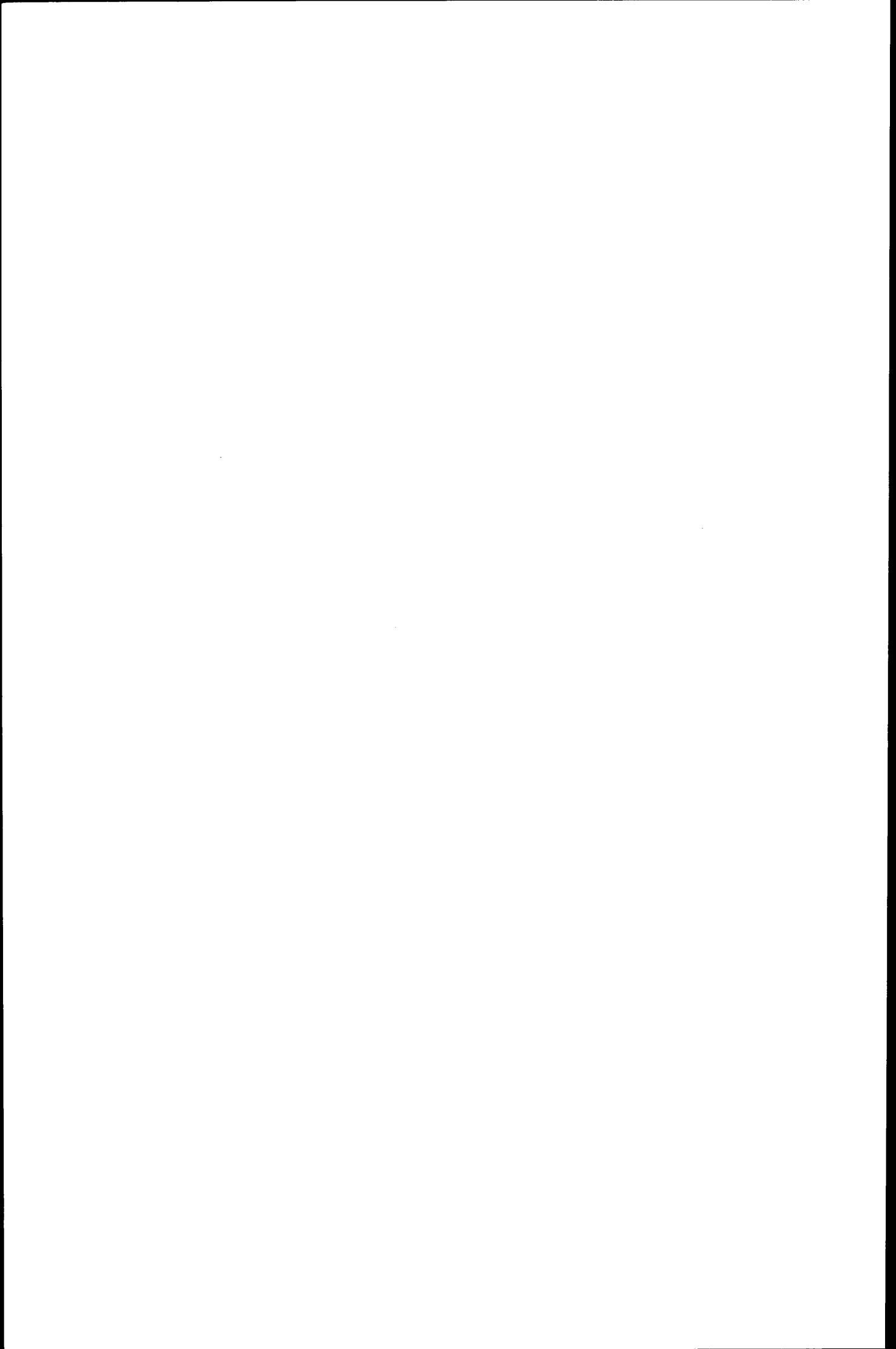
I 4.2.5.2. ble det arkeologiske materialet fra kontrollområdet Bodø kommune i Nordland fylke, analysert på samme måte som materialet fra hovedområdet.

(Appendix og kart Fig. 21). Resultatet var at det kun var en gravskikk i kontrollområdet og den var "rund", men med visse variasjoner i forhold til den tilsvarende i hovedområdet.

Gravformen var i alle 14 graver lik og begge områder, men i kontrollområdet var det to graver med brent lik, F 104 og F 114. Begge er under haug/røys. Gravgavene i F 104 er jernnagler, bronsefragmenter og 8 perler av kleber, som alle kan passere som "runde" gjenstander. Gravgaver i F 114 er sverd, øks, hammer, fil, 3 heiner, del av jernnøkkel og noen jernfragmenter, alt "runde" gjenstander. Angående branngravskikk sier T. Sjøvold (1974:189):

"But cremations are found too, apparently in barrows as well as in flat graves, although in such small numbers that we may regard them exceptions to the rule."

Han sier videre at skikken finnes i særlige områder slik den også gjorde i eldre jernalder, og et av dem er da nettopp Bodøområdet.

Sammenligner vi gravgavene i de to "runde" gravskikkene finner vi at 14 gjenstandsformer er felles mens 23 kun finnes i hovedområdet og 9 kun i kontrollområdet.

En nærmere gjennomgang viser at alle gjenstandsformer som kun finnes i ett av områdene er funnet i funnkombinasjon med en eller flere av de felles gjenstandsformer. Videre kan det legges merke til at hovedområdet har 22 graver, kontrollområdet 14 av "rund" gravskikk.

På bakgrunn av dette kan man trekke den slutning at den "runde" gravskikken, som er en av gravskikkene i hovedområdet, er den enerådende i kontrollområdet.

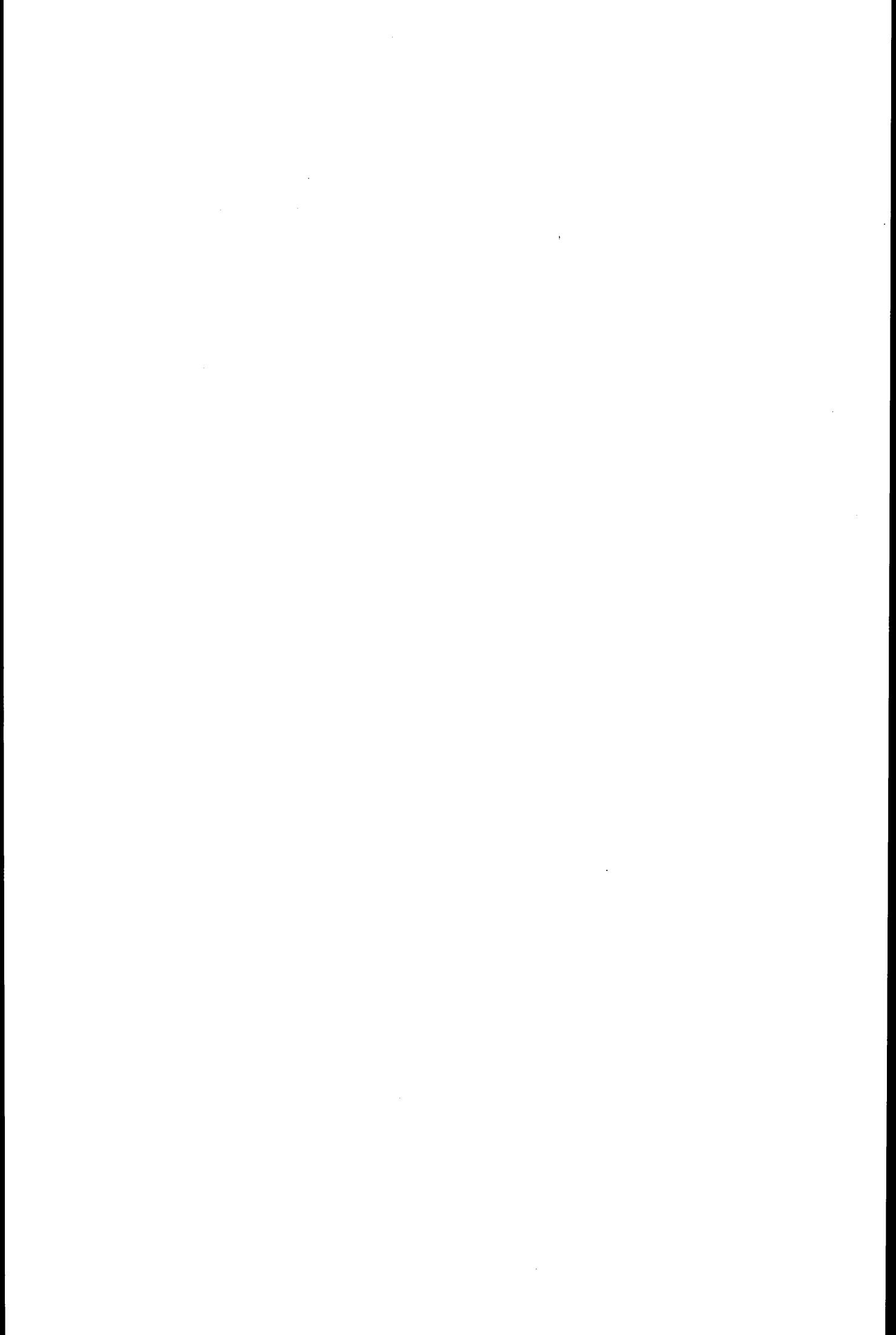
4.3.3. "Rund" gravskikk og etnisitet

I 4.1.2. ble det presentert et skriftlig kildemateriale som viste to etniske grupper. Den "runde" gravskikk er i alle sine elementer lik den gravskikk som var vanlig i det "norske" yngre jernalderområdet både sørover i Nord-Norge og ellers i Norge.

"Generally speaking, however, we may state that the burial customs of North Norway fit snugly into the broad picture of Late Iron Age burial customs from other parts of the country, not least West Norway."

(Sjøvold 1974:199).

De skriftlige kildene viste oss to etniske grupper. Den ene, "finn", kjenner vi kun gjennom omtale. Den andre er den som kildene egentlig omhandler og som står bak nedskrivningen. Det hersker ingen tvil om at det er denne siste etniske gruppen som er

representert i yngre jernalders bosetning i de største deler av Norge, inkludert kysten og noen fjorder i Nordland og nord til Malangen i Troms.

4.3.4. "Trekantet" gravskikk og etnisitet

Den andre etniske hovedgruppe de skriftlige kilder omtaler er den gruppen som blir betegnet "finn".

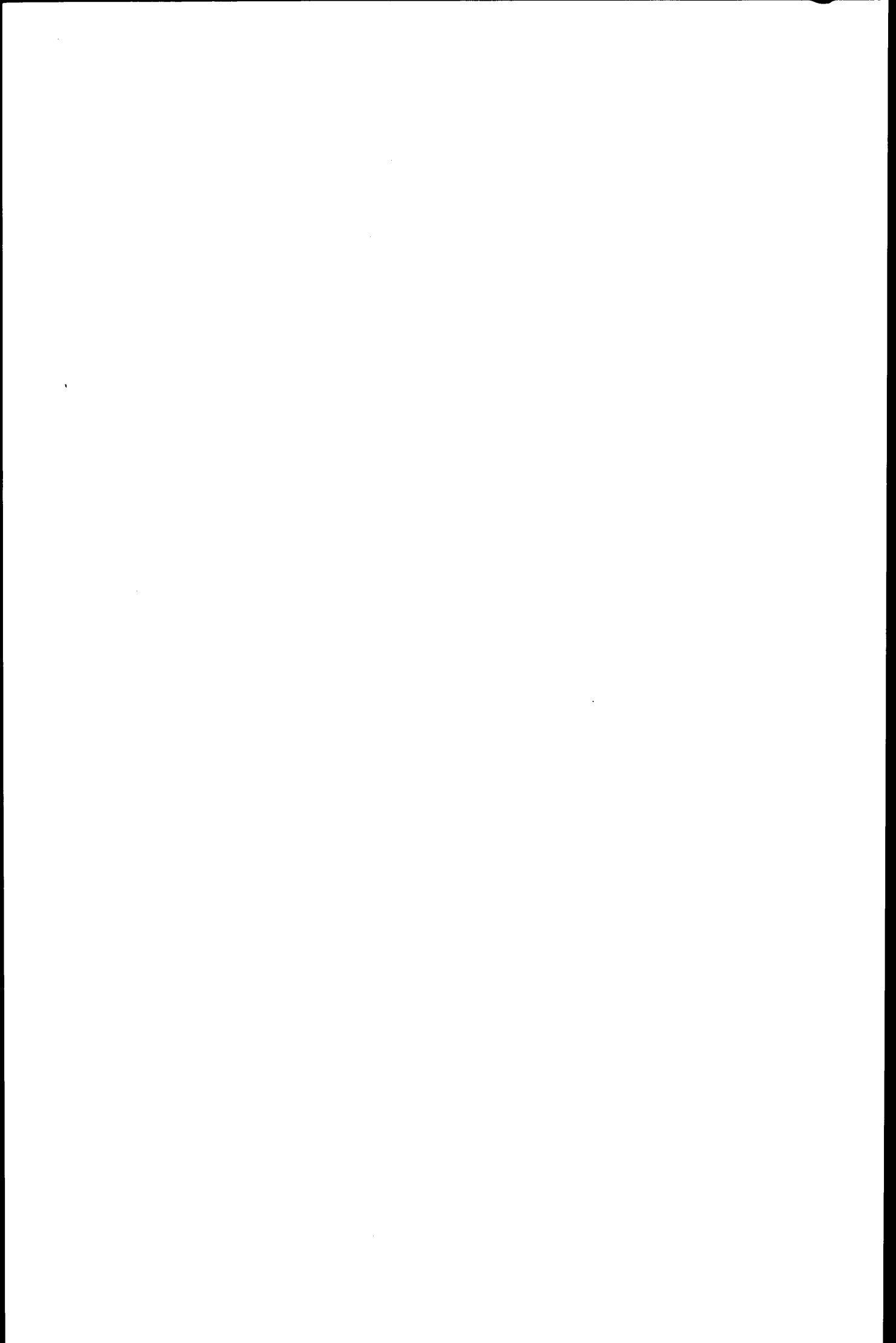
Når så den "runde" gravskikken er knyttet til den ene hovedgruppen, den skriftbeherskende, er det nærliggende å trekke den slutning at det er den andre hovedgruppen, "finn" som står bak den andre gravskikken, den "trekantede".

Geografisk peker de skriftlige kildene mot Nord-Troms og Finnmark som en hoveddel av "finnenes" område.

Den "firkantede" gravskikken representerer et problem ved at den avviker så vidt meget fra den "trekantede". Ottar nevner flere "etniske" grupper i området og den meget avgrensede utbredelsen av "firkantet" gravskikk kan peke mot at vi har å gjøre med en annen gruppe enn bærerne av "trekantet" gravskikk.

4.3.5. Skattefunn, gravgaver og proveniens

Gjennomgangen av skattefunnene i 4.2.4. viste at de inneholdt gjenstander med proveniens i Norge, i Vest-Europa og i østlige områder som Finland, Karelen og Baltikum. Vi har herved en indikasjon på at Nord-Troms og Finnmark har hatt geografisk langtrekkende forbindelser i perioden.

Hvordan står proveniensen til gjenstandene i gravene i forhold til skattefunnenes proveniens?

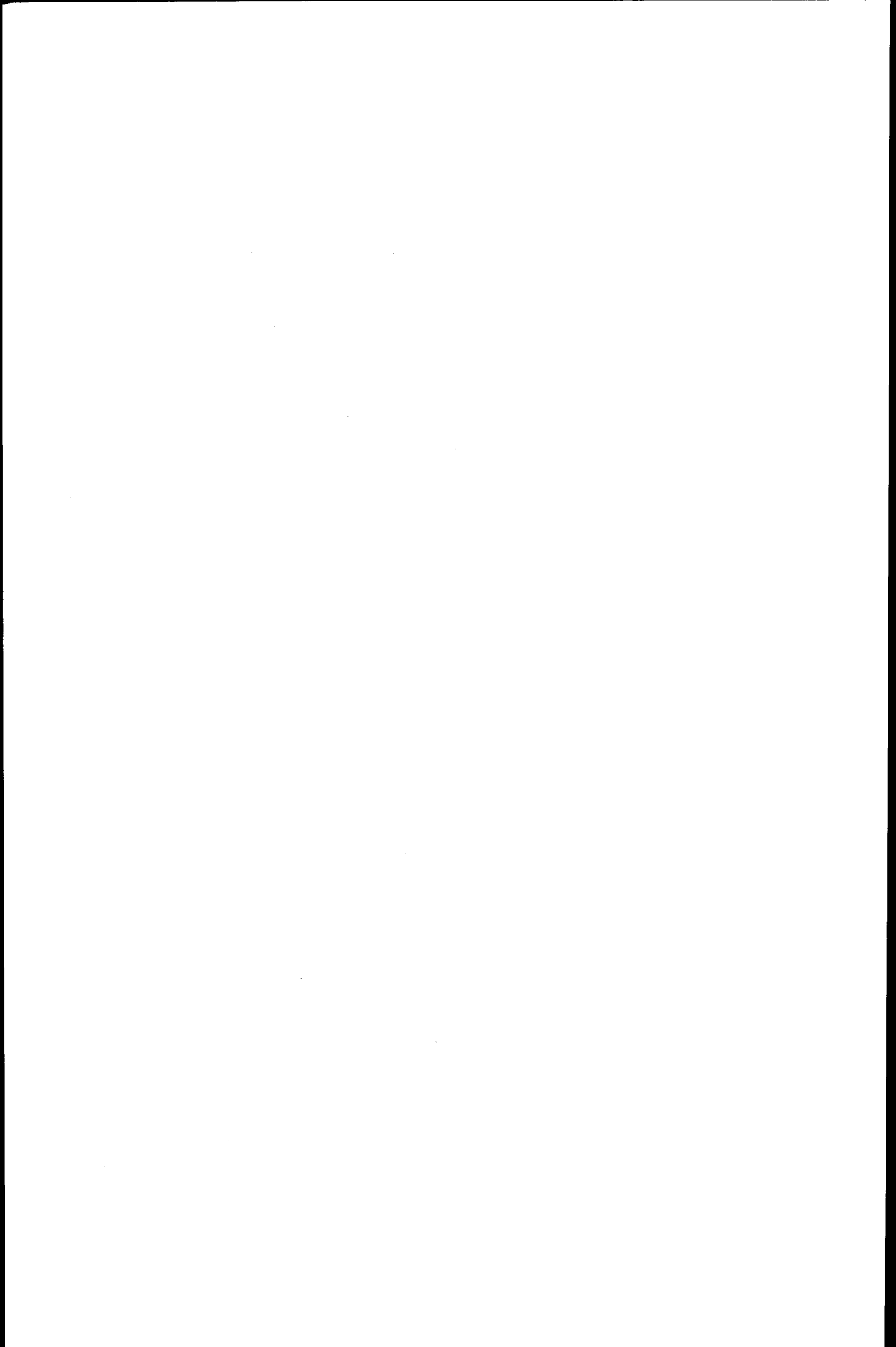
Ser vi på gravgavene i den "trekantede" gravskikken og de tilsvarende løsfunn, er det en gjenstandstype som står for nesten halvparten av alle funn, ringspennen. (Fig. 23). 10 er fra graver (8 av bronse og 2 av sølv) og 8 fra løsfunn (6 av bronse, 2 av sølv). Ringspenner er dessuten en gjenstandstype som er eksklusiv for den "trekantede" gravskikken. De typer ringspenner som er i det "trekantede" materialet er slike som J. Petersen (1928) sier

"peker mot østligere land."
(1928:186).

F.eks. er ringspenner med endeknapper opprullet i spiral som F 74 (Fig. 20), F 83 og F 90

"meget vanlige østover."
(1928:189).

T. Sjøvold (1974:212) og S. Grieg (1929:281) peker også begge på disse ringspenners østlige proveniens. I den "trekantede" gravskikken finnes det også andre gravgaver med østlig proveniens, f.eks. F 40's hengesmykker (Grieg 1927:30) og F 49 (Fig. 14) et dobbelt bronsekjede og et tøyestykke med påsydde bronsespiraler som må være fra baltisk område. Vi må også til områder øst for Østersjøen for å finne proveniens til F 66 (Fig. 16) som har bronsekjeder og kors og F 71 som har et bronsekors ornert med kristusfigur og kyrilliske bokstaver.

Den "firkantede" gravskikken har som før nevnt få gravgaver, men noen mindre bronsesaker som spiral og økseformet blikk antyder samme proveniensområde som skattefunnenes østlige gjenstander.

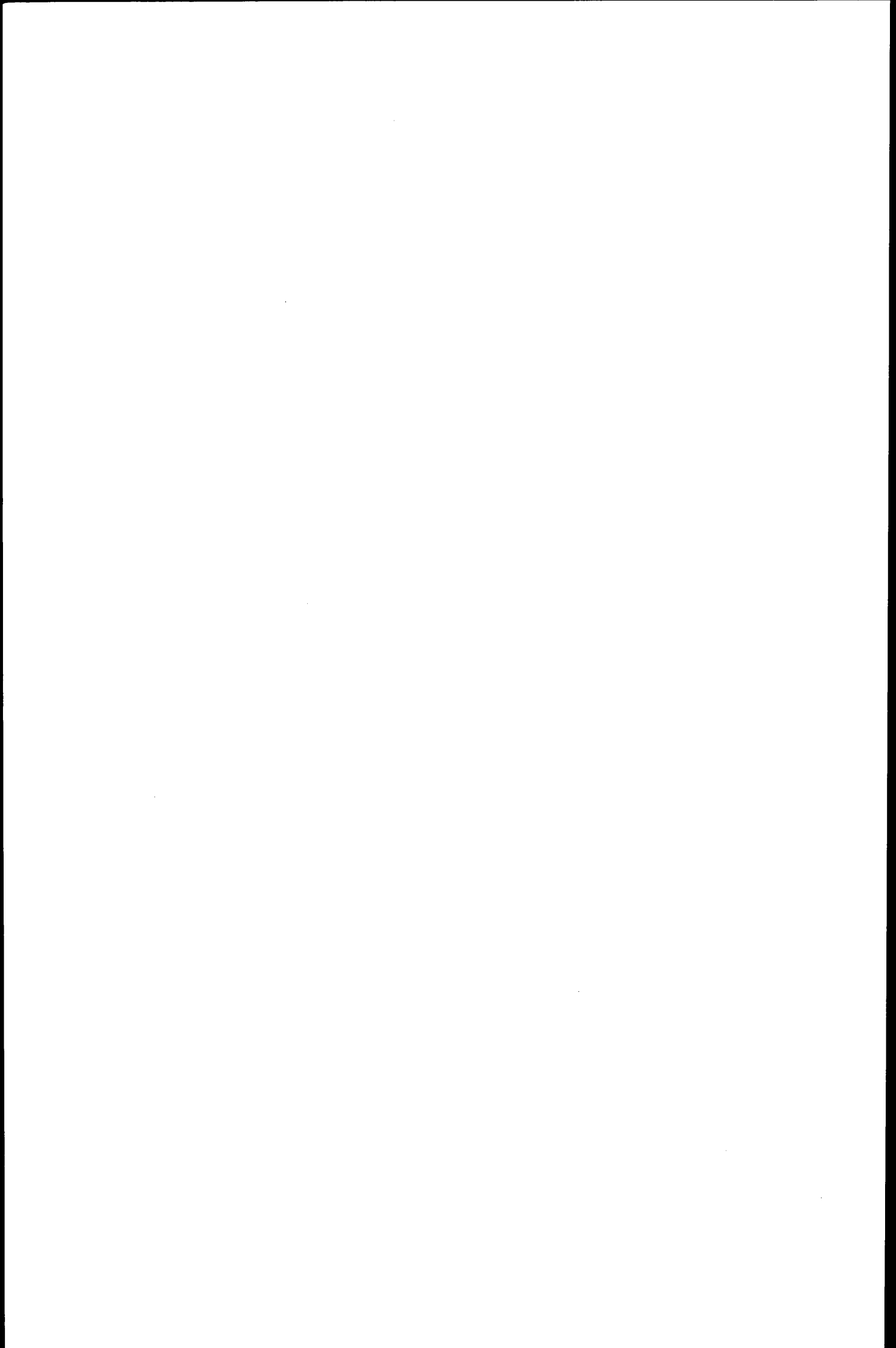
Gravgavene i den "runde" gravskikken har i dominerende grad sin proveniens innen norsk/skandinavisk yngre jernalders område. Men det er noen gjenstander som er eksklusive for det "runde" gravskikkmiljø og som har proveniens i Vest-Europa slik en del av skattefunnmaterialet har. Fremst her er de angelsaksiske gjenstandene i F 11 og F 32.

Samlet sett viser skattefunnene og gravgavene fra området til de samme proveniensområder. Hovedregelen synes å være at de forskjellige gravskikkene viser til et proveniens område, mens de enkelte skattefunn viser til flere proveniensområder.

4.3.6. Perspektiver

Analysen har sannsynliggjort at arkeologisk materiale har etnisk utsagnskraft. Det etniske bildet de skriftlige kildene gir ved kognitive data er blitt bekreftet av det arkeologiske materialet. Det må understrekes at denne undersøkelsen har hatt særlig gode dataforhold å arbeide med, nemlig samtidighet i arkeologisk materiale og skriftlige kilder innen et geografisk område.

I den forskningshistoriske gjennomgang i kapittel 3 var begrepene same og samisk sentrale. Hos de forskere som arbeider med de tidlige skriftlige kilder er det

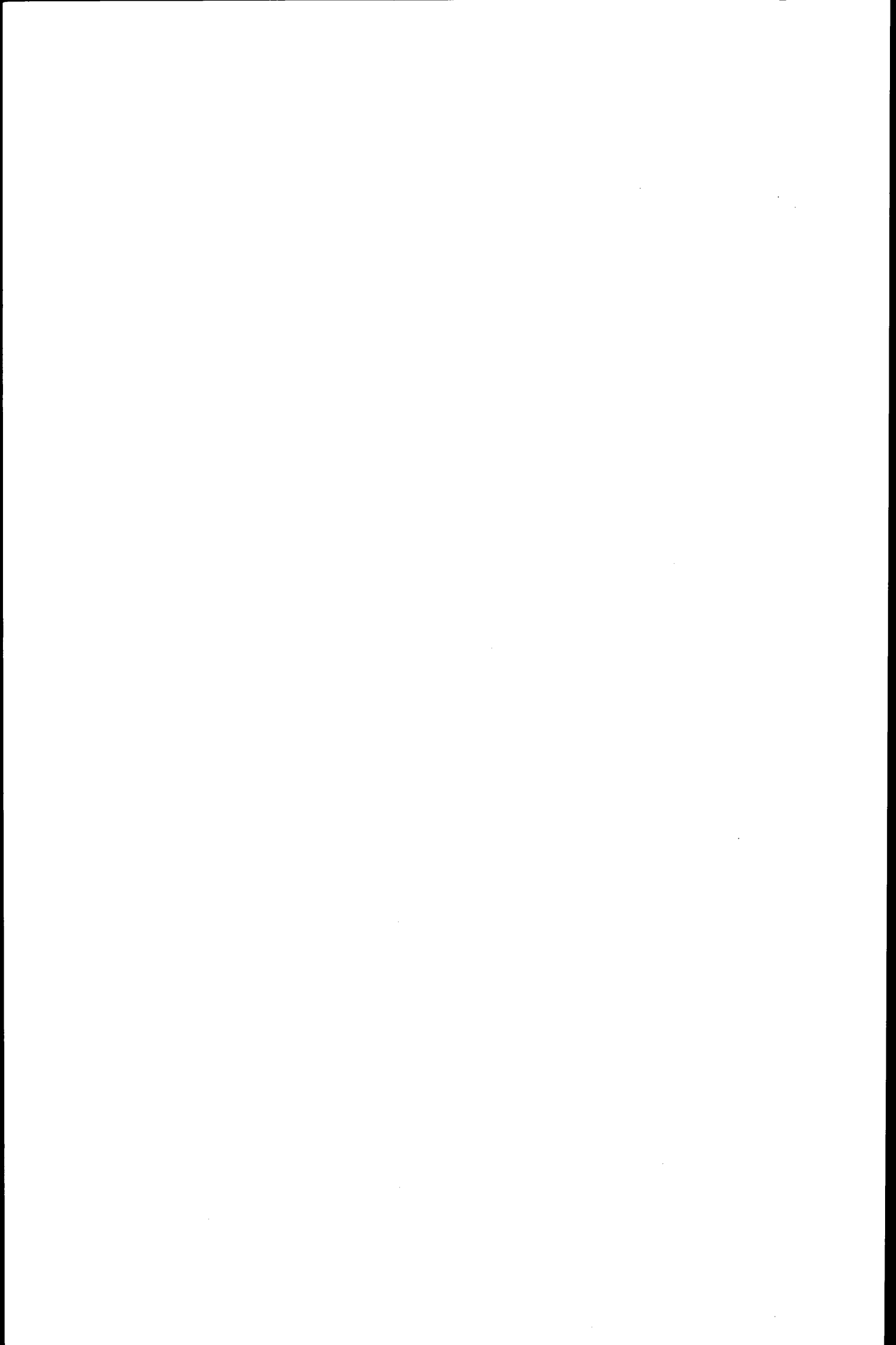

liten uenighet om at "finn" er det som senere kalles lapp og same. Den "trekantede" gravskikken som denne avhandlingen knytter til "finn" er derved en samisk gravskikk.

Avhandlingen har sannsynliggjort i perioden 800-1200 er Finnmark og den nordligste delen av Troms et tilnærmet "rent" samisk område, området ved Malangens munning et blandingsområde for norsk og samisk og Bodø kommune et tilnærmet "rent" norsk område. Dette kommer tydelig frem på kartene Fig. 5 og Fig. 21.

Dersom noen skal arbeide seg videre bakover for å finne eldre røtter for samisk etnisitet og kultur, er det her gitt et utgangspunkt for å nytte retrospektiv metode/ the direct historical approach.

Hovedproblemet for et slikt forskningsarbeid er mangelen på identifiserbart og daterbart arkeologisk materiale. Det vil være nødvendig med intensivregistreringer og utgravninger i Nord-Troms og Finnmark. I den foregående situasjon ligger kildematerialet for Varangerområdet gunstig an. Men den kritikk som finnes i NAR Vol 10, No 1-2, 1977 av E. Johansen Kleppes artikkel i samme viser at det ennå er langt igjen også her før det kan legges frem resultater med høyt sannsynlighetsinnhold når det gjelder å føre røttene for samisk etnisitet og kultur bakover mot Kr.f.

LITTERATURLISTE

Antiquity, 1974. Vol XLVIII. No 192.

Aschehougs Konversasjonsleksikon 1968-72.

Aspelin, J.R. 1877. Antiquites Nord-Finno-Ougrien.

Bakka, E. 1963. Some English Decorated Metal Objects found in Norwegian Viking Graves, AUB, Hum. Ser., No 1.

Barth, F. 1970. Ethnic Groups and Boundaries.

Baudou, E. 1974. Samernas invandring till Sverige ur arkeologisk synpunkt. Samerna idag och i morgon.

Bergsland, K. 1974. Synsvinkler i samisk historie. Historisk Tidskrift, 1/1974

Binford, L.R. 1962. Archaeology as Anthropology. American Antiquity, Vol. 28, No 2.

Bratrein, H.D. 1965-68. Rapporter fra registrering av kirketufter i Nord-Norge.

Bratrein, H.D. 1970. Befolkningsforhold og kirkebygging nord for Malangen i eldre middelalder I-II. Håløygminne 13. bind, hefte 2-3.

Bruce-Mitford, R. 1956. Late Saxon Disc-Brooches.

Brøgger, A.W. 1909. Den arktiske Stenalder i Norge.

Brøgger, A.W. 1928. Håløygenes Bjarmelandsferder. Tromsø Museums Skrifter Vol. II

Brøgger, A.W. 1939. Nord-Norges bosetningshistorie. En oversikt. Inst. f. saml. kult. forskn. Serie C II-4.

Carpelan, C. 1975. Kemijoki 8000 - laxdly i norr.

Caton-Thompson, G. 1971. The Zimbabwe culture : ruins and reactions.

Djupedal, R. 1969. Håløygen Ottars fred til Bjarmeland og England.

Egilsoga. 1965. Heggstad, L.

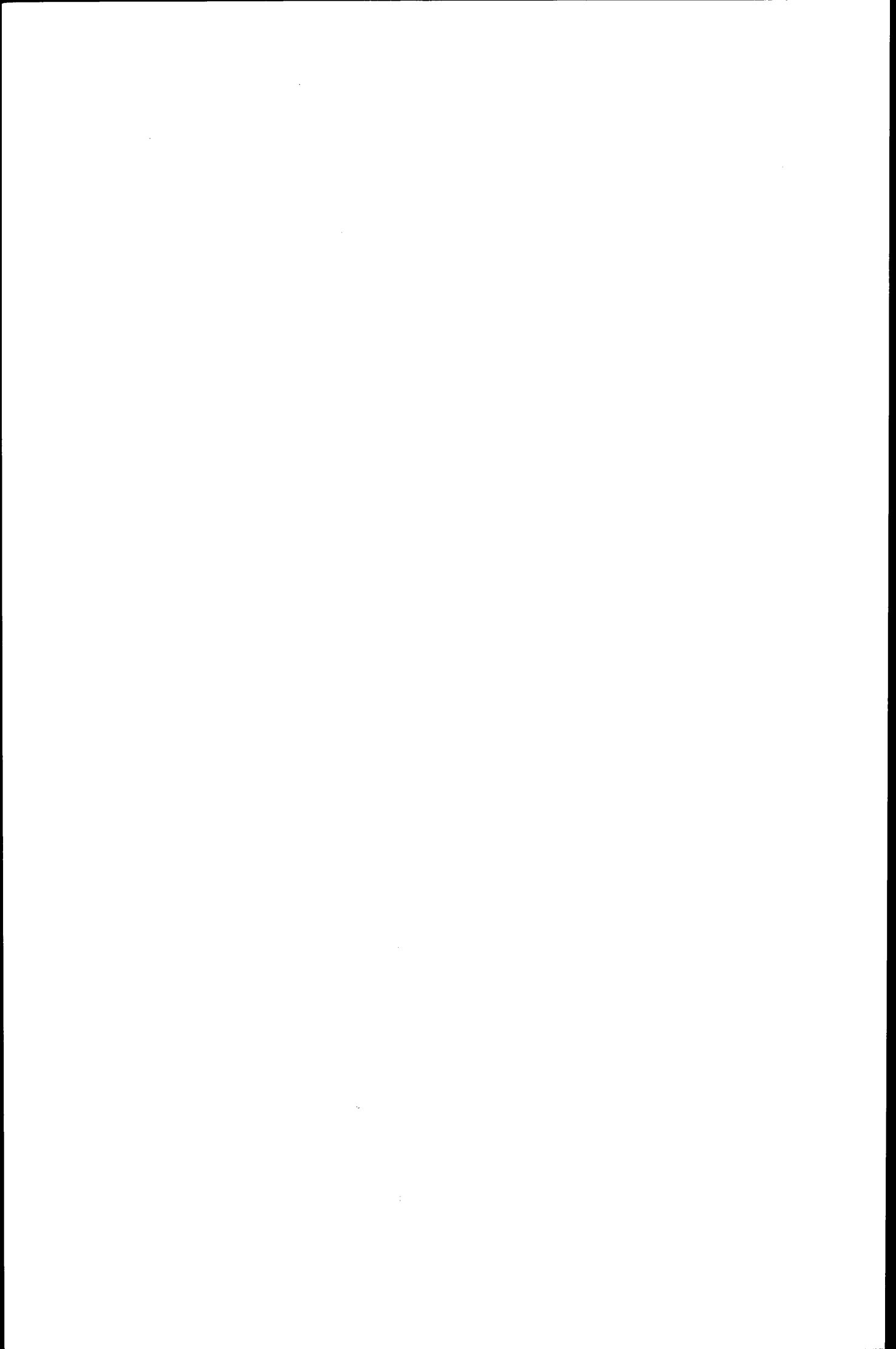
Fitzhugh, W. 1977. Comments. N.A.R. Vol 10, No 1-2.

Fritzner, J. 1846. Beskrivelse over de i Østfinmarken forekommende hedenske begravelser tillige med nogle efterretninger om andre i Østfinmarken og tilgrænsende egne levende oldtidsminner. Nor Bd. III, hefte 4.

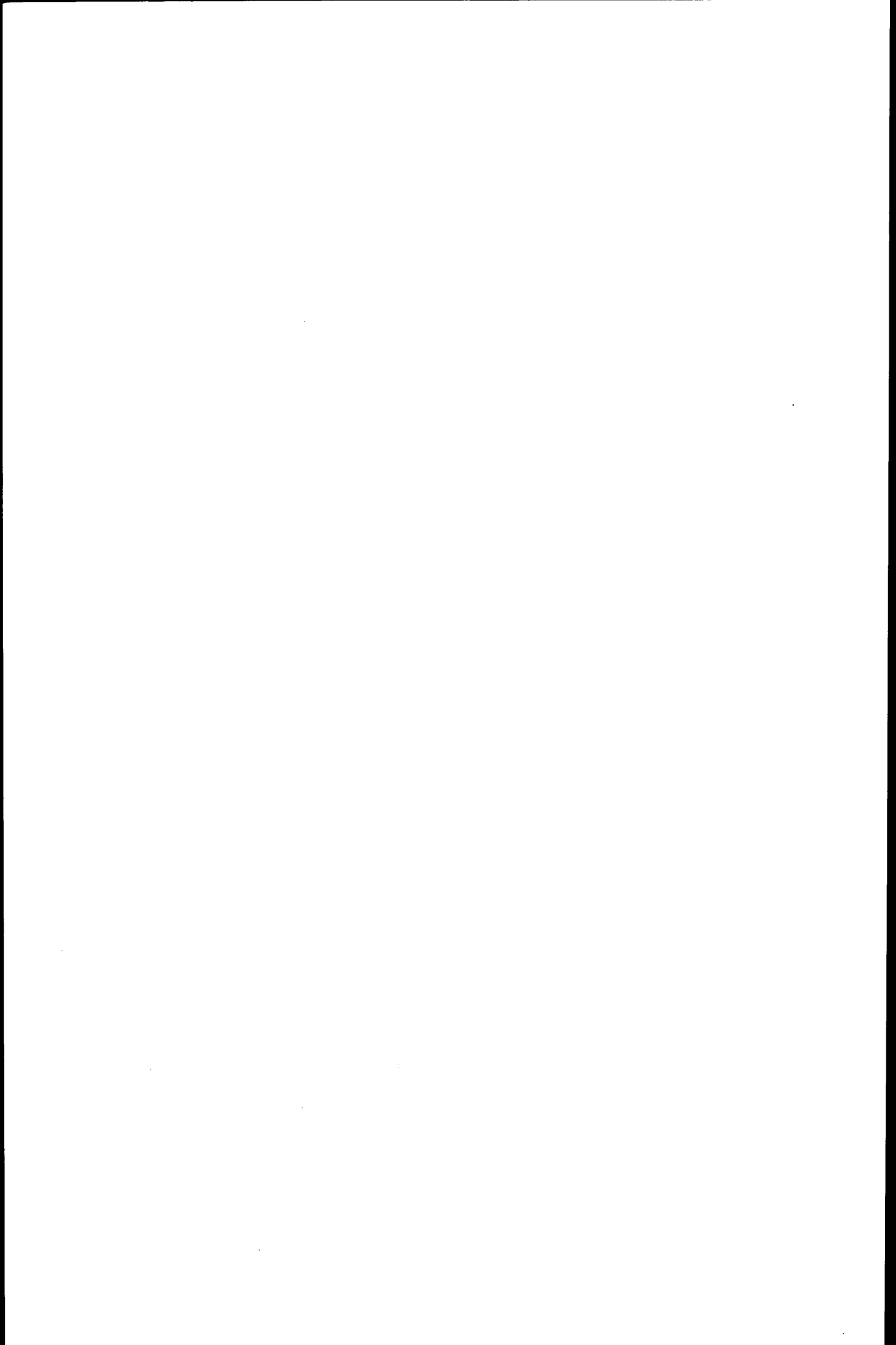
Gjessing, G. 1927. Finsk-ugriske vikingetidssmykker. U.O. Arb. 1927.

Gjessing, G. 1928. Der Verkehr zwischen den Kjelmåyer Lappen und den Norwegern. Tromsø Museums Arshefter 50, nr. 4.

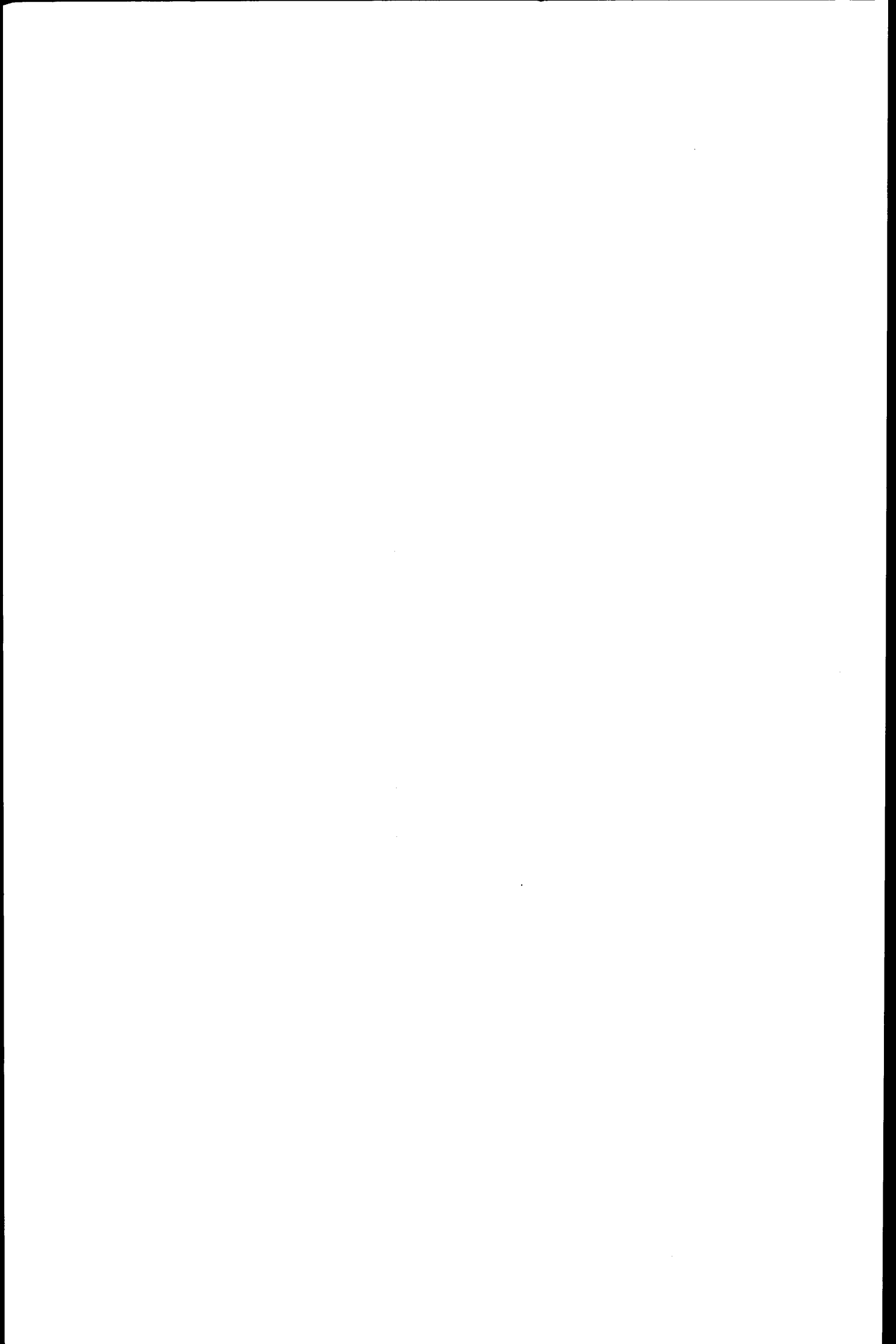
Gjessing, G. 1935. Fra steinalder til jernalder i Finnmark. Inst. f. saml. kult. forskn. Serie C III-3.

- Gjessing,G.1939.Noen nord-norske handelsproblemer i jernalderen.Viking III.
- Gjessing,G.1954.Changing Lapps : A Study in Culture Relations in Nothermost Norway.London School of Econ.Monogr.on Sos.Anthr.No 13.
- Gjessing,G.1963.Archaeology,Nationalism and Society.The teaching of archaeological anthropology.
- Gjessing,G.1973.Norge i Sameland.
- Gould,J.& Kolb,W.L. 1964.Dictionary of Social Scienses.
- Grieg,S.1929.Vikingetidens skattefunn.U.O.Skrifter,Bd. II.
- Hagen,A.1970.Refleksjoner over noen arkeologiske problemstillinger og tolkningsmuligheter.Viking XXXIV.
- Hallström,G.1929.Kan lapparnas invandringstid fixeras?Norrlands Försvar 1929.
- Hildebrand,H,1872.Svenska folket under Hednatiden.
- Hætta,O.M.1976.Trekk av Nord-Norges historie.
- Hætta,O.M.1980.Eldste skriftkilder om samer.Sametema III.
- Hårdh,B.1975.Gewundne und Geflochtene Halsringe in Skandinavischen Silberhortfunden der Wikingerzeit.Meddel. från Lunds Univs.Hist.Mus 1973-74.
- Isajiw,W.W.1974.Definitions of ethnicity.Ethnicity,Vol I,No 2.
- Johansen,F.K.1912.Sølvskatten fra Terslev.Aarbøger for Nordisk Oldkyndighed.
- Johansen,O.S.1975.Gammelt Gull.Ottar nr.83.
- Kivikoski,E.1939.Die Eisenzeit im Aaraflussgebiet.SMYA XLIII.
- Kivikoski,E.1951.Die Eisenzeit Finlands.
- Kivikoski,E.1964.Finlands Förhistoria.
- Kivikoski,E.1973.Die Eisenzeit Finlands.
- Kleppe,E.J.1974.Samiske jernalderstudier ved Varangerfjorden.(Utrykket)
- Kleppe,E.J.1977.Archaeological Material and Ethnic Identification.A Study of Lappish Material from Varanger.N.A.R.,Vol 10,No 1-2.
- Lewontin,R.C.1972.The Apportionment of Human Diversity.Evolutionary Biology 6/1972.
- Livingstone,F.1962.On the nonexistence of human races.Curr.Anthr.,Vol 3,No 3.

- Magnus, B & Myhre, B. 1976. Norges Historie. Bd. 1.
- Marstrander, S. 1952. Et nytt trøndersk skattefunn fra 900-årene. D.K.N.V.S. Skrifter Nr. 2.
- Mayr, E. 1970. Populations, Species and Evolution.
- Montelius, O. 1874. Minnen från lapparnas stenålder i Sverige.
- Munch, J.S. 1961. Sølvspennen fra Nævelen i Sørfold. Ottar nr. 83.
- Munch, P.A. 1852-59. Det Norske Folks Historie 1-4.
- Narroll, R. 1964. Ethnic Unit Classification. Curr. Anthr. Vol 5, No 4.
- Nesheim, A. 1967. Eastern and Western Elements i Lapp Culture. Inst.f.saml. kult.forskn. Serie A XXVI.
- Nicolaissen, O. 1919. Sølvfundet fra Rønvik. Tromsø Museums Årshefter 42.
- Nicolaysen, N. 1862-66. Norske Fornlevninger.
- Nilsson, S. 1838. Skandinaviska Nordens Urinvånare, ett försök i comparativa Ethnographien.
- Nordisk Sameråd. 1979. Samernas X Konferens.
- Nordvi, A.G. 1853. Undersøgelser af ældre hedenske grave i Østfinmarken.
- Nordvi, A.G. 1856. Oldtidsgrave i Østfinmarken. Illustrert Nyhedsblad nr 25-27.
- Norges Kongesagaer I-IV. 1979.
- Olsen, M. & Liestøl, A. 1960. Norges Innskrifter med de yngre runer, bd. 5.
- Petersen, J. 1928. Vikingetidens Smykker.
- Rygh, O. 1867. De i sidste Halvaar 1866 til Universitetets Samling indkomne Sager, ældre end Reformationen. Ab. 1866.
- Rygh, O. 1872. Om Affaldsdyngen ved Steinkjer. Ab. 1871.
- Salvesen, H. & Hallan, N. 1977. Kritiske, prinsipielle og programatiske bemærkninger til sørsamenes eldste historie. Historisk Tidsskrift 3/1977.
- Schermerhorn, R.A. 1974. Ethnicity in the Perspectiv of Sociology of Knowledge. Ethnicity Vol 1, No 1.
- Schreiner, J. 1938. Norsk bosetning i Finnmark for 1000 år siden (intervju). Lofotposten nr. 180, 7.7. 1938.

Serning, I. 1956. Lapska offerplatzfynd från järnålder och medeltid.

Acta Laponica XI.

Simonsen, P. 1967. Relations between The Lapps and The Scandinavians in Early Times. Inst. f. saml. kult. forskn. Serie A XXVI.

Simonsen, P. 1977-80. Veidemann på Nordkalotten. Stensilserie B-historie. Uni. Tø.

Simonsen, P. 1979. Juntavadda og Assebakke. To utgravninger på Finnmarksvidda.

Acta Borealia, B Hum. No 17.

Sjøvold, T. 1946. Et vesteuropeisk bronsebeslag fra Troms. Stavanger Mus. Arb. 1946.

Sjøvold, T. 1974. The Iron Age Settlement of Arctic Norway II. Tromsø Museum Skrifter Vol. X 2.

Skaare, K. 1974. The Viking Age coin finds of North Norway. Tromsø Museum Skrifter Vol. X 2.

Solberg, O. 1909. Eisenzeitfunde aus Ostfinmarken. Lappländische Studien. Videnskabs-Selskabets Skrifter II. Hist.-Filos. Klasse. 1909. No. 7.

Stenberger, M. 1947. Die Schatzfunde Gotlands der Wikingerzeit I-II.

Stenvik, L. F. 1979. Samer og nordmenn. Sett i lys av et uvanlig gravfunn fra Saltenområdet. Viking XLIII.

Steward, J. H. 1942. The direct historical approach to archaeology. American Antiquity Vol. 7, No 4.

The Random House Dictionary of The English Language, 1967.

Torgersen, J & Getz, B. 1968. Prehistoric man in Finmark and the origin of Lapps. Tromsø Museum Skrifter Vol. III 4.

Trigger, B. 1977. Comments. N.A.R. Vol. 10, No 1-2.

Warner, L & Srole, L. 1945. The Social Systems of American Ethnic Groups.

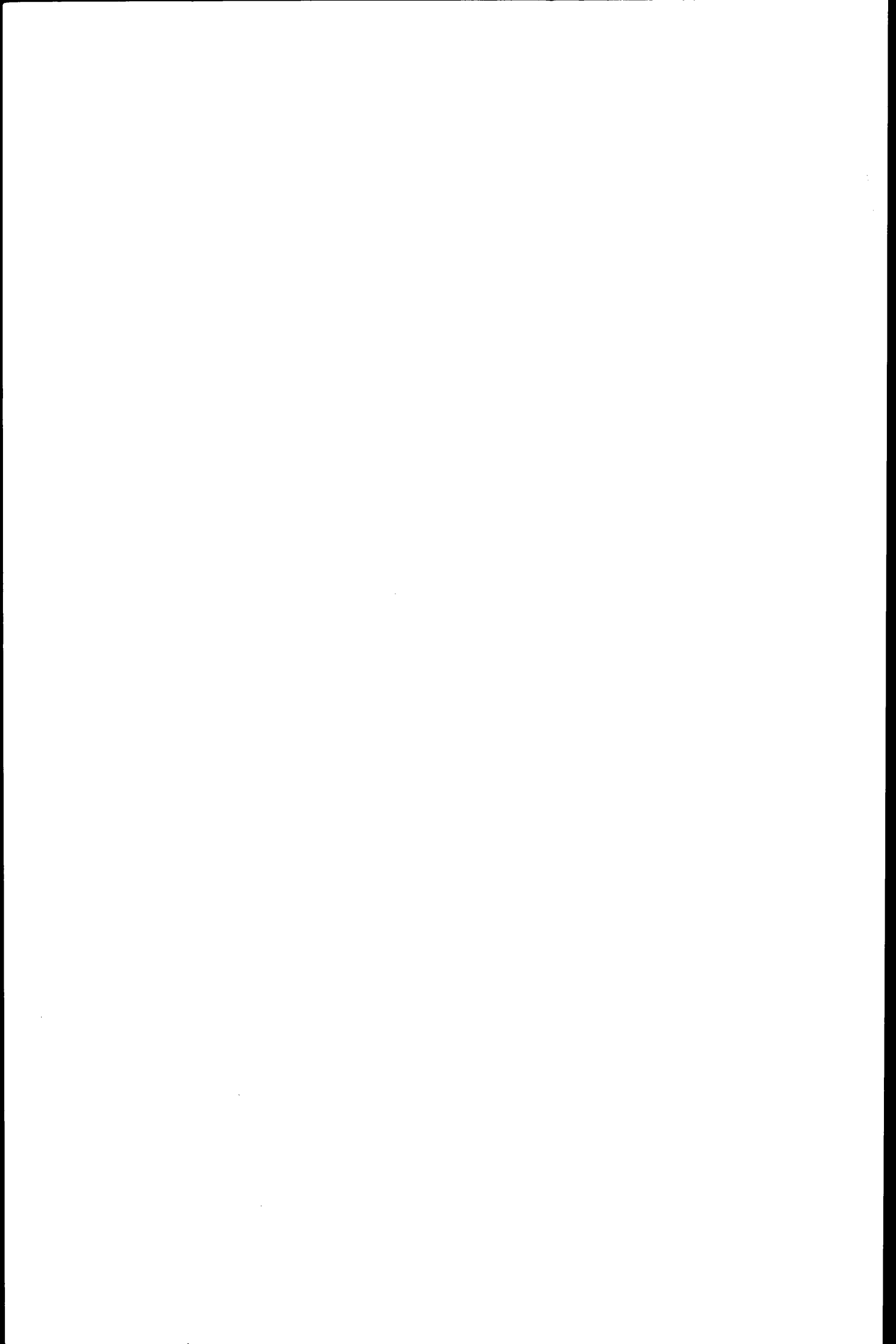
Westfal, U. 1976. Hur man i nordisk arkeologi bestämt att artefakter och fasta fornlämningar tillhört samiska folkgrupper? (Utrycket).

Willey, G. R. & Phillips P. 1958. Method and Theory in Archaeology.

Winter, H. 1878. Om den såkaldte "Arktiske gruppe" af Søsager, med specielt Hensyn til de i Tromsø Museum opbevarede. Ab. 1878.

Worsaae, J. J. A. 1946. Blekingske Mindesmærker fra Hedenold.

Zachrisson, I. 1976. Lapps and Scandinavians, Early Norrland 10.

APPENDIXInnholdsfortegnelse

- A I og II : Gravfunn og løsfunn 800-1200 fra Troms fylke nord for Malangen.
 B I og II : Gravfunn og løsfunn 800-1200 fra Finnmark fylke.
 C : Skattefunn 800-1200 fra Troms fylke nord for Malangen og fra Finnmark fylke.
 D : Gravfunn, løsfunn og skattefunn 800-1200 fra Bodø kommune i Nordland fylke.

Tegnforklaring

■ grav, "firkantet" type	□ løsfunn, "firkantet" type
● grav, "rund" type	○ løsfunn, "rund" type
▲ grav, "trekantet" type	△ løsfunn, "trekantet" type
⊕ grav, blandet "rund"/"trekantet"	+ skattefunn
⊙ grav, blandet "rund"/"angelsaksisk"	
⊗ grav, blandet "rund"/"trekantet"/"angelsaksisk"	

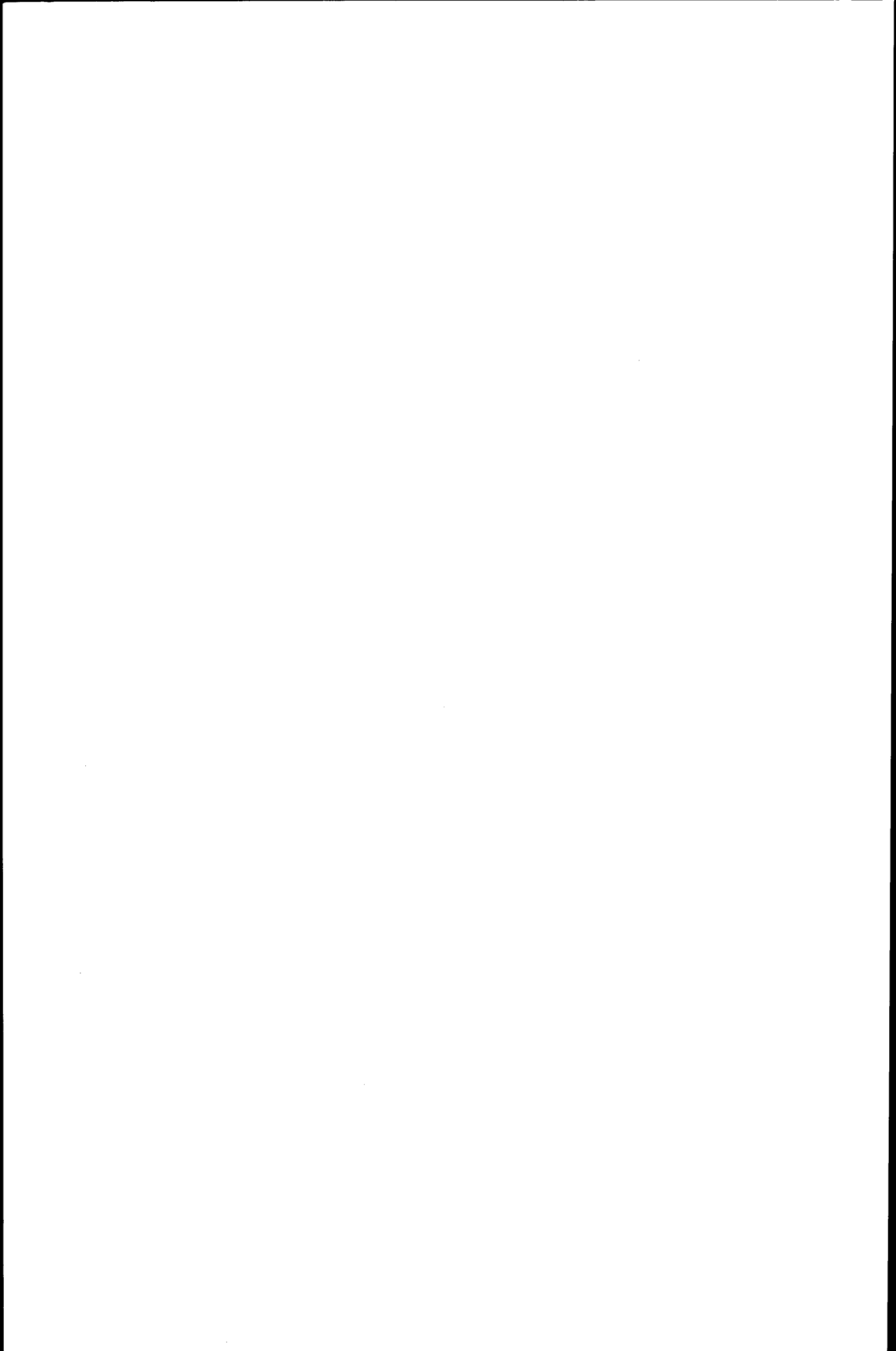
F står for avhandlingens funn-nummer.

Tallene i rubrikken viser antall gjenstander.

X i rubrikken viser ukjent antall eller mengde.

Gravkategorier :

- A : haug/røys
 B : ur/stein/strandvoll
 C : flatmark
 D : brann

APPENDIX A, I

GRAVFUNN OG LØSFUNN

800-1200 FRA. TRONS

FYLKE NORD FOR MALANGEN

nnr. Museumsnr. Lokalityt Kommune

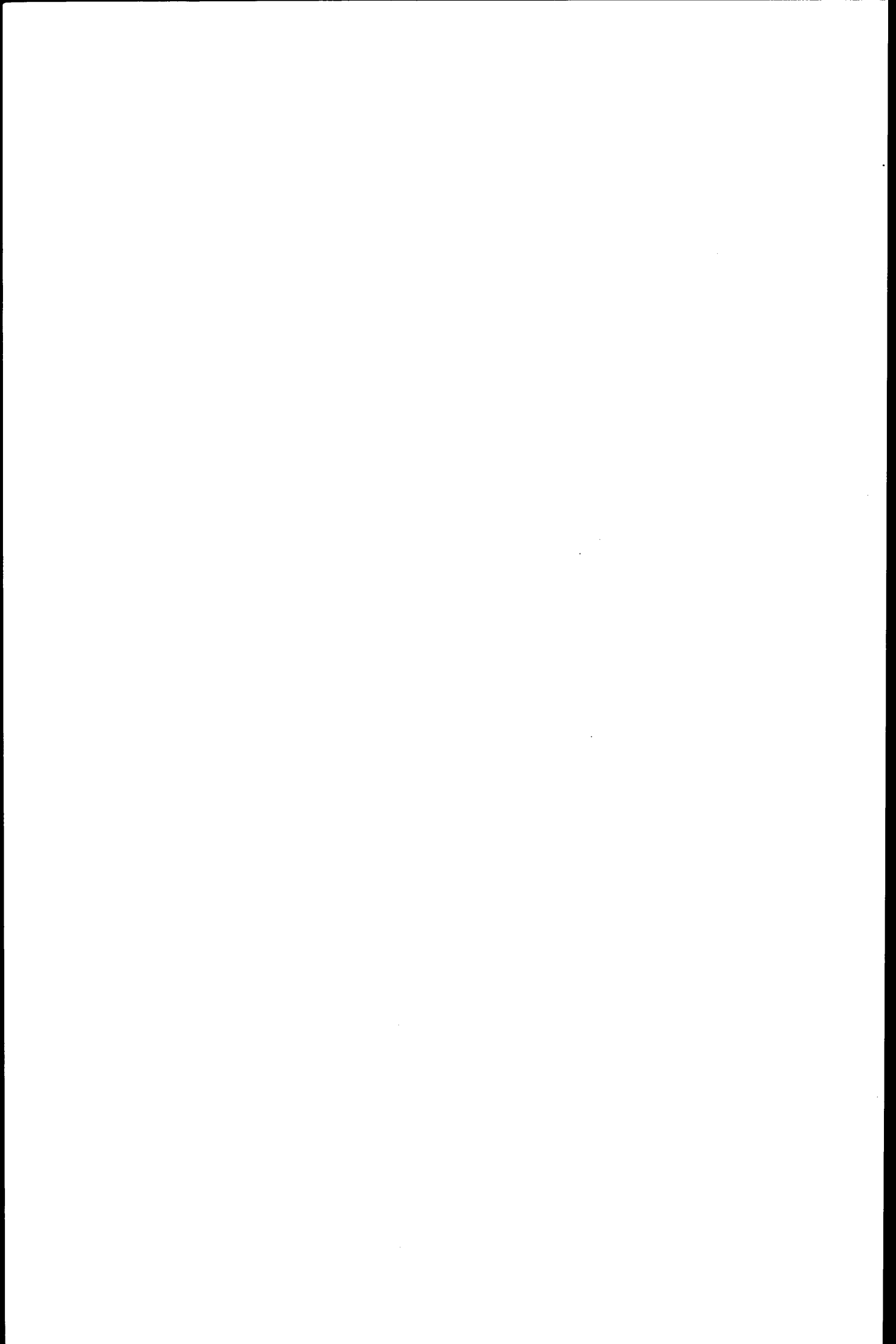
funnoppi.	våpen, redskaper og lign.	smykker	139
1 Ts 4404	Vang	Lenvik	9.
2 Ts 6680	Vang	Lenvik	9.
3 Ts 7364, -67	Årnes	Lenvik	10./11
4 Ts 1967/24	Vang	Lenvik	9.
5 Ts 1032	Malangen	Baltsfjord	9.
6 Ts 4807	Altevann	Bardu	11.
7 Ts 462-5	Tromsøya	Tromsø	9.
8 Ts 473	Lavollen	Tromsø	10.
9 Ts 791-803	Tisnes	Tromsø	9.
10 Ts 874-82	Balsnes	Tromsø	9.
11 Ts 991-1009 +6238	Storslett	Tromsø	10.
12 Ts 1010-2	Storslett	Tromsø	9./11.
13 Ts 1283-4	Storslett	Tromsø	9.
14 Ts 1322-3	Tønsnes	Tromsø	10.
15 Ts 1376	Storslett	Tromsø	9.
16 Ts 1450	Håkøya	Tromsø	11./12
17 Ts 1792	Prostneset	Tromsø	11./12
18 Ts 1870-1	Langnes	Tromsø	9.
19 Ts 1872-5	Langnes	Tromsø	9.
20 Ts 2099-104	Tussøy	Tromsø	10.
21 Ts 2301-2	Greipstad	Tromsø	9.
22 Ts 2612-4	Tussøy	Tromsø	10./11
23 Ts 2617	Tussøy	Tromsø	9./11
24 Ts 2640	Storslett	Tromsø	9./11.

funnkategori
 gravkategor
 skjelett, menneske
 skjelett, hund
 øks, jern
 holkøks, jern
 sverd, jern
 kniv, jern
 spydspiss, jern
 pliespiss, jern
 hammer, jern
 meisel, jern
 tang, jern
 bor, jern
 ambolt, jern
 saks, jern
 sigd, jern
 vevsverd, jern
 samulo, jern
 ring, jern
 nagle, jern
 bære, jern
 krok, jern
 stang m/kroker, jern
 kar m/hank, jern
 fragment, jern
 hein

kar, kleber
 spinnehjul, kleber
 kovlspiss, bein
 vevsverd, bein
 snorsamler, bein
 handtak, bein
 vabesinskavil, bein
 "kjøttkniv", bein
 pine, rund, bein
 hvalbeinsplate
 fragment, beinplate
 kam, bein
 nøkkel, bronse
 plate, bronse
 rembeslag, bronse
 ringspenne, bronse
 oval spenne, bronse
 armring, bronse
 "andefot", bronse
 bjelle, bronse
 kjede, bronse
 kjede m/spenne, bronse
 rundt smykke, bronse
 rør, bronse
 dyrefigur, bronse
 beslag, bronse/forgylt
 dyretann
 bjørnetann
 perle
 ringspenne, sølv
 mynt, sølv
 datering i århundre

våpen, redskaper og lign.

smykker

APPENDIX A, II

GRAVFUNN OG LØSFUNN

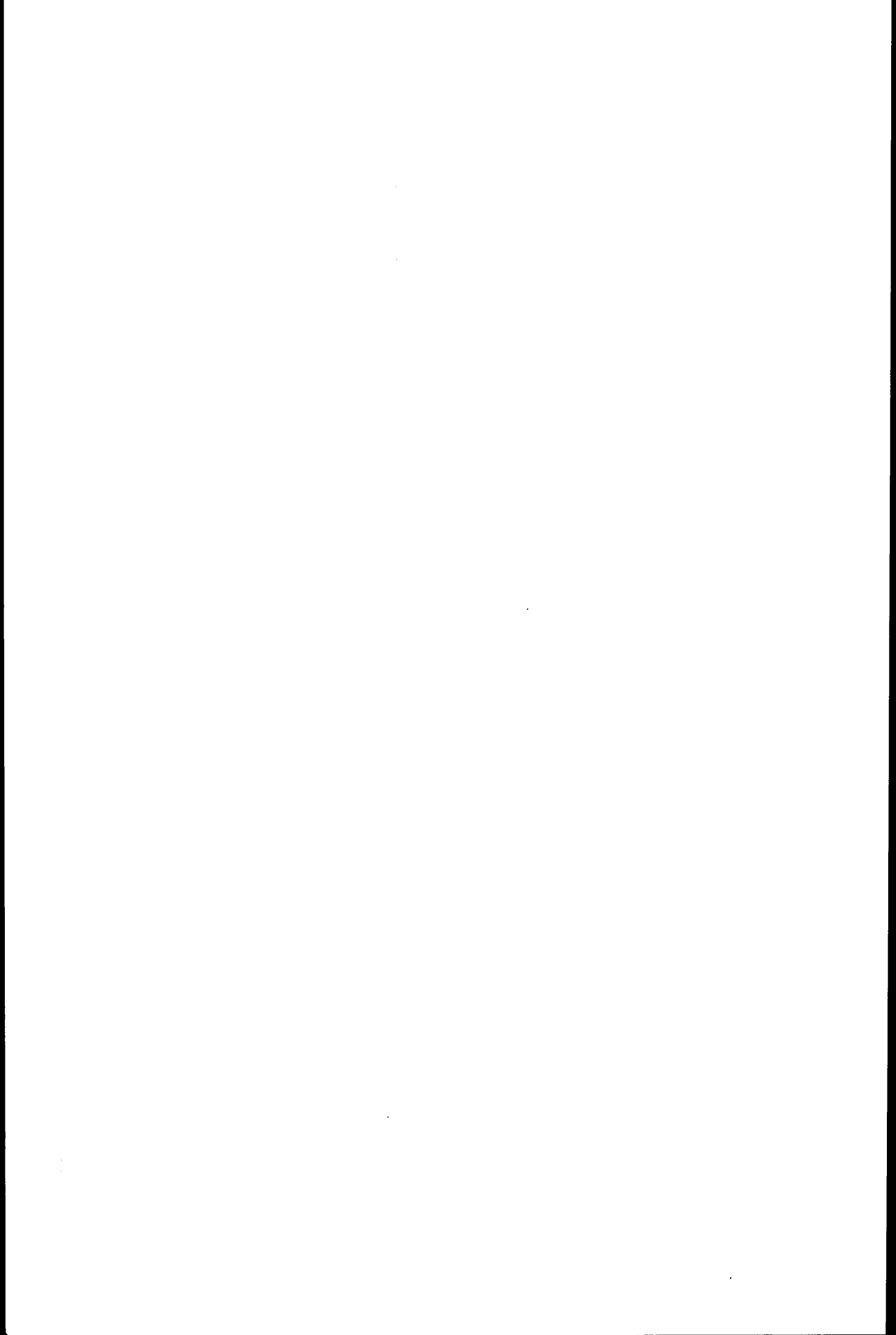
800-1200 FRA TROMS

FYLKE NORD FOR MALANGEN

unnr.	Museumsnr.	Lokalitet	Kommune	funnopl.	våpen, redskaper og lign.	smykker	11./12.
25	Ts 3088,4620	Tussøy	Tromsø	● C	1	1	11./12.
26	Ts 3494	Sommarøy	Tromsø	● C	1	1	9.
27	Ts 3525a-g	Tussøy	Tromsø	● C	1	1	9.
28	Ts 3639	Tussøy	Tromsø	● C	1	2	10.
29	Is 3739	Tussøy	Tromsø	○	1		9./11.
30	Ts 3923	Tussøy	Tromsø	○			111.
31	Ts 4020	Sandvik	Tromsø	● C	1	1	9.
32	Ts 4052a-i	Nordheim	Tromsø	● C	6	2	9.
33	Ts 4861	Brensholmen	Tromsø	○	13	1	9.
34	Ts 5012	Buivoll	Tromsø	△	3	1	10./11.
35	Ts 5435	Tromvik	Tromsø	● C	1	1	10.
36	Ts 6233	Greipstad	Tromsø	○	1	1	10.
37	Ts 1980/6	Sør-Finnes	Tromsø	● C	1	1	9.
38	Ts 499-500	Kvalshausen	Karlsøy	● B	1	1	10./11.
39	Ts 1660	Hamre	Karlsøy	○		1	9.
40	Ts 1789-91	Steinvold	Karlsøy	△		1	11./12.
41	Ts 2519-25	Korsnes	Karlsøy	● C	1	1	9.
42	Ts 4296	Skorøy	Karlsøy	● C	1	1	10.
43	Ts 1965/91g	Toften	Karlsøy	○	1	1	9.
44	Ts 7337	Skibotn	Storfjord	○			10.
45	Ts 1963/20c	Maurisund	Skjervøy	△	1	1	11./12.
46	Ts 2459	Nordstraumen	Kvanangen	○	1	1	10.
47	Ts 2872	Saterhaug	Kvanangen	△		1	11./12.

funnopl. våpen, redskaper og lign. smykker

140
datering i århundre
mynt, sølv
ringspenne, sølv
perle
bjørnetann
dyretann
bestått, bronse/forgylt
dyrefigur, bronse
rør, bronse
rundt smykke, bronse
kjede m/spenne, bronse
kjede, bronse
bjelle, bronse
"andefot", bronse
armring, bronse
oval spenne, bronse
ringspenne, bronse
rembeslag, bronse
tre
plate, bronse
nøkkel, bronse
kam, bein
fragment, beinplate
hvakbeinsplate
pine, rund, bein
"kjøttniv", bein
vabeinskavl, bein
handtak, bein
snorsamler, bein
vevsverd, bein
kovlspiss, bein
spinnehjul, kleber
kar, kleber
hein
fragment, jern
kar m/hank, jern
stang m/kroker, jern
krok, jern
barre, jern
nagle, jern
ring, jern
saumlo, jern
vevsverd, jern
sigd, jern
saks, jern
ambolt, jern
bor, jern
tang, jern
meisel, jern
hammer, jern
pilesjiss, jern
spydspiss, jern
kniv, jern
sverd, jern
holkøks, jern
øks, jern
skjellett, hund
skjellett, menneske
funnkategori
funnkategori
funnkategori

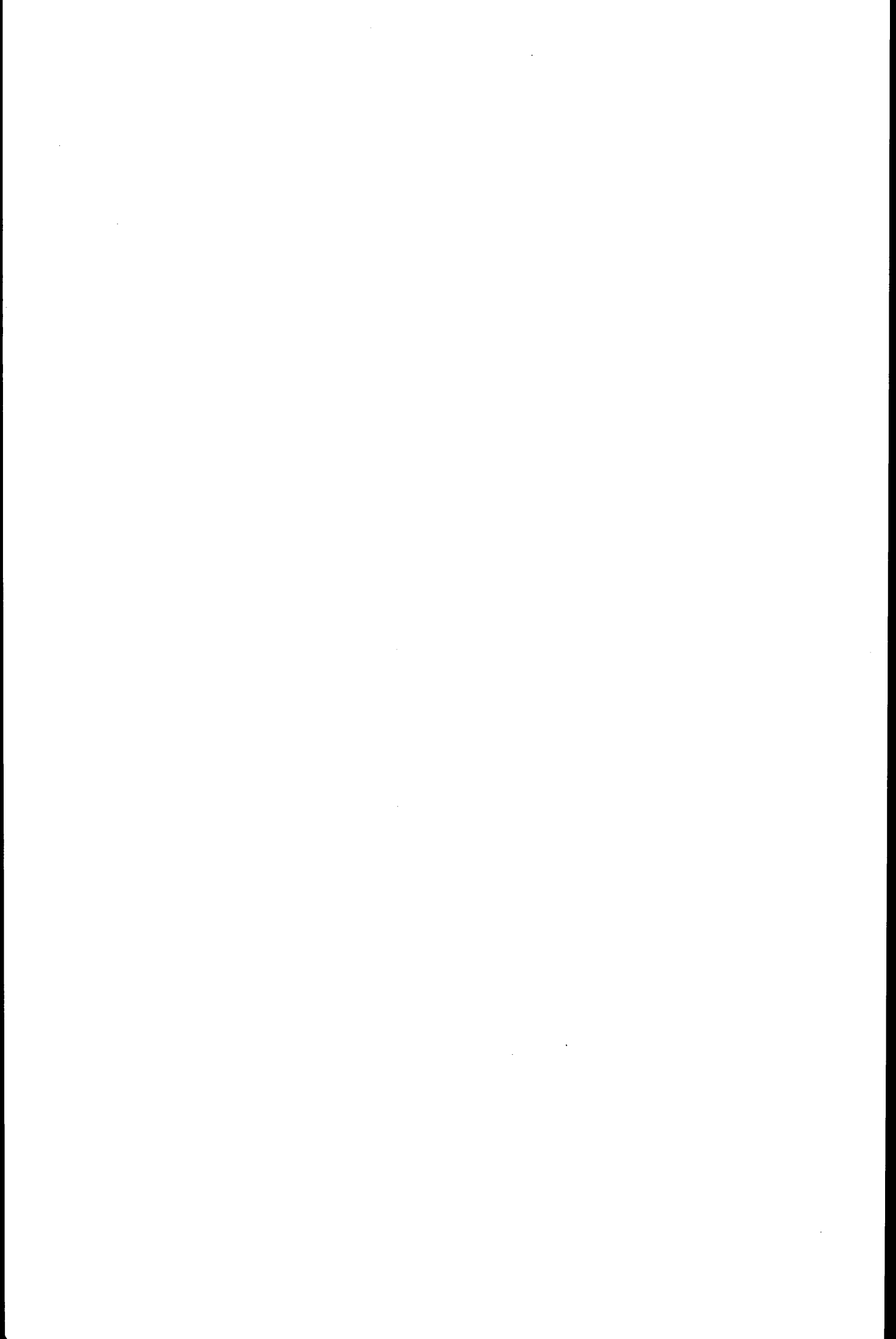
APPENDIX B, I

GRAVFUNN OG LØSFUNN

800-1200 I FINNMARK FYLKE

Funnr. Museumsnr. Lokaltitet Kommune

Funnr.	Museumsnr.	Lokaltitet	Kommune	Funnkategori	Funnpl.	Våpen, redskaper og lign.	Smykker og lign.	Datering i århundre
F 48	Ts 6360a-n	Loppasanden	Loppa	▲ C 1	skjellett, hund			
F 49	Ts 4028a-b	Årøy	Alta	▲ B	skjellett, menneske			
F 50	Ts 7159a-e	Juntavadda	Kautokeino	■ D	skjelt, hund			
F 51	Ts 7160	Juntavadda	Kautokeino	■ D	skjellett, menneske			
F 52	Ts 7165a-b	Juntavadda	Kautokeino	■ D	skjellett, menneske			
F 53	Ts 7166a-b	Juntavadda	Kautokeino	■ D	skjellett, menneske			
F 54	C 5313-4	Kvalsund	Kvalsund	▲ B 1	skjellett, hund			
F 55	Ts 4850	S-Rørnes	Måsøy	● C	skjellett, hund			
F 56	Ts 1064-70	L.Tamsøy	Nordkapp	● A 1 1 1	skjellett, hund			
F 57	Ts 3263a-b	Nordvågen	Nordkapp	● C 1	skjellett, hund			
F 58	Ts 4614	Ildskog	Porsanger	△	skjellett, hund			
F 59	Ts 7167	Assebakke	Karasjokk	■ D	skjellett, hund			
F 60	Ts 7170a-c	Assebakke	Karasjokk	■ D	skjellett, hund			
F 61	Ts 7183a-f	Assebakke	Karasjokk	■ D	skjellett, hund			
F 62	Ts 7187a-c	Assebakke	Karasjokk	■ D	skjellett, hund			
F 63	Ts 7188a-i	Assebakke	Karasjokk	■ D	skjellett, hund			
F 64	Ts 4013	Hopseidet	Gamvik	△	skjellett, hund			
F 65	Ts 4240	Tana Bru	Tana	O	skjellett, hund			
F 66	C 2075-9	Nordvågen	Vardø	▲ B 2	skjellett, hund			
F 67	Ts 722a-b	Vadsø	Vadsø	▲ B 1	skjellett, hund			
F 66	Ts 5943a-b	Skalnes	Vadsø	▲ B	skjellett, hund			
F 69	C 8505	Paddeby	Vadsø	▲ B	skjellett, hund			
F 70	C 8508	Kariel	Vadsø	▲ B	skjellett, hund			

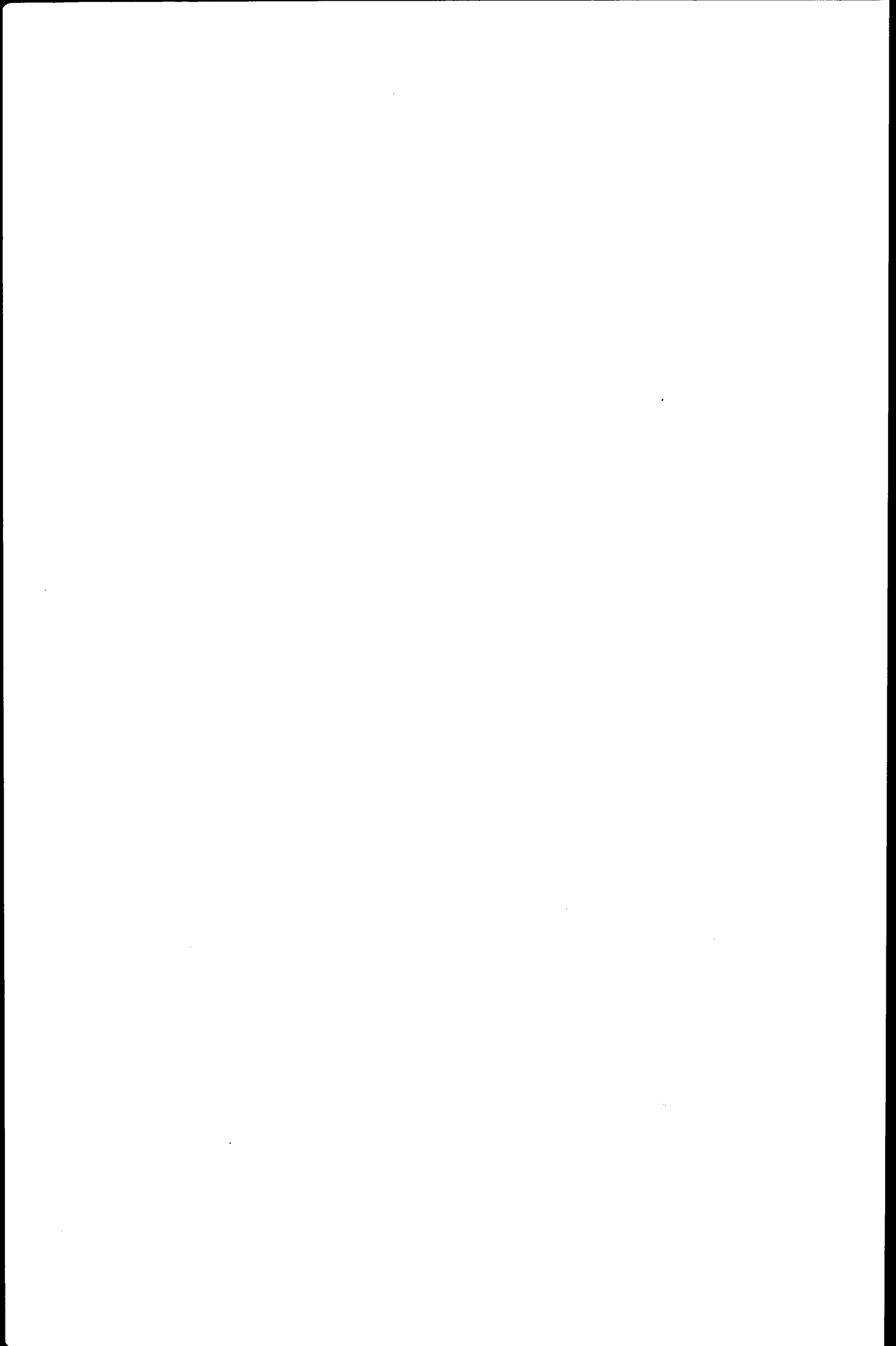
APPENDIX B, II

GRAVFUNN OG LØSFUNN

800-1200 I FINNMARK FYLKE

Funnr.	Museumsnr.	Lokalitet	Kommune	Funnoppl.	Våpen, redskaper og lign.	Smykker og lign.	vt-ma
F 71 C	8531	Kirkøen	Vadsø	skjeldet, hund skjellett, menneske gravkategorier funnkategorier	skjeldet, jern sverd, jern fjks, jern kniv, jern spydspiss, jern pillespiss, jern sak, jern skjoldbule, jern nagle, jern nitplatt, jern bestlag, jern fragnet, jern never	1	vt-ma 9./11.
F 72 C	20706a-b	Kiby	Vadsø	▲ B X	tre	1	12.
F 73 C	21285	Thomaselv	Vadsø	▲ B 1	tre	1	10.
F 74 C	23113a-f	Ekkerøy	Vadsø	▲ A 2	bein pimpstein skrapet, kvartst	1	vt-ma
F 75 Ts	1657	Abeisborg	Nesseby	△	armring, bronse kjedesamler, bronse dobbelring, bronse flat ring, bronse spiralfingerling, bronse kjede, bronse ring for 3 remmer, bronse oval spenne, bronse trefliket spenne, bronse rund spenne, bronse ringnål, bronse tøy m/bronsesjenstander	1	vt-ma 10./11.
F 76 Ts	3888	Dirgejaure	Nesseby	△	armring, bronse kjedesamler, bronse dobbelring, bronse flat ring, bronse spiralfingerling, bronse kjede, bronse ring for 3 remmer, bronse oval spenne, bronse trefliket spenne, bronse rund spenne, bronse ringnål, bronse tøy m/bronsesjenstander	1	vt-ma 10./11.
F 77 Ts	6465	Mortensnes	Nesseby	▲ B	1	1	vt-ma
F 78 C	1902a-b	Mortensnes	Nesseby	▲ B	1	1	vt-ma
F 79 C	1906a-e	Mortensnes	Nesseby	▲ B 1	1	1	vt-ma
F 80 C	8133	Bunes	Nesseby	O	1	1	vt-ma
F 81 C	8507	Mortensnes	Nesseby	▲ B	1	1	vt-ma
F 82 C	8516	Mortensnes	Nesseby	▲ B	1	1	vt-ma
F 83 C	8527	Mortensnes	Nesseby	▲ B	1	1	vt-ma
F 84 C	8674	Mortensnes	Nesseby	▲ B 1	1	1	vt-ma
F 85 C	21109a-c	Perlarsavik	Nesseby	▲ B 1	1	1	vt-ma
F 86 C	21110a-b	Perlarsavik	Nesseby	▲ B	1	1	vt-ma
F 87 C	21111a-b	Bergeby	Nesseby	▲ B 1	1	1	vt-ma
F 88 C	21112	Bergeby	Nesseby	▲ B 1	1	1	vt-ma
F 89 C	21156	Nessebyodden	Nesseby	▲ B 1	1	1	vt-ma
F 90 C	23929	Jakobselv	Nesseby	▲ B 1	1	1	vt-ma
F 91 C	23930	Jakobselv	Nesseby	▲ B	1	1	vt-ma
F 92 Ts	3857	Hanoaive	Nesseby	▲ B	1	1	vt-ma
F 93 NF	2691	Finmarksvidda	-----	△	1-1	1-1	vt-ma

daterting i århundre

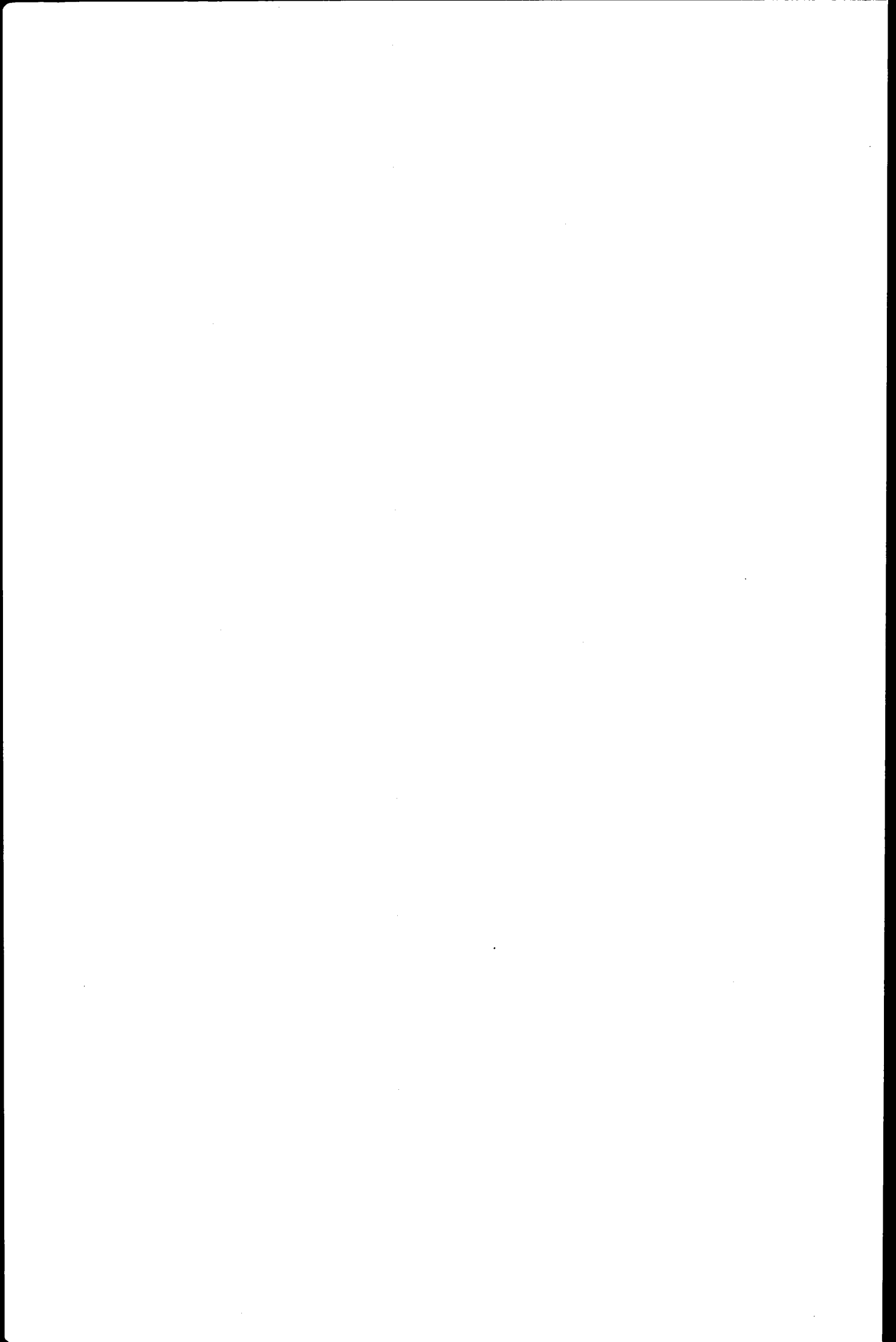

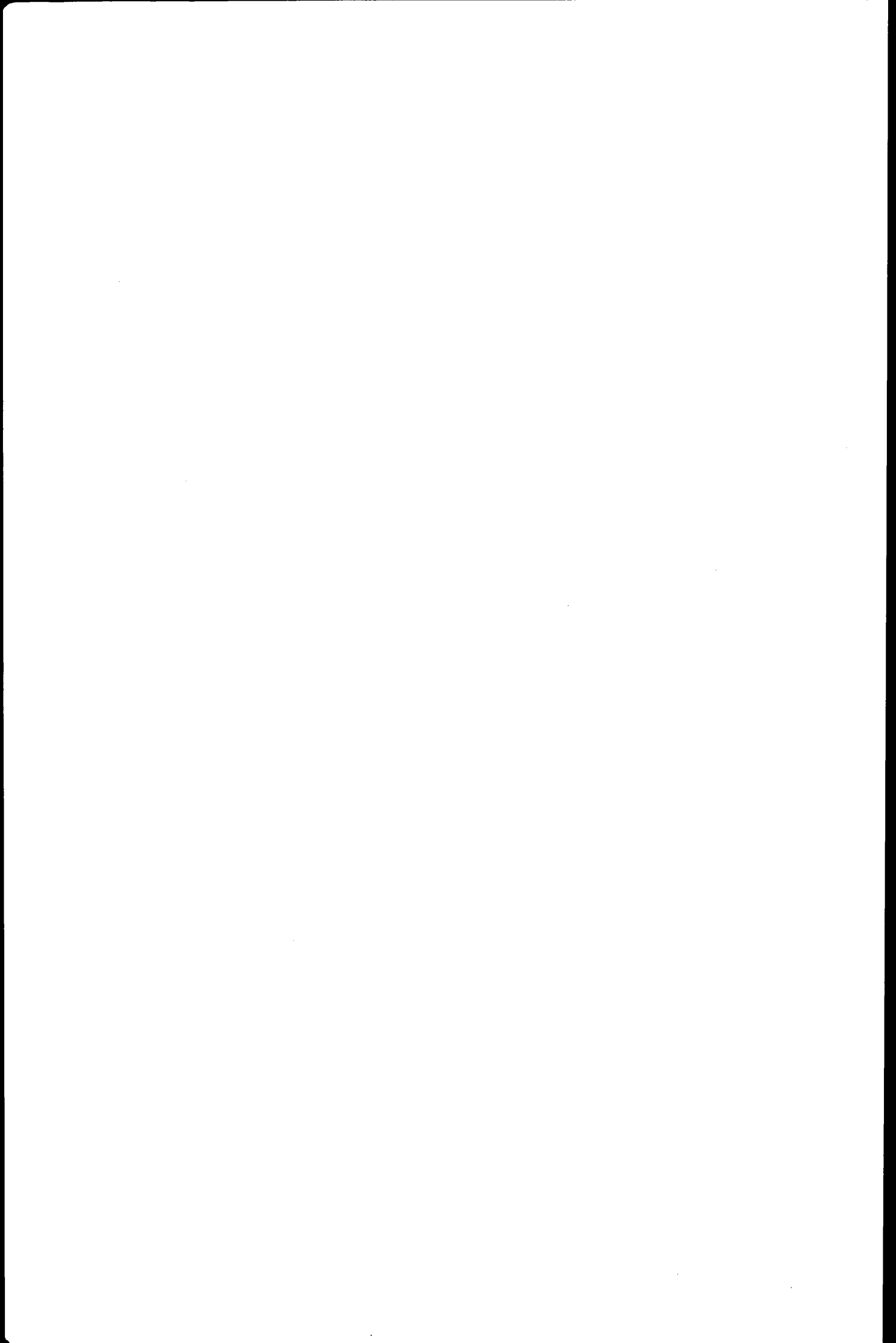
APPENDIX C

SKATTEFUNN FRA 800-1200: I TROMS FYLKE NORD FOR
MALANGEN OG I FINNMARK FYLKE

Gjenstandene er her splittet opp i flere
elementer enn nummrene i museums katalogene.

Funnr.	Museumsnr.	Lokalitet	Kommune	Fylke	Halstring	Armring	Øring	Fingerring	Spiralring	Ringspenne	Spenne	Kristusfigur	Krusefiks	Korsformet blykk	Øksebladformet blykk	Andefotformet blykk	Kjede	Kjededel	Stang	Mynt	Spiralring	Flat ring	Runeinnskrift	Datering i århundre
F 94	Ts 1649-52	Botnhamn	Lenvik	Troms	2							1	1	4	3	2						1	10./11.	
F 95	Ts 5479	Nytun	Tromsø	Troms	1																		10./11.	
F 96	Ts 730-4	Flatvollan	Lyngen	Troms	2			1						1			2	1					10./11.	
F 97	Ts 440a-d	Eidet	Skjervøy	Troms	3								1	5	1								10./11.	
F 98	TAPT	Haukøy	Skjervøy	Troms	1	2	1	1	1	1										5			10./11.	
F 99	B 4526a-b	Ukj.sted	Skjervøy	Troms	2																		10./11.	
F 100	Ts 4024	Latteri	Alta	Finmark	1																		10./11.	
F 101	Am 1828a-h	Bratholmen	Lebesby	Finmark				1													6	1	9./11.	
F 102	Ts 4331-2	Neiden	Sør-Varanger	Finmark	1	1																	10./11.	

ETTERSKRIFT

Mange skal ha takk for at denne avhandlingen er blitt ferdig. De ansatte på arkeologisk avdeling på Tromsø Museum/IMV og lærere og studenter på arkeologien på ISV/UniTø. De ansatte ved Nyere Kulturhistorisk avdeling og ved Samisk avdeling ved Tromsø Museum/IMV. Og de ansatte på biblioteket ved Tromsø Museum. Norsk Arkeologisk Selskap for reisestipend. Olga Kvalheim for fotografiene. Ingunn Jensen for maskinskrivinga. Trykkeriet ved Tromsø Museum for trykkinga. Og Olav Sverre Johansen for den faglige rettledninga.

